

INSTRUCCIONS PER LA ENSENYANSA DE MINYONS.

ESCRITAS
Per del Convento de S.^a Joan.^a de
PER IO RI. BALDIRI REXACH,
Prevere, y Rector de la Iglesia Parro-
quial de Sant Martí de Ollis,
Bisbat de Girona. *Nansa*

OBRA UTILISSIMA PER LA
Instrucció dels Minyons, y descans
dels Mestres, ab Laminas fines
pea apendrer be de es-
criturer.

DEDICADA
A NOSTRE SENYOR

(S) (X) (S) (S)

PRIVILEGI, Y PRIVILEGI.

GERONA: Per NARCIS OLIVA, Estampèr, y
Llibretèr á la Plaça de las Cols.

DEDICATORIA.

D. O. M.

A Vostre Sagrada Magestat dedico, oferech, y consagre tota la present Obra, que per instrucció perfecta dels Minyons que estudien, he ab vostra llum, y gracia format. Vostres son mon Deu, y Senyor, tots los talents, y dons, que tinch, pues Vos me los haveu donat, y de Vos dependeixen unicament; y vostres son tots los Minyons, que son en lo mon, perque Vos sou, qui los ha format en las entranyas de sas mares, y qui los ha dat, y conservat la vida, potencies, y sentits, que tenen, los quals entregau á la custodia, y vigilancia de ous, y altres pares, perque cada hu per sa part concorria á la instrucció, y perfecta formació de son esperit, el qual, perque sia una viva, y perfecta imatge de vostre Sér, necessita que tinga una perfecta intelligencia, y una recta voluntat; perque tots los Minyons dedicats al estudi de las lletres tingan una bona intelligencia, y una recta voluntat, necessitan, que desde petetsian ben instruhits, y reglats. Y perque to

los Minyons desta Provincia, que se aplic

al estudi, sian ben instruhits , y reglats , vos
oferech la present obra, suplicantvos humil-
ment, que inspireu als Meïtres, lo desitj de
usar della , fins á tant que altre persona
eminent produhesca altre mes util; y que
me perdoneu los defectes , que per
una ignorancia he comès en
tot lo discurs de
ella.

~~CFANSURA, Y APROBACIÓ DEL R. P. Fr.~~
Carlos Pagès, Lector Jubilat en Sagrada
Theologia de la Regular Observancia de
N. P. S. Francesch, y Examinador
Synodal del Bisbat de Gero-
na, &c.

O Behint gustòs al ordre del Molt Illustre Sr.
y Dr. Francisco Veráy, Canonge de la
Santa Cathedral Iglesia de Gerona, y per lo
Illustíssim, y Reverendíssim Sr. D. Llorens de
Taranco, y Musariera Bisbe de Gerona, &c.
Vic. Gen. y Onc. &c. he llegit ab atenció al
present Llibre: *Instruccions per als Minyons*,
compostas per lo Reverent Baldiri Rexach,
Rector de la Parroquial Iglesia de sant Martí
de Ollés, y la contemplo compostas al tal
acert, y tanta veritat, que per una, y altre
raó arrastrarán la estimació dels Pares, Ma-
gistrats, Jovens, y Mestres, pera practicar lo
que perindeix: Es la ignorancia congenita
en lo enteniment dels Minyons, ó Jovens, y
aquella deu desterrar-se ab sanas instruccions.
Per açò lo Esperit Sant (*Eccl. 7 v. 25.*) prevè
als Pares, en los que van embebits també los
Magistrats dels Pobles, y Mestres en ells, que
qui te fills, cuyde de sa bona ensenyansa den-
de la puerícia, ò infancia: *Filii tibi sunt?*
erudi illos à pueritia illorum. De açò de-
pendeix la salvació de innumerables animas;

lo augment de las virtuts; lo ajuſtat dels coſtums; lo decoro, y luſtre de la Igleſia; y tot lo títol reſplanſor del Chriſtianíſme; Y ſi los Pares tant a la bona inſtrucció de ſos reſpectives fills, ſon per demés los Tribunals, d'ya Plató (*Llib. 4. de L. gibus,*) no aproſſitan las Lleys; ſon vans los Decrets; y ninguna coſa remedian los caſtichs; Y poria an y adirſe, que aventhi deſcuyt en las *Inſtruccions de la Juventut*, be poden callar los Predicadors, pues ninguna coſa alcançan ab ſas veus; be poden éſtar ocioſos los Confefsors, que ninguna coſa lograrian ſas exortacions; y be poden deſcançar los Curas de animas, que ninguna coſa remediarian ſas ſinigas. La omiſſió de la enſenyanſa de la juventur tant deplorable en lo occurrent temps, intenta lo Autor deſterràr ab lo preſent *Llibre de Inſtruccions per als Minyons*, al que, ſobre no contenir cof, que ſe oſe à nolla Santa lle, Decrets Apoſtòlics, y bons coſtums, judico digne de la llum publica, y de concedirſe al Autor la llicencia, qu'és de d'una. *Salvo ſemper, &c.* Sant Francesc de Gerona, y Octubre 19. de 1748

Fr. Carlos Pagès Lecter Jubilat.

IMPRIMATUR.

Veray, Vic. Gen. & Offic.

CENSURA, Y APROBACIÓN DEL R^e. Dr.
Ortich Molar Sacristà, y Cura Major de la
Vila de Figueras, Examinador Synodal; y
Visitador General del Bisbat, y Vic. Gen. Fo-
ranco per los Illustrissims, y Reverendissims
Senyors Don Baltazar de Bastero, y de
Llceda, y de Don Llorens de Taranco,
y de Masfaujeta, Bisbes de
Gerona.

M. P. S.

DE Orden, y Comission de V. A. de data
en Madrid á 4. Julio de 1748. con la
mas atenta reflexion, he leído el Libro intitula-
do: *Instrucciones para la enseñanza de Mu-
chachos*. Su Author, el Reverendo Baudilio
Rexach Presbytero, y Cura de la Iglesia Par-
roquial de San Martin de Ollés, en el presente
Principado de Cathaluña, y Obispado de Ge-
rona; y no he reparado en el cosa que no sea
digna de estamparse, no solo en las prensas, si,
y mas en la memoria de todos los que se apli-
caràn al honorífico exercicio de enseñar á
Niños, las primeras letras, y á Grammaticos
la Lengua Latina; de dicho Libro, y de su
Author puedo dezir lo que dixo Casiodoro,
*Colligens quasi in unam coronam germen fla-
ridum, quod per librorum campos fuerat
ante dispersum*, y con razon; porque en el

el

se ve, y halla recopilado en uno, el mas principal, y selecto, que en muchos otros Libros con menos claridad, se halla diseminado; y lo mas digno de alabanza es, el ser acomodado à la capacidad de los Muchachos, y Professores de la Grammatica. Se puede llamar Jardin de varias flores, y todas de virtudes, y fragantes olores; en el tienen los que empiezan à enseñar à Niños, y Grammaticos, que aprender los mas utiles documentos, y necessarias reglas para empezar con fruto, y provecho de sus Discipulos, la enseñanza, y los ya hechos en la practica de enseñar, tienen que aprender mucho, para hazerse mas perfectos para el total cumplimiento de su ministerio; de cuyas circunstancias debo dezir: *Hoc opus Anthorem laudat: Ille Arbor opus.* En el estudio desse Libro hallarán los Muchachos, y Grammaticos las instrucciones mas claras, para con perfeccion aprender de leer, y escribir, y de hablar en varias Lenguas, y de responder con lustre à las que professan otras Naciones, pudiendose dezir, que se cumplirá en aquellos que havrán aprendido sus documentos, y le tendrán bien estudiado, lo que dixo San Pablo Epist. ad Coloss. cap. 4. v. 6. *Sermo vester semper sit in gratia, sive sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere;* así que, no faltando en dicho Libro las mas claras instrucciones

ciones , para aprender et ser perfectos Chri-
stianos, para practicar las mas solidas virtudes,
para cumplir à la obligacion de buenos Padres
en orden à la educacion de sus hijos , para
ser buenos Letores, Escribanos , y saber hablar
con perfeccion , y modestia las varias lenguas
que en el se enseñan, y no conteniendo nada
contra la Fé , buenas costumbres , ni contra
las Reales Ordenanzas, si solo cosas muy uti-
les al publico , y à todos en particular. El dar
V. A. licencia para imprimirlo , será hazer
beneficio á todos , y alentar al Author à ma-
yores empreßas: Assi lo siento en Figueras à
los 27. de Setiembre de 1748.

B. L. M. de V. A.
Su mas atento, y obligado Servidor:

*Dr. Quirch Molar Presbytero Sacristàn,
y Cura Mayor.*

SUMA DEL PRIVILEGI.

LO Reverent Baldiri Rexach
Prebete, y Rector de la
Iglesia Parroquial de Sant Mar-
ti de Ollès, te Privilegi del Rey
nostre Senyor(que Deu guarde)
pera imprimir, é reimprimir per
deu anys aquest Llibre , ab pro-
hibició, que ninguna persona pu-
ga sens lo seu permis reimprimi-
mirlo ; com consta mes llarga-
ment del Certificat Real, des-
patxat en Sant Llorens à 8. de
Novembre de 1748,

PROLECH

AL LECTOR.

A Juste se munament totas las parts del Univers, perque la conservació de totes es necessaria, pera la permanencia de cada una en particular. Tots los que vivim en est món dependim també uns de altres, y necessitam de una mutua comunicació, y ajuda, la qual no pot ser justa, pacífica, y gustosa, sens que tots obrem be, seguim sempre la llei, y la rahó; y perque lo obrar segueix, y es conforme al fer que te, el qui obra, perque tots obrem sempre bé, necessitam que tots siam sempre bons, y ben instruhits; y perque tots siam sempre bons, y ben adostrinats, necessitam, que desde petits nos instruescan be en tot; y perque tots desde petits siam ben instruhits en totas las cosas, que havem de fer, ó tractar, necessitam, que hi haja Llibres bons, y proporeionats à la capacitat dels Minyons, ab que tots los Meitres pogan ensenyar, y los Deixebles aprendrer los avisos, consells, doctrinas, y ensenyansas, que los Minyons poden, y deuen aprendrer. Per aquest fi pues, he pres lo treball de formar la present Obra, perque ha-

havent la major part dels Minyons, que en-
dian, tenir de viurer en lo mon en companyia
de altres, tenir de tractar ab tantas diferents
personas, haver de exercir diferents carrechs,
y cuydar de la salut, y conservació de ells, y
de altres, que los son recomanats, es precis,
per no errar, y perque ningú los enganyia; y
perque cumplian be las obligacions, que han
instruhits universalment en las sciencias prac-
ticas, y tingan bons avisos, y consells, pera sa-
berse guardar, y precaucionar contra las ig-
norancias, frauds, y enganys dels altres. Pero jo
no pretench, que ab esta Obra sola puguin los
Minyons eixir doctes, y consumats en la sciencia,
y virtut, sino que pretench solament do-
narlos un bon gust, y desitj per apendre sciencia,
y virtut, perque la experiencia me ha en-
senyat, en mi, y en altres, que per falta de las
instruccions, que en ella dono, quedan los
Minyons molt atrassats en la sciencia, y virtut,
quals atrassos los causan despres gran dany, en
lo discurs de sa vida; y que haurian pogut fer
en sa puericia, y juventut un gran progrés en
una, y altre, si haguessen tingut Mestres, y
Llibres proporcionats à sa capacitat, que los
haguessen ensenyar la utilitat, y deleyre, quey
ha, en tenir sciencia, y virtut, y la facilitat
ab que las poden adquirir, desde que comen-
san à tenir us de rahó. No dubto que en esta
Obra hi haurá diferents defectes que esmenar,
per-

perque una Obra que ha de servir per la instrucció perfecta de tots los Minyons, demana lo concurs de personas sapientissimas de tota qualitat, que treballant cada una la part corresponent, formassen la Obra perfecta; per la perfecta instrucció de tots; pero perque esta conspiració de Personas sapientissimas, pera una perfecta formació de un Llibre idoneo, pera instruhir á tots, te pera mi moltes dificultats insuperables; perço me contento de donar al publich la present Obra, esperant, que todas las Personas judiciosas me perdonaran los defectes, y que las que serán zelosas del progrès de la instrucció dels Minyons, me avisaran dels defectes que notaran, y de lo que convè anyardir, ó llevar perque si convè fer nova impressió, puga eixir la Obra millor.
per sa instrucció.

Vale.

Intelligite parvuli, & insipientes animadvertite: Melior est Sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. *Prov. 8. v. 11.*

Dilecti, ubi sit prudentia, ubi sit virtus. *Baruch. 4. v. 14.*

Ne imitaris prudentiam tuam; Ne sis sapiens apud te metipsam; Time Deum, & recede à malo. *Prov. 3. v. 5.*

Posside Sapientiam, posside intelligentiam, neque derelinquas illam, & apprehendet te. Ama illam, & servabit te. Circunda illam; & exaltabit te; Honora illam, & amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam gratiarum. *Div. Hieronimus ad Nepotianum.*

Sicut vera Sapientia à timore Dei incipit, ita timor sine Sapientia esse non debet. *Div. Ambrosius in Psal. 116.*

Ita Scientia nobilitat hominem, ut literatarum personae equiparentur nobilibus, & sublimibus. *Barbosa in Collec. tom. 1.*

pag. mihi 736.

*TAULA DELS CAPITOLS QUE SE CON-
tenen en lo present llibre.*

C apitol 1. De la educació dels Minyons, en lo qual se tracta de la educació res- pecte dels mateixos Minyons,	pagina 1.
Respecte dels Parés naturals.	pag. 3.
Respecte del Pares de Republica,	pag. 18.
Respecte dels Mestres,	pag. 24.
Cap. 2. De la utilitat, y noblesa del en- senyar,	pag. 92.
Cap. 3. Medis per descansar als Mestres de Minyons ab utilitat dels Deixebles,	pag. 95.
Cap. 4. del llegir,	pag. 100.
Cap. 5. del escriurer,	pag. 107.
Cap. 6. Per fer bona tinta per escriurer,	p. 113.
Cap. 7. Dels costums dels Minyons,	pag. 115.
De la Missa.	ibid.
Significació de las Ceremonias de la Mis- sa solemne,	pag. 123.
Instrucció per ajudar la Missa,	pag. 128.
Del Rosari,	pag. 130.
De la Confessió, y Comunió,	pag. 140.
Cap. 8. En que se posan algunas Sentencias políticas, y morals,	pag. 157.
Cap. 9. Insinuació de la vida, y maxims dels Antichs Filosofhs,	pag. 197.
Cap. 10. De la elecció de estat que deuen pendrer los Minyons,	pag. 193.
Cap. 11. Dels Fills nobles de sanch,	pag. 204.
Cap,	

Cap. 12. De la gloria , y grandeza verda-	
dera que deuen aspirar los Minyons,	p. 219.
En lo qual se tracta de las Riquezas , y	
Poverta.	p. 219.
Dels Paificis,	p. 228.
Dels Nobles, Vestits, y Equipatge,	pag. 234.
De la Magnificencia , y Opulencia en la	
Taula,	p. 242.
De la Dignitat , y Honors,	pag. 245.
De las Victorias,	p. 249.
De la Nobleza de Llinatge,	pag. 254.
Dels Talents de esperit,	pag. 258.
De la Reputació,	pag. 261.
En que consileix la gloria solida, y la ver-	
dadera Grandeza,	pag. 266.
Cap. 13. Del apreci , y honor , que los	
Minyons Estudiants deuen fer dels Pa-	
gesos , y de sos Fills,	pag. 275.
Cap. 14. De la soledat, conversas, vísitas, di-	
vertiments, y jochs dels Minyons,	pag. 285.
Cap. 15. De la Sciència de las Llenguas,	p. 291.
De la Llengua Cathalana,	pag. 295.
De la Llengua Llatina,	pag. 301.
De la Llengua Espanyola,	pag. 308.
De la Llengua Françesa,	pag. 314.
De la Llengua Italiana,	pag. 319.

DE LA EDUCACIÒ DELS MINYONS.

QUATRE especies de personas interressan en la educació dels Minyons, que son los mateixos Minyons, los Pares naturals, los Pares de Republica, y los Mestres. Per procehir ab claredat tractarem en particular de la educació, respecte de cada qual de aquestas quatre especies de personas.

DE LA EDUCACIÒ RESPECTE DELS *Minyons.*

Res no es mes util, y necessari als Minyons; que la bona educació, y aixís, res no deuen desitjar mes, que el esser ben instruits, y ensenyats: Pero com desitjarán los Minyons esser ben instruits, si no coneixen la utilitat, y necessitat que tenen de la bona educació? Certes, que ells tenen molt poch judici per conèixer aquesta utilitat, y necessitat; pero si ells volen oír, y escoltar ab atenció lo que jo los diré, veurán ab claredat, la utilitat, y neces-

A

sitat

DE LA EDUCACIÒ
firat de la bona educaciò. Y suposat que me
volen oïr, oïgan lo quels diré :

Tots los Minyons son nats tant plens de ignorancia, que no sabían res quant nasquèren; y si no adquirèixen la sabiduria, se quedarán ignorants; es á dir, que no sabrán coneixer, si las cosas son bonas, ò malas; útils, ò inútils; y ells no sabent coneixer, si las cosas son bonas, ò malas, útils, ò inútils, anirán per aquest món com à ciegos, y locos, enganyantse ells mateixos, pensant que es bo lo que es mal, y prenent lo mal per bo. Ells també quedarán enganyats de moltes personas poch temerosas de Deu, que tindrán un especial deleyte de enganyarlos, y burlarse dells. Si ells pensan que quant seràn grans apendrán de llegir, y escriure, y las reglas de la sabiduria, viuen enganyats, perque à las horas hauràn de treballar, ò aplicar-se à algun ofici, per poder passar esta vida, com fan las demás personas grans. De altre part, si los Minyons desde petits no se aplican al estudi, quant seràn grans, seràn incapassos de estudiar, y de apendrer, perque la naturaleza se fa sempre mes incapàs de aplicar-se al estudi, y de apendrer; y la aversió que alguns tenen per lo estudi va sempre creixent.

Los Minyons son també nats plens de vicis, perque naixen ab innata inclinació als set vicis capitáls, los quals van sempre creixent de pitjor en pitjor, si los homens no posan fre à
estlos

DELS MINYONS.

8

estos vicis capitals. Y així es summament convenient que refrenian estos vicis; y si no los refrenan per medi de una bona educació, després quant son grans, son tant gravement impellit^s de aquells mals vicis, que son arrastrats de sas passions, y corren detras de la iniquitat com un Cavall desenfrenat; pues solen ser superbo^s com un Tigre, y com un Lleó; glotóns com un Bacó; deshonestos com un Brut; invidiosos com la Serp; vans com lo Pago; y avàros com lo Calàpat, que se sustenta de la terra. Y si quant ells son grans, se regoneixen de llurs vides, y maldats, y se volen esmenar, hi ha entre sa carn, y son esperit una guerra cruel, que costa molt al esperit, per guanyar à la carn; pero al contrari succeheix als Minyons que desde petits son ben educats; perque com sa naturaleza no estiga inclinada al vici, la inclinan facilment à la virtut; y quant son grans, practican las virtuts ab tanta suavitat, y dulzura, que nos pot explicar, perque res nols agrada que no sia conforme á las virtuts que tenen plantadas en son esperit; y al contrari tot lo que^s conforme a las virtuts los plau molt.

Lo estudi de bonas lletres, es à dir de las sciencias, perficiona molt al esperit humá, y lo eleva incomparablement sobre los demés, que no son donats al estudi, per entendre, explicar, y persuadir las veritats. Ell li dona també una gran justícia, perque posia totas las co-

fas en son degut ordre; y una gran capacitat per executar los negocis, y empleos de la Republica. Lo estudi dels bons llibres aparta als Minyons, y demés personas de la ociositat, del joch, y de las derbanxas; y fa que un home passe los dias alegrement, y que qualtevol habitació li sia agradable, per deserta, y solitaria que sia. Lo estudi dels bons llibres fa que un home judiquia be de las cosas que succeheixen, y que entria en la amicit, y companyia dels homens savis, y de esperit, y que en llurs conversas diga, y reflectia cosas bellas; pero sens lo estudi de bons llibres estarà entre los homens savis, y doctes com un mut, ó dirà molts despropois.

Finalment los Minyons deuen reparar, que quant seràn grans, hauràn de tenir lo govern de llurs casats, y los puestos, y empleos de la Republica, perque tant los Pares, com los Ministres de la Republica, cada dia se van sent mes vells, y se van acostant á la mort, y com governaran be sas casats, y la Republica, si no son ben instruits, y educats? Y així los mateixos Minyons deuen procurar tenir una bona educació per totas las rahons que havem dit fins aquí. Ells mateixos, á vista de estos documents, deuen solicitar á sos Pares, perque los donian un bon Mestre, que los instruesca be en lletas, y costums, y que los comprian bons llibres, perque pogan apendrer las Sciencias, é instruirse en los bons costums, que han de

Pc

DELS MINYONS

Pero perquè los Minyons quedien ben instruits en las sciencias, deuen estudiar ab ordre, es à dir, estudiar en las horas que son destinadas al estudi; passejarse, y recrearse en las horas de recreo; menjar, y dormir en son degut temps; y finalment tenir arregladas totes las horas del dia, y tot lo que fan. Tambè deuen fer reflexió sobre lo que estudian, y ouhen dir à llur Mestre, perquè així ho entendran millor, y los recordará mes; y lo fer reflexió sobre lo que llijan, y ouhen, es un gran medi perquè quant sian grans, sian personas de gran judici, y de gran prudencia; que son las dos qualitats mes estimables entre los homens.

Deuen los Minyons tenir un gran cuydado de instruirse be en las reglas del Christianisme; es à dir en la Doctrina Christiana, perquè la millor sabiduria consisteix en ésser bon Christià, y en servir à Deu, perquè esta sabiduria los fara ditxosos en esta vida, y en la altre. Pero al contrari succeeix en las demes sciencias, las quals si no van juntes ab la charitat, y temor de Deu, fan al home molt infelís en aquest mon, y en laltre; perquè en aquest mon lo fan infelís, perquè lo fan và, orgullós, y superbo; y en laltra vida lo fan infelís, perquè li serveixen de gran confusió; perquè havent tingut cuydado, aplicació, y enteniment per aprendrer las sciencias humanas, es à dir las coses de aquest mon, no ha tingut enteniment,

ni

ni aplicació, ni cuydado de apendrer las cosas que son del agrado, y servey de Deu, y necessarias per la sua salvació.

Los Minyons que tenen esperit, y comprehensió, poden donarse à llegir, y estudiar totas las sciencias humanas; porque com totas sean proporcionadas al esperit humà, y tingan molta connecció entre si, es capàs de apendrerlas totas, lo que es molt útil, y honròs; pero lo Minyò, que vol apendrer las sciencias, no ha de llegir, ni voler apendrer sino las cosas que troba claras, y facils de entendre, y ha de deixar las questions inútils, y dificultosas, ó que no sab entendre, porque aquestas no son proporcionadas à son esperit, fins à tant que sia ja de edat. Pero las sciencias que mes deu procurar apendrer son las Mathematicas, es à dir la Geometria, que ensenya à midir, y disposar las cosas extentas; la Arismetica, que ensenya de contar; la Musica que ensenya de donar diferents infleccions, ó modulacions à la veu; la Astronomia, que ensenya lo moviment, y curs dels Astros, la Geografia, que ensenya las cosas que hi ha en los Regnes, y Provincias; la Historia, que ensenya lo que ha passat, y succehit; y la Física, que ensenya las maravellas, que Deu ha obrat en las cosas materials.

Pero totas estas, y altres cosas deu estudiar lo Minyò per honra, y gloria de Deu; porque totas las sciencias poden contribuir molt à la

Religió Christiana, y al be de la Republica; y al que las estudia, lo apartan de la ociositat, y demès vicis, y lo disposan per entendre moltes coses ben útils, que son ben dificultosas per aquell que està poch instruit, y lo preparan per ésser un gran Predicador, un gran Confessor, y un gran home, molt útil per la Republica; porque donan una gran elevació de esperit, y així lo Minyó las deu estudiar, per poder servir millor à Deu N. Sr. y al proxim; y estudiant-las ab aqueix fi, además de las conveniencias temporals, que alcançarà per medi dellas, alcançarà també en lo Cel un gran premi, porque nostre Senyor li pagarà be totes las horas de son estudi.

Tambè deuen los Minyons apendre las llenguas, porque si saben entendre las llenguas, poràn parlar, y tractar ab las Nacions estrangeras, que venen de son País; y ells poràn anar mes facilment en las parts estrangeras, porque poràn demanar à las personas lo quels còvinga, porque seràn entesos clarament. Y finalment se poden aprofitar mes en las sciencias, porque en cada llengua hi ha estampadas moltes coses molt útils, que no son estampadas en altres llenguas. Pero per apendre las llenguas deuen procurar tenir dictionaris; porque de totes las llenguas hi ha dictionaris explicats en llatí, dels quals usen los Gramatichs; y ni ha que també son explicats

DE LA EDUCACIÒ
en Castellà , com es lo diccionari Frances de
Sobrino : pero de això parlarem mes llarga-
ment , tractant de la sciencia de las llenguas.

DE LA EDUCACIÒ RESPECTE DELS
Pares naturals.

TOtas las Lleys tant Divinas , com Huma-
nas obligan als Pares Naturals , el dar
una bona educaciò à llurs Fills , y aixis , no sols
Deu nostre Senyor ha tingut cuydado de ex-
plicar en las Sagradas Escripturas la gravíssima
obligaciò , que los Pares tenen de instruir , y
criar be à sos Fills , sino que també los Gentils
han expressat en diferent lleys , y ordenansas
aquesta gravíssima obligaciò. Deu nostre Senyor
crià à tots los homens , perque lo serveſcan en
aqueſt mon , y vayan després en lo Cel à go-
sario eternament ; y aixis vol , y mana , que los
Pares tingan un especial cuydado , de que sos
Fills ſian ben instruits , y educats ; perque lo ser-
vescan en aqueſt mon , y després ſian dignes
de eſtár devànt de la ſua Divina Mageſtat en lo
Cel. Los Reys , y Princeps , tant Gentils com
Catholichs deſitjan , y volen , que sos Vaſſalls
ſian bons Ciutadans , que ſe amen , y ajuden
uns ab altres , que tingan pau , y quietut , que
ſapian tots cumplir ab aquell empleo , que
cada huytè en la Republica ; y per això encar-
regan tant als Pares , que tingan lo cuydado
de enſenyar , y criar be à sos Fills , perque
ſan

saben molt bé los Reys, y Princeps (encara que sian Gentils) que si los Infants, y Minyons no se crien ben arreglats, quant son grans no se portan com à homens racionals, sino com à bestias brutals, crueis, y devoradoras.

Pero encara que no hi haguès Lleys Divinas, y Humanas, que obligassen als Pares, à dar á los Fills una bona educació, deurian los Pares procurar que sos Fills tinguessen esta bona educació, perquè los Fills no son altre cosa que lo sèr de sos Pares; luego si los Fills venen à fer ruins, ò de mals procehiments, lo sèr de llur Pare queda infamat, y deshonorat, y tingut per tal com sos Fills. Los Fills son unas vivas imatges de llurs Pares, y aixis què ven à un Fill que tè mals procehiments, no pot formar bon concepte de son Pare. Los Fills bons son la major gloria, que pot tenir un Pare en aquest món; y al contrari, noy ha res de major afront per un Pare honorat, que los Fills dolents. Què goig, contento, y alegria té un Pare en son esperit, lo veurer que son Fill es aclamat, venerat, y estimat de tots per sos bons procehiments, y per las bonas expedicions que te? Què pena, sentiment, y dolor te un Pare, quant sent que altres calumnian á son Fill? Què pena es per un Pare lo veurer que son Fill, per sa ignorancia, y mals procehiments desperdicia los bens de sa casa, que ell, y sos passats han guanyat ab tant

afany? Què pena tant gran es per un Pare lo veurer que son Fill es castigat de la Justícia per sas malas obras? Que gloria es per un Pare que està en lo Cel, lo veurer que sos Fills proceheixen be en la bona educació quels donà? Què alegria tindrà lo Pare quant se veja en lo Cel acompanyat de sos Fills per la bona educació quels donà en lo mon? Pero al contrari, qué pena te lo Pare que està en lo Infern, lo veurer que sos Fills caminan en lo camí de la maldar, que ell los va ensenyar ab paraulas, y obras? Què torment serà lo del Pare que està en lo Infern, quant veja entrar allí á sos Fills, per ferli companyia per tota una eternitat? Y aixis los Pares estan obligats à dar bona educació als Infants: primerament, perque Deu los homana à pena de una eterna condemnació: segonament, perque los Reys, y Prínceps ho sollicitan per lo be publich de sos Estats: y tercerament, perque el dar los Pares bona educació a sos Fills, es lo que mes convé als Pares tant en aquest mon, com en laltre.

Pero jo no pretench, que tots los Pares degan instruir à sos Fills en lletres humanas, perque açò es cosa impossible à molts Pares, y Fills, sino que pretench, que tots los Pares deuen instruir à sos Fills en las reglas de la Religió Christiana, y procurar que tots tingan bons costums, com son esser modestos, mansos, y humils, caritatius enves lo

pro-

proxim , aficionar a la freqüència de Sagraments , y a las demès cosas de la Religió Catholica , perque açò tots los Pares ho poden fer , y ho deuen fer , per pobres que fían . Pero lo ensenyar , é instruhir als Fills en las sciencias , y letras humanas , encara que fía cosa molt útil , y convenient tant als Pares , com als Fills , pero no es cosa possible á molts Pares , y Fills ; perque per donar los Pares aquesta instrucció a sos Fills , es necessari , que tingan bens per sustentar a sos Fills , ò que los Fills confiats en la Misericordia Divina , se busquen lo aliment , quant son fora del estudi , y aixís aquesta instrucció la deixa Deu á la possibilitat , y llibertat dels Pares , y així mateix dels Fills .

Pero solen los Pares , en esta materia , cometre un gran defecte , y es , que per algunas intencions que portan , fan pendrer lo empleo de las letras als Fills , que desitjan emplearse en lo treball de la terra , ò de altres cosas mecanicas ; y al contrari , fan treballar , y privan de las letras als Fills , que anhelan , y desitjan lo empleo dels estudis . Y algunas vegadas , es tanta la passió cega dels Pares , que obligan als Fills , que desitjan casarse , el que fían Ecclesiastichs ; y al contrari , fan casar al Fill , que desitja esser Ecclesiastich . Los Pares que tan cegament proceheixen , cometan molts gravissims defectes . Primerament pecan gra-

vissimament, perque llevan als Fills la llibertat, que Deu los concedeix, de pendrer aquell empleo, y estat, que ells judican mes convenient per ells. Segonament pecan gravissimament, perque retrauen del servey de Deu aquells que ell elegeix per sos Ministres, o be posan per Ministres de Deu, als que ell reproba per Ministres seus. Y tercerament se fan reos, y complices de molts pecats que segueixen de aquella perversa elecció, que fan fer à sos Fills. Y no sols perdan los bens espirituals de sas Animas estos Pares inconsiderats, sino que també perdan los bens temporals, perque lo Fill que te geni, y esperit à las llettras, no te esperit, ni geni al treball de las cosas mecanicas, y al contrari: qui te inclinació al treball mecanich, no la te à las sciencias; y alzi mateix, aquell que te vocació per lo estat Ecclesiastich, no la te per esser casat, ni per la conservació, y augment dels bens temporals, y al contrari, qui te afició als bens temporals, y à casarse, no la te al estat Ecclesiastich, y à las cosas espirituales. Y com tots los oficis demanan, que aquell que los pren, tinga esperit, geni, é inclinació al ofici que pren, perço perdan las conveniencias temporals los Fills, que no elegeixen be lo estat que prenen, y los Pares que los obligan à pendrer un estat contra sa voluntat.

Raro perque los Pares puguin donar à sos Fills

Fills una bona educació en lletres humanes, i en bons costums, es necessari, ó tenir en casa un Mestre docte, y virtuós, que ensenye a sos Fills las sciencias, y las virtuts, ó tenir los Fills en un Collegi ben reglat, ahont pogan apendrer las sciencias, y la practica de las virtuts, ó be tenir los Fills en casa, y en las horas destinadas enviarlos al Collegi, ó al estudi comú, que solen tenir los petits Pobles baix un sol Mestre, ó a la Universitat de alguna Cintat. Pero quin de aquestos medis, sia lo millor, per la bona educació dels Minyons, es cosa molt dificultosa, perque en tots hi hauran conveniencias, y disconveniencias, que fan quedar suspesos als esperits mes clars.

Si los Minyons se instrueixen en la casa de llurs Pares, no corren ran perill de pervertirse, com tenen, si estan en un Collegi, ó van en algun estudi publich, perque en qualsevol estudi, fora de la casa dels Pares, concorran molts altres, que son ja de pessims costums, per la mala ensenyansa, y exemples de sos Pares, ó de altres domestichs, ó familiars, la comunicació dels quals infecta als que son bons, aixi com la comunicació de un malalt infecta als que estan bons. De altre part los Minyons encasa de sos Pares, poden esser mes instruhits, que en lo estudi publich, perque lo Mestre pot mes aplicar-se en la ensenyansa, que en lo estudi publich; perque per ensenyar

los

los de totes maneres, y en tot temps: passejantse, conversant, menjant estant sobre Taula, jugant, lo que no pot fer lo Mestre de un estudi publich.

En lo estudi publich hi ha també molts profits, que no son en lo estudi privat de una casa, com son: el pendrer los Minyons un bon esperit; no temer lo parlar en publich; perdre la pusillanimitat; tenir lo desig de alcançar los mes avançats; é instruirse un Minyó de lo que el Mestre ensenya als demès; y que lo Mestre en lo estudi publich ensenya, y explica las cosas ab un modo, que penetra mes lo esperit dels Deixebles, y que los inspira lo mateix gust, y los mateixos sentiments, de que es penetrar lo Mestre. Lo Pare, pues que vol instruir á sos Fills en lletres humanes, deu consultar molt, y pesar en la presència de Deu, ahont es més convenient de instruirse sos Fills, si en lo estudi publich, ò si en lo estudi privat, pesant be totes las circumstancies. Y així mateix dels estudis publichs, quin es mes a propòsit per la bona educació de sos Fills, ateses totes las circumstancies.

Pero tant si los Fills estudian en lo estudi publich, com en lo privat, ja may lo Pare se deu olvidar de sos Fills, y de exortarlos, tant á la virtut, com al estudi de bonas lletres, perquè las exortacions dels Pares fan major impressió en lo esperit dels Fills, que las del Mestre.

tre. Tambè deuenh cuydár los Pares , que fan instruhir en sas casas à sos Fills , que tractian tant poch com se puga ab los Criats de casa , perque ellos solen gastar, y corrompre las bonas ensenyansas de un Pare , y de un Mestre. Lo Pare que te Mestre en casa , no fie may de sa bondat per bo que sia , perque molts Pares han quedat enganyats de la apariencia falsa de la bondat de un Mestre, y encara que en la realitat lo Mestre sia molt bo, noy ha que fiar, perque sempre es home fragil , y que está subjecte á caurer. Per esta raho, los Pares no deuenh permetrer , que las Fillas que son de fet anys en amunt estudien , y digan la lliço en lo quarto del Mestre , ó en altre part de la casa , sino tan solament en la presencia de las Mares , ó de personas propinquas, que sia de consideració, en presencia de las quals podrá lo Mestre ensenyar , à las Fillas lo llegir, y escriure , las reglas de politica , y las sciencias humanas, singularment si son personas de qualitat, y distinció , perque lo esperit de las donas , es tant capàs de apendrer las sciencias , com lo esperit dels homens; y à demes de fer las sciencias un gran adorno per lo esperit de una dona, poden també ferli de gran utilitat, perque una dona també está exposada , à haver de portar lo pes , y govern de una casa, ó per sa viudés , ó per tenir lo Marit inútil; en lo qual cas, sens dubta, son lo saber

ber llegir, y escriur, y las sciencias humanas molt convenientes à una dona.

Pero no sois en cas de fer la dona viuda, ò en cas de haver de portar una dona lo pès, ò govern de sa casa son utils lo saber llegir, y escriur, y las sciencias, pero si també encara que la dona sia donzella, y no haja de cuydar sino de sa persona, porque per medi de la lectura, y escripturas que farà una donzella, estarà mes apartada de la ociositat, de las conversas, y divertiments del mon, y estarà mes en estat de concixer los enganyys del Dimoni, del mon, y de la carn, y podrá millor resistir à estos enemichs, y entregarse mes à la oració, y meditació de las cosas Divinas, y Celestials.

Ni me diga algù, que el saber escriur, es estat la perdició de moltras donzellas, y la deshonra de molts Pares, porque las donzellas que no son recaradas, ò que son dominadas de la passió amorosa de un Galant, també se perden, si no saben de escriur, com si ne saben, porque al esperit humà, quant es dominat de una passió, no li faltan medis per discorrer, y practicar, per alcançar lo objete, y si que desitja.

Ni me digan tampoch, que las sciencias humanas fan tornar à las donas superbas, vanas, y orgullosas, porque aquest mal efecte causan també las sciencias humanas en los homens quant no son regladas per la charitat, y

DELS MINYONS.

temor de Deu ; pero si las sciencias human^{as}
son regladas de la charitat, y temor de Deu, n^o
fan tornar superbos ; vans , ni orgullofos , n^o
als homens , ni à las donas , perque tant sola-
ment se usan per lo servey de Deu , del pro-
xim , ò per utilitat propia, y per aquest fi tant
solament deuen los Pares fer apendrer las
sciencias humanas als Fills , y Fillas ; y los
Fills , y Fillas deuen sempre referir lo estudi,
que fan de las sciencias humanas , á la gloria
de Deu, y al profit de si mateix, y del proxim,
per amor , y gloria de Deu, y perque los Fills,
y Fillas no sen olviden de fer tots los dias , y
en totas las horas , ques posan á estudiar , esta
oferta à Deu N. Sr. , es molt convenient , y
necessari , que los Pares , y los Mestres sovint
ne fassen recort , y memoria á sos Fills , y Fi-
llas , y à sos Deixebles. Y perque la oferta del
estudi , que fa un home à Deu , li sia agrad-
ble , es menester primerament , que lo estudi
sia de cosa bona , es á dir , que no sia de cosa
mala ; ò de cosa perillosa de fer canter en pe-
cat, com son Comedias profanas, Novelas de
festeix , y altres cosas , que ensenyan al home
de pecar , perque lo estudi , que no es de cosa
bona no plau à Deu ; segonament se requi-
reix, que lo estudi principal , que un home fa,
sia de aquellas cosas , que li expectan à saber ;
perque cada qual està obligat à saber lo que ex-
pecta à son estat , y ofici ; y si per aplicarse á

DE LA EDUCACIÒ

estudiar, lo que no importa res, o no expecta à son ofici, un home ignora aliò, que pertany à son estat, y ofici, esta ignorancia es voluntaria, y culpable, y tots los defectes que comèt per rahò della ignorancia, Deu N. Sr. se los imputarà en lo dia de son judici, com si ádrer scienc los haguès comès, y aixís lo estudi que es impediment de saber lo que un te obligació de saber, es sens rahò, y per consegüent nos pot oferir à Deu, per fer cosa que noli plau; y lo mateix es del estudi de cosas vanas, è inútils, que ocasionan, y causan distraccions en la oració perque estas distraccions las imputarà Deu à un home, com si fossen voluntarias.

DE LA EDUCACIÒ DELS MINYONS RESPECTE als Pares de Republica.

Totas las personas que viuen en una Republica están obligadas, cada una en son estat, à procurar la bona educació dels Minyons, perque la consanguinitat, y dependencia, que tenim ab todas las personas, nos obligan à desitjar, y procurar son be, tant lo temporal, com lo espiritual, lo qual provè en gran part de la bona educació dels Minyons, perque si ells son ben instruhits, se pot esperar de Deu N. Sr. que serán bons Christians, y grans servidors seus, y que sabrán regir, y gobernar be las casas, quant fían los Anos; y que cumpliràn molt exactament los ministeris de

de la Republica, quant ocuparan los pueſtos del govern; y tot lo contrari se deu temer dels Minyons, que no son ben reglats, e instruits en las reglas del Christianisme, y de la politica Christiana. Tambè obliga à tots los Vassalls de una Republica el procurar esta bona educació, la charitat que tots se deuen tenir entre si, perque la charitat que nosaltres devem tenir al proxim, es una participació del amor divino, el qual se derrama en copiosos favors, y gracias sobre todas las criaturas, desde la major, fins á la mes minima, sens haverni una, que no participa del calor de son divino amor. Y aixi la charitat que nosaltres devem tenir al proxim, nos obliga à procurarli ab nostras diligencias, y expensas un bo tant gran, com es la bona educació dels Minyons, unicament per honra, y gloria de Deu, y per la salvació, y be del proxim.

Pero ab molta major urgencia estan obligats los Pares de Republica, á procurar la bona educació dels Minyons, perque los Pares de Republica estan obligats per raho de son ofici, á procurar lo be publich, lo qual, com havem dit, dependeix de la bona educació dels Minyons, perque los que ara son Joves, y Minyons, algun dia seràn los Amos de casa, los Corregidors dels Pobles, los Batlles de las Vilas, los Jutges de las Audiencias, los Governadors de las Ciutats, los Virreys de las Pro-

vincias, los Grandes de las Corts, los Confe-
llers, y los Reys: Y també los que ara son Jo-
ves, y Minyons, algun dia serán los Sacerdots,
y Ministres del Altíssim, los Parrocos, y Curas
dels Pobles, y los Canonges, y Ardiacas de las
Cathedrals, los Bisbes, y Arquebisbes, los
Patriarcas, y Cardenals; y fins lo Summo Pon-
tífice, que un dia será, està ara entre los Mi-
nyons, aprenent las intruccions, que dona un
Mestre; perque tots los que ara ocupan los
puestos de la Republica, deixarán ò per grat,
ò per forsa las Piaças, que ocupan, y succehi-
rán altres, que entrarán á exercir los Ministe-
ris, que ells ara exercexen; y lo mateix será de
aquellos que entrarán, perque es condició in-
dispensable, que Deu Omnipotent ha posat en
la vida dels homens, que no hi ha de haver
una, que sia permanent, sino que tots han de
ser reduhirs en pols, perque tots som de pols.

Per Pares de Republica se comprenen en
aquest discurs tots los Superiors, tant los de
la Gerarquia Ecclesiastica, com los Seculars,
desdel Supremo, fins al Menor, perque tots
están obligats à mirar per lo be publich, tant
espiritual, com temporal, cada hu així com
puga en aquell estat, en que està. Per esta rahò
trobantme jo baix de esta obligació, per obte-
nir lo Ofici Parrocál, encara que sia lo mes in-
fím, é indigne de tots, he resolt, per cum-
pliment de ma obligació, componder la pre-
sent

sent Obra per la instrucció dels Minyons de ma Parroquia, y darla al pblich, perque així paga ser útil a tots los del Bisbat, y de tota la Provincia.

Pero antes de passar més avant es precis advertir aquí dos cosas, de las quals la primera es, que en las Vilas en que los Magisteris se donan per concurs, y oposició, deuria los Pares de Republica disposar, que tots los Pretendents presentassen un mes antes del dia del Acte Litteral, las sens autenticas de sa vida, y costums, y de sa sciencia, y del cumpliment exacto, que han dat en totas las parts, en que han tingut lo carrech de ensenyar, perque del Acte sol, que fan los Pretendents, en lo dia del concurs, no poden los Pares de Republica formar un bon judici, de la major, ò menor idoneitat dels Opositors; perque primerament no sempre el que fa millor examen, es el que sab mes. Y segonament, perque per lo carrech de ensenyar, se requireixen altres qualitats, que son mes, ò tant necessarias, com la sciencia, com son prudencia, paciencia, modestia, aplicació, templança, ò sobrietat, y castedad, perque, que val lo Mestre, per docte que sia, si es imprudent, ò arruxat, ò ple de vanitat, ò gloriós, ò amador del sexo femineo, ò es impacient, ò no es aplicat.

Segonament advertim, que en los Poble Aldeans, en que los Pares de Republica pre-

nen Mestre per ensenyar, deuenen també procurar antes de acceptar à un Mestre, el que portia sens autenticas dels Regidors, y dels Parrocos de aquells Pobles, en que ha ensenyat, ò habitat, de que es home de bona vida, y costums, y que te las qualitats requiridas per la bona instrucció dels Minyons, perque moltes vegadas succeheix, que per falta de aquestas informes, prenen per Mestre à un home, que es un Vagamundo, ò un gloriò, ò un bribò, ò un poltró, que no se aplica, sino à la ociositat, de que succeheix, que molts pobres Innocents quedan burlats, y afrontats. També succeheix, que en estos Pobles Aldeans, prenen per Mestres à subjectes, que no saben sino llegir, y escriure, y encara ab molta imperfecció, de que se segueix, que no ensenyen, ni poden ensenyar à sos Deixebles res mes que llegir, y escriure, sens ensenyarlos las reglas, per llegir, y escriure be, ni las utilitats tant grans, quey ha en lo saber llegir, y escriure be. De que se segueix, que molts dels Minyons que van à la Escola, no saben llegir als pobres Domestichs de sas casas, ni lo Catecisme, ni altre llibre, de que traurian molta utilitat tots los Habitants, y Domestichs de sas casas, si los sabessen llegir, incisar, y apuntar, fent las degudas pausas, y donant als noms aquella cadencia, y consonancia que deuenen tenir. *Y es viva llastima, que un Mi-*

nyó à la edat de dotze , y tretze anys, encara no sapia , com d'ullegir , per llegir ab profit de son esperit , y de aquells , quel ouhen; pero lo pitjor es, que molts de 'aquestos, encara en la edat varonil, no saben llegir be, perque ells , y los que s'ouhen, se pujan aprofitar de las llegendas, perque quant anavan à la Escola, ja may lo Mestre los ensenyà modo, ò regles per llegir be. De aquesta falta de no ensenyar las utilitats , quer ha en lo llegir, y en lo saber llegir be , també sen segueix , que molts dels Minyons, quant dexan de anar à la Escola, perque sos Pares los aplican al treball; olvidan tant lo estudi, que ja may mes pensan en llegir un libre , ab que malogran lo que sos Pares han gastat , perque aprenguessen de llegir, y lo treball que ells han posat en lo estudi. A vista de aquestas veritats, tots coneixeràn , de quanta utilitat pot ser aquesta Obra, perque ab ella tots los Mestres poden ensenyar be, y en totas parts podran ensenyar à sos Deixebles , lo que los es util saber, y practicar. Sens dubte es grandíssim detriment espiritual, y temporal, que los Minyons dels Pagesos, y Treballadors, que habitan en los Pobles Rurals, y en las Aldeas , no pogan apendre en la casa de sos Pares, y ab los Mestres, que ensenyen en estos Pobles, sino un poch de llegir, y escriure, y un poch de doctrina, y lo mes llarch un poch de Gramatica, y un poch

de Arismetica , quedant en tot lo demes tant ignorants , que ni lo nom de las sciencias saben ; ni una regla de politica , ni res de tantas cosas utilissimas , que en lo discurs desta Obra se tractarán ; tot lo que serà mes facil als Mestres , ensenyaro en las Aldeas , y Pobles Rurals , que en las Vilas , y Ciutats , perque en las Vilas , y Ciutats es mes gran lo concurs y tumulto , que causant los Deixebles los quals s'impedixen mutuament , que lo Mestre no los ensenya tant , á cada hu en particular.

*DE LA EDUCACIÒ DELS MINYONS
respecte dels Mestres.*

TAnt gravissima contemplo esta materia de la educació dels Minyons respecte dels Mestres , que apeans ne contemplo altre que sia major , perque primerament , si los Minyons son ben educats en lletres , y costums se pot esperar , que seràn apres pera regir , y governar sas casas , y familias , y que compliràn exactament ab los empleos , que tindrán de la Republica , tant en lo temporal , com en lo espiritual ; pero molt al contrari se deu temer de los que son malament educats ; perque ni seràn bons per governar sas casas ; y molt menos per governar la Republica ; ò sia en lo temporal , ò sia en lo espiritual. Segonament es gravissima esta materia , perque necessita de un gran fondo de sciencia , y de virtut
en

en los Mestres, perque se deuenh acomodar, y proporcionar à cosas puerils, lo que no pòt fer, sens tenir molta sciencia, y virtut; y tercerament es gravissima. perque los Mestres han de tractar à unas personas molt delicadas, y casi privadas del us de rahó: y lo pitjor es, que fora que son de la Escola, molts dells tractan ab personas que son tant insipients, que destrucixen totas las bonas instruccions, que un bon Mestre los havia dat. Y perque los Mestres cumplen be en la educació dels Minyons, anirè propasant algunas ideás de aquellas que considero mes à propòsit pera la practica, que los Mestres deuenh guardar en sa educació.

La primera cosa que los Mestres deuenh guardar en la educació dels Minyons, es tenir un gran desitg de educarlos be, perque aquest bon desitg los obligará à discorrer medis molt conducents per lo millor progrès dels Minyons, que tenen obligació de intruhir, y à practicar aquells medis, que trobaran mes a propòsit, pera conseguir la bona educació de sos Deixebles. Y perque los Mestres tingan sempre aquest bon desitg, serà molt bo, que considerian, que per rahó de son Ofici estan obligats á ensenyar à sos Deixebles, tant en lletres, com en costums, tot quant poden apendrer sos Deixebles; demanera, que los Mestres estan obligats, à dar las ensenyanças, segons la capacitat de cada Deixeble, y per això,

estan

estàn obligats á examinar las capacitats de sos Deixebles , perquè aixís puguin proporcionar las ensenyansas a sa capacitat.

Segonament , deuen considerar los Mestres lo profit gran , tant espiritual , com temporal , que en lo esdevenidor sen seguirá , tant per sos Deixebles , com per tota la Republica de la bona ensenyansa , y educació de sos Deixebles ; perquè dels Minyons , que son ben instruhits , se verifica lo que diu lo Profeta David dels Justos : *Quod fructum suum dabunt in tempore suo.* Però sobre tot deuen considerar los Mestres , que Deu nostre Senyor ha confiat ha son cuydado aquells Minyons , perquè los instruhissen be , perquè aixís complissen be en aquest món los fins comuns ; y particulars , que hi tingut en criarlos ; y després en l'altra vida fossen dignes de ésser en son Palaci , y davant de sa Divina Presencia per tota la eternitat.

De aquí se veu clarament , quant noble , y honorós es lo ofici de Mestre de Minyons ; y que los Pares de Republica deuen contribuir á honrar , y á fer honrar un ofici , que encara que tant noble , es mirat de molts ab desprecí , y deshonor. També se veu clarament , que las personas , que prenen lo ofici de Mestre de Minyons , no deuen pendrer aquest ofici per lo vil interés , quels dona la Republica , ó sos Pares , sino que lo fa , y motiu principal ha de ser,

DELS MINYONS.

77

ser, la honra, y gloria de Deu, y lo profit espiritual, y temporal del proxim, que despres se seguiràn delas bonas instruccions, que donaràn als Deixebles. Pero deuen tant la Republica, com los Pares, que envian los Fills à la Escola, procurar dar lo degut estipendi al Mestre: perque segons diu Christo Senyor nostre: *Digne es lo Mercenari de la sua paga*; y noy hà raho alguna, perque lo Mestre no dega ser pagat, ans be el ser los Pares molt cuydadosos en satisfer al Mestre, y el amotrarse agra-hits á tant gran favor, es un gran medi, perque lo Mestre tinga major afició, á procurar la bona educació dels Minyons, que te en carrech de intruhir.

Tercerament deuen los Mestres saber, y proposarse en son esperit, lo que deuen ensenyar à sos Deixebles; per lo que es menester, que los Mestres advertescan, que no basta per lo cumpliment de son ofici, ensenyar als Minyons, llegir, y escriurer, ni la llengua Latina, ni qualsevol altre llengua, ò las sciencias humanàs, perque totes aqueitas cosas son molt poca cosa per la bona educació de un Minyo; ans be totes aqueitas cosas solen ser molt perniciosas, quant no es ben instruit; perque dellas traen molta superbia, vanitat, y orgull. Deuen pues los Mestres, proposarse per fi de la educació que donan als Minyons, el formar son cor, y esperit recto; just, y equitables;

posar

posar sa innocència en resguard; inspirarlos los principis de honor, y bondat; ferlos penetrar bons costums; corregir, y vencer las malas inclinacions, que notan en ells, com son la altives, la insolència, ò atreviment, la estimació de si mateix, un orgull loco, sempre ocupat en despreciar als altres, un amor propi sempre atent à sas comoditats, un esperit de murmuració, que se plau à picar, y acusar als altres, una pereza, y negligència, que fa inútils totes las bonas qualitats del esperit. Es lo esperit dels Minyons, y de qualsevol home, la part mes principal de son ser, perque es qui los fa distingir de las bestias, y qui los fa semblants als Esperits Angelichs, y al mateix Deu. De la restitut del esperit huma dependeix necessàriament la felicitat, y ditxa del home, despres desta mortal vida, y aixis los Mestres de Minyons deuen proposarse per si de sa educació, y carrech, el formar de tal manera lo esperit dels Deixebles, que deuen instruir, que sie sens los defectes de las passions, y adornat de las virtuts, perque de aquesta manera sie bell, y hermos, amat, y estimat, no sols en los ulls, y cors dels homens, sino també en los del mateix Deu.

Pero no sols deuen los Mestres emplear lo cuydado en la bona formació dels esperits dels Minyons, que tenen en carrech de instruir, sino que també son obligats à procurar
que

que sien ben educats, compostos, y politichs en las cosas pertanyens al cos. Y perque los Mestres comuns, y regulars se fassen major carrech de la gravetat desta materia los advertesch, que un dels estatuts que tenen los Mestres de la celebre Universitat de París, es del tenor seguent: *Los Mestres deuben tenir cuydado, que sos Deixebles no tingan res en son exterior de brut, de ofensiu, ni de grosser, que en son vestit no fassen apareixer una negligencia notada; que un no los veja los vestits esquinsats, los cabells mal pentinats, las mans brutas. Pues un deu aplicar-se, no solament à donarlos lo bon gust de la Literatura, y las sciencias, sino també à ensenyarlos la politica, y lo saber viurer, que son tant necessaris per la societat y comers de la vida. De altre part no convè sufrir, que las gentes joves donian en la preciositat, y fausto dels vestits, ni que afectian portar los cabells frisats ab molt cuydado, y art, com en lo mon. Fins aquí son paraulas del dit arreglament.*

La bona gracia respecte de las gentes joves que los Mestres deuben ensenyar als Minyons, consilleix, à presentarse be, à tenir una continencia assegurada, y modesta, à caminar ab un ayre facil, y natural, à tenir-se, y estàr drets à fer be una reverencia, no estar ab posturas poch decents, y no ser negligents, y peréozos.

La politica, que los Mestres deuben ensenyar,

senyar, y los Deixebles apendrer, consisteix, á no amarse molt, y á no referirho tot á si mateix; evitar, ó fer, ó dir lo que pot injuriar als altres; buscar ocasions pera servir, y donar gust, y complacencia als altres; preferir las voluntats, y comoditats dels altres á las propias. Y perque los Mestres pogan ab major facilitat ensenyar als Deixebles las reglas de politica, y los deixebles apendrerlas, mes avant donarém un Capítol de reglas y sentencias politicas, y morals, las quals los Mestres las faràn llegir á un dels Deixebles, y los altres Deixebles las repetirán, y tornarán á dir, perque així las apendrán ab major facilitat, y gust. Y perque ditas sentencias fassen major impressió en lo esperit dels Minyons, serà molt convenient, que los Mestres facian algunas ponderacions, ó explicacions, breus, y sentenciosas sobre de algunas de las sentencias, que lo Deixeble llegeix, y singularment sobre aquellas, de que necessitan mes los deixebles per la correcció de sos defectes, y per la planta de las virtuts, que deuen tenir.

Tambe deuen los Mestres instruirlos en las reglas per llegir be; y no solament los deuen ensenyar especularivament las ditas reglas sino també practicament; perque si los Minyons no son criats ab la doctrina, y practica destas reglas, despres quant son grans, y en estat de poder per medi de la lectura instruhir

als demés , molts dells llegexen tant pessimament , que ni los altres los entenen , ni ells mateixos entenen lo que llegexen , de que prové , que distueu molts solecismes , y barbarismes , sens reparar en lo menor tropè , y defecte ; y quedant ells molt satisfets de la lectura , son notats , y tinguts dels oyents per uns rontos , y ximpies , y per indignes de tenir algun empleo en la Republica . Y perque los Mestres pogan instruhir be á sos Deixebles en llegir be los donarém mes avant un Capítol expès del modo de llegir , y de la utilitat quey ha en llegir be y dels mals quey ha en llegir malament .

Així mateix deuen los Mestres instruhir á sos Deixebles en las reglas per escriurer be , y explicarlos las utilitats grans , quey ha en lo saber escriurer be , y de quantas conveniencias y venturas se privan aquells Minyons , que per no voler tenir compte als Exemples , y á formar be las llettras , y en posar las degudas llettras en los noms , escriuen malament ; y perque los Mestres los pogan instruhir be en lo art de escriurer , y los Deixebles aprendrer be el formar las llettras , y los noms , y las utilitats , quey ha en aſſo , los ne donarém mes avant un Capítol expès : y los Mestres podrán també advertir als Dexebles lo prodigi gran , quey ha en lo llegir , y escriurer ; pues sent tant pocas las llettras , que no passen de 26. no obstant son sens numero los mots diferents , ques pronuncian , y que se escriuen ,

Tam-

També deuen los Mestres ensenyar á sos Deixebles las Mathematicas, que son la Geometria, Arismetica, Musica, y Astronomia; perque com estas cosas son naturals, y proporcionadas al esperit humá, los Minyons las comprenen facilment; y la inteligencia dellas, es un gran medi per aclarir, y avivar son esperit; y perque tingan circunspecció, penetració, y judici, que son las qualitats mes estimables del home. Pero es menester, que los Mestres se contentian de proposar als Deixebles las cosas mas faciles, y naturals de las Mathematicas, perque lo esperit, yllum dels Minyons es molt debil; y aixis facilment se ofuscan, y se perturban, y quant ells cahuen en aquest ofuscament, y perturbació, es gran locurá forcejarlos, y obligarlos á que acertian á dir, lo que se ha de dir, perque quant mes lo Mestre insia, é importuna, que responga lo que deu respondrer, tant mes se perturba, é hix de tino, y mes desllisa en respondrer disparats: Per lo que deuen los Mestres, en la practica, y ensenyansa, que fan á sos Deixebles, procehir, y ensenyar ab un modo clar, y proporcionat á sa capacitat; esperant que després en lo degut temps, los principis clars y generals, y las consequencias que immediatament se infereixen dels principis, donarán lo degut fruyt en son esperit. Y perque tots los Mestres, singularment aquells que ense-

nyan

nyan en los Pobles Aldeans, pogan donar à sos Deixebles una instrucció general de las Mathematicas , y sciencias humanas , los donarém mes avant algunas instruccions , ab que se podràn instruir en ellas , y ensenyarlas à sos Deixebles ; altrament sería molt difícil en est Principat , practicar esta instrucció , perque falta en nostra llengua un llibre de Mathematicas , que sia proporcionar á est fi.

Als Minyons , que Deu nostre Senyor destina per lo curs de las llettras , ò per viatjar lo mon , deuen los Mestres instruhirlos de la utilitat quey ha de saber llegir , y entendre las llenguas estrangeras , y del modo ab que se deuen llegir , y escriurer ; y perque los Mestres pogan cumplir aquesta obligació , los donarém també un Capítol de la utilitat quey ha en saber las llenguas ; y del modo ab que se deuen llegir , y escriurer.

Singularment deuen los Mestres ensenyar als Deixebles, que son de qualitat , y que han de proseguir lo curs de las llettras , la llengua Llatina ; perque esta llengua es la mes universal , y la mes necessaria ; perque regna en casi tots los Regnes , y Provincias del mon , singularment en las parts en que regna la Fè Catholica , perque es la llengua que usa la Iglesia. Ella també es la mes necessaria per un home , que cursa las llettras , perque en todas las Universitats , y Acadèmias se usa la llengua Llatina,

rina, per ensenyar als Estudiants, que contorren en ellas, pera quedar instruhits: y si no fos per medi de la llengua Llatina, ni los Mestres los podrian ensenyar; ni los Deixebles apèndrer; perque moltas vegadas, ni los Mestres sabrian parlar la llengua nativa dels Deixebles, ni los Deixebles sabrian entendre la llengua nativa dels Mestres; y aixis es necessari, que Mestres, y Deixebles sapian entendre, y parlar la llengua Llatina. De altre part, en tots los Regnes, y Nacions, los millors llibres que los Homens Doctes han escrit, los han compost en llengua Llatina, perque aixi sas doctriñas, y ensenyansas fossen sabudas en los altres Regnes, y se poguessen utilizar dellas, ó be perque estampanlos en Llatí fos mes lo guany, que tindrian en lo despaig dels llibres. Y aixi los que volen ser Estudiants, y personas Doctas, son precisats à saber la llengua Llatina, y singularment si volen esser Ecclesiastichs, perque han de rezar lo Ofici Divino, y celebrar la Missa, que tot es en Llatí; y los Senyors Bisbes, antes de ordenar als que prenen Ordres los fan examinar de la llengua Llatina ab lo Breviari, ó Missal, y los que no troban habent en la inteligencia de la llengua Llatina los repleixen dels Sagrats Ordres.

Es també molt convenient als Hereus de les casass, y à las Personas de qualitat, que sapian entendre la llengua Llatina, perque tenen

en sas casas moltes Escripturas utils de sos passats, que son en llengua Llatina, de cuyas noticias quedarán privats, si ignoran la llengua Llatina. Las Personas de qualitat, y totes las ques precian de ser Homens, deuen tenir la estimaciò de comunicar son esperit ab las Oracions, y Preces de la Iglesia, la qual com havém dit usa sempre de la llengua Llatina. Y nos deuen contentar de assistir als Divins Oficis ab la fe pura, y senzilla de un pobre oficial, ò de un rufich, antes be deuen posar son punt, de assistir als Oficis Canonichs, y Divins, ab molta distincciò de un pobre treballador, è ignorant, lo que no faràn las Personas de qualitat, ignorant la llengua Llatina. Las Personas de qualitat estàn exposadas à rebre, y hospedar en sas casas à moltes personas forasteras, que parlan molt be lo Llatí; y seria per ellas gran confusió, sino los sabessen respondrer en la mateixa llengua. Y la mateixa vergonya sentiràn, sempre que altres Personas de qualitat del mateix País los parlaràn en Llatí, sino los saben respondrer. Estas, y altres rahons deuen ponderar los Mestres als Minyons, perque se alencian à estudiar, per aprendrer la llengua Llatina; lo estudi de la qual es molt llarch, sech, y desabrit; perque primerament las reglas de la Gramatica no son naturals, es dir, que no provenen de la llum natural, que Deu ha dat al home, sino que son

arbitrarias, y dependents de la voluntat dels homens, y per això son mes difícils de entendre, y de recordar-se; y de altre part estan posadas en los llibres en Llatí, y ab un modo confus, per lo que los Minyons moltes vegades ni enten la Regla, ni allí ahont comença, ò acaba. Per lo que seria de molta utilitat per los Minyons, y per lo be publich, y de molt descans per los Mestres, que totes las Reglas Llatinas del Antoni, y de la Torrella, y del Erasma, se reduhissen en llengua vulgar, ab un estil senzill, y natural, perque així seria mes facil à tots los Minyons entendre, y comprendre be lo que diu la Regla, y aprendrerla de cor; y seria de un gran descans als Mestres, perque no se cansarian en explicar las Reglas als Deixebles. Pero perque tots los Mestres tinguin un bon methodo de ensenyar als Minyons la llengua Llatina, los donarèm aquí alguns avisos.

Primerament, quant los Deixebles llegiràn los Noms Distinguidos, ò los Noms Anomals, que son en lo Antoni, ensenyaràn los Mestres, que aquells Noms fan lo Genitiu en aquella terminació, que porta lo Nom, y faràn que lo Deixeble diga lo Genitiu complert, y no la terminació sola, v. g. *Januarius Januarii*; *Avernus, Avernus*. Segonament, los Mestres posaràn als Deixebles, que Deu nostre Senyor destina per lo curs de las lletres, com tam-

tambè als que son de qualitat, y conveniencias, à decorar los Noms, encara que no sapian llegir ab perfecció, perque en lo mateix temps podràn apendrer los Noms de cor, y el llegir, perque despres de haver dit la lliçò dels Noms, estudiaràn lo llibre que tenen per llegir, y de aquesta manera los Minyons tindran mes temps per decorar los Noms, y Verbs, y no se atropellaràn tant pera apendrerlos de cor.

Pero si lo Mestre, per la multitud de Deixebles, no poguès fer, que estos Minyons se exercitassen à llegir, y aprenguessen de llegir perfectament, en est cas, no seria convenient, ans be seria danyòs, ferlos decorar, sens saber llegir perfectament, perque seria molt factible, que en tota sa vida, no sabrian llegir be.

Pero quant los Minyons comensarán à decorar los Noms, y los Mestres los ordenarán, que cada dia aprengan un Nom, al qual diràn de cor, devant son Mestre al dematí, que es lo temps mes a propòsit, per apendrer de memoria. Y com lo estudi de apendrer las cosas de memoria sia molt penos, y desabrit, los Mestres se contentarán, que à la tarde digan lo mateix Nom, ò altres, que ja saben de memoria: Y per lo regular podràn ordenar los Mestres, que à la tarde digan dos Noms de aquells que ja saben, perque los Minyons son facils en recapacitar, ó en tornar apendrer lo que

que ja han sabut. Y quant los Deixebles s'indran ja un poch sufficient radicans los Noms en sa memoria , podràn los Mestres augmentarlos la lliçó tant al matí , com à la tarde , perque à las horas , poch , ò ningun treball sentiràn , en recapacitar los Noms , que auràn de dir.

Y quant los Deixebles sabrà un poch sufficient los Noms , los Mestres los faràn decorar los Verbs , observant també las mateixas reglas que tenian donadas per los Noms , sent-los dir també en cada lliçó alguns Noms , perque de aquesta manera los aprengan , y entengan be , y perfectament.

Pero deuen advertir los Mestres , que es cosa molt mala , obligar als Minyons , à dir los Noms al revés , com fan molts Mestres , à fi de que los sapian be , perque açó es molt penós , y fa lo estudi aborrible , y es ferlos perdre lo temps en va , perque las potencias dels Minyons son molt debils , singularment la potencia judicativa; y la discursiva; y quant los Deixebles son ja en edat , y està exercitats en las Reglas dels Genitius , coneixen molt be à las horas tots los Casos , que te un Nom , ò com se termina en tots los Casos ; y lo mateix advertim respecte dels Verbs. Y lo que los Mestres deuen fer , per obligar à sos Deixebles , per apendre be los Noms , y Verbs , ó per conèixer be los Casos , que te un Nom , y los Verbs com se terminan en son temps , es avir-

fatlos , y persuadirlos sovint , que ja may pot
 un home arribar , à saber parlar , ni entendre
 lo Llatí , sens saber conèixer los Casos dels
 Noms , y los Temps dels Verbs , perquè los
 Noms tenen sa propia significació en cada cas
 v.g. *Pater* en lo Nominatiu significa *lo Pare*, y
 en lo Vocatiu significa *ò lo Pare*, y *Patris* sig-
 nifica *del Pare*, &c. y així mateix los Verbs te-
 nen sa propia significació en cada temps, v.g.
Sum significa *jo so*, y *Ero* significa *jo seré*, &c.
 y que quant ells estan sols , y quant estan en
 companyia de altres Gramatichs , se deuen
 exercitar à preguntar-se los Casos del Noms ,
 y los Temps dels Verbs. Y ab aquestas adver-
 tencies, repetidas sovint , los Deixebles se ex-
 citaran , y procuraran saber los casos dels
 Noms , y los Temps dels Verbs ; y quant
 aquestas diligencies no bastian en aquella edat
 de la Puericia, per saber be los Noms , y Verbs
 en tots sos casos , y en tot sos Temps , basta-
 ran sens dubta quant gozaran una persera , y
 clara llum en sas potencies judicativa , y dis-
 cursiva , y seran exercitats en compondrer ,
 en fer oracions llatinas , y en traduhilas de
 llatí en Cathalà. Y si lo Deixeble no arriba à
 tenir una llum clara , per conèixer los Casos
 dels Noms , y los Temps dels Verbs , totes las
 diligencies, que farà lo Mestre, seran en va.

Tercerament deuen los Mestres , que te-
 nen molts Deixebles , que estudian la Gram-
 tica

rica Llatina, dels quals los uns son mes avançats que los altres, procurar, que tots tinguin uns mateixos llibres; vull dir, que los Deixebles inferiors tinguin los mateixos llibres Llatins, que tenen los Deixebles, que son mes avançats, perque quant aquells Deixebles, ò los Mestres los tradueixen de Llatí en Cathalà, ò los repeteixen, puguin los Deixebles menos avançats tenir compte à la traducció, ò à qualsevol altre exercici, ò practica, ques fassé sobre dells. La qual diligencia es de grandíssima utilitat per los Deixebles menos avançats, perque sens ningun treball, aprenen moltes coses, y se fan facilis per entendre, y traduir las mateixas reglas, ò coses llatinas, que tradueixen los mes avançats, y algunas vegadas succeheix, que per sentir à dir unicament lo Deixeble inferior, sab traduhir aquell Nom, ò Verb, que no sab lo Deixeble mes avançat.

Quartament, los Mestres, que usaran las Règlas en Llatí del Antoni, y Torrella, ò Erasme, faràn, que sos Deixebles las sapian traduhir, antes de obligarlos à dir las de cor, perque tot lo que se enten, se apren, y recorda millor, que lo que no se enten.

Quintament, deuen los Mestres estàr advertits, que per entendre, y parlar lo Llatí, no importa molt, que los Deixebles sapian be las Reglas dels Genitiuis, y dels Preterits, y Supins, perque ab la llum natural, y un poch de

de exercici , facilmente se compren los Noms com fan lo Genetiu , y los Verbs com fan lo Preterit , y Supi , encara que un no se recordja de la Regla propia que te lo Nom , ò Verb ; y aixis nos deuen atropellar los Minyons , perque aprengan , y digan de cor estas Reglas . Pues poch importa que un Minyo no sapia dir la Regla : *Additur is post L* , ò *is post R jungetur* , mentras comprega , que *Animal* fa lo Genetiu *Animalis* , y *Amar* *Amaris* , &c. y aix mateix es dels Preterits , y Supins ; pero sempre será millor , que los Minyons sapian be las ditas Reglas , y que los Mestres las fassian apendre . Pero en quant als Generos , es precis que los Mestres advertescan à sos Deixebles , que per parlar bé lo Llati , es necessari saber las Reglas dels Generos , perque hi ha molts Noms que per rahó del significat , apareixen Femenins , y son Masculins , ò Neutres , v. g. *Lige* , *Cabos* , *Melos* , &c. y també perque en Cathalà , noy ha regla per distinguir los Noms Neutres dels Masculins . Pero deuen los Mestres advertir als Deixebles , que ordinariament , lo significat dels noms Masculins , se explica ab la particula *lo* , y lo significat dels noms Femenins , se explica ab la particula *la* .

Sextament deuen advertir los Mestres , que per facilitar als Minyons la inteligencia , y lo quela de la llengua Llatina , lo millor medietat es posarlos à traduir lo Llati en Cathalà , comen-

Enfant esta traducció ab lo modo més simple ; y natural ; y després de haver traduït en Català una Oració Llatina , demanarlos , y fílsos donar rahó de totas las parts de aquella Oració , segons las Reglas que los Minyons ja saben ; fent que apliquian sempre las Reglas novás , y mes difícils , que van aprenent , com son las de la Torrella , ó Erasme , respecte de las del Antoni , perque quant mes profunditats estarán los Minyons , sobre las reglas de la Syntaxis , ó construcció , tant mes solidos , y elevats serán després , en la inteligencia , y loquela de la llengua Llatina , perque los principis de las sciencias son com los fonaments de un edifici , que si no son bons , tot lo edifici queda ruïnós. Pero quant los Minyons están ja exercitats en la traducció , y ben fundamentats sobre las reglas de la construcció , deuen fer la traducció clausulada , perque serà ab major gust , y profit dels Minyons , perque entendrán millor lo que traduirán , y aprendrán millor de formar , y parlar lo Llatí , perque en materia de Llenguas , lo millor Mestre és lo us. Ab la lectura dels bons llibres Llatins veuran los Deixebles aplicadas totas las Reglas de la Syntaxis , y de la Rethorica ; ab ella aprendrán molt facilment las expressions propias , ab ques deuen expressar las cosas , y ab ella aprendrán aquellas bellas doctrinas , y ensenyansas , que son necessarias per formar be lo

esperit humà, que es lo fi quels Mestres, y Deixebles deuen tenir sempre present, en lo curs de sas ensenyansas, y estudis.

Y perque los Mestres comuns, y dels Pobles Aldeans (per amor dels quals principalment se ha treballat esta Obra) puguin tenir noticia, y fer bona elecció dels Llibres Llatins que deuen fer traduir à sos Deixebles, los advertesch, que en Paris en la Llibreria de la Viuda Estafania en lo Carrer de Sant Jaume, lo Senyor Heuzet ha fet compondre dos Llibrets Llatins, que son de grandissima utilitat per los Minyons, que comensan à estudiar la llengua Llatina. Lo primer d'estos Llibrets es compost de las Historias de la Sagrada Escritura, v. g. de Abel, Joseph, Tobias, &c. Lo altre Llibret es compost de las Historias, y Maximas Morals dels Autors Antichs; y perque fos facil à tots los Mestres, y Deixebles, el possehir estos Llibrets, seria molt convenient, que alguna Persona de medis los fes imprimir aqui en nostra Patria. Y quant los Mestres no puguin possehir estos Llibrets, y també en cas que los possehecan, procurian à possehir per ells, y sos Deixebles un Llibret, que conté tot lo Testament Nou, vull dir lo Evangelij dels quatre Evangelistas, los Actes dels Apostols, las Epistolas de Sant Pau, &c. Perque tot lo que se conté en est Llibret es de summa utilitat per un Eclesiastic, singularment

ment lo que se conté en lo Sagrat Evàngeli, perque ell ha de ser la norma, y pauta de la vida de un Ecclesiàstich, el qual es per los Sagrats Ordres, y deu ser per sas obras viva Imatge, y Substitut de Jesu-Christ. Y quant no pogan possehir aquells Llibrets, usaran lo Llibret del Venerable Kempis de *Contemptu mundi*.

De las obras de Cicero (que se apellida lo Pare de la Eloquencia) las menos utils, tant per fer decorar, com per fer traduhir als Deixebles, son las Epistolas; y molt mes utils, y mes propis per formar lo esperit, y lo estil, que deuen apendre son los Llibres Filosofics, los Llibres de la Naturaleza dels Deus, de la Divinació, dels Oficis, del fi del Home, de la Amistat, y de la Velleza, que no las ditas Epistolas.

Virgili, y Therencio son Llibres excelents por apendre de explicar las cosas, encara que sian las mes humanas, ab un ayre natural, senzill, facil, elegant, y delicat, que deleyta molt al esperit. Pero deuen advertir los Mestres que Therencio es danyós à la pureza de las virtuts, ques deuen plantar en la juventut, y per remediar aquest inconvenient, lo Senyor Cornelio Schonco Goudano en lo any 1604. en Colonia feu imprimir (per la utilitat de la juventut) un Llibret intitulat *Terentius Christianus*, que imita lo estil de Therencio.

Lucano; Seneca, y Tacito son Llibrers excel·lents per concebir pensaments bells, y solidos, yull dir, extraordinaris, y maravellosos. Y per ser un home Eloquent perfect, es menester que sapia concebir ideas grans, y las sapia explicar ab un ayre natural, sens afectació, ni embòs. Y es mes dificultòs lo saber explicar las cosas ab aquest ayre sensill, clar, y elegant, que no es concebir los pensaments revelats; pero de affo ja parlarèa mes avant.

Septimament, quant los Deixebles serán fàcils en saber traduhir lo Llati en llengua vulgar los Mestres tindran cuydado, de exercitarlos en ferlos parlar Llati, y en compondrer los Themas, que vulgarment dièm Composicions, per que á las horas ja saben las veus Llatinas que corresponen à las vulgars; saben també fer las aplicacions de las reglas, y saben també, per medi de la lectura, y traducció; que han fet dels llibres Llatins, las expressions ab que se aplican en Llati las cosas vulgars, y també molts dels pensaments ingeniosos; y aixi à las horas los es cosa facil, lo pendrer lo exercici de parlàr, y compondrer en Llati. Pero casi tots los Mestres usan en nostra Patria al contrari, del que dièm; per que los obligan desde que han decorat los Verbs, à compondrer Oracions, y à fer la Composició, que los dictan; pero com los pobres Minyons sian privats de un perfect us de rahó, es á dir, de saber judi-

judicar, y discorrer, y juntament de Termes Llatins corresponents à las veus vulgars, perço á cada mot se turban, y perturban, porque ni saben quals son los Termes Llatins corresponents, ni saben fer la aplicaciò dels Termes Llatins que saben, conforme à las reglas, que ja han vist; y com los Mestres estigan instantlos, que digan, los pobres diuen molts barbarismes, y apenas acerten á dir lo que deuen respondrer; de que se segueix, que molts Mestres, ohint tants despropòsits, se alteran, se impacientan, cridan, y castigan, com si fossen personas inhumanas, furiosas, y privadas totalment del us de rahó. Així que se veu clarament, que es de summa utilitat, el seguir el mètode, que havém dit, ò á lo menos dirlos Oracions, que sían breus, y molt facils de fer en Llatí; y en cas que errian, dirlos lo que deuen dir, y no impacientarse, ni castigarlos.

Peró á si de que aquest exercici de parlar Llatí, y de compondre los Themats, sia mes facil als Minyons, los Mestres los podran ensenyar, que nostra llengua te una gran semblansa ab la Llatina, y que així ab molta facilitat se llatinizan las veus Cathalanas; v.g. *pa panis, vinum, Sagrament Sacramentum, oració oratio, llicò lectio, &c.* y que així, quant no se recordán de la veu Llatina, que correspon à la veu Cathalana, llatinizian la veu Cathalana, així com sem dels noms propis, v.g. de *Adam*

Adamus, de *Joseph Josephus*, &c. y la mateixa advertencia podran fer los Mestres à sos Deixebles, perque sian mes facilis en traduir lo Llatí en Cathalà, perque així com la nostra Llengua Cathalana té una semblansa ab la llengua Llatina, així també la llengua Llatina té una semblansa, y proporció ab la llengua Cathalana, v.g. *fortis fort, armatus armat, sanguis sanch*, &c. Y així ab la mateixa facilitat ab que se llatinizan las veus Cathalanas, se Cathalanizan las veus Llatinas; y perque aísso sia mes inteligible, y facil, los Mestres ne faràn alguns exercicis, ò practicas ab sos Deixebles. Pero los Minyons no deuen contentarse de saber llatinizar las veus Cathalanas, sino que deuen estudiar en los Vocabularis los Termes Llatins mes castissos, que corresponen à las veus Cathalanas, perque així sapian formar, y parlar lo Llatí mes perfect, y elegant.

Aquestos son los medis que he discortegut, y que la experiencia me ha mostrat, com à mes aprofit, pera suavisar, y per deleytós lo estudi de la llengua Llatina; y juntament abreviar tants anys, que los Minyons acostuman gastar, per apendrer la intelligencia, y loquela de la llengua Llatina, sens apendrer casi res mes; lo que me llastima molt lo cor, per los gravissims danys, que sen segueixen á ells, y à tora la Republica, perque en eixir del estudi de la Gramatica, son enviats de sos Pa-
res

les en las Ciutats , Universitats , per estudiar la Filosofia Peripatetica , en las quals per falta de principis , è inteligencia de las sciencias humanas, succéheix lo mes freqüent, que ixen los Minyons de las Universitats, ab lo Nom, y Habit sol de Philosoph , sent en lo interior , y en la realitat molt tontos , però atrevits ; y moltes vegades donats als vicis mes grossers de la gola , impureza , y rapinya , per no haver tingut bonas instruccions antes de entrar en lo Estudi de Filosofia en una Universitat , en que los de pessims costums solen pervertir als de bons costums , per no estar estos previnguts de bonas doctrinas , y ensenyansas.

Pero per tant en lo estudi de Gramatica acostuman alguns Mestres dels mes Doctes, donar regles à sos Deixebles, per adquirir la eloqüencia , perço dirém aquí , lo que nos apareix mes notable sobre esta materia. Es la Eloqüencia lo fi proxim de las sciencias humanas sens la qual, son de ningun, ò à lo menos , de molt poch valor , totas ellas ; pues son totas las veritats sens la Eloqüencia, com las Herminas sens la llum del Sol , que sempre quedan obscures. Que importa que en un Poble hi haja Personas , que pensan, judiquian , y reflectian molt be , si per falta de Eloqüencia , no saben ferse entendre , ni saben formar en los que las escoltan , los mateixos pensaments , y los mateixos sentiments , que ellas tenen de
una

DELS MINYONS.

una cosa? Què importa que un Predicador digui grans veritats, si no sab imprimir ningun sentiment en lo esperit dels oyents? Què importa que en un altre cas una persona tingui molta rahó, si no sab ferla conèixer à sos contraris? Y que importa, que en una conversa hi haja una Persona sabidora de moltes notícies útils, y curiosas, si lo seu parlar no causa gust algun, en lo animo dels oyents? Es lo parlar sens la Eloquentia, com una ma morta que no serveix per res. Pero al contrari, quant una Persona Savia parla ab la deguda Eloquentia, forma en la esperit dels oyents los mateixos pensaments, é inspira los mateixos sentiments que ella té; de manera, que als que la escoltan los apaixona; que venhen davant los ulls una pintura sensible de lo que ella los diu. Per medi de la Eloquentia una Persona Savia fa veurer ab claredad las veritats mes obscuras, y difícils, y obliga á veurer lo que proposa: Finalment, quant la Eloquentia de una Persona Savia es tal, que ella acomoda los pensaments mes elevats à la capacitat de un Poble; ó Auditori ignorant; que fa docils als mes ferotges; que te en una aplicació admirable à lo que proposa los esperits mes lleugers, y mes distrets; que instrueix los ignorants; que convens, y persuadeix los temeraris, y pertinassos, que excita als peresosos, y que escalfa als més freds; es aquesta Eloquentia lo fruit mes bo del estu-

di de totes las Lletres , y lo fi que un se deu proposar en lo estudi de totes las sciencias humanas , el qual , no deu ser altre , que lo saber fer conèixer , explicar , persuadir , y fer amar la veritat.

Aquesta Eloquencia es , la que deuen ensenhar los Mestres á sos Deixebles desde la puericia , perque creixent ab esta Eloquencia , que també anirà creixent , en lo mateix pas que ells van creixent , puguin arribar al estat perfect , de fer conèixer , explicar , persuadir , y fer amar la veritat á tot genero de personas. Per alcançar esta Eloquencia , serà bo , que los Mestres donen á sos Deixebles las reglas següents. Primerament; los advertiràn , que esta Eloquencia no consisteix en paraulas pompofas , en cadencias estudiadas , ni en usar de Tropos , y Figuras. Segonament los advertiràn , que esta Eloquencia pompofa es molt perniciososa , perque primerament no fa sino flatar , y amussar lo sentir ; è impedir al esperit de fer atenció sobre la veritat de las cosas ; y que per lo ordinari va acompanyada de molta mentida , perque per acomodar be las paraulas , è los Períodos , y Figuras , que usa , es precis valerse de la mentida , è donar una contorció à la veritat , extenentla , è acusantla , ó escondintla , aixi com es ceccessari per formar la obra vana de paraulas , ques vol formar.

Affo suposat , ensenaràn los Mestres á sos

Dei-

DELS MINYONS.

Deixebles, que la bona, y verdadera Eloquencia consisteix, en saber disposar be de la matèria, de que un vol parlar; es á dir, no omitir res del que es necessari dir, y deixar tot lo que es inutil. Segonament, es necessari usar de las paraulas, que tenen la significació mes natural, y propia, ó que son mes expressivas de lo que un vol dir. Tercerament, ser concis, y breu en las paraulas tant com se puga, sens deixar la cosa obscura. Quartament, acompanyar las paraulas ab aquells moviments naturals de las mans; cara, ulls, y cap, que son proporcionats, y que son expressius dels pen-saments, y sentiments, que unte. Quintament, exercitar-se moltes vegadàs á dir, ó escriure una mateixa cosa, tocantla, y retocantla, fins que aparega bendita, ó escrita, així com los que aprenen de escriure, fan moltes vegadàs una mateixa lletra, fins que acerten á format-la be; y los que aprenen de cantár, repeteixen una mateixa veu, fins á tant que li donan lo degut tò. Sextament, es menester entendre be la matèria, de que un vol parlar, ó escriure; perque sens entendrerla be, no es possible acertar á dir las paraulas propias, y acompanyarlas de aquelles accions del cos, que son propias, y expressivas de la matèria ques proposa. Septimament, per alcançar esta Eloquencia, es precis, volerla, amarla, y estimarla molt, com al mes rich talent, que un

pot traure de las Lletres. Aquest fou lo medi, de que se valgueren Cicero, y Demosthenes, per alcançar la gran Eloquencia, que tingueren. Octavament, es molt convenient, que los homens desde sa puericia sian donats á la lectura dels Llibres Eloquents, porque ab la repetició de llegirlos aprengan lo mateix estil.

Y per quant judico, que los Minyons seràn molt desitjosos de saber, quins son los Llibres Eloquents, que poden llegir, per alcançar aquest rich Tresor de la Eloquencia, però aniré propasant aquells, que me apareixen mes dignes de ser llegits, per aprendrer la Eloquencia, de que parlam.

Dels Llibres Catalans: Lo Exercici del Christià del Reverent Doctor Joseph Ullastrá, y lo Foment de Pietat del Reverent Doctor Llord, son utilissims.

Entre los Llibres Castellans, son utilissims, los Llibres de la Mística Ciudad de Dios, de Sor Maria de Jesus de Agreda; los Llibres del Padre Ribadeneyra; los Llibres del Theatro Critico del P. M. Feyjoo; los Llibres dels Gritos del Infierno, y del Purgatorio, del Doctor Joseph Boneta; lo Llibre de Sacerdote del P. Molin; los Llibres del P. Fr. Luis de Granada, los quals ademés de contenir un estil admirable, y Doctrinas molt Santas, y mols conducent al estat de Perfecció, y practica de totes las virtuts, causan una gran unció, y mo-
ció

ció en lo cor de qu'ilos llig, com se veu entre molts altres en lo Rey Catholich de Espanya Don Philip III. que gosc de Gloria, el qual comensà à llegir en estos Llibres, y los llegi tota sa vida ab gran gust, y profit que ne traguè, com se veu en la sua vida tan santa, que tingué: Y per rahò dells lo Papa Gregori XIII. als 21. de Juliol de 1582. desparxà en Roma un Breu, dirigít al dit Fr. Lluís de Granada, en lo qual li diu: *Quants se han aprofitat de tos llibres, tants Fills has egèdral per Christo, y los has fet major benefici, que se estāt Cegos ó Muts, los alçasses de Deu la Vista, ó la Vida.* Molts altres son los Llibres Espanyols, que son útils, per apendrer la Eloquencia.

Entre los Llibres Francesos tenen especial apreci, los Llibres del Sr. Nicole, intitulats: *Essais de Morales*; los Llibres del Sr. Rollin, *de la maniere d'enseigner et d'estudier.* Un Llibre intitulat: *Introduction à la Philosophie, ou de la Connoissance de Dieu, et de soi mesme, &c.*

Entre los Llibres Italians, son dignes de tot apreci: lo Llibre del P. Rosignoli, intitulat: *Verita eterna esposte in lettioni ordinate principalmente per li giorni degli Esercizi spirituali.* Y tots los altres del P. Senyeri.

Entre los Llibres Llatins, son molts los que poden servir per alcançar una bona Eloquencia, con son, los Llibres de la Sagrada Escritura, los quals son un Jardí ameno de tot gènere.

ro de Flors , perque en los fínch Llibres de Moyses , y en lo Llibre de Ruth , y Actes dels Apostols trobaràn unas Historias gustosíssimas y profitosas; en los Llibres de's Juges, dels Machabeus, dels Reys, y Paralipomenon trobaràn Guerras, ardidesas, y proezas memorables; en los Llibres dels Proverbis, de la Sabiduria, Ecclesiastes , y del Ecclesiastic ; trobaràn molta prudencia , y sabiduria, per regirse , y governarse be à si mateix, y als altres; en las Historias del Casto Joseph , y de la Innocent Susanna trobaràn la templança, y temor de Deu, que deuen tenir; en los Llibres de Ester, Judit, y Tobias , trobarà la gran esperança , y confiança, que devem tenir en Deu ; en lo Llibre de Job, apèneràn de resignarse à la voluntat de Deu, y de consolarse en los treballs, afliccions , y persecucions, y se animaràn à passarlos. En lo Llibre del Apocalipsis; y en las Profecias de tots los Profetas , veuran las Revelacions, que Deu ha volgut fer als hòmens , pera que lo coneguesen , y amassen; en los Sagrats Evangelis, veuràn a la Sabiduria Divina vestida de la Naturala Humana , parlant amigablement ab los Homens , ensenyantlos al camí del Cel ; y patint torments indecibles , per donar per los Homens satisfacció à la Divina Justícia ; finalment en las Cartas de San Pau. y en las de tots los Apostols, trobaràn un Celestial Tresor de doctriñas, que los faràn viurer be, y anar al Cel.

Los

Los Llibres dels Sants Pares, v.g. de S. Geronim, de Sant Joan Crisostomo, de S. Leo Papa, &c. son elegantissims: També son molt elegants, lo Llibre de Lactancio Firmiano, que per ser tant eloquent com Cicero, se anomena Cicero Christià; y lo Llibre de Lluís Vives. Tambe poden contribuir molt per alcançar una bona Eloquencia; los Llibres dels Oradors y Poetas Gentils, con son los Llibres de Cicero, de Quintiliano, Cesar, Salustio, Virgili Terencio, Horacio, &c. Pero antes de llegir aquestos, y altres Llibres de Poetas, y Oradors Gentils, es menester advertir, que sovint, baix de una gran Eloquencia, contenen molt veneno, y corrupció, perque ordinariament adornan lo vici ab bells colots, y a la virtut li llevan totas las hermosuras propias, que té, perque tractan ab galanteo, lo amor profà, la estimacio pròpia, el despiqué, y la venjança, com a cosas molt dignas, y heroycas; pero a la continencia, a la separació de los dos sexes, al desapego de si mateix, y de tot lo mundanal, y a la paciència, y condonacio de las injurias, com a cosas molt secas, contrarias, y violentas al esperit humà. Ells escrigueren, y tractaren dels vicis, y virtuts, com a Gentils, pues tenian en sa naturalesa impressa la propensió al vici, y en son enteniment faltava la llum de la Fe, per veurer lo judici, que devian fer, y seguir, pero nosaltres per la gracia de nos-

nostre Senyor Jesu Christ, som Christians, y com à tals devém llegir las Obras dels Gentils, notant, y fent la diferència, quey ha entre lo que ofen à Deu, y entre lo que li plau; entre lo que mira ab abominació, y lo que mira ab complacencia; y atenent, y considerant la gran ceguera, y corrupció, quey ha en lo esprit, y cor dels homens, que Deu nostre Senyor deixa marxar en las tenebras de sas ignorancias, y en las concupiscencias de son cor, pues no sols caminas estraviats, deixant las Planuras, y dulçuras de la virtut, per seguir las asperezas, y amarguras del vici, sino que també en la mateixa Divinitat, desgarran tant grosserament, y tant torpement, que arriban à creure quey ha molts Deus, subjectes à las passions, y necessitats, y que no tenen, ni providencia, ni poder, per socórrer als homens posats en aquest mon. En estos, y en molts altres errors, caygueren molts dels Gentils, quals obras se llegeixen ab gran complacencia, perque estan adornadas de una gran Eloquentia flatosa, y perque molts de aquells, que las llegeixen, no estan advertits de sa pessonya, que sean infectats ab sa Eloquentia. Per lo que seria millor, que los homens may los llegissen, y que llegissen, y aprenguessen las Doctrinas; y Eloquentia, ab los Llibres Doctrinals, y Eloquentes de boas Christians, entre los quals se poden contar lo Llibre del Insigne

Poeta Arato Cardenal de la Santa Iglesia, que en Vers Exametro, compongué ab molta eloquencia, y dalgura los Actes dels Apostols acompanyantlo de hermosas; y doctas Alegorias, lo Llibre de Juvencio, Capella Epanyol, y lo mes celebre Poeta de son temps; el qual en Versos Exametros, posà la Historia Evangelica dels quatre Evangelistas, ab grandissima elegancia, y propietat; lo Llibre del Elegantissim y Devotissim Poeta Sedulio, Capella, que en Versos Exametros compongué los Miracles de Christo, y molts Himnes, y Profas, que vuy canta la Iglesia; lo Llibre del Sagrat Concili de Trento, que ademes de ser elegantissim, conté las veritats Catholicas, que devém saber, y creurer, per lo que son dignes los seus Canons, que los Minyons los apren gan de memoria, y los traduecan en Cathalà. Mols altres Llibres Llatins, y Eloquentes de bons Christians se trobarán, que será millor aprendrels, y traduhirlos, que als dels Gentils.

Y per quant la Eloquencia va acompanyada ab la Poesia, diré també alguna cosa, sobre los Versos, que son los effectes dels Poetas. La Poesia pues, serveix per cantar alabansas à Deu, y als Sants, y per elogiar als Homens Celebres, y per fer entrar ab alegria la veritat en lo esperit humà, perque ab la cadencia, y consonancia de las paraulas, y ab los Tòpos, y Figuras, é Hiperboles que usi, adorna,

na, y embelleix molt las cosas, de que parla; així com fa lo Pintor, ab las Imatges, que ha traçat; á las quals, ademes dels ossos, y carn que's dona, las cobre de una bella pell, y de un vestit precios; y ab los grans moviments, que fa fer al esperit humá, fa que sentia un gran deleyte, y que se convertesca en recreo, y divertiment, tot lo treball de llegir los versos.

Pero es molt dificultos el adquirir aquest Art ab perfecció, per lo que son rarissims los bons Poëtas, perque per estar be los Versos, es menester, que sian naturals, y sublimes; dolços, y eficaces; ingeniosos, y clars; sens afectació, ni presumpció; sens mentida, y sens impropietat. Es cosa molt ridicula, y que causa risa, y despreci, veurer un home, que parla ab rimas estudiadas, ab hiperboles, ó exageracions irracionals, ab ficcions, y mentidas, com si hi pogués haver cosa bona en lo que no es ver: y com si los homens tors no coneguessen, que es gran ximplesa, y locura, el fer vana ostentació de lo que un sab.

Pero lo que es mes insuportable en materia de Poëtas, es la llibertat que alguns inconcideradament prenen de posar en sos Versos los noms dels Deus falsos dels Gentils, y expressar las cosas, com á previngudas de sa voluntat, ó com á dedicadas a son culto, y honra, ó ab la expressió de invocar son favor, y ajuda, ó de donarlos las gracias de algun favor, que

expressan haver rebut dels, perquè totes aquestes expressions son summament injuriosas à nostre Deu, y Senyor, el qual no sols es essencialment un, sino que també vol, que nos parlia mal de la sua Divinitat; per lo que castiga gravissimament als Sirios, perquè digueren que lo Deu de Israel era Senyor de las Montanyas, y no dels Valls; y no obstant de ferlos Sirios uns Gentils, permeté Deu nostre Senyor per castigar lo mal parlar que havian fet, que los de Israel mataassen cent mil homens dels Sirios, y que los Muts de la Ciutat de Asech cayguesen sobre los Sirios, y ne mataassen vint y set mil, com consta en lo Llibre tercer dels Reys, en lo capitol vint. Y lo Real Profeta David, estava tant cert, de la gravissima injuria, ab que Deu se te per injuriat, de ohir pronunciar los noms impurs, y sacrilegos de las Divinitats profanas, que en lo Psalm quinze assegura, que ell no se recordará de aquells noms per pronunciarlos: *Nec memor ero nominum eorum per labia mea.* Ni ha que dubtar, que Deu nostre Sr. se ha de tenir per molt ofes, de sentir pronunciar aquells noms, perquè estos falsos Deus se havian usurpat, en temps passat, lo culto, y honor degut à nostre Deu verader: y el pronunciar ara estos noms dels Deus falsos, es induhir altre vegada los homens ignorants, á la Idolatria: Sent així, que per desterrar del món aquest gravissim pecar, fou precis,

mo-

morir lo Fill de Deu, y tans milanars de Martyrs, y obrar la Omnipotencia Divina un sens numero de prodigis tant grans, que obligassen als Dimonis à deixar los Idols.

Y perque se veja ab major claredat la fealdat de aquest abús, es menester saber, que es lo que ells entenen per aquestos noms dels Deus falsos. Si per ells entenen alguna Divinitat, ells son Reos de un crim de Lesa Majestat, y Heretges ab tot rigor. Si ells no entenen res per los dits noms, perque los pronuncian? Y perque fan ab ells tant grans exclamacions? Si ab ells volen expressar los atributs, y perfeccions Divinas, fan cosa molt abominable als ohidos Divinos; pues son noms que sols han servit per fer idolatrar los homens, y llevar à Deu las honras, que los homens li deuen prestar. Si estos Poetas se volen justificar ab lo exemple de moltras personas, que aparexian Doctas, y Pias, sapian que en el Divino Tribunal, nostras paraulas seràn judicadas, segons la Lley Divina, que es la mateixa Veritat, y Justicia, y no segons los errors dels homens, encara que sian dels mes autorizats en lo mon.

En quant à las Figuras, é Hiperboles, es precis advertir, que unas condueixen lo esperit humá al error, y engany, y de aquestas no poden usar los Poetas, y Oradors: Altres emperò serveixen; no per enganyar als homens, sino per fer compendrer mes vivament la veritat.

Així

Així per fer compendrer la ferocitat de alguí, diem, que es un Tigre, ó un Lleó; y per fer compendrer la lleugeresa de un altre, diem, que va com un vent; y de aquestas Figuras, é Hiperboles podran usar sens ningun escrúpol de mentida los Poetas, y Oradors.

De la Poésia, es precis, que passem à tractar de la Historia, que tambe té una gran conexió ab la Eloquencia, perque lo estudi de Llibres Eloquents, y lo exercici de compendrer, es lo que fa à un home Eloquent, y juntament lo estudi de la Historia es necessari per un home que professa las llettras. Per estas rahons pues deuenhen los Mestres dels Minyons, que deuenhen ser dedicats à las llettras Humanas aplicarlos à la Historia, y ferlos compendrer la necessitat, y utilitat, que tenen los homens de llettras de la Historia, y del modo que las deuenhen llegir, per traure un bon fruyt. Y perque los Mestres Comuns, y dels Pobles Aldeans pogan millor cumplir aquesta instrucció, los donaré alguns avisos que després poràn donarà sos Deixebles.

Lo estudi pues de la Historia, es molt necessari, per judicar bè en tantas cosas que succeheixen frequentment, molt impensadament, perque com lo que ara succeheix, ja haja succehit moltras altres vegadas, però las personas versadas en la Historia, poden judicar de las cosas, que ara succeheixen impensadament, molt millor que aquells, que de
dites

ditas cosas, ja may ne han tingut cap notícia així com, si hi hagués un home, que hagués viscut desdel principi del mon, y hagues tingut part à tots los successos, que han succehit, en tot lo temps passar, quant millor judicaria de las cosas, que aquells, que ara viuen unicament? Un home pues versat en las Historias, es com si hagues viscut desdel principi, fins ara. Per medi de la Historia un home sablo que ha passat en aquest mon, y sobre lo que deu posar la atenció, y consideració, perque lo home en aquest mon, es com un Viatger, lo qual deu informar-se de tot lo que ha de veure, y passar en lo cami. També es conducent lo estudi de la Historia, per entendre lo que los Homens Savis nos diuen en sos Llibres, perque moltes vegades nos diuen las cosas, suposant, que nosaltres ja sabém alló, que ja es conegut en lo mon.

Pero lo que tenen millor las Historias, es, fernos concixer lo que som, perque son lo mirall de nostre esperit, lo qual per medi de la reflexió, veu en sí, lo que ja may veuria; així com los ulls corporeos, que sols poden veure-se per medi de la reflexió de la llum feta ab lo mirall. Cada un dels homens sab molt be, que ell no fa res, que los altres nou fassian, ó no ho pogan fer: fent pues atenció als exemples grans, de las crueltats, derreglaments; deshonestitats, y de altres semblants crims, no-

altres concebim, ahont nos pot portar la corrupció de nostre cor, quant nosaltres no procurem ab totes veras á curarla. Ella nos fa veurer encara ab major claredad, los defectes presents, que tenim, y los passats, que hem tingut, dels quals non feyam cas, y nos estimula á esmenar, y reparar á uns, y altres, en quant nos sia possible.

Molts altres profits porta la Lectura de las Historias, quant se llegeixen be; pues per medi dellas, un home sab lo art de viurer, perque te las experiencias, medis, y practicas, que han tingut diferents personas en aquell mon; per esta raho los que van per lo mon, y tractan, y comercian ab diferents personas, solen ser molt excelents en lo art de saber viurer, Un home apren en las Historias, el saber suporar los accidens de la vida humana, el no quedar aturdit, ò espantar, en los casos fatals, que li succeheixen; á no queixarse de son sigle, com fan alguns inconsiderats, crehent, que los temps passats eran millors, que los presents. Finalment en las Historias regoneixen las personas atentas, y consideradas, la malignitat, y miseria dels homens; la vanitat, y ambició; son orgull, y superbia; lo menyspreu que convé fer de las riquezas; y las terribles caygudas; que tenen las grans fortunes.

Pero perque los Minyons alcancian estos, y altres bons efectes de la Lectura de la Historia,

ria, es menester notar, y advertir, que la Historia de sí mateixa, no es sino un agregat confus de successos: Que las personas, de las quales se parla en las Historias, son per lo ordinari viciosas, imprudents, precipitadas, &c. Que los Relators, é Historiadors de las acciones destas personas, son muchas vegadas, personas poch judiciosas, que llohan, ó vituperan las cosas segons son capritxo; y que forman muchas máximas falsas, en lo esperit de aquells, que las llegeixen sens discreció: Que molts dels Historiadors son personas credulas, que relatan com á cert, lo que en realitat fou una pura ficció, y un embuste. Y que per lo comú los successos purament historials, que son aquells, que poden ser, però la experiencia, ni la rahò natural, no mostren, que de fet sian, que no se cregan may com á cosa molt certa, sino com á possible, porque la rahò natural, y la experiencia fan veurer, que los successos de aquest mon, van sempre posats entre tenebras, y confusions, de las quales apenas ne poden eixir, encara que sian tractats, y relats per homens de gran inteligencia, y veritat, y de gran penetració, y judici, los quales son molts poch, de tants ques posan per historiadors. Tot açò suposat.

Es necessari, per traure los Misjons lo degut fruyt de la Lectura de las Historias, que lo Mestre acompanye esta lectura, sent diferents aten-

atencions, y reflexions, que inspiren amor à la virtut, y horror al vici, y que fassé veurer los precipicis ahont son portats, ó pres, ó tarr, aquells que no tenen ben refrenadas las passions; que un home jove es un cego, que no veu res, que sent una passió violenta, per gozar dels deleytes; que corre detras de tot lo que li apareix agradable, sens veurer que lo que desitja està sobre la vora de un precipici, à la qual es molt danyos de acostarle; que ell ignora los efectes, y fi, que tenen las passions, à las quals se abandona; y per aixó se encoleriza tant facilment, è irrita sens consideració aquells, que se oposan à sas inclinacions, sens temer los mals, que un dia lo poden sorpendrer, perque aranols preveu, ni te la experiència, que la vida del home està subjecta à una infinitat de accidents molellos. O quant ditxós es aquell, que arriba à ser Savi, ab los gallos de un altre! Los jovens que no tenen Mestres per instruhirlos, llegiràn també las Historias, posant molta atenció, y consideració sobre lo que llegiràn, perque no prengan lo be per mal, y lo mal per be; lo fals per lo ver, y lo ver per lo fals.

Però perque uns, y altres sapian llegir las Historias ab la deguda forma, y traurene bon fruyt, los advertire diferents cosas, que deuen observar llegint las Historias. Primerament, es: observar lo temps, en que succehixen las

cosas , que refereix la Historia. Segonament, observar los diferents usos dels Pobles : las invencions dels Arts ; las diferents maneres de viurer , de fer casas ; de fer guerra ; de formar, ò sustenir los sitis , ò broqueos ; de fer las embarcacions ; de navegar ; las ceremonias dels Matrimonis , dels Funerals , dels Sacrificis ; y per dirho tot en una paraula , tot lo que mira als costums , y antiguedats.

Segonament , los que llijan las Historias, deuen tenir un gran desig , de buscar , y trobar la veritat, perque lo amor de la veritat , ha de ser sempre la regla de nostres estudis ; per açó es molt convenient , no dexar llegir als Minyons los Romanços , ni Historias Fabulosas Tercerament , convé llegint las Historias , aplicarse a descubrir las causas dels successos, perque acceptats aquells que unica ment provenen de la ma de Deu , tots los demás tenen sas causas , y medis proporcionats perque Deu nostre Senyor, que ha creat aquest món , ha encadenat las cosas de tal manera que una dependeix del altre ab molta proporció. Y així , quant un llegeix en una Historia , la decadencia, ò perdua de un Regne, ò lo augment, y fortunas , es molt convenient , inquirir las causas destas mudansas; Així mateix, quant un llegeix , que un General , ab molta menos gent, ha guanyat la Victoria á un altre , que tenia molta mes gent , es menester saber la causa. Y

lo mateix se diu, de tots los demés successos, perquè lo saber las causas dels successos, es de molt deleyre; y profit al esperit humà: però es menester, que los Jovens advertescan, que en materia de Guerras, hi ha tres coses à considerar, que son los comensaments de una Guerra, las causas, y los pretextos. Los comensaments son las primeras empresas, que apareixen exteriorment; las causas son las diferents disposicions dels esperits humans, los desprecis, y descontentos particulars, las injurias, que han rebut; las esperanzas de eixir bé en las empresas. Los pretextos, ó motius, que alegan, per fer la Guerra, no son sino un vel, que serveix per ocultar las causas verdaderas.

Quartament, deuen observar llegint la Historia, qual es lo caracter dels Pobles, y dels Homens Heroichs, dels quals parla la Historia, perquè esta observació los farà conèixer millor las causas secreras dels successos, de la elevació, ò de la destrucció dels Regnes, y de las Familias, y sobre tot, los farà veurer, com lo Ser Soberano de nostre Deu, vetlla, y presideix en tot, regla, y conduceix tots los successos, disposa, y decideix com à Senyor de tots los Regnes, Imperis, y Familias; y perquè los Mestres pugan fer millor esta observancia, podran possehir las observacions fetas per lo Sr. Bisbe Bossuët, sobre la Historia Universal, que ja son traduhidas de Frances en castellà. En

quant à la observació dels hòmens , es precis advertir, que per conèixer be lo que son, ò sas virtuts, ò sas passions, es menester observarlos quant son sols, ò en sas casas, y familias solament, perquè alas horas obran segons son natural, y sens artifici, es dir, sens reprimir, ni ocultar las passions.

Quintament, llegint la Historia deuen observar los costums, y la conducta de la vida, perquè en las Historias hi ha exemples utils per lo regimen, y govern particular, y domestic, y per los negocis publichs: En ellas hi ha també moltes accions viciosas, que tenint los successos, y fi molt funestos, adverteixen el evitar semblants accions. Qui llegeix las Historias, es com un passatger que va per lo mon, el qual no deu anar per veurer las hermosuras de las Vilas, y Ciutats, sino per instruirse dels costums, y genis dels pobles. Llegint Cicero de aquesta manera las Historias, formà son cor, y esperit, com confessa en la Carta segona, que escrigue à son Germà Quinto. Y perquè los Mestres puguin millor ensenyar practicament esta observació à sos Deixebles, deuen tenir lo cuydado quant un de sos Deixebles llegeix la Historia, de fer de quant en quant algunas reflexions, demanarlos lo judici que fan de las accions que han llegit: Acostumarlos à no deixar-se cegar d'una vana llum exterior, sino judicar sempre segons los principis de la equitat, veri-

tat, y justicia; ferlos admirar la modestia, la frugalitat, la generositat, lo desinteressament, lo amor del bé publich, que han regnat en molts Heroes que refereixen las Historias.

Sextament llegint las Històrias, deuen posar tot cuydado, en notar lo que se respecte à la religió, perque ab lo llum de nostra Fé coneixeràn millor los errors, supersticions, y sacrificis impios dels Gentils, y descubriràn en mitg destos errors los principis, y veritats del Christianisme; y que tots los homens, y Pobles los mes estimats per son esperit, y saber, sens la llum de la Fé no son sino un agregat de Homens cegos, é incensats, privats de inteligencia, y de sabiduria, pues no saberen salvarse, ni sabian de fonament lo que adoravan, lo que esperavan de son culto, lo que eran à las horas, y lo que serian despres; qual era lo origen, y regla de sas obligacions; de ahont provenia la authoritat dels Magistrats; y qual era lo fi de las Republicas. Ells obravan, casi com las Abellas, y formigas, que viuen en Republica, y guardan certas lleys, sens saber lo que fan. Pero ab la llum de la Fé, se descobren, y apareixen clarament las veritats, y lo principi de totes estas, y moltras altres cosas, que los Gentils nos deixaren escritas, sense haverlas compresas.

Ab esta atenció, y consideració à la Religió, y Fé Catholica, se han de llegir las Historias, y

singularment las dels Gentils, y guardant las observacions, que tenim notat. Desta manera llegint las Historias; se traurá molt profit, de cosas que no son setas, sino per lisongear, y per divertir, y amusar lo esperit huma, y los que las llegiran, fent las sobre ditas observacions, serén semblants à las Abellas, que ab molt cuydado, è industria, van buscant las flors, no detenintse en rotas, y en las ques detenen, no traventne sino lo que es util per formar la maravellosa obra de son panal; y seran també semblants als que cullen Rosas, que tenen cuydado, de no cullir, ni tocar las espinas.

Hora es ja que passem à tractar del modo, ab que los Mestres deuen ensenyar als Minyons. Aquest es lo punt mes necessari, que los Mestres deuen saber, y obseryar, y en que alguns cometen defectes gravissims, sens causarlos mella, ni escrupol, per la poca consideració que tenen de las cosas. Es pues menester, que los Mestres sapian, advertescan, y tingan impres en lo fondo de son cor, que per ensenyar als Minyons, es menester tenir una grandissima paciència; y que per lo Ofici de Mestre no basta ser pacient com los demès, sino que es necessari, que sian pacientissims, porque han de tractar á uns esperits molt debils, que ademès de la gran ignorancia, que tenen de las cosas, perdán prest la llum que tenen de una cosa, y cauhen en molts dubtes, y errors, dels
quals

DELS MINYONS.

21

quals no saben eixir; y ab una petita acció que lo Mestre fassa contra ells, ò los diga alguna patzula arrogant, se turban, y perturban; y així se requereix gran paciència per ensenyarlos.

Pero han de advertir los Mestres, que esta gran paciència que desitjãm, no ha de ser una paciència estúpida, è incensible, com és la de alguns, que ni ab açòrs, ni vergas se alteran; sino que ha de ser una paciència especial, que sia acompayada de prudència, discreció, de sciència, y habilitat, perque en lo mateix temps en que lo Mestre sufreix los defectes, y erradas de un Deixeble, lo conduezca al fi, y coneixença; que lo Mestre desitja. Y perque tots los Mestres me entengan, es menester suposar una doctrina, que encara que es molt certa, y antiga, però es poch considerada. Esta doctrina consisteix primerament, en que ni los Mestres ni las instruccions extrínsecas que donan fan compendrer las cosas, perque no donan la llum interior, per la qual unicament las compren nostre esperit. Segonament, que los Mestres, y las instruccions, que donan, sols serveixen per exposar las cosas à la llum del esperit, y quant ellas no encontran aquesta llum interior, son tant inútils, com si un volgués fer veurer las cosas en la nit obscura. Tercerament, que Deu nostre Senyor, es aquell que dona aquesta llum interior, ab molta diversitat, ja de més, y menos, ja també, de fer à un mes agil per apen-

der,

drer, que per judicar, ò discorrer; y à un altre lo farà mes agíl per judicar, y discorrer, que per recordar-se. Quartament, que estas potencies de apèndrer, judicar, y discorrer, se ajudan mutuament. Quintament, que la comprensió, que nostre esperit te de las cosas, que se li proposan, prové molt del modo ab que se proposan.

Esto suposat, es menester que los Mestres sapiant lo art de ensenyar, es á dir, sapiant exposar las cosas á la llum, y capacitar que Deu nostre Senyor comunicà à sos Deixebles, ab aquells modes que son necessaris, perque sos Deixebles les compregan, com son, que sian facils, y conformes à la capacitat dels Deixebles, y proposadas ab molta claredat, y brevedat de paraulas, y que quant no las saben compèndrer, amostradas per una cara, las proposian per un altra, v.g. Si lo Mestre pregunta, de quin genero es *Vir*, y lo Deixeble nou sab, preguntarli que significa, y sabut lo significat, sabrà de quin genero es, ò preguntarli, com se acaba, &c.

Aixi mateix, per manejar als Minyons, de manera que vayan sempre ben còduits à la virtut, y à la aplicació de sos estudis, es precis, que los Mestres sapiant temperar son zel, y portarlos, y suportarlos, ab gran dulçura, y que en lloch de açots emplenhen las caricias, las amenasas, la esperança de una recompensa, ò lo temor de una humiliació, ò la privació de al-

guna cosa que ells aman, perquè estos medis fan mes, y millor efecte, que los açots. Però per quant esta materia del modo de ensenyar los Mestres als Minyons es de molta necessitat, y conveniencia per tots, y ab pocas paraulas no se pot exactament, y ab claredat explicar-se; perço anirém individuant la materia, cernintnos tot lo possible á la brevedat.

Suposat que lo fi, que deuen tenir los Mestres, es de formar bè lo esperit dels minyons, á cuya formació, se deuen dirigir, y encaminar totas las instruccions, y ensenyansas dels Mestres, y Deixebles, perço la primera cosa que los Mestres deuen fer, es coneixer las capacitats, lo geni, las inclinacions, los vicis, y virtuts de sos Deixebles, perquè així á cada hu pogan dar las instruccions, avisos, y aplicacions que li son necessàries, per formar be son esperit; perquè no tots se han de midar ab una mateixa mida, ni reglar-se ab una mateixa regla; y perquè los Mestres mes facilment pogan observar esta regla, mes avàt los donarém moltes sentencias polítiques, y morals que quant un Minyo las llegirà en la Escola, lo Mestre podrà fer las aplicacions conforme judicarà ser còvenient.

La segona es procurar tenir autoritat sobre dels Deixebles, de manera que per sa autoritat la Mestre se fassé respectar, y obehir. Esta autoritat se posscheix tenint sempre un esperit igual, constant, moderat; que sia senyor de si mateix

teix; que no tinga per guia sino à la rahò; que no fassa may res per capritxo, ni llevar de la passió. Aquesta autoritat dels Mestres, es la que fa tenir totas las cosas en lo degut ordre; la que fa observar las reglas de la Escola; la que escusa los renys, y castichs. Y esta autoritat sobre los Deixebles, deuen procurar tenerla los Mestres, desde el primer dia, que prenen aquest ofizi, porque si los Deixebles comensan à pendrer la senyoria, ò à no tenir tot respecte al Mestre, despues costará molt de subjectarlos, y pot ser que encara no ho alcançara; porque per raho del peccat original, hi ha en lo esprit del home, un amor, y delitg de no estar subjecte, el qual se va explicant, y demostrant desde la edat mes tendra, com se veu per experiencia en los Infants, que son de mamas, que cridan, ploran, miran fixadament, y fan moltras altres accions, que explican molt bè la jelsia, la indignacio y el voler alguna cosa que no tenen; y aixi convè, que los Pares, y los Mestres, los vajan doblant, y rompent sa propria voluntat desde petits, porque despues que tenen romput aquest amor de independència, y voluntat propria, obeheixen, y se subjectan ab tota quietut, y dulçura; pero el contrari, si perque ells volen una cosa, ja sels donia, ò perque cridan, y ploran, tornan ab aquest modo de tractarlos, mes impacients, y mes ploradors. De asso tenim tots una experiencia gran: Vehem en unas ca-

fas, que los Infants, y Minyons posats á tanta
 podem anar res, sino que prenen ab conten-
 to, y agraïment, lo que los Pares, ó los Mes-
 tres los donan: Al contrari en altres casus, los
 Infants, y Minyons demanán de tot lo que por-
 tan á tauia, y volen ser servits primer que tots,
 y si la voluntat nos cumple, luego ploran. To-
 ta aquesta diferencia prové del diferent modo
 de tractarlos, y criarlos. Y ademés de la pacien-
 cia, se requireix molta prudencia, porque mol-
 tas vegadas un Infant, ó un Minyó se posa tan-
 terco, é inflexible, que primer se deixarà matar
 que doblarse, y així es menester que los Pares,
 y los Mestres sapian desistir de son empenyo, ab
 tal art, que lo Infant, ni lo Minyó no coneiga,
 que lo Pare, ó lo Mestre se deixa dell per ven-
 çut, porque si coneix, que lo Pare, ó lo Mestre
 se dona per vençut, en altra ocasió encara de-
 mostrarà mes las forças de sa inflexibilitat: y
 molt millor serà per un Mestre no entrar may
 en estas empresas, porque de molts Deixebles
 que te un Mestre, sempre ni ha un que coneix,
 que aquell Deixeble se es escapat de passar per
 lo rigor, á que volia ferlo. passár lo Mestre; á
 força de sa resistència, y aquest no sols usa
 de la mateixa resistència, sino que també la
 persuadeix als demés.

La tercera cosa que deuen procurar los
 Mestres, es fer se amar, y temer juntament, per-
 que lo bon respecte dels Deixebles envers son
 Mestre.

Mestre, deu estar contrapesat de aquests dos pesos, los quals se comunican un gran socorro, per no caurer en los extrems los quals sempre son danyosos. Si los Deixebles no aman al Mestre, lo temor sol, poch profit farà; y si lo aman, y nol temen, prest se pendran la llibertat que nols convé. Y perque los Mestres puguin alcançar de sos Deixebles, estas dos qualitats donarém alguns avisos.

Primerament, peraque lo Mestre sia amat de sos Deixebles, esprecis, que ell los ame primer, perque es regla general, que si un vol ser amat, amia primer. Y com lo Mestre estiga en lloch dels Pares, es precis, que respecte de sos Deixebles tinga la dulçura, paciència, y carinyo de un Pare. Segonament se requireix, que lo Mestre no tinga vicis, ni los aplaudeisca en los altres. Tercerament, que sia austero, sens ser aspero, y facil, sens ser lleuger, y laxo. Quartament, que no sia colerich, ni prompté. Quintament, que sapia notar las faltas que mereixen atenció. Sextament, que en la manera de ensenyar sia senzill, pacient, y exacto. Septimament, que responga ab molt gust à las dificultats, que li proposan los Deixebles; y que ell los interroguia, y los proposia també dificultats proporcionadas à sa capacitat. Octavament, que alabia als Deixebles, quant son dignes de ser alabats; pero no y siga prodigo, ni lisongeador de sos Deixebles. Noyenament, quant lo Mestre

es obligat à corregirlos , y reprehènderlos; no los tractia ab amarguras , y ofensas , perque ells judican , que lo Mestre los porta odi. Decimament, que los parla sovint de la virtut, sentne sempre grans elogis , tractantla com lo be mes excellent de tots los bens , lo mes digne de un home racional , al qual fa mes honra, que tot lo restant, y com una qualitat necessaria , per guanyar lo afeite , y estimacio de tot lo mon , y com lo medi unich de ser verdaderament ditsos. Undecimament, que los advertesca sovint de sas obligacions , perque quant mes los ne advertirà , menos los haurà de castigar. Duodecimament, que cada dia los diga alguna cosa de profit , perque després la conferescan entre si , perque lo que lo Mestre los diu fa mes impressiò , que lo que ells llijan. Aquestos son los medis que judico a propòsit, perque lo Mestre sia amàr , y temut de sos Deixebles.

Pero per quant molts Mestres prenen un altre medi , per ser creguts , y respectats de sos Deixebles , perço conve , que en especialitat tractem dell. Lo medi que casi tots prenen per ferse creurer, obehir, y respectar de sos Deixebles es el castigarlos, y renyarlos. Jo confesso , que la Sagrada Escripura en los Proverbis de Salomò ensenya en lo Capítol 13. vers 24. *Que lo Pare que perdona à la verga , aborreix son Fill* ; y en lo Capítol 22. vers 15. diu : *Que la verga de la disciplina farà apartar la estulticia*

cia que està lligada en lo cor del Minyó. però també es menester, que tots confessen, que la Sagrada Escriptura es plena de avisos, quens dona de la charitat, dulçura, y compassió; y aixís es menester, que la prudencia dels Pares, y dels Mestres sapian compondrer en la practica totas estas doctriñas.

Y perque en la practica sapia lo Mestre compondrer totas estas doctriñas del rigor, y castich; y del amor, y compassió quens dona la Sagrada Escriptura, será molt bó, que lo Mestre sapia los danys que mortja lo castich dels açots, vergas, y colps. Primerament, el dar açots, vergas, o colps, es acció molt indecent, baix, y servil. Segonament, no val res pera persuadir al esperit, ni per inspirarli amor sincer de la virtut. Tercerament, causa una aversió incurable de aquellas cosas que lo Mestre deu procurar fer amar als Deixebles. Quartament, no muda lo humor, ni reforma lo natural de un Minyó, encara que algun temps lo reprimeſca ans be lo fa obrar ab mes violencia; quant las passions tenen la llibertat. Quintament, fa tornar à un Minyó com à bestia, y lo endureix en lo mal, perque perdut lo honor, y estimació, que deu tenir, se fa insensible à la correcció; se acostuma als colps com un Escrau; y se fa inflexible contra lo castich. Així ho he vist sempre: Ja may he vist reduhir un Minyó, al cumpliment de las obligacions, à força de açots,

açots. Y així conve usar dels castichs ab molta prudencia, y discreció. Son los castichs dels açots, de vergas, y de colps com los remeys violents, dels quals tant solament conve usar en los grans mals, ab moltas precaucions.

Y perque tots los Mestres, pugan estar ben instruits, en la practica de una materia tant important; anirém individuantla tant com pugam. Antes pues de castigar lo Mestre à son Deixebles ab açots, o colps, es precis que usia los medis dolços, com son persuadir, fer coneixer lo que es honest, y just, inspirar lo amor á la virtut, y aborrimient al vici; y si ab bonas paraulas no hi ha remey, passar als avisos forts, y correccions que piquian. La experiencia ensenya, que per adestrar los Cavalls, sempre se buscan aquellas personas, que tenen la ma blanda, y que ja may se valen del foét, ni del bastó; y noy ha rahó, perque los homens degan ser tractats, mes durament que las bestias.

Tambe es necessari, que los Mestres estigan ben advertits, quinas son las faltas que deuen ser perdonadas, y quinas deuen ser castigadas. Y per açò, han de advertir, que unas provenen de inadvertencia, ó de ignorancia, ó de lleugeresa, y de la mateixa infancia, y puericia; y altres provenen de malicia, y depravada voluntat; totas las primeras deuen ser perdonadas, perque no son voluntarias; y tant solament nos fan culpables, las faltas que provenen de nos-

travoluntat ; Per esta rahò lo Emperador Augusto no volgué castigar á un Oficial que passantse ab ell , aturdit de veurer venir un Senglar furios se amagá detràs del Emperador, exposant devant al Emperador , com refereix Suetonio en la vida del dit Emperador , en lo Capitol 27. perque aquesta mala acció del Oficial, provingué unicament del espant, y temor que tingué del Senglar.

Las faltas que involuntariament fan los Minyons en llegir , escriurer , en decorar la lliçò, en traduirlo Llan en Català, en contar una regla de Arismetica , &c. de ninguna manera ha de volerlo Mestre castigarlas ab açots, y colps, com fan molts inconsideradament, perque estas faltas no provenen de alguna mala disposició del cor, ni de volerse sacudir lo jugo de la auctoritat. Pero preguntará algu , com porá lo Mestre estimular á sos Deixebles al estudi, si per faltas involuntarias no los pot castigar, ab açots ò ab alguns revessos de ma ? En açò se respon, que molts altres medis hi ha, per estimular los Minyons à la aplicació del estudi , com son la oferta de premis , per aquells que aprenen lo que lo Mestre los proposa; la privació de alguna coseta , de las que plauhen, com son joch, passetj , divertiment ; en la Escola inventar alguna cosa de si indiferent per be , y per mal , pero mirada, y tinguda per tots los de la Escola per oprobiosa , è indecorosa à un bon Minyo,

com

com és el està assentat en lo puesto mes infim de la Escola, ò en un puesto determinat, ò separat dels demes, ò que estiga assentat, y cobert de cap, quant los demès estàn drets, y descoberts, singularment quant va en la Escola alguna persona de qualitat, y respecte.

Pero si las faltas sobreditas de llegir, escriu-
rer, contar una regla de Arismetica, decorar,
traduir, &c. provenen de la voluntat, perque lo
Minyó no vol estudiar, ni atendre a las cosas,
que lo bon Mestre li proposa, podrà lo Mestre
castigarlo algunas vegadas; pero ha de ser ab tal
art, y prudencia, que no li fassa aborrir lo es-
tudi, per això es menester, que antes de castigar
usa tots los demes medis, y que quant castiga
conega lo Deixeble, que es ab viu sentiment
de son cor; per açó serà bo, que lo recompensia
en alguna coseta, al mateix temps quel castiga
y que lo castich no sia cada dia; perque lo re-
mey seria molt pitjor que lo mal. Y perque los
Mestres tingan la major paciencia ques puga,
es menester advertir, que Deu nostre Senyor ha
format los esperits dels homens ab molta diver-
sitat, donant a cada hu sas gracias, aixi com sab
que es mes convenient, per lo que en aquest
mon, no tots son Doctes, no tots son Savis, no
tots son Profetas, no tots tenen la gracia de cu-
rar, com mes llargament pondera Sant Pau en
la Carta primera, que escriguè als Corinthios,
Cap. 12. y que en la formació dels sentirs ex-
terns,

terns , que dona Deu als homens , proceheix també ab tanta diversitat , que pasma als esperits mes elevats , pues vehem per experiència , que à una mateixa cosa casi tots la venhen de diferent manera, uns de nies prop, altres de mes lluny, uns situada de una manera , altres situada de altre manera, los uns de un color ; altres de un altre; y la mateixa diversitat se troba en tots los demés sentits. Y de la diversitat de veurer las lletres , provè el pronunciar , y llegir los noms al revés , y llevarlos lletres , ò ajustarlos mes lletres del que tenen.

Las faltas que son de algun vici, son aquellas que mereixen ser castigadas, quant son advertidas, y voluntarias; y perque tots los Mestres pogan procchir practicament, ab aquella prudencia, y charitat, que se requireix en esta materia, donarèm los avisos següents. Primerament, es menester esperar aquell temps que es mes apropiat per castigar; y per això, ja may es bo castigar en cas fragant, sin donar lloch, y temps, perque lo Deixeble se regonega , y sentia la injuria, ò injusticia , que ha comes , y conega la necessitat, y justicia quey ha, que son delictes sia castigar. Segonament, ja may lo Mestre deu castigar á un Deixeble per colera , ni passió, singularment si la falta mira al Mestre , com es aver faltat lo Deixeble en algun respecte degüt à son Mestre , ò el haver dit lo Deixeble à son Mestre alguna paraula injuriosa, ò ab arrogancia,

cia, perquè per poca colera, é indignació, que aparega sobre la cara de un Mestre, lo Deixeble la percebeix, y coneix molt be, que no es lo zel de la obligació, sino lo ardor de la passió, que encen aquell foc; lo que balsa, per fer perdre tot lo fruit del castich, perquè per jovens que fan los Minyons, coneixen molt be, que hoy ha sino la rahó, que tinga lo dret del corregir, y castigar. De aquí se ven clarament, quant malissim fan aquells Mestres inconsiderats, que per faltas involuntarias en llegir, escriure, decorar, traduir, contar una regla de Arismetica, y en altres cosas menors, donan á sos Deixebles bofetadas, revessos, xutricadas, estiran las orellas, y tractan tant malament als pobres Minyons, que me admiro molt de la tolerancia dels Pares de Republica, y del poch que los homens Doctes han repres aquestos defectes dels Mestres. Y encara que estos, y altres defectes fossen voluntaris, y culpables en los Deixebles, deuen los Mestres totalment abstenirse de aquestas accions, perquè unicament provenen de la impaciencia, y colera, y no de la rahó, o del zel del be, y profit del Deixeble; y així sent la colera un defecte, y vici, ja may pot ser un bon remey, per curar los defectes dels altres. Tercerament, antes de passar á castigar, es menester, que los Mestres tention tots los demès medis, perquè lo castich deu ser raro tant com se puga; per aixó podrà lo Mestre usar los me-

dis següents. Primerament, podrà demostrar al Deixeble delinquent, la aflicció que sent, per son defecte. Segonament, parlar devant del delinquent, ab altres personas, de la desdita de aquells, que per falta de rahó, y de estimació, obligan á ferse castigar. Tercerament, privarlo dels senyals ordinaris de la amistat; fins á tant que tinga necessitat de ser consolat. Quarta-
ment, podrà valerse de altre persona, perque aconsolia á son Deixeble, y li ensenyia lo que deu fer, per alcançar la condonació de son delict, y tornar en lo amor, y amistat de son Mestre. Per açò deu estar advertit lo Mestre, que may deu demanar al Deixeble que ha delinquit altres submissións, sino aquellas que son segons rahó, y necessarias. Y si procehint conforme està dit, lo Deixeble persevera en sa terquedat, y malicia, podrà passar á castigarlo ab açots; però ferá bo, que la primera tunda sia forta, y piquia be, perque ja que aquell Deixeble no te estimació, ni vergonya, á lo menos per temor del castich, se abstinga de sos mals procehiments.

No sols en lo castich, deu procehir lo Mestre ab tota consideració, sino tambe en las reprehensions, que fa á sos Deixebles, perque sino son ben fetas, també poden ser molt danyosas; y perque tots los Meitres pugan estar ben advertits, sobre esta matèria, que ademés de ser molt important, es també molt frequent, los donarem los avisos següents. Primerament, los Me-
tres

tres no deuen emplear las reprehensions per las faltas leves, que son casi inevitables, perquè haurian de ser molts frequents, y la frecuencia los llevaria tota la força, y los faria perdre lo fruyt, perquè acostumats los Minyons à ser represos, no farien cas, y sen riurian. Lo Mestre deu avisar molt sovint à sos Deixebles las obligacions que tenen, pero no rependrels de sas faltas; perquè los avisos de un Mestre son dolços, y suaus, y així son ben rebuts; però las reprehensions, sempre son asperas, y pican lo amor propi, y casi sempre van acompañadas de un ayre, y de un llenguatge severo, y així convè nfarlas rarament, y per faltas considerables; Segonament, deu lo Mestre considerar, y esperar aquell temps, que es mes à proposit, per fer la reprehensió, encara que sia aguardar molts dias, perquè la reprehensió es com la cura, y manifestació, que fa un Cirurgià de un apostema, el qual espera, que tant la postema, com lo Malalt, cinga en aquell degut estat, en que deuen estar. Per esta raho es menester, que lo Mestre no reprenga al Deixeble al mateix temps, en que delinqueix, perquè alashoras no te lo esperit bastant llibert, per confessar sa falta; ni per vencer sa passió, ni per conèixer la importancia del avis, que li dona, y es exposarlo à que perdia lo respecte, que li deu. Així meteix, lo Mestre no deu rependrer à son Deixeble, luego que sab la falta, sino que deu aguardar, que sia passat

passât aquell moviment precipitat de son cor, que causa sempre una mala nova, perque si lo Mestre passa à rependrer al Deixeble, mentres que no te lo cor perfectament quiet, lo Deixeble ab la fària, y turbuència de la veu, y ab los moviments dels ulls, y de sa cara, coneixerà molt be, que lo Mestre lo reprehen mogut de colera, y promptitut, y no mogut de la rahó. ò del zel de son be. Tercerament, quant lo Mestre fa la reprehensió, deu evitar tot lo que pot impedir lo fruyt de sa reprehensió, y així deu evitar las paraulas duras, é injuriosas, los moviments de colera, los senyals de menyspreu, y tots los senyals que lo Mestre posa especial atenció, sobre sos defectes, ó quel porta de cap de libre, com son, si lo Mestre tolera aquells, ó altres defectes, en altres Deixebles, ó si à ell lo tractas ab mes rigor, y asperesa, que a's demes. ó en iguals faltas, lo reprehengues mes à ell, que als demes: tots estos defectes deu evitar lo Mestre, à fi de que sian de profit las sues reprehensions. Tambè deu observar lo Mestre, quant fa la reprehensió de algun defecte, no càrregar al Deixeble de reprehensions, sino que després de haverli fet veurer lo mal que ha fet, li deu donar algun medi, per vencer, al vici, y la passió. Y quant alguna vegada molt rara, sera obligat lo Mestre de alsar molt la veu, y dir algunas paraulas fortes, deu procurar sempre no dirres, que sia dur, é injuriós, y sens rastre de colera; de manera que

que lo Deixeble conega, que aquella reprehensió es de molt greu, y pena per son Mestre, y unicament per son bè. Y quant lo Deixeble confessarà ingenuament sa falta, y rebrà ab gust los avisos de son Mestre, podrà lo Mestre tenir per cert, que sa reprehensió es estada bona, y que lo Deixeble mudarà de procchiment.

Y perque tots los Mestres comprengan, quāt, gravissim defecte cometen aquells que no observan estas reglas, serà bó que considerian los grans horrors, y desdixas que la Sagrada Escripura, y los Sants Pares diuen del peccat de escandol, y aplicarho al defecte que ells cometen, reprenent, y castigant à sos Deixebles, moguts de colera, y ab mals modos; pues en la realitat pecan ab peccat de escandol, perque los ensenyan à obrar de la mateixa manera quant sian grans, respecte de sos Criats, y Criadas, Fillis, y Fillas, y Deixebles, ab tots aquells, respecte dels quals tindrán alguna superioritat.

Pero serà lícit, y cosa molt conducent, que lo Mestre tinga presēts los açots en la Escola, perque à vista de ells, se contingan en la deguda ralla los Deixebles menos temerosos, y respetosos, y uns, y altres cumplen mes exactament las obligacions, aixi com sempre es molt just, que los Magistrats de la Republica ringan sempre ben preparadas las presōns, y forcas, per castigar als Delinquents. Pero antes de usar lo Mestre dels açots, ademes del que tenim dit; serà
bo,

bo, que los mateixos Deixebles sían los Judges del catich, que mereix lo Delinquent, y que lo mateix Delinquent se condemnia; y que en los casos leves, y ordinaris los mateixos Delinquents se donian los açots, perque lo que fa lo profit, no es propiament la pena, que sentan ab los açots, sino la vergonya, y afront, que hi concebeixen, y tant mes ni concebeixen, quant son mes en numero, ò mes fortas las percussions

Moltas altres cosas pertanyen al modo de ensenyar, que deuen tenir los Mestres. Primerament, es molt convenient, que de qualsevol cosa que lo Mestre proposa à fer als Deixebles, los donia exacta raho, perque han de fer, ò aprendrer lo que los proposa, y lo gust y conveniencia, que ne trauran després, perque los Minyons, per jovens que sían, volen ser tractats com à racionals; y se pican molt del honor quey ha en seguir la raho. Segonament, deu usarlo Mestre las alabanças, perque los medismes poderosos per mouer al esperit humà, es la honra, y la vergonya; pero perque aïssò no passia al vici de la vanitat, serà menester, que lo Mestre no repetesca molt la mateixa alabança, y que en certas ocasions, ponderia que totas las cosas se deuen fer be, per amor de la honestat, y descencia, que tenen las cosas ben fetas, ò per no incorrer en la fealdat, y lletgesa, que tenen las cosas, que son mal fetas; y que al fer-as be, per fer alabát, es vanitat, y ximplesa del

esperit humà. Quant los Pares, ò los Mestres son mal contents de sos Fills, ò Deixebles, convé que observian dos cosas. La primera es, que totes las personas que son despres de ells, demostrian també sentiment de son mal procehiment, de manera, que en ningú dels que governan, ni en ningun domestic, trobian sas caricias, y consuelos. La segona cosa es, que ni los Pares, ni los domesticos los caricien, fins à tant que regonegan sa falta, y se penedescan.

Tercerament, per mouer, y excitar à los Deixebles, deu lo Mestre usàr de premis, perque los Minyons concebeixen un gran ardor, à lo que lo Mestre ensenya, per poder conseguir lo premi. Pero es menester advertir, que los Pares, ni los Mestres nois prometian per premi, las cosas, que de si son menyspreables, y que poden viciarlos, com son un vell vestit, ò parruca, las golosinas, y bonas viandas, diners, &c. perque proposadas eitas cosas per modo de premi, los fan concebir, que son bonas, y desitjables. Y aixi, las cosas que sels deu proposar per modo de premi, han de ser de si innocents, ò que no puguin viciar son esperit, com son, jochs licits, mesclats de alguna industria, passetg, estampas, llibrets, plomas, veuter alguna cosa rara, y curiosa, y singularment, si son cosas de algun art com Carpinteria, Estamperia, &c. Pero deu advertir lo Mestre, que deu ser fiel en cumplir lo promés; y deu ser just, donant lo premi à qui

qui li competesca, segons lo merit, y no atèndrer en cas de oposició, y comperencia las altres qualitats, de Carn, ò Sanch, &c.

Quartament, deu procurar lo Mestre, ab son modo de ensenyar, inspirar à sos Deixebles un gran amor á la veritat, y un gran horror à la mentida, perque la mentida sempre es fea, lletja, abominable, y molt indigne de un home racional, y per evitar esta monstruositat, convé, no permetrels escusas, artificis, ni dissimulacions, sino fer que digan, y confessian ingenuament la veritat, y que demanien ab claredat las cosas que volan, ó digan lo quels dona pena. Y per això, lo Mestre ja may se valga de ficcions per apaciguarlos, ó pera persuadirlos lo que vol, ni ferlos promesas, ò amenaças, que ells venhen que no cumplirà.

Quintament, acostumarlos que sian civils, cortesos, y politichs en sas cosas, perque aquestas qualitats se estiman molt en lo mon, y à la veritat realsan molt lo merit de un subjecte; y al contrari se rebaxa molt, ò se estima molt menos, quant està privat de estas qualitats. Així com un diamant, que si està limpio, y ben polit, llueix molt mes, y es molt mes estimat.

Sextament, deu lo Mestre procurar fer amable al Estudi, perque si lo Deixeble no amia al Estudi, totas las diligencias de un Mestre serán en vá. Per fer pues lo Estudi amable als Minyons, es menester, que lo Estudi sia per ells, com un joch.

joch. Que lo Mestre los fassé algunas petitas interrogacions: Que los anime ab alabanças, y recompensas. Que ells estigan contents, y joyosos de haver apres alguna cosa. Lo que un rehusa apendrer, ensenyará à un altre, perque la jelsia los piquia, y lo moguia à apendrerho. Propondrà també entre ells algunas petitas disputas, en las quals moltes vegadas deixarà creurer que un ha guanyat. Pero sobre tot, per fer amable lo Estudi procura lo Mestre ferse amar dels Deixebles, perque si es amít dells, lo escoltan de bona gana; y se tornan docils; y procuran complaurerli, y senten gust de apendrer sas lliçons, y reben los avisos, y correccions ab bona gracia, y aprecian molt las alabanças quen diu, y procuran mereixer sa amistat, cumplint be sa obligació.

Septimament, deu lo Mestre concedir repos, y recteo á sos Deixebles, perque una aplicació molt llarga, y seguida consum insensiblement; y debilita sos organs tendres; pero de alsò ja tractarem mes avant expressament: Octavament, deuen los Mestres devant de sos Deixebles, dir, y obrar de tal manera, que ja may las accions desmentian á las lliçons.

Finalment, deuen los Mestres educar á sos Deixebles ad tal pietat, religió, y zel, com á fills de Jesu-Christ, criats de sa ma, y redemits ad la sua Sanch preciosa, en los quals habita com en sa Casa, y com en son Temple, y als quals mira
com

com à Membres seus, y com à Germans, y com à Cohereus de son Regne, als quals vol fer Reys, y Sacerdots, que regnian, y serveſcan à Deu, ab ell, y per ell, per tota la eternitat; y perque lo Mestre puga tenir lo esperit adornat de la paciència, dulçura, caritat, prudència, &c. que necessita per tractar, è instruir als Deixebles; es necessari primerament, que lo Mestre sempre estiga be ab Deu, del qual ha de traurer las gracias, per instruir be à sos Deixebles. Segonament, que los ofresca sovint à Deu. Tercerament, que no se atribuesca à si los progressos dels Deixebles, per lo que será bo, que no escoltia als flateros, y lisongeadors. Quartament, que si son treball apar inutil, no se entristesca, ni cessia de aplicarſe, perque Deu nostre Senyor tant solament vol del Mestre la aplicació, y treball, al qual pagará tant be, com si hagués fet un gran fruyt: Lo demás quedara reservat per Deu nostre Senyor, *cui laus, & honor in sacula seculorum.*

UTILITAT, Y NOBLEZA DEL ENSEÑAR.

UNa de las cosas mes utils, als que professan las lletres en servey de la Iglesia, es lo aplicarſe mentres son jovers à la ensenyança de Minyons, y de personas jovers, perque primerament, cumplan lo precepte, que tots tenim de Deu Omnipotent, de treballar en la sua Vinya, y que tots menjem lo pa, ab lo sudor de nos-

nostra cara, y las personas jovens, que professen las letras; ningun altre treball poden entendre, que los sia mes util, que lo aplicar-se a ensenyar, perque lo treball mecanich no los es util, ni poden aplicar-se, ni los estarà bé voler ensenyar als vells.

Segonament, perque lo ensenyar als demès, es un exercici utilíssim per aprendrer, entèdrer, y compendrer be las cosas, y per saberlas ben explicar, y persuadir als altres. Y així qui en la edat madura, ha de ser Parroco, ò ha de catequizar, ò predicar, ò administrar Sagraments, convè, que en sa juventut se 'apliquia a ensenyar; y com tots los Ecclesiàstichs, se degan aplicar a algun de estos ministeris, seria convenient, que tots antes se aplicassen a la ensenyansa, perque així adquiririan una erudició universal, y un modo bo de proposar, y explicar be las cosas, lo que es molt difícil de alcançar-ho, sens haver tingut lo exercici de ensenyar.

Tercerament, perque lo exercici de ensenyar es un medi bo per conservar la salut, perque ab la força suau de aquest exercici, se purgan las venas, se obran las arterias, y no se encrassa lo humor superfluo, així com del exercici de la disputa, digué Plutarco. Quatnament, perque lo exercici de ensenyar, es un medi aptíssim per fer dols, suau, y pacient, perque per ensenyar bé, y conforme tenim dit en altre pars, es necessari que lo Mestre de Minyons, sia molt pacient,

cient, y suau ab sos Deixebles, y així acostumat
à ser pacient, y suau ab los Minyons, ho serà
també després ab los demès.

Quintament, perquè lo exercici de ensenyar
causa molt deleyte al esperit humà, quant es
dotat de llum, y rahó, y de amor de Deu, per-
que lo ensenyar à Minyons, y à personas jovers
es sembrar veritats en son esperit, y cultivarlos,
perque en lo degut temps donian copiòs fruyt
en totas las virtuts; pues si los homens se re-
crean tant en sos Jardins, sembrantlos, y cul-
tivantlos, y mirant després lo precios fruyt que
donan, quant mes se recrearàn los homens, en-
senyant als Minyons, y à personas jovers, que
son com à jardins, y plantas, que Deu encomana
à las Personas Doctas, perquè los donian un
bon cultiu, ab instruccions, avisos, y amonesta-
cions. Ni contra de assó val el dir, que los Mi-
nyons, y personas jovers, solen ser desatents,
inobedients, y reboltarse contra son Mestre,
perque aquestos defordes, provenen sempre de
no saber lo Mestre manejar, y tractar als Dei-
xebles, perquè si lo Mestre te dulçura, y amor
ab los Deixebles, estos li serán humils, y obe-
dients, y lo amarán; singularment si lo Mestre
los sab inspirar lo temor de Deu, perquè lo te-
merà Deu, es lo vincle, y corda, ab que los
deté, y ne fa lo que vol.

Finalment lo exercici de ensenyar à Minyons
y à personas jovers, es un exercici tant noble,
que

que Sant Thomàs en lo quodlibeto primer, Quesllo 7. Article 1. lo prefereix absolutament al ofici, y cuydado, que un te de la salut espiritual de algun particular. Y lo Apostol Sant Pau, en la Carta segona que escrigué à Timoteo, en lo Capitol segon, lo exorta à ensenyar, perque ensenyar als que un dia serán los Mestres, y Doctores de la Lley, ò los Parrocos, y Predicadors del Poble Christià, es cosa que mira al be publich, el qual sempre es preferible al be particular, per lo que lo Apostol Sant Pau predicaba à molts, y batejaba á pòchs, com refereix ell mateix en lo Cap. 1 de la Carta que escrigue als Corinthios. Desta nobleza, y excelencia que te en sí lo ensenyar, naix, el que moltes personas sapientíssimas, y molt santas, prenen aquest empleo com lo mes decoròs à son estat, y condició, tot lo temps de sa vida.

*MEDIS PER DESCANSAR ALS MESTRES
de Minyons ab utilitat dels Deixebles.*

Certíssim es, que lo ofici de Mestre de Minyons, es molt enfados, singularment en la Escola en que son molts los Deixebles, perque á uns ha de ensenyar de llegir, à altres de escriurer, à altres la Gramatica, à altres la Arismetica, &c. lo que tot demana molt temps, y causa carregament de cap, y de potencias en lo Mestre; singularment, el ohir la lliçò dels que començan, y aprenen de llegir, la qual ocupa-
ció

ció, sol també llevar lo temps, perque lo Mestre se puga ocupar à ensenyar tantas altres coses utilíssimas, que en lo discurs de aquesta obra notarem. Y aixís, perque lo Mestre puga ab gust, y suavitat, y sens cansacio de son esperit, y potencias, aplicar-se à dar à sos Deixebles las instruccions, y ensenyansas, que los son necessarias, y convenientes, notarem aquí alguns medis, los quals amés de servir de descans als Mestres, serviràn també de utilitat als Deixebles.

Lo primer medi pera descansar als Mestres ab utilitat dels Deixebles, es, fer passar, ó fer oír la lliçò dels Minyons petits, als que son mes grans, y mes avançats en lo saber llegir, perque aplicant-se molts à oír la lliçò del Minyons petits, ab breu temps hauràn tots passat, y dit sa lliçò; y que alsò sia ab utilitat dels Minyons petits, y grans, es certíssim; perque primerament, es útil als Minyons petits, perque poden dir molt mes lliçò, y los Minyons que aprenen de llegir se aprofitan mes, ó aprenen mes de confegir, y llegir, dient la lliçò devant de algu, que los corregeisca, que estudiantla à solas. Y de altre part, dient la lliçò devant de altre Minyó mes avançat, la diuhen ab menos temor, y perturbació, que devant del propi Mestre, singularment quant lo Mestre los castiga, per los defectes que cometen, confegint, y llegint. Y que alsò sia ab utilitat dels Minyons grans, es també certíssim, perque estos ense-

nyant

ayant als altres, se ensenyan à si mateix; y aixis se perficionan en llegir, y coneixen quant mal, y lleitges, no saber llegir be. Pero perque los Minyons grans sapiàn ohir be la llicò dels petits, y corregirlos quant erran, ha de observar lo Mestre dos cosas. La primera es ensenyar als grans, que deixian dir als Minyons petits y que quant no digan be lo nom, que los fassian confegir tot lo nom, y que no vajan apresurats, ni en confegir, ni en llegir. La segona, es estar desocupat, y sens ohir la llicò de algu, mentres que los grans ouhen la llicò dels petits, y atendre als que diuen la llicò, y als que la ouhen, perque aixis tots tindran major atenció y compte de no errar; y si los que diuen la llicò, ò los que a ouhen, cometen algun defecte, ho advertirà, y podrà corregirlo.

Lo segon medi, per descansar al Mestre ab utilitat dels Deixebles, es fer estampar los Exemples que vol donar als Deixebles, perque aprengan de escriurer, y aixis no se haurà de cançar en ferlos. Y ab tres, ò quatre laminas, que fassia obrir, tindrà lo bastant, per donar á sos Deixebles, y exemples de tot caràcter de lletra; y ab poch's anys, que ensenyia, recobrarà dels deixebles, tot lo que li costaràn diras laminas, y de estampar los Exemples. Pero millor seria, que en Cada Ciutat, y hagues un Llibreter, que á costas suas, tingues lo cuydado de tenir ells Exemples, per aprendre perfectament de escriurer.

Lo tercer medi, es fer llegir, tant en lo matí, com à la tarde als Minyons que ja saben llegir be algun Capítol de las instruccions, y ensenyansas, que estan en la present Obra, fent lo Mestre algunas reflexions breus, y sentenciosas, sobre lo que llig, perque aixis tots los Deixebles quedaran ben instruits, y concebiran lo bon gust de las llettras; Y aquesta practica los fera també un gran estimulo, per llegir be, perque qualsevol defecte que cometa llegint, el qui llegirà, farà notar casi de tots los Condeixebles, y conceixeran practicamente, quant util es, saber llegir be, y quant mal, y feo es à un home, no saber llegir be.

Lo quart medi, es tenir una taula, un poch gran, y rodona, si pot ser, y alli devant de tots los Deixebles, fer contar alguna regla de Arismetica, ò explicar alguna figura de Geometria, perque lo que se ensenya à un se ensenya à tots. Pero perque los Deixebles sian mes instruits en la sciencia de la Arismetica, y de la Geometria, deu lo Mestre procurar, que los Deixebles que ja e àn instruits en los principis destas sciencias tingan sos coderns, en que se exercitien, à formar Comptas, y Figuras, perque en totas las Sciencias, y Arts, lo exercici es lo millor Mestre; y sens exercici, aprofitan poch las especulacions, y advertencias.

Lo quint medi, es, no dictar lo Mestre composicions als Gramatichs, sino fer que compongan.

gan en Llatí, algunas clausulas del present Llibre, ó de altre Llibre cathalà, perque el dictar composicions en cathalà, perque los Minyons las fassan en llatí, no es de molt profit als Deixebles, y per dictarlas, se consum lo temps, que es necessari, per altres cosas molt mes útils; perque encara que lo Mestre vulga dictar las composicions, ab molta ensenyansa, y eloquencia, casi sempre será millor no ferho, perque corregidas que sian las composicions, ni los Deixebles las procuran apendrer, ni los Mestres las tornan à explicar, y així venen à parar en lo sepulcre del olvit, y com si lo Mestre no los haques dictat res; y de altra part, las doctrinas útils, y la eloquencia convenient, que deuen tenir, las apendrán millor ab lo us, y la lectura de Llibres Doctrinals, y Eloquentes.

Lo sisè medi, per descansar als Mestres de Escola, en lo temps que deuen ensenyar la Doctrina Christiana á sos Deixebles, (lo que deuen fer cada dia, perque es la ensenyansa mes útil als Deixebles) es, fer llegir lo Llibre de la doctrina á un dels Minyons, que saben llegir be, sent llegir la pregunta, y la resposta ab molta claredat, y distinció, y ab la deguda pausa, y observant totes las reglas que donarèm en lo Capítol seguent; y sent que los deixebles estigan quiets, y ohint, y atenent à lo ques llig. Y perque los Minyons oygan ab major quiçtur, y atenció; y se recordian ne del

que ouhen llegir, lo Mestre estarà present, y despres de haverse llegit lo que se devia llegir los farà algunas preguntas de lo que se ha llegit; Y als que ja son grans los farà arguir de la Doctrina Chrittiana una vegada cada Semmana, premiant ab honors als que tenen bon cuydado de apendrerla, perque aixis tots los Deixebles prengan animo, y desitg de apendrerla be.

DEL LLEGIR.

LA primera cosa, que en la Escola deuen apendrer los Minyons, es llegir be, perque sens saber llegir, poch, ò no res podran apendrer; pero per saber llegir, es menester, que antes conegam be totas las lletas, y las sapian ben confegir; perque es impossible, saber llegir, sens saber confegir; y perque los Minyons aprengan millor el confegir las lletas, será bo, que se exercitian à confegir de cor los noms, que saben, perque aixi los sabran confegir millor venthlos. Pero deuen advertir, que per apendrer de llegir be es menester, que no sian, ni vayan apressurats en llegir, perque la pressura fa, que prengan unas lletas per altres, y que no vejan los accents, ni los incisos, ni los punts, y que no entengan lo que lligen, y que caygan en dubte, y perturbació, y que se detinguen en mitg de una clausula; y aixi, per evitár tots estos inconvenients, conve, que los Minyons llijan sens pressura. Y no solament deuen evitár esta pressura,

tura, quant comenſan, y aprenen de llegir, ſino que tambe la deuen evitar, quant ja ſon grans, y ſaben llegir perque de llegir aprefſuradament ſempre ſe ſegueixen los ſobredits inconvenièts y així convé que los Minyons eſtigan advertits, que lo llegir be, no conſiſteix en llegir à preſſa; ó rebent ſino que conſiſteix, en dir be los noms, ab totes las lletras, y així com ſe deuen dir; y que per dir los noms així com ſe deuen dir, es menelter donarlos aquella cadencia, y conſonancia, que la coſa demana; perque los noms tingan aquella cadencia, ó conſonancia, que deuen tenir, ſe deu advertir, que los uns ſe pronuncian breus, los altres llarchs; los uns ab punt final, los altres ab punt interrogant, y los altres ab punt admiratiu.

Finalment, per donar als noms aquella cadencia, que deuen tenir, es menelter, mirar be ab los ulls, antes de llegirlos, ahont ſon los incisos, lo punt è inciso, los dos punts, lo punt final, lo punt interrogant, lo punt admiratiu, y los accents, ó titllas, que eſtan ſobre los noms, perque per llegir be, es menelter, pronunciar llarch, lo nom que te un accènt deſſe bte, v. g. Capità, y breu lo nom que no te accent, v. g. Roma, y fer un poch de pauſa en los incisos, en lo punt è inciso, y en los dos punts, y llegir tota la clauſula ſens interrupció, perque interrompent la clauſula, ja may la oració tindrà bon ſentit; y finir la oració en lo punt final, ſen-

unhi

un poch més de pausa, que en los incisos, y que en los dos punts. Si lo punt final es interrogant, la oració se ha de finir ab interrogació, v. g. Qui de vofaltres se salvarà? Si lo punt final es admiratiu, la oració se ha de finir ab admiració, v. g. Ay quina pena es la pena eterna!

Observant totas aquestas reglas los Minyons llegirán bè, y ab molt gust, y profit seu; y veurán clarament, que lo llegir ab sobrada pressa, es molt danyós. Primerament, perque ni el que llegeix, ni los que ouhén, podén entendre, ni fer concepte de lo que llegeix. Segonament, perque los que lligén à pressa, confonen las paraulas, y los llevan aquell degut sentit, que tindrian, si las pronunciavan ab espay, y sent las pausas degudas, y donant als noms aquella cadencia, que demana la cosa. Tercerament, perque de llegir ab pressa, se segueix, que també diuhén ab pressa las oracions, y devocions particulars, y si son Ecclesiastichs, rezan lo Ofici Divino, y la Missa ab sobrada pressa, lo que es peccat per moltras rahons. Primerament, perque faltan à la reverencia, que deuhén tenir à Deu N. Sr. à Maria Sma. y als Sants, ab los quals parlan, quant diuhén, y rezan las ditas Oracions. Segonament, perque moltras vegadas no pronuncian be los noms; y de aquí prové, que moltras vegadas diuhén heretgias, en compta de alabancas. Tercerament, perque no saben lo que diuhén; lo que es molt lletj, à qui se entrenimèt.

Pero

Però encara que los Minyons no degan ser apresurats en lo llegir, convé, que no llijan ab sobrad'espay, y fleumaria, y detenintse entre los mots, perquè aquest modo de llegir, es també molt danyos. Primo, perquè lleva a la oració lo bon sentit, y la gracia que deu tenir. Segon, perquè enuaia, y enfada als oyhents. Terso, perquè fa gallar lo temps, que es necessari per llegir altres cosas, y per fer las reflexions, y apuntaments necessaris sobre la materia, q' un ha llegit. Y finalment, es danyos, perquè la vista se càta mes del ques cansaria, si llegís ab mes brevedat.

A vista del que está dit, consta clarament, que per llegir be es necessari, no llegir apresurada-ment, ni ab detenció, y fleumaria, sino llegir seguit, sens precipitació, y fent aquellás petitas pausas, y detencions, que son necessarias, perquè la oració tinga bon sentit y gracia. Y lo llegir de aquesta manera, es molt util, y deleytós al esperit humà. Primerament, perquè tracta, y conversa ab homens Doctes, que li parlan, y ensenyan, sens donarli cap molestia; y es tanta la dulçura de aquesta conversa, que moltras vegadas quant está cansat de altres ocupacions, pren los Llibres per recrearse.

Segonament, perquè com lo home sia nat ple de ignorancia, la Lectura dels bons Llibres, li es summament neseffaria, diu S. Bernât, perquè sapia lo que deu saber, y lo que deu ensenyar als demés.

Tercerament, perque no hi ha amic que nos diga millor las veritats, que nos convenen, y que nos corregesca millor dels defectes que tenim que un bon Llibre; y això sens que ningú ne sapia res. Certament son moltes las personas que per medi de la Lectura de un bon Llibre, han eixit dels falsos, y mals camins, per ahont caminavan perdudas, y han tornat al camí de la vida, y de la salut eterna.

Quartament, perque per medi de la Lectura de las Cartas, que los Amichs nos envian, sabem com ho passen, y los secrets que nos volen comunicar. Lo que es un bè tant gran que en efecte nos pot avaluar.

Quintament, perque si un home sab llegir, pot saber de totes las cosas, perque de tot hi ha Llibres; lo que es de gran utilitat á qualsevol, perque en ninguna cosa, ni ell se enganyia, ni los altres lo enganyian; y es també molt decoròs á qualsevol persona honrada, y de conveniencias. Y aixís si un sab llegir, sabrá per medi de la Historia, lo que ha succehit desde el principi del mon, fins á la hora present.

Per medi de la Geografia sabrá las cosas, quey ha en los altres Regnes, y Provincias; y com se regeixen los Eitats, los Comuns, y los particulars. Lo que es molt util als que han de viatjar lo mon, y molt deleytós á tots los que professan las Lletres.

Per medi de las Mathematicas, quedarà son
espe-

DELS MINYONS

105

Esperit molt perspicàs, é inteligent ; y moltes vegadas quedarà tant embelesat en la contemplació de las veritats , que se olvidará de las necessitats de menjar , y beurer , y de las penas que pateix son cos, com ha succehit à diferents personas que refereixen las Historias.

Per medi de la Física, sabrà , y contemplarà las maravillas que el Poder Divino ha obrat en totis las cosas , per nostre amor.

Per medi de la Medicina sabrà , de que manera deu viurer , per viurer ab salut , y de que remeys deu usar per recobrar la salut quant la haja perduda.

Per medi de las Lleys sabrà , com se deu governar en totas las obras , y tractes , que re ab los homens.

Per medi de la Critica , sabrà fer un judici recte de las cosas. Per lo que se ha de adverrir, que hi ha Llibres de Crítica per judiciar, y pesar las cosas físicas , y Llibres de Critica per judicar, y pesar las cosas morals.

Sextament, porque per medi dels Llibres espirituals, Deu nostre Senyor comunica son Divino llum á las animas , porque acertian à caminar per lo camí quels convè, per anar al Cel y los comunica son Divino Esperit , y amor, per amar las cosas Divinas, y eternas, y despreciar las cosas caducas , y temporals.

Septimament, porque el llegir un llibre gustós, y deleytós , es un bon medi , per cobrar la
sa-

salut perduda ; pues consta per experiència , que moltes personas han cobrat la salut , llegint vn Llibre , que los gustava , y deleytava.

Finalment , el saber llegir , es un gran medi , per recrearse , y divertir-se quant un home està cansat de altres ocupacions , y quant un ha de eitar sol , y quant un pateix atxaques , y mals habituals , quel impedeixen del treball.

Totas aquestas , y altres utilitats , hi ha en lo saber llegir ; pero encara que sia molt bo , que un home honrat sapia de tot , porque en ninguna cosa lo enganyian , ni ell mateix se enganyia ; pero deu cuydar molt mes , de saber lo que li toca saber , per raho de son estat , y ofici , porque la ignorancia del que deu saber , lo faria culpable , y vituperable devant de Deu , y dels homens. Y com principalment sia Christià , y nat per lo Cel , son principal estudi , deu ser de las reglas del Christianisme , porque vivint conforme à ellas , puga alcançar la sua felicitat eterna en lo Cel , y en esta vida la pau , quietut , y unio ab los demés Christiàns.

Pero qui no sab llegir , queda privat de todas las utilitats sobreditas ; y el qui llegeix malament , ò no sab llegir be , conforme tenim dit , queda tambe molt privat de todas las ditas utilitats , porque no enten , ni compren lo que llegeix , y aixis no por tenir lo gust , y deleyte que rindria , si ho entengues ; ni utilisarse de las advertencies , y ensenyansas que lliu. Però lo pit-

jor es, que los quel ouhen llegir, comprenen molt be los asbarats, o los barbarismes, y solecismes, que diu, sens que ell ho repara, per lo que es notat, y tingut dels quel ouhen llegir per un mal llegidór, y per un ronto, y ximple. Pero perque los Minyons tráguian profit del que havem dit, es precis que los Mestres los ensenyian los incisos, punts, y accents, y los fassian observar las reglas sobreditas.

DEL ESCRIBER.

EN lo mateix temps, en que los Minyons aprenen de llegir, convé que se apliquian á escriurer, perque lo saber escriurer, prové molt del pols, y moviment de la ma, la qual pren millor la situació, y moviment que deu tenir, per tenir be la pluma, y formar be las lletas, quant los Homens son de poca edat, que quant son grans, y de edat, perque en temps de la puericia, la ma es mes flexible, y se acomoda mes facilment al modo propi de tenir be la pluma, y formar las lletas. Y així conve molt, que los Minyons se exercitien en escriurer, encara que no sapian llegir perfectament, perque per aprendrer de escriurer, no deixarán de aprendrer de llegir, y aprendrán mes facilment en aqueix temps, el formar be las lletas, que no després, pero á mes de la aplicació, y exercici en escriurer, que deuen tenir los Minyons, deuen tambe estar advertits de

de algunas cosas, que se necessitan per escriu-
rer, y format be las lletres, las quals son las
següents.

Primerament, per saber, y apendrer de escriu-
rer be, es menester tenir bon paper, bona plu-
ma, y bona tinta; porque lo paper grosul, im-
pedeix de fer be las lletres, espatlla prest lo
trempe de la pluma, y cansa la ma del qui es-
criu; y aixis lo paper per escriuere be, ha de ser
ben llis, y prim, y que tinga cola sufficient, per-
que no fonga; y se conexerà que no son, si po-
sant sobre lo paper una gota de aygua, ó de sa-
liva, se detè un poch, que no passa lo paper.
Y la tinta se coneixerà, que es negra, y bona,
si posantne una gota sobre la ungla del dit pol-
se, no cau, y deixa la ungla negra, alli ahont
ha tocat.

La pluma no ha de ser molla, porque si
ho es, no vol posar be: Y ha de tenir lo trem-
pe llarch, porque no falia gargots: Y ha de ser
un poch escardada, porque aixi posa millor, y
un no se ha de cansar, en pitjar la pluma.

Per escriuere be, la pluma se deu tenir ab
tres dits solament, ço es, ab lo dit polse, y
ab los altres dos dits següents; y tota la ma
deu descansar sobre lo cap del dit petit, el qual
solament deu tocar lo paper; y lo quart dit deu
estar retirat dins à la mà, ò be sobre lo dit petit.

Lo bras, y cottat dret de aquell que escriu,
deuen ser descarregats de tot pes; y aixi aquell
que

que escriu, deu carregar son cos sobre lo costar, y bras esquerra.

Per escriurer be, es menester tenir una Taula que vinga be, ço es, que no sia molt alta, ni molt baixa, respecte de aquell que escriu.

Per fer las llettras ben fetas, es menester, ferlas dretas; y cumplertas, y ben distinctas entre si, y aixis las llettras nos denhen fer ajegudas, ni escanyadas; ni molt acostadas, perque sens lo degut espay, no poden estar ben formadas,

Qui escriu, deu tenir cuydado, de fer los noms ben distincts uns dels altres; pero las llettras de cada nom, las escriurà juntas, y un poch acostadas; y las llettras de una síl·la·ba se escriuhen totas juntas, y may se tren·can en lo cap de la ralla: Y quant lo nom se ha de partir, en lo cap de la ralla, per no caberhi, se assenyala, fenthi una rallera, com aquesta -

Per escriurer be los noms, es menester saberlos ben confegir; altrament si un no los sab confegir, los llevarà llettras, ó posarà unas llettras per altres, lo que es molt lletj per un Estudiant, y per un home honrat. Per lo que importa molt, que los Minyons, que desitjan llegir, y escriurer be, se assejen à confegir los noms, que saben de cor; y que lo Mestre també los ne fassé fer exercici, singularment als que comensan à confegir, y als que encara no
fa-

saben perfectament llegir , perque així con-
fegiràn , llegiràn , y escriuràn millor los noms,
que veuen , y que escriuen.

Totas aquestas advertencias deuen obser-
var los Minyons , per formar be las lletres , y
escriurer be los noms , pero , perque ells hi tin-
gan major compte , y afició , será molt bo ,
que sapian las utilitats , que poden traure de
escriurer be , las quals explicarem , per son
amor , y profit.

Primerament , si sabs escriurer , podràs , per
medi de cartas , tractar ab las personas , y amichs
encara que sian molt distants de tu , y conser-
var ab ells la antigua amistat , y correspon-
cia , y demanarlòs consell , en lo que te con-
vinga , ab tal secret , que ningú ne sabrà res ;
y tot assò ho faràs sens gasto , ni perill , y sens
haver de deixar ta casa , y habitacio . Y si tu
erès home de negoci , y de molts bens , lo sabèr
escriurer , te servirà de molt descans , y de
molt profit ; perque si assentas las cosas de ta
casa , com son tractes , y contractes , lo que deus
y lo que t deuen , no te hauràs de cansar , en
tenirho sempre en la memoria ; y sino ho es-
crius , per mes quey pensias , sempre te olvida-
ràs de moltes cosas , y aixis vindràs à perdre
molt de lo que deixas , y de lo que t deuen ; y
te olvidaràs tambe de lo que tu deus pagar .

Pero al contrari , si sabs de escriurer , y ets
polítich , y cuydados , en tenir ben assentat las

cosas que passen per ta ma , las tindràs sempre molt presents , y ningú te podrà enganyar , en lo que te haurà de pagar, ò en lo que te haurà de tornar; y tu podras fer mes cuydados en totes las tuas cosas , perque las tindràs mes presents.

Segonament , si tu eres Elludiant , may seràs ben Docte , sino tens lo cuydado de notar en un Llibre , ò Codem las noticias exquisidas , que tu trobas llegint, ò que sentes à dir, perque se te olvidaran facilmente; y si las escrius , te recordaràs molt mes , perque escrivint las cosas , lo nostre esperit hi posa mes atenció , y consideració ; y quant no te recordan , las trobaràs facilmente , sempre que las hajas de menester , singularment , si sabs notarlas cada una en son lloch, ò en aquella letra que li toca, v. g. lo Bat, à la letra B, lo Oli, à la letra O, &c.

Tercerament , à la Republica es summament necessari lo Art de escriuier , perque sense escriuerse moltes cosas , nos podria governar be; y aixis en la Republica hi ha moltes personas , que passen sa vida honradament , per medi de la ploma , com son Notaris, Procuradors, Secretaris del Rey , y de sos Ministres; del Papa, y de tots los Bisbes , y Archebisbes , y de molts altres Senyors , que mantenen sempre un Secretari, per son descans; y també tots los Escribans de las Curias Ecclesiasticas , y de las Corts, y Contradurias. Així mateix en las

Tro-

Tropas del Rey , lo Soldat honrat , que sab escriure , facilmente alcança puesto honròs , per medi de la pluma , y va pujant fins á las primeras Dignitats , ab que es la honra de sa Casa , y de sa Patria .

Y es de advertir , que per fer la lletra bona , es molt convenient , que un tinga bons exemples , y assejar-se á fer la lletra semblant á la dels exemples .

Lo primer , que un deu començar escriure , son los pals sens filer , y despres los pals ab filer , los quals se fan ab lo bech esquerra de la pluma , despres las llettras , y procurar , que tant los pals , com las llettras sian ben drets ; y que la ma vage lleugera , y seguida .

Y perque tots los Mestres pogan tenir Exemples de llettras bonas , per ensenyar de escriure als Minyons , y tots los Minyons ringan bons Exemples , pera aprendrer de formar be las llettras , los donam aqui los exemples següents .

l l l l l l l l l l

l l l l l l l l l l

l l l l l l l l l l

l l l l l l l l l l

a a n u m

AaBbCcDd
EeFfGgHh
IiKlMnNn
OoPpQqRr
StUvuxyze.

Ab la aplica-
ció y exerci-
tació se adqu-
reixē las sciē-
cias, y las habilitat

Es lo home per sa na-
turalesa dotat de co-
neixēsa y rahò, y per-
çò se confon y avex-
goñeix quāt repara
q̃sha obrat ò sens co-
neixēsa, ò sens rahò.

A la Lum de las veritats
divinas se descobran los en-
ganyz diabolichs, y se veu-
ben sombras y no res, to-
tas las cosas mundanas.

A A B B C C
D D E E F F
G G H H I I
J J K K L L

Mon amat fill: La verdadera
sabiduria que deus adquirix en
lo Curs de tos Estudios, es segons nos
avisa Sant Iurme en lo Cap. 3 pu-
dica, pacifica, modesta, suadibilis,
bonis consentiens, plena misericor-
dia et fructibus bonis, non iudicās,
et sine simulatione. Esta es la sa-
biduria q^{de} desitjo adquirescas ab to-
tas veras. Deu te q^{ue} molts anys.
de Bar.^{na} y Janer a 16 de 1748.

J. M. B.

P. M. R.

mon fill.

ton Pare

Lo primer de un minyò se ma-
nifesta noblement ab los rasgos y
figuras que ab perfecciò sab ab
la pluma delinear.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Q R S T U V W X Y Z

V W X Y Z

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30.

40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200. &c.

SECRET PER FER BONA TINTA.

DE dos maneres poden los Minyons fer bona tinta, per escriurer. Si ells son richs compraràn en casa de algun Adroguér dos unzas de Nous de Galas, y las picarán, y esclafarán be, en un morter; y despres las posarán dins de una olla ab tres lliuras de aygua, y ho faràn bullir ab foc; y despres de haver bullit un poch, traeràn un poch de aygua del olla, y quant sia tebia, ó freda, hi posaran mitja lliura de Caparrós, ó Vitriol, y quant sia fos, lo posarán dins del olla, y lo tornarán al foc, y lo faràn bullir un poch, y despres de haverlo tret del foc, y haverlo deixat refredar, hi posarán sis diners de Goma Arabica, y despres ho remenarán cada dia, per espay de vuyt, ó deu dias, y si despres fa emposit, ó crosta, com si fos florit, no se llanfia, sino que se deu tornar á barrejar. Tambe podran fer bona tinta, posant las Galas picadas, y lo Caparrós, y la Goma Arabica dins de una Empolla de Vidre, y despres posarhi Vi blanch, y dexarho estar alguns deu, ó dotze dias, sens traurer tinta, pero cada dia se deu remanar; y com més se remena, millor es.

Si los Minyons son pobres, y viuen en Pobles Rurals, y Aldeans, faràn bona tinta, per escriurer, prenent una porció de la fulla de rodo, la qual se deu collir en lo mes de Agost, ó

Setembre, y secarse sens mullarse, y la posaran dins de una olla gran ab aygua, y despres de haver remullat be, un, ò dos dias, lo posaran al foch, y lo faran bullir, y quant haja ben bullit, lo trauran del foch, y trauran de la olla la aygua, y llansaràn las fullas de rodó, y quant la aygua sia freda, ò tebia, hi posarán lo Caparros, y despres de ser fos, lo tornarán al foch; y lo farán bullir un poch; y despres quant sia fret; ò tebi, hi posarán la goma Arabica, y ho remenarán deu, ò dotze dias, y despres sobra la tinta se fa una crosta, com si fos florit, no se llenfia, sino ques deu remenar, y berrejarho be. Y si los Minynos compran la Tinta en casa de algun Tinturé, deuen posarhi un poch de Goma Arabica, perque sens Goma Arabica, la Tinta corre mes, y se esborra facilment, y tornan las lletres blancas, y sens poderse llegir.

Y perque algunas vegadas conve, fer lletres vermellas, perque la escriptura aparega millor, y se distingescan be las cosas escritas; perço deuen saber los Minyons, que per fer las lletres vermellas, se posa un poch de Vermelló ben picat, y molt, dins de un Vas ab un poch de aygua, y Goma Arabica, y quant la Goma es fosa, se pren un tronch ben net, y ab ell se remena be, lo dit Vermelló ab la dita aygua, y Goma, y ab aquesta aygua se fan las lletres vermellas. Y així mateix se forma la tinta per fer lle-

DELS MINYONS.

115

lletras de altre color, prenent, y posant ab la aygua, y Goma Arabica, lo material del color del qual, vol un fer las lletras,

COSTUMS DELS MINYONS.

UNa de las Doctrinas preciosas, que dona lo Catón Christiano, en lo Capítol 7. del Tractat segon, als Minyons, es, que desde petits procurian apendrer bons costums, perque desta manera, tota sa vida viuràn bé, ab molta suavitat, y dulçura, que los causará la practica, y exercici de las obras virtuosas; y per medi dels bons costums, alcanstarán majors conveniencias; y lo amor, y carinyo dels homens. Pero de tots los costums bons convè que los Minyons aprengan ab singularitar aquells tres, que son: ohir Missa, dir lo Rosari tots los dias, y Confessar, y Conbregar sovint; y perque los Minyons pugan apendrer mes facilment, y practicar ab major afecte, y devociò, aquell tres devociòs, los donarè breument una explicació practica de totas tres.

DE LA MISSA.

LOs Minyons denhen assistir à la Missa, ab lo major respecte, y devociò que pugan, sense xarrar, ni badar, ni divertir-se en cosa alguna, perque la Missa es la cosa mes agradable à Deu, y la mes Santa, y Sagrada quey ha en la Iglesia Catholica, perque la Missa es una Reptesent-

tació de la Vida Mort, y Passió de Christo Senyor nostre, y un Sacrifici, en que Christo Senyor nostre es ofert al Etern Pare, per la salut del Poble Christià, tant per los Vius, com per los Difunts; per lo que, los Angels assistexen á la Missa ab gran humilitat, y reverencia, com refereixen los Sants Pares; y per virtut de la Santa Missa Deu nostre Sr. concedeix molts, y grans favors á tots los Faelis Christians, y singularment als que assistexen en ella, als que la ajudan, y als que la fan dir; com consta de las Historias dels Sants Pares.

Y perque Los Minyons pugan assistir á la Missa ab tot respecte, y reverencia, sens cansarse, ni enujarse, lo millor medi quey ha, es contemplar los Misteris de la Missa; pero antes de la Missa, ó á lo menos en lo principi de la Missa, convè que tots los que assisteixen á ella, la ofrescan á Deu Omnipotent per honra, y gloria sua, y de tota la Santissima Trinitat, y de Christo Redemptor nostre, y de Maria Santissima, y del Sant de aquell dia, y de tots los demès Sants, y Santas de Paradis; en satisfacció de tots los pecats del Poble Christià, per remey, y consuelo de tots los treballs, y necessitats dels Faelis Christians, y en sufragi de las pobres Animas de Purgatori. Pero conve que cada hu la ofresca especialment á Deu per sos Pares, Parents, Amichs, y Benefactors, y en sufragi dels Parents, Amichs, y Benefactors, que

te difunts; perquè la Missa tant mes val, ó tant mes aprofita, quant mes se ofereix en particular, segons lo merit, y disposició de aquell á qui se aplica. Aíto suposat.

Lo Sacerdor revestir, representa á Christo Senyor nostre.

Lo Amit, representa lo Vel, ab que los Jueus taparen la Cara de Christo.

La Alba, representa la vestidura blanca, que Herodes feu vestir á Christo per mofa. Significa també la Innocencia, y pureza de Christo, la qual deu imitar lo Sacerdot.

El Cingol, significa la Corda, ab que Jesus fou lligat, en lo Hort de Gethsemani, y en la Columna.

El Maniple significa los Cordells, que lligaten las Mans de Christo.

La Estola, significa la Corda, que posaren á Christo en lo Coll, quant porta la Creu al Calvari.

La Casulla, significa la Tunica Inconfutil, que despullaren á Christo, per crucificarlo; y també significa la Purpura, que per mofa li posaren los Soldats.

La Senefa de la Casulla, significa la Creu, que portá Christo.

La Corona del Sacerdot, representa la Corona de Espinas, que posaren á Christo.

El Temple, significa la Iglesia Catholica, ó la Congregació dels Christians.

Lo Altar, y la Ara quadrada, significa la Creu en que morí Christo.

La Creu que està en lo mitg del Altar, significa á Christo crucificat.

Las Estoballas del Altar, los Corpòrals, y la Palla, signifiquen el Sudari, ó Mortalla de Christo.

El Calzer, significa al Sepulcre de Christo.

La Parena, Significa la Llosa del Sepulcre.

La Hostia, significa al Cos de Christo

El VÍ, significa la Sanch de Christo.

La Aygua ques posa en lo Calzer, significa la Aygua que hisquè del costat de Christo.

Lo Candelerero del costat de la Epistola, significa lo Poble Gentil.

Lo Candelerero del costat del Evangeli, significa lo Poble Christià.

Quant lo Sacerdot va de la Sacrificia al Altar, significa quant Christo anava al Calvari, per ser sacrificat.

La Confessio, que diu lo Sacerdot, significa com Christo portà sobre si nostres pecats.

El Introít, ó començament de la Missa, significa lo desitg que tenian los Sants Pares, que lo Fill de Deu se encarnàs.

Los Kyries, signifiquen las veus, y clamors dels Sants Pares, perque vingues lo Fill de Deu.

Las veus *Kyrie eleison*, signifiquen: O Senyor tenia misericordia.

Gloria in excelsis, significa la Glòria, que can-

cantaren los Angels, quan Jeshs fou nat.

El senyarse el Sacerdot, en lo ultim del *Gloria in Excelsis*; significa la Circunció de Christo Senyor nostre.

El *Dominus vobiscum*, significa quant Christo buscava, y saludava als Pecadors, y á los Deixebles.

En las Oracions, lo Sacerdot prega á Deu per lo Poble Christià.

Quant lo Sacerdot diu las Oracions, tots los que assisteixen a la Missa, deuen pregar á Deu que nos concedesca, lo que li demana lo Sacerdot; y que nos o concedesca per amor, y merits de Christo Senyor nostre.

La Epistola, significa la Predicació de Sant Joan Baptista, y dels Apostols en temps de Christo.

Lo Evangeli, significa la Predicació de Christo Senyor nostre.

Lo Credo, significa com las Gents creyan en Christo, y lo seguien.

Lo traure lo Vel de sobre lo Calzer, significa, com en la Missa, se representa clarament la Passió de Christo.

La Oferta, que fa lo Sacerdot á Deu, de Hostia, y Caliz, significa com Christo Senyor nostre se oferí de bona gana á son Etern Pare, á patir per nosaltres.

El *Lavabo*, ó Lavatori dels dits, significa Limpieza, ab que lo Sacerdot deu celebrar la
fig

significa també com Pilat se rentà las mans, per dar la sentència contra de Christo.

Lo Sacerdot se rentà las puntas dels dits per denotar, que fins de las faltes petites deu estar net,

El *Orate Fratres*, significa la Oració que Christo tingué en lo Hort de Getsemani; y com exortava als Deixebles, que orassen.

Lo Prefaci, y Sanctus, significa la Entrada triufant de Christo Sr. nostre en Jerusalem.

Se diu Prefaci, perque es un precehiment, y preparació particular dels que assistexen à la Missa, per la Consagració, y Sacrifici que se ha de fer.

El Silenci del Canon, significa com Christo fou deixat, y desamparat de sos Deixebles, quant lo prengueren en lo Hort.

En el Memento, lo Sacerdot encomana à Deu lo Poble Christià, y singularment aquelles Persones, que fan celebrar la Missa, y aquelles per las quals lo Sacerdot la aplica, y ofereix à Deu.

Quant lo Sacerdot esten las mans després del Memento, significa com Christo Senyor nostre fou entregat als Jueus, pera açotarlo, coronarlo, crucificarlo, y vituperarlo, à son grat y voluntat.

Aquí també se representa la Bofetada, que donà Malcos en casa de Anàs, la Negació de Sant Pere en casa de Cayfas; la Vestidura, que Hero,

Herodes feu posar à Christo per mofa; y tot lo que patí Christo antes de clavarlo en la Creu.

Las Creus que fa lo Sacerdot sobre la Hostia, y Calis, signifícan com totas las gracias nos venen per medi de la Creu, y Passió de Christo.

La Consagració, signifíca quant Christo consagrà lo Pa, y Vi en son Cos, y Sanch, y lo donà à sos Deixebles.

La Consagració, signifíca també lo Sacrifici que Christo feu de son Cos, y Sanch en la Creu; pues així com en la Creu la Sanch fou realment separada del Cos, així també aquí, la Sanch està místicament separada del Cos, y lo Cos de la Sanch.

La Elevació de la Hostia, y del Calzer, signifíca com Christo fou, y estigué alsat, y enarbolar en la Creu.

El posar la Hostia, y lo Calzer sobre los Corporals, signifíca com Christo fou baixat de la Creu, y posat en son Sepulcre.

El segon Memento; signifíca el temps que Christo estigué en lo Sepulcre; y com la Anima de Christo baixà al Seno de Abrahám, à traure las Animas dels Sants Pares.

Quant lo Sacerdot se pega al pit, dient: *Nobis quoque peccatoribus*, signifíca com los Jueus, moguts de dolor de haver crucificat à Christo, se pegavan als pits; y la conversió del Bon Lladre, y del Centurió.

La brevedat ab que lo Sacerdot alça lo Calzer

zer ab la Hostia juntament, significa com Christo resuscita en un moment.

Lo *Pater noster*, significa la Oració que feu Maria Santíssima al Pare Etern, demanantli, que resuscitas son Fill: Y las set paraulas que Christo digué en la Creu.

El *Pax Domini*, significa com Christo resuscitat aparagué als Deixebles, dientlos: *Pax vobis*; y la Pau que nos alcansà ab la sua Passió.

El dir tres vagadas *Agnus Dei*, significa el perdó que demanam a Deu dels pecats de pensament, de paraula, y de obra.

La Comunió, significa quant Christo sen puja al Cel.

El passar lo Missal, significa com en la fi del mon, los Juus, y totas las Gents se convertiran a nostra Santa Fe; y com Christo vindrà a judicar los Vius, y los Morts.

Las ultimas Oracions, significan las gracies quem de donar a Deu, per los beneficis rebuts.

El *Ite Missa est*, significa com lo Angel digué a las Marias, que Christo ja havia resuscitat; y que anassen a dirho a sos Deixebles; y significa tambe, que lo Sacrifici de la Missa ja esta ofert al Etern Pare.

La Benedicció que dona lo Sacerdot, significa la Benedicció que donarà Christo a los Elegits en lo dia del Judici.

Lo ultima Evangeli, significa la Predicació dels Apostols després que Christo sen puja al Cel.

ADVERTENCIA

PEr traure profit de la contemplació dels Mysteris de la Missa, convé que la voluntat cohoperia ab los afectes, que demana la contemplació, y.g. en el *Gloria in excelsis*, nos devem alegrar, y cantar Glorias á Jesus nat. En el Ofertori, nos devem oferir á Christo, á patir lo que ell vulla. Y quant se representan las penas, y dolors, que pati Christo, devem tenir lo cor adolorit, y llasimát de veurer patir á Christo, &c.

Quant se alza la Hostia, se deu dir: *Jo vos adoro Senyor, y os benèhesch, que per nostre amor, estigueren pendent en la Creu.* Y quant se alza lo Calzer, se deu dir: *Jo vos adoro Senyor, y os dono gracias, que per nostre amor, derramaren vostra Sanch preciosa en la Ccen,*

Quant lo Sacerdot combrega, tots los que assisteixen à la Missa, deu hen combregar espiritualment, es à dir, dar lo cor a Jesus, y suplicarli, que estiga sempre en son cor; y tenir un gran desitg de rebre-lo Sacramentalment en las ocasions degudas.

SIGNIFICACIÓ DE LAS CEREMONIAS
de la Missa solemne.

LO Diaca, y Subdiaca, significan los Sants Pares, que foren prop del Naixement de Christo, los quals aparellavan lo camí al Señor.

Los dos Acholits , significan la Lley , y los Profetas.

Lo Thuriferario , que porta los Incensers fumant, significa la Naturaleza Humana, que prega à Deu per la Redempció del Mon.

Lo Incenser , significa à Christo , que pregá per nosaltres , desde el Utero Virginal de Maria Santíssima.

Lo incens derritit en fum , significa lo bon olor, y fama de Christo , y de las suas Obras santíssimas; y com las Oracions dels fidels pujan à Deu.

La inclinació , y la Confessió que fa lo Sacerdot devant del Altar, significa la humilitat , y abaixament de Christo en ferse Home , y semblant ab Esclau , y Pecador.

Un Acholit solament segueix al Subdiaca , per cantar la Epístola , pera significar , que pocas Personas seguien à Sant Joan Baptista en la sua Predicació.

Lo Subdiaca despres de haver cantar la Epístola , besa la mà al celebrant , pera significar que Sant Joan Baptista , destina , ò envia los seus Dexeables à Christo.

Lo Sacerdot beneheix al Subdiaca , pera significar las alabanzas que deya Christo de Sant Joan Baptista.

Lo Subdiaca va ab lo Llibre clos , pera significar , que Christo estava clos en la Lley que bredicava Sant Joan

Lo Evangeli se canta en la altre part del Altar, per significar, que la Doctrina de Christo fou feta comuna a las Gents.

Lo Diaca pren lo Llibre de desobre del Altar, per significar, que la Lley nova ha eixit de Sion, o de Christo.

Lo Diaca reb la Benedicció, y la missió del Celebrant, y li besa la ma, pera significar, que Christo enviava a sos Apostols a predicar lo Règne de Deu.

Lo Thutiferari ab lo Incensér, significa lo bon olor de las virtuts de Christo evangelizant.

Los Ceroferaris, o los Acholis ab los Candeleros encesos, signifiquen lo Llum resplandent de la Doctrina de Christo, y de los Miracles que obrava.

Lo Subdiaca despres de cantát lo Evangeli, porta lo Llibre al Celebrant, que està en lloch de Christo, pera significar, que ell com a Ministre, ha ohit be la Doctrina. y que Christo cull los fruyts de sa Predicació.

Lo Diaca incensa al Celebrant, pera significar las gracias, quem de donar a Christo, per la Doctrina que nos ha dat.

Lo tenir lo Subdiaca la patena escondida en la ma, significa com los cors dels Deixebles patents a Deu, titubejan, y faltan en la Fé.

El incensar la oblata, ço es, lo Calzer, y Hostia, significa lo Unguent precios, que escampá la Madalena sobre los Peus de Christo, sis dias antes de la Pasqua.

El

El incensar à totes las Personas, que assisteixen à la Missa, significa com tota la Casa quedà plena de olor del Unguent precios, ab que la Madalena ungi los peus de Christo.

Se canta, ò se diu ab veu alta lo Prefaci, pera significar lo Cantich dels Minyons, en lo dia de las Palmas, y Rams, en que clamavan: *Osanna: Benedictus qui venit, &c.*

Lo *Pater noster*, se canta, ò se diu ab veu alta, pera significar lo clamor del Centurió; y que ferén las Donas, que seguiren à Christo.

Lo Subdiaca, y lo Diaca, administran la Patena descoberta, per significar, que las Marias anavan à cara descoberta, al Sepulcre de Christo.

Lo silenci, ab que lo Sacerdot, despres de cantar lo *Pater noster*, reza *libera nos quasumus*, significa com Christo secretament visità, y deslliurà las Anima, dels Sants Pares.

Lo Sacerdot besa la Patena, pera significar, com Christo cumpì lo desitg de las Marias, de que resuscitàs.

Lo Diaca trau la Palla de sobre lo Calser, pera significar que lo Angel apartà la Llosa del Sepulcre, pera que las Marias lo poguessen visitar.

Lo partir la Hostia, significa com Christo fou conegut en lo Castell de Emaús, quant parti lo pa als dos Deixebles.

El posar una partícula de Hostia en lo Calzer,

zer, significa la Resurrecció de Christo, ò com lo Cos, y Sanch de Christo, foren units ab la sua Santíssima Anima.

Las tres Creus, ques fan ab la Particula de la Hostia sobre lo Calzer, significa la vinguda de las tres Marias al Monument, buscant à Christo crucificat.

Estas tres Creus, se fan à las quatre parts del Calzer, pera significar, que la noticia de la Resurrecció de Christo arribà à las quatre parts del Mon.

Lo cantar, ò dir en veu alta lo verset de la Comunió, significa la alegria que tingueren los Deixebles, de haver vist à Christo resucitar.

Lo dir secretament. *Placeat tibi Sancta Trinitas*, significa, com los Apostols molt concordades en lo animo, oraren secretament, fins à la vinguda del Esperir Sant.

El tornar lo Sacerdor à la Sacristia, significa que aixi com Christo, cumplida la Obra de nostra Redempció, sen pujà al Cel, aixi també nosaltres, despres de haver complert las funcions, y obras bonas, que nos mana Déu, anirem al Cel.

No sols es molt bo, el que los Minyons sapian ohir, y contemplar be la Santa Missa, sino que també es molt util, y convenient que la sapian ajudar, per fer est. empleo ofici de Angels; y aixis aqui se posará la Instrucció.

INSTRUCCIÒ PERA AJUDAR A DIR

Missa.

✠. Introibo ad Altare Dei.

℞. Ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

✠. Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso erue me.

℞. Quia tu es Deus, fortitudo mea, quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus.

✠. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

℞. Et introibo ad Altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

✠. Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus, quare tristis es anima mea, & quare conturbas me.

℞. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.

✠. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.

℞. Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

✠. Introibo ad Altare Dei.

℞. Ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

✠. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

℞. Qui fecit Cælum, & terram.

✠. Confiteor Deo omnipotenti, &c.

Mi.

Misereatur tui Omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis, perducatur te ad vitam eternam. *R.* Amen.

Confiteor Deo Omnipotenti, Beatz Mariæ semper Virgini, Beato Michaeli Archangelo, Beato Joanni Baptista, Sanctis Apostolis Petro, & Paulo, omnibus Sanctis, & tibi Pater, quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere, mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa: Ideo precor Beatam Mariam semper Virginem, Beatum Michaellem Archangelum, Beatum Joannem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum, & Paulum, omnes Sanctos, & te Pater, orare pro me ad Dñm. Deum nostrum. *V.* Misereatur vestri Omnipotens Deus, & dimissis peccatis vestris, perducatur vos ad vitam eternam. *R.* Amen.

V. Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum nostrorum tribuat nobis Omnipotens, & misericors Dñs. *R.* Amen.

V. Deus tu conversus vivificabis nos.

R. Et plebs tua lætabitur in te.

V. Ostende nobis Dñe misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

V. Domine exaudi orationem meam,

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum. *R.* Et cum spiritu tuo.

Acabada la Epistola. *R.* Deo gratias.

V. Dominus vobiscum. *R.* Et cum spiritu tuo.

V. Sequentia Sancti Evangelii secundum, &c.

R. Gloria tibi Domine.

Acabat lo Evangeli.

R. Laus tibi Christe

V. Orate fratres. R. Suscipiat Dominus Sacrificium de manibus tuis ad laudem, & gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram, totiusque Ecclesiæ suæ Sanctæ.

V. Per omnia sæcula sæculorum. R. Amen.

V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

V. Sursum corda. R. Habemus ad Dominum.

V. Gratias agamus Domino Deo nostro.

R. Dignum, & justum est.

V. Per Omnia sæcula sæculorum. R. Amen.

V. Et ne nos inducas intentationem.

R. Sed libera nos à malo.

V. Per omnia sæcula sæculorum. R. Amen.

V. Pax Domini sit semper vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

V. Pax tecum. R. Et cum spiritu tuo.

V. Ite Missa est. Deo gratias.

V. Benedicamus Domino. R. Deo gratias.

Acabat lo ultim Evangeli. R. Deo gratias.

DEL ROSARI.

LA segona Devociò, que deuenen tenir los Minynons, y tots les Homens, es rezar devotament tots los dias, una part del Santissim Rosari, perque Deu nostre Senyor, y Maria Santissima han posat en lo mon aquesta santa Devocio, per medi del Glorios Sant Domini.

go, y de altres Sants, per reformar lo mon, ó per traurer los Homens dels vicis, y pecats, y reduhirlos a la Lley Divina, y al exercici, y practica de las virtuts; y es tant agradable à Deu nostre Senyor, y à Maria Santíssima esta Devocio del Santíssim Rosari, que noy ha altre devoció; que mes los agradia; y per medi de ella han obrat en tot temps, grans, y estupendos Miracles, y tants, que son innumera- bles; y han inspirat als Summos Pontífices, el concedir als que rezan lo Santíssim Rosari, tan- ta copia de Indulgencias, que tambe son in- numerables; Y per guanyarlas, no es necessari saberlas individualment, sino que basta estar en gracia, y tenir intenció de guanyar las Indul- gencias, que un pot guanyar las quals Deu nostre Senyor solament concedeix, segons lo merit, y disposició de aquell, que reza lo Ro- sari; així com de las altres Indulgencias afir- man molts Sants Pares, y Doctors de la Iglesia; y així, quant mes atentament, y devotament los Homens rezan lo Rosari, tant mes partici- pan del merit, y dels Perdonos, é Indulgencias que los Summos Pontífices han concedit als que rezan lo Rosari. Y per rezarlo devota- ment, conve dir, y rezar lo *Pare nostre*, y la *Ave Maria* ab espay, y ab una pronunciació clara, y distinta, y no consonent las paraulas; ni ahant apressuradament; y mentres se dihen lo *Pare nostre*, y la *Ave Maria*, meditar, y

contemplar los Misteris del Rosari, ques deuen contemplar; y perque tots los Minyons pogan apendre los Misteris del Santissim Rosari, y contemplarlos, quant rezan lo Rosari, los anirèm explicant aquí breument.

Lo Rosari conte tres parts; y cada part conté sinch Misteris. La primera part del Santissim Rosari conte los Misteris de Goig: La segona conté los Misteris de Dolor; Y la tercera part conte los Misteris de Gloria. En lo Dilluns, y Dijous, se deuen contemplar los Misteris de Goig: en lo Dimats, y Divendres, los Misteris de Dolor, y en lo Dimecres, y Dissapte, los Misteris de Gloria; y en los Diumenges, se deuen contemplar los Misteris, que corresponen al temps, v. gr. en los Diumenges de Advent se deuen contemplar los Misteris de Goig: En los Diumenges de Quaresma, los Misteris de Dolor: Y en los Diumenges del temps Pasqual y despres de Pentecostes, los Misteris de Gloria.

Antes de comensar lo Rosari, se deu oferir (à lo menos mentalment) à Deu nostre Senyor, y à Maria Santissima, y aplicarlo per aquells, ó aquellas, als qualsun desitja que valga. Però comunament, lo devém oferir à Deu nostre Senyor, y à Maria Santissima, per gloria sua, y de tota la Cort Celestial, en reverencia, y agraphiment de aquells sinch Misteris, ques deuen contemplar; en satisfacció de nostras culpas, y pecats; en sufragi de las

Ani-

Animas del Purgatori, singularment de aquelles que unte obligació, segons lo orde de justícia, y caritat; per la pau, y concordia entre los Prínceps Christians, extirpació de las Herergias, y exaltació de la Santa Fe Catholica; y porque las plantas de la terra pogan arribar á produhirlo fruyt, per lo qual las ha criadas la Divina Magestat. Y tant en lo Oferiment, com en la recitació dels Milleris, cada ha pot dir, y ajustar las paraulas que vulga. Pero porque los Minyons pogan ab lo present Llibre, apendrer practicamente lo modo de dir lo Rosari, lo posarém aqui dividit en tres parts.

MYSTERIS DE GOIG.

Per lo senyal, de la Santa Creu, &c.

En nom del Pare, &c.

Senyor Deu meu Jesu-Christ, Deu, y home verdader, Criador Pare, y Redemptor meu, en qui crech, espero, confio, y amo sobre totes las cosas, me pesa de havervos ofes, per ser Vos qui sou bondat infinita: Y proposo ajudat de vostra Divina Gracia, esmenar la vida, y no tornar mes à peccar, confessarme, y cumplir la penitencia, quem será donada.

Senyor Deu nostre, dirigiu, y encaminatots nostres pensaments, paraulas, y obras, à honra, y gloria vostra. Y Vos Reyna dels Angels, Mare, y Senyora nostra, vos suplicam nos alcauseu de vostre amantíssim Fill, gracia

pera rezar ab atenció, y devoció esta part de vostre Santíssim Rosari, la qual vos oferim, à honra, y gloria vostra; y de vostre Santíssim Fill, y de tota la Cort Celestial, en reverencia, y agraïment dels fíchs Misteris de Goig, en satisfacció de nostres culpas, y pecats, en suffragi de las Animas de Purgatori, singularment de aquellas que tenim obligació; per la pau, y concordia entre los Prínceps Christians; extirpació de totas las Heretgias, y exaltació de la Santa Fè Catholica; y perque las plantas de la terra pogan produhir lo fruyt, per lo qual las te criadas la Divina Magestat.

Lo primer Misteri de Goig, es là Encarnació del Fill de Deu, en las Puríssimas, y Virginals Entranyas de Maria Santíssima. En reverencia, y agraïment de aquest Misteri, Vos oferim Jesus, y Maria, un Pare nostre, y deu Avè Maria.

Lo segon Misteri de Goig, es quant Maria Santíssima anà à visitar á sa Cosina Santa Elisabet, que estàba prenyada del Precursor Sant Joan Baptista, el qual quedà santificat, y donà salts de alegria, dins lo Ventre de sa Mare. En reverencia, &c.

Lo tercer Misteri de Goig, es quant Maria Santíssima parí à son amantíssim Fill, en la Cova del Portal de Bethlem, ahont va ser regonegut, y adorat, per los Angels, Pastors, y Reis. En reverencia &c.

Lo quatr Misteri de Goig, es quant Maria

San-

Santíssima, pura, y limpia anà al Temple, per cumplir la Lley de la Purificació, y presentar son Fill al Etern Pare, posantlo en los braços del Vell Simeon. En reverència, &c.

Lo quint, y ultim Misteri de Goig, es quant Maria Santíssima, després de haver perdut à son Fill Preciosíssim, lo trobà al tercer dia en lo Temple, que disputava ab los Doctòrs de la Lley, ab pasmo, y admiració de tots. En reverència, &c.

ACCIÒ DE GRACIAS.

O Soberanò Senyor, gracias vos donàm de tots los favors, y gracias, que per medi de Maria Santíssima, havem rebut de vostra liberal ma: Y Vos Reyna dels Angels teninuos sempre baix de vostre protecció, y amparo, y per mes obligarvos, vos saludàm, dient: Deu vos salve Reyna, y Mare, &c.

LLETANIA DE NOSTRA SENYORA.

K Yrie eleyson. Christe eleyson. Kyrie eleyson.	
Christe audi nos.	Christe exaudi nos.
Pater de cœlis Deus,	Miserere nobis.
Fili Redemptor mundi Deus,	Mis.
Spiritus Sancte Deus,	Mis.
Sancta Trinitas unus Deus,	Mis.
Sancta MARIA,	Ora pro nobis.
Sancta Dei Genitrix,	ora.
Sancta Virgo Virginum,	ora.
Mater Christi,	ora.

Ma

Mater divina gratiæ,	ora.
Mater purissima,	ora.
Mater castissima	ora.
Mater inviolata,	ora.
Mater intemerata,	ora.
Mater amabilis,	ora.
Mater admirabilis,	ora.
Mater Creatoris,	ora.
Mater Salvatoris,	ora.
Virgo prudentissima,	ora.
Virgo veneranda,	ora.
Virgo predicanda,	ora.
Virgo potens,	ora.
Virgo clemens,	ora.
Virgo fidelis,	ora.
Speculum iustitiæ	ora.
Sedes sapientiæ,	ora.
Causa nostræ letitiæ,	ora.
Vas spirituale,	ora.
Vas honorabile,	ora.
Vas insigne devotionis,	ora.
Rosa Mystica,	ora.
Turris Davidica,	ora.
Turris eburnea,	ora.
Domus aurea,	ora.
Fœderis arca,	ora.
Janua Cœli,	ora.
Stella matutina,	ora.
Salus infirmorum,	ora.
Refugium peccatorum;	ora.

DELS MINYONS

re

Consolatrix afflictorum, ora.

Auxilium Christianorum, ora.

Regina Angelorum, ora.

Regina Patriarcharum, ora.

Regina Prophetarum, ora.

Regina Apostolorum, ora.

Regina Martyrum, ora.

Regina Confessorum, ora.

Regina Virginum, ora.

Regina Sanctorum omnium, ora.

Regina Sanctissimi Rosarii, ora.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

Parce nobis Domine.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

Exaudi nos Domine.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

Miserere nobis.

Ÿ. Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix.

re. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS.

Supplicationem fervorem tuorum, Deus miserator exaudi, ut qui in societate Sanctissimi Rosarii Virginis Mariae congregamur, ejus intercessione ab instantibus malis, & a morte perpetua liberemur.

Gratiam tuam, quaesumus Domine, mentibus nostris infunde, ut qui Angelo nuntiante Christi Filii tui Incarnationem cognovimus, per Passionem ejus, & Crucem ad Resurrectionis gloriam perducamur. Per eundem Christum Dominum, &c.

MIS-

MISTERIS DE DOLOR.

LO primer Misteri de Dolor, es la afligida Oració, que tingué Christo en lo Hort de Getsemani, ahont considerant los pecats dels homens, y las penas, que havia de patir y la ingratitut de tantas animas, fou posat en tant gran agonia, que suà Sanch, y Aygua, fins á regar la terra. En reverencia, &c.

Lo segon Misteri de Dolor, es quant Christo Senyor nostre fou lligat en una Columna, ahon despullat de sas propias Vestiduras, li varen dar mes desfach mil acots. En reverencia &c.

Lo tercer Misteri de Dolor, es quant Christo Senyor nostre fou coronat ab una Corona de Espinas, que traspasaren lo seu Santíssim Cap, corrent la Sanch per la sua Divina Cara. En reverencia, &c.

Lo quart Misteri de Dolor, es quant Christo fou condemnat, à morir en una Creu entre dos Lladres, la qual va portar sobre la suas delicadas Esparllas, desde casa de Pilat, fins á la Montanya del Calvari, ab tanta pena que cayguè en terra molras vegadas. En reverencia, &c.

Lo quint, y ultim Misteri de Dolor, es quant Christo Senyor nostre arribat en lo Calvari, fou despullat de sas propias Vestiduras, y clavat de peus, y mans en la Creu, en la qual estant pendent, va morir. En reverencia, &c.

MISTERIS DE GLORIA.

LO primer Misteri de Gloria, es la gloriosa, y triunfant Resurreccio de Christo Senyor nostre, al cap de tres dias de la sua mort. En reverencia, &c.

Lo segon Misteri de Gloria, es quant Christo Senyor nostre al cap de quaranta dias, que haguè resuscitar, sen pujà al Cel, acompanyat de Exercits de Angels, y de las Animas dels Sants Pares. En reverencia, &c.

Lo tercer Misteri de Gloria, es quant vingué lo Esperit Sant, en figura de Llenguas de foc, sobre lo cap dels Apostols, que estavan congregats en lo Cenaculo, y los comunicà sos Divinos dons, y gracies. En reverencia, &c.

Lo quart Misteri de Gloria, es quant Maria Santissima despres de la sua mort dirxosa, fou pujada en lo Cel, en Cos, y en Anima, per mans de Angels. En reverencia, &c.

Lo quint, y ultim Misteri de Gloria, es quant Maria Santissima fou coronada en lo Cel, per tota la Santissima Trinitat, y tinguda de tota la Cort Celestial, per Reyna, y Emperadora de Cel, y Terra. En reverencia, &c.

ADVERTENCIA.

EN los dias que se diràn los Misteris de Dolor, en lo Oferiment, se dirà: *Dels sinch Misteris de Dolor*; y quant se diràn los Misteris de Gloria, també se dirà: *Dels sinch Mis-*

Misteris de Gloria. Tot lo demès es comu, y així com està posat per los Misteris de Goig.

Després de conclòs tot lo Rosari serà bé, ques diga.

Deu Vos salve Filla de Deu lo Pare.

Deu Vos salve Mare de Deu lo Fill.

Deu Vos salve Esposa del Esperit Sant.

Deu Vos salve Temple, y Sacrament de tota la Santíssima Trinitat.

Y diràn un Pare nostre, y un Ave Maria, per guanyar las Indulgencias concedidas als que rezan la dita Salve.

DE LA CONFESSIÒ, Y COMUNIÒ.

LO tercer costam, que deuen tenir tots los Minyons, y tots los Homens, en qualsevol estat, y empleo que tingan, es confessar, y combregar sovint, perquè Christo Senyor nostre instituí lo Sagrament de la Confessiò, per limpiar nostres animas, y perdonarnos los pecats; y al Sagrament de la Eucharistia instituí, perquè per medi dell, cresquessim en las virtuts, y estiguessim mes units, y conformes á sa Divina Magestat: Pero pera procehir ab major claredat, tractarèm en particular de cada hu dells.

DE LA CONFESSIÒ.

LA frequencia del Sagrament de la Confessiò, es utilíssima à totes las animas. Primerament; perquè tots los Homens son peccadors

dors per la naturalesa, y aixís tots cauhen en defectes, y culpas, ó mortals, ó venials; y si los Homens no se confessan sovint, viuen ab las culpas, y maculas, que han contrèt en la anima, així com viuen ab las inmundícias, y maculas corporals, aquells que sovint nos rentan las mans, y cara, las quals cada dia se van mes ensuciantse, fins á causar fasti, y horror a qui los veu. Segonament, los pecats venials, que cada dia cometem, nos disposan per caurer en los mortals, y així se veu per experiencia, que aquell que nos confessa sovint, ve á caurer en lo pecat mortal. Tercerament, perquè tots los pecats venials son ofensa de Deu nostre Senyor, y així qui no fa cas dels pecats venials, no fa cas de ofendrer á Deu, y per consegüent poch lo ama. Quartament, perquè aquell que nos confessa sovint se exposa á que Deu N. Sr. lo deixia de sa ma, y lo deixia caurer en molts pecats graves, pues li te tant poch amor, y temor. Quintament, perquè aquell que nos confessa sovint, en la hora de la mort, y quant haja de dar compte á Deu, veurà que ha comes moltes culpas, y ofensas, de las quals may ha fet penitencia, ni ha demanat perdó á Deu. Sextament, perquè haurà de purgar en lo Purgatori tots los pecats venials, de que no ha fet la deguda penitencia. Septimament, perquè aquell que nos confessa sovint, sempre te, y sent gran treball, y pena, en examinar la conciencia-

ciencia, y en confessar los pecats. Pero tot lo contrari succeheix als que confessan sovint: Y així tots los Minyons, y tots los Homens deuen tenir lo costum de confessarse sovint.

Però perque la confessió sia útil á las Animas, y agradable á Deu nostre Senyor, deu tenir las finch condicions que ensenya lo Cathecisme: ço es, Examen de consciencia; Dolor, y pesar de haver ofes á Deu; Proposit universal perpetuo, y eficàs, de no tornar mes á peccar; dir tots los pecats al Confessor; y cumplir la penitencia donada per lo Confessor.

Lo Examen necessari per confessarse be, ha de fer, conforme demana lo estat, y condició de aquell ques confessa, y segons lo temps, que un no se es confessat; y aixís està be, que un haja de posar molt mes temps per confessarse be, que no altres; y que un dega examinar sa consciencia, sobre de uns preceptes, y que altres, la degan examinar sobre de altres preceptes, perque no tots tenen unas mateixas obligacions. Però generalment parlant, tots los Christians deuen examinar sa consciencia, sobre los Manaments de la Lley de Deu, y sobre los Manaments de la Iglesia, anant discorrent sobre cada hu dells, si un ha peccat, per pensament, ò per paraula, ò per obra; y quantas vegadas hi ha peccat.

Però quant un vol examinar sa consciencia, deu demanar á Deu nostre Senyor gracia, y
llum,

llum , per conèixer , y reconèixer sos pecats , y recordar-se 'dells , per pòderlos confessar , purament per gloria de sa Divina Magestat , y salvació de la sua Anima ; perque la llum , y for-
sas del esperit humà son molt debils , per poder-se recordàr del passat , singularment , si ha passat molts temps : Y lo Dimoni procura també ocultarnos los pecats , y fer que no los conegam , y que nous vingan à la memoria . Y per alcançar de Deu esta gracia devem valernòs del amparo de Maria Santissima , del Angel de la Guarda , y dels Sants à qui tenim devoció : Y després de haver examinat la consciencia , devem demanar à Deu nostre Senyor perdò de tots los pecats , que hem comés , y donarli gracias , del llum , y gracia quens dona , de nostres pecats per confessarlos .

Los que saben llegir podràn fer lo Examen de consciencia , llegint , y atener lo interrogatori dels pecats , que porta lo Llibret Precios del *Exercici del Christia* , en lo Exercici 17 . perque així se recordaràn mes facilment de las faltas , que hauràn comes . Y los Minyons que se aplican al estudi , y que viuen una vida molt reglada , podràn també examinar-se en lo Interrogatori següent .

Si estudia per mal fi ; Si estudia en las horas regladas , y destinadas al estudi : Si estudia ab negligencia , ò si sens justa causa deixà lo estudi en las horas regladas : Si sens justa causa , ha
dei-

deixat lo Mestre que tenia , ò si sens justa causa, ha elegit lo Mestre menos idoneo : Si ha dit falsis , y contumelias als Condeixebles , ò als Criats de casa , ò à altres personas , ò si se es burlat de algu ; Si ha excitat discordias , ò dissensions , ó ha donat favor , y ajuda : Si ha negat lo vot , o grau al que es digne : Si se ha atribuït lo grau , que no te : Si ha obehit à son Mestre ; y si li ha donat las degudas honras , y cortesias ; y si li ha pagat lo degut eslipendi : Si ha disputat a dret scient contra la veritat , per no apareixer vensut : O si ha disputat per confondre , y avergonyir al altre ; Si disputant se es encolerizat , o si ha eixit dels limits deguts à la modestia , y à la urbanitat ; Si estant en la Iglesia ha jugat , ò corregut en ella ; ò ha fet en ella cosa indecent ; Si per pereza , y negligencia ha deixat lo Rosari , y las devocions , que acostumava fer al mati , al vespre , y entre dia ; Si ha menjat , y begut per gola , y amagadament ; Si quant lo Pare , ò la Mare , ó lo Senyor Mestre manan alguna cosa , si obehéix puntualment , y alegrement , ò si repugna , ó contradeix ; Si ha jugat los diners , que no eran seus ; O si ha jugat interes ab qui sabia menos que ell ; O si jugant ha comes algun frau , ò engany ; O si ha jugat solament per la codicia de guanyar ; Si ha jugat los diners , que avia menester per altres cosas necessarias ; Si ha acusat las faltas dels Condeixebles sens justa causa ; O si ha dit mes del

del que era : O si ha publicat, ò dit fora de la Escola las cosas secretas.

Examinada la conciencia, deu passar lo Penitent à concebir un gran dolor de sos pecats, perque la Confessió senise dolor, no val, ni aprofitaria res, ans be se comet en ella un pecar mortal de Sacrilegi, perque se demana, y se reb la Absolució dels pecats, senise tenirne dolor. Y perque los Minyons que solament se confessen de pecats leves, pogan tenir un verdader dolor, será molt bo que consideren ; Que tots los pecats, per leves que sian, son ofensa de Deu, y que son comesos devant de la Divina Magestat, y que los ha comes, despres de haver rebut de Deu innumerables beneficis, quel obligan à amar à Deu ab tot lo cor, potencias, y sentits. Y que antes de entrar un Anima en lo Cel, ha de pagar, y purgar perfectament tots los pecats, per leves que sian, ò be en aquest mon, per medi de la penitencia, ò be en lo foch ardent del Purgatori. Que los pecats, per leves que sian, fan lletja, y disforme à la anima, quels comet ; perque la Anima es una viva Imatge de Deu, y aixi com Deu es purissim, Santissim, y Perfectissim, aixi també nostras Animas deuen ser, sens ninguna cosa de aquellas que se oposan à la pureza, santedad, y perfecció de Deu, y perque tots los Minyons pogan concebir, y conèixer millor, com les pecats, per leves que sian afean nostra Anima,

deuen considerar, que si a un Noy molt Hermós, un dia li hi fiques un banyó, altre dia, un dit de Ca, altre dia, llana, o pel de Oyella, y altres dias nasquessen a'tras cosas semblants, si totes aquestas cosas nos destruïhan, vindrian à fer aquell Noy Hermós un Monstruo molt gran. Així pues, si nos destruïxen per la penitencia, las maculas que los pecats causan en la Anima, vindrán à fer la anima tant fea, que causaria grandíssim horror el veure-la. Y los Minyons, que alguna vegada han pecat mortalment, serà molt bo, per assegurar un verda-der do'or, que en totes las Confessions, se acusan de aquell pecat grave, que cometeren.

Lo proposit deu ser universal, perpetuo, y eficaç, perque no hi pot haver verdader dolor, de haver pecat, si lo proposit no es, de evitar tots los pecats, perpetuament, y totes las ocasions proximas, y voluntarias, que nos fan pecar, y així perque lo proposit, sia bo, un deu apartarse de totes aquellas cosas, personas, jochs, y ocasions, quel fan pecar.

La Confessió, deu ser de tots los pecats mortals, que un ha comes, y de totes las circumstancias, que fan mudar lo pecat de especie, o que fan, que lo pecat sia molt mes grave. Y així en la Confessió lo pecador no deu escusarse, ni dar culpa à altre, ni referir los pecats de altre. Y es menester, que la penitent sapia explicar los pecats en la Confessió ab claredat, y

breve.

brevedat, y ab una gran modestia, y confusio, de haverlos comesos, sens dir paraula impura, ni fer acció, que denotia complacencia; ans be las paraulas, y accions, ab que se confessa, deuen manifestar lo sentiment, y pesar interior, que un te de haver comes aquella maldat, y haver ofes à Deu. Pero conve estar ben advertit, que així com lo Dimoni lleva la vergonya al pecador, per cometre lo pecat, així quant se vol confessar, lo cobra de una gran vergonya, perque no gosia confessar son pecat: Y quant lo Dimoni causa aquesta vergonya, y confusio, convé que lo Pecador se esforia à sacudirse lo Dimoni, y llansar aquesta mala vergonya, que vol impedir de confessar sos pecats, considerant la Misericordia Infinita de Deu, respecte de la qual, tots los pecats de tots los pecadors junts, son com si no fossen: Y que Deu nostre Senyor desitja, y vol, que nos confessem de nostres defectes, perque nos puga perdonar: Y que per aqueix fi, nos ha concedit vida, lloch, y temps, memòria, y recort de nostres pecats. Que lo Confessor nos dirá, sino allò que conve per eixir del pecat, y salvarnos; perque lo Confessor es un Ministre de Deu, que solament se posa en lo Confessionari, per aconsolar als Pecadors, y ajudarlos à eixir del pecat, y absoldre's de part de Deu, de tots los pecats sempre, y quant los Pecadors vagian à confessarse, ab dolor de haver pecat, y ab propòsit de esmenarse. *Re. Però*

Pero se deu advertir , que quant la Confessió solament es de pecats venials, no es necessari confessarlos tots, sino que es consell molt saludable tant solament ; pero es obligació tenirne dolor de haverlos comesos , y propòsit de no tornarlos à cometre;perque no tenintse dolor, ni propòsit de esmenarse dells, la confessió seria sacrilega , porque vol rebre la Absolució sentne incapas , y per consegüent vol fer un Sagrament nullo, lo que es gravíssima irreverencia del Sagrament de la Penitencia. Y per evitar de fer el Sagrament nullo , per defecte de dolor verdader , es consell molt saludable el confessarse sempre de un pecat grave , si un lo ha comés; pero seria mentida grave , y pecat mortal , confessar un pecat grave , que no ha comés : Y també ho seria confessar solament un, ó molts pecats venials , que no ha comés , porque en aquest cas , lo Penitent no dona materia capas de Absolució.

La Penitencia , y Satisfacció imposada per lo Confessor la deu acceptar , y cumplir lo Penitent, sempre, y quant la Penitencia sia racional, ó proporcionada al Penitent , porque en lo Sagrament de la Penitencia , lo Penitent es Reo, y lo Confessor es Jutge , y per consegüent lo Penitent està obligat , à creurer , y obehir al Confessor , en lo que es raho, que lo Penitent fassa. Y la penitencia imposada per lo Confessor la deu cumplir lo Penitent dins lo temps

temps que li ha assenyalat, ó quant puga comodament; Pero no es necessari, que la Penitencia se cumpria antes de la Comunió; però si la Penitencia se pot cumplic comodament antes de combregar, será millor, perquè per combregar, quant mes net, y limpio està un, tant es millor. Y quant lo Pecador cumpre la Penitencia en pecar mortal, á las horas encara que cumpria lo precepte del Confessor, y no pequia mortalment, pero queda privat del merit, y segons gravissims Authors, peca á lo menos venialment, perquè tracta indignament aquella part del Sagrament, y posa embarás á la Gracia, que deuria causar aquella penitencia imposada per lo Confessor.

Però la primera cosa, que deu fer lo Penitent, despres de haverse alsat del Confessionari; ó de las plantas del Confessor, es regoneixer, y agrahir á Deu lo benefici que ha rebut de sa Misericordia, per haver tingut salut, y vida, lloch, y temps, y regoneixensa de sos pecats, y haver obtingut la Absolució, y perdó dells; lo qual benefici, Deu nol ha fet á molts altres Pecadors, encara que de menys pecats, pues molts han mort sens poderse confessar, ni tenir regoneixensa de sos pecats, ni temps de regoneixerlos; y ell podia també morir moltes vegadas, quant estava adormit en lo pecat; y si hagues mort en eix estat, sens deure, se hauria condemnat eternament. Y en

cas que lo Penitent, solament se haja confessat de pecats venials, per no haverne comès algu de mortal, també deu agrahir á Deu lo benefici de haver regonegut, y confessat los pecats; y haver obtingut lo perdó dells; perque Deu lo podia castigar, permetent que caygues en pecats graves; y llevantli la vida també antes de confessarlos, en lo qual cas, hauria estat molt més temps en lo Purgatori, cremant-se en aquell foc ardent, pera pagar, y satisfer á la Divina Justícia las ofensas, que ara té per leves, de las quals moltes vegadas no fa cas.

DE LA COMUNIÓ.

DEsprés que los Christians han donat á Deu las grácias del benefici de la Confessió, y Absolució, se deuen preparar perz rebre dignament la Sagrada Comunió. Per aso es menester atendre, y considerar las veritats següents. Primerament, que Christo Senyor nostre está allí en las Hostias Consagradas, desitjant y convidantnos, que lo anem á rebre, per comunícar nos los meritis de la sua Sagrada Mort, y Passió, y enriquir nostras animas de sos Dons, y Grácias. Segonament, devem considerar, que nosaltres no som dignes, ni mereixedors, de rebre aquell Divino Senyor, perque es Deu de infinita Magestat, y Grandeza, y nosaltres som unas vil criaturas, que no som res de nosaltres mateixos, y menos respecte
dell,

dell, del que és un Cuquer de la terra respecte de nosaltres. Tercerament, per conèixer millor quant indignes som de rebre'lo, devem considerar los beneficis generals, y particulars, que nos ha fet; y las ofensas, y maldats, que nosaltres hem fet contra la sua Santíssima Lley, y contra la sua Divina Magestat. Quartament, confiats de la sua Divina Misericordia, y del amor que nos té, nos resolrem, de anar a rebre'lo; pero per quant nos devem considerar pobres, y mal adornats en nostra Anima, li devem suplicar molt humilment, que per sa pietat, y misericordia infinita, se digne adornar nostra Anima ab los seus Dons, y Gracías, perquè lo pugam rebre dignament; y per alcançar aquest favor, posarem á Maria Santíssima per Intercessora, y també als Sants de nostra devoció.

Devem també antes de rebre la Sagrada Hostia, y antes de acostarnos al Altar, oferir á Deu nostre Senyor la Sagrada Comunió, per un de aquells fins, y motius, que tingne Christo Senyor nostre, quant instituí aquest Altíssim Sagrament, ó per tots ells, si ho demana nostra devoció. Y així devem oferir á Deu nostre Senyor la Sagrada Comunió. Primerament, á honra, y gloria sua, de Maria Santíssima, y de tots los Sants, y Santas de Paradís; singularment de aquell, que en aquell dia se fa la Festa, ó que un té devoció. Segonament, en

satisfacció de nostres culpas, y pecats. Tercerament, en agraïment dels beneficis que nos ha fet, y singularment de aquell benefici singular que poch ha hem rebre. Quartament, per remey dels treballs, y necessitats que tenim, singularment quant nos trobem en un treball, y necessitat particular, ò quant patim alguna grave tentació. Quintament, perque Deu nostre Senyor vulla ajudar, amparar, y assistir aquell Parent, Amich, ò Benefactor, que està posat en grave treball, y necessitat; ò a la Republica, quant està en grave aflicció. Sextament, en sufragi de alguna Anima del Purgatori, singularment de aquelles, a qui tenim obligació. Per estos, y altres motius pios, y agradables a Deu, podem combregar, y singularment perque viscam mes units ab Christo Senyor nostre; y siam mes participants dels seus Dóns, y Gracías, y també per donar a Christo Senyor nostre la honra, gloria, y contento de estar realment, y en sa Persona en nostre Cor; pues desitja firmament estar, y viurer en nosaltres, y que nosaltres viscam en ell, y estigam totalment units ab sa Divina Magestat. Quant estam en la Sagrada Mesa, ò devant del Altar per combregar, devem estar totalment reculhits en nostres potencias; y sentits, atenció únicament a Christo Senyor nostre, a que esperam rebre el fuego; y així no devem mirar d'altre, ni d'altre, ni voler oír res que digam en

en tota la Iglesia. Y quant lo Sacerdot diu *Domine nō sum dignus*, o en Cathalà: *Senyor Jo no so digne*, devem pronunciar aquestas paraulas ab una gran fe, y veritat de nostre cor, Perque si Sant Pere se tenia per indigne de estar devant de Christo, y si Sant Joan Baptista no era digne de desfer lo corretj de las Sabatas de Christo, ab quanta major veritat, devem nosaltres confessar, que no som dignes, que Christo entria dins nostre interior.

Per rebre la Sagrada Hostia, devem alçar un poch lo cap, y abaixar, y rancar un poch los ulls, singularment las Minyonas, y Donas; traure la llengua; y tenirla sobre los llavis, perque en ella posia lo Sacerdot la Sagrada Hostia; despres de tenir la Sagrada Hostia, devem retirar la llengua dins la boca, y fer una inclinacio, y reverencia al Sacerdot, y deixar estar un poch la Sagrada Hostia sobre la llengua, perque se humesca, y no saltia, y no se agafia en lo paladar, en lo qual facilment se apega, quant un se la vol enviar, sensa haverla deixat humir sobre la llengua, en lo qual cas, nos pot tocar, ni traure ab lo dit, si solament ab la punta de la llengua; y si ab la punta de la llengua nos pogues traure del paladar se, pot pendrer algun glop de aygua.

Despres que lo Sacerdot ha fet, y complet la Ceremonia acostumada, nos devem retirar de devant del Altar, y posarnos en un pueſto

retirat, y estant molt recullits de potencies, y sentits, nos devem posar à tractar, y conversar interiorment ab Christo Senyor nostre, donantli moltras gràcias del benefici, que nos ha fet de comunicar-se á nosaltres, per comunicarnos los merits de la sua Sagrada Mort, y Passió, y enriquir nostres Animas de sos Dons, y Gràcias. Nos devem oferir moltras vegadas á ell, en tot, y per tot lo que vulla. Li devem demanar moltras vegadas perdó de las ofensas, que li hem fetas, en satisfacció de las quals, li oferirem la Sagrada Comunió, de son preciosíssim Cos, y de la sua preciosíssima Sanch. Li devem demanar tambe moltras vegadas, gracia per esmenarnos de nostres vicis, y pecats, singularment de aquell vici, y passió, que mes nos ha arrastrat, y fet caurer en pecat, y la gracia de perseverar en ben obrar fins á la fi, purament per gloria sua, y salvació de nostres Animas.

Després demanarem à Christo Senyor nostre remey, alivio, y consuelo en nostres treballs, y necessitats, singularment en aquell que mes nos afligeix, y contúrba, resignant-nos sempre à patir, y sufrir, tot allò que sa Divina Magestat vulla, per gloria sua, y per salvació de nostres Animas. Després li suplicarem haja pietat, y misericordia de nostres Pares, Parents, Amichs, y Benefactors, y los vulla ajudar, assistir, y amparar, y concedir á

cada hu. allò que li convé, per gloria de la Divina Magestât, y per salvació de la sua Anima. Y singularment li recomanarèm, y oferirèm aquellsa persona, que judiquem està posada en major treball, y aflicció. Y ultimament li farem una fervorosa petició per las pobres Animas del Purgatori, suplicantli humilment que apliquia à totes, los merits de la sua Sagrada Mort, y Passió, y singularment li pregarem per aquellàs á qui nosaltres tenim obligació; y ab singularitat per aquella que poch ha, es eixida de aquest mon, y per aquella que tenim major obligació.

Després de haver tractat, y conversat ab Christo Senyor nostre, à satisfacció de nostre esperit passarem à visitar los Altars, y à saludar los Sants, que estàn en ells, suplicantlos humilment intercedescan per nosaltres, y nos alcançian gracia, per viure be, y anar al Cel à veurerlos, y en sa companyia, veurer, y alabar à Deu Omnipotent per tota la eternitat. Y nos guardarem de inuitar aquellàs personas, que molt prest. sen van de la Iglesia, y se posan à tractar, y conversar de las cosas del mon, perque en lo dia que havem Combregat, nos devem considerar com à Temple, y Sacrament de Christo Senyor nostre.

Per fer, y tenir los esloquis, y afeites, faculatoris de Christo Sr. N. podran los Minyons, y las personas que no tenen de costum de ferlos
 usar,

usar, y valerse de algun llibrer, v. gr. del *Foment*, ó del *Exercici del Christià*; pero el ferlos sense llibre, y saberlos de memoria, es molt millor, perque se fan ab major afecte, y devocio; y per ferlos be, no se requirix molta sciencia, sino que basta estar ben instruhit de las veritats de la Fé, que nos ensenya la Iglesia, y que havem notat sobre; y que Christo Sr N. ademes de ser lo menjar, y aliment espiritual de nostras Animas, es tambe lo Pare, lo Redemptor, lo Espos, lo Mestre, y Director, lo Advocat, y lo Merce nostre, y baix de tots aquestos Titols, que te Christo Senyor nostre respecte de nostra Anima, li devem parlar, despres de haver Combregar, y ferli las peticions conforme al Titol, ab que lo tractem. Y quant succehesca, que á nostre esperit no li acudian las cosas, y no se recordia del que deu dir á Christo, devem estar quiets en la Iglesia, y esperar, que ell nos ilumina; y nos ensenya, y comensia á pararnos: Y en aquest cas, tambe es molt bo, dir, y repetir las Peticions del Pare nostre; ab lo major afecte que pugam, y estarnos quiets en la Iglesia, perque Christo Senyor nostre es qui dona la devocio, y afecte; y ella dona; y lleva, així com li plau, y sab que convé per gloria sua, y salvacio de nostra Anima; pues tambe convé, per provar nostre Anima, llevarli la dulçura de la devocio, y dexarla estar seca, y desabrida: y així en aquest

DELS MINYONS.

157

aquest cas , no hi ha que desconsolar-se , sino humiliar-se , y demanar à Deu ab major instància la sua gracia ; y los dons que regoneixèm , havem de menestell.

SENTENCIAS POLITICAS , Y MORALS , que deuben saber los bons Estudiants.

A Cada hu donaràs , lo que li pertany.

A qui deus honor, donaràs honor.

A qui deus tribut, donali tribut.

Lo primer cuydado en tot temps, serà tenir à Deu content.

Los bens, y los mals tots venen del voler de Deu.

A Reys, Princeps, Jutges , y Governadors , tindràs amor, y temor

Tot lo poder de un Governador , ve de Deu nostre Senyor.

No murmures de algun Ministre de Justicia, perque además

del peccat, por ser que de ell sias castigat.

En presencia de los Sacerdotes sias humil, perque son Ministres del Altissim.

En presencia de los Sacerdotes , està dret, y parla poch.

En presencia de tos Prelats , sols respondràs al preguntat.

En presencia de tos Prelats , no digas res de lo que no ets preguntat.

Si los que governan no obran be, no murmures, que es mal fer.

No vullas ab home rich pledejar , perque lo plet perdràs.

Ab home rich, y po-

poderòs, no vulles tenir porfias, ni altercats.

Si vols apèndrer moltes coses, procura ab los Vells tractar.

Als Vells honraràs, y à sas paraulas atèndràs.

Qui als Vells desprecia, à Deu desprecia.

En lo que faràs, consell de home Savi pendràs.

Si en las penas, y aflictes consell pendràs las tuas penas aliviaràs.

Al home que't te envidia, consell per tu no li demanias.

A qui estima ta vida mortal, consell per ta Anima no li demanaràs.

Als justos, y temerosos, tos consells demanaràs.

No ses de tu ma-

teix, ni de ton propi saber.

Entòs consells cuidado tindràs, de no quedar el ganyat.

A los Mestres honoraràs, si te ensenyan la veritat.

Cregas que los que te corregeixen, te aman, y te vo en be.

Los que molt te alaban, te enganyan, ò te volen mal.

Es molt poch savi, lo home ques te per savi.

Los que parlan molt, de corregir costan molt.

Si visites molt la casa de ton vehi, créngas que seràs avorrit.

Mentres à Deu no ofengàs, al geni de tots te acomodaràs.

Ab tots procura tenir pau, perque es lo millor be que tindràs

Si algu te parla irat ab.

ab mansuetut li resp-
pondràs.

Per amor de ton
amich, de ningú te
fasses enemich.

Si alguna cosa ma-
la ousà dir, guardat
de tornar-la à dir.

No tingas afició de
fer novedats, per-
que ab lo temps ja ho
fabràs.

En moltes coses fa-
ràs lo ignorant, per-
que així rindràs gran
pau.

Del que no te im-
porta, no tingas alter-
car.

Lo home savi, y
prudent, se aparta de
porrias, y altercats.

Una mala paraula,
no la digas segona ve-
gada.

Escusaràs quant po-
ràs, fer per altre fer-
mança.

No fias facil de pro-
metrer lo que es di-

ficil de cumplir.

En cosas leves, fes
be, y no mires aquí.

En cosas graves, à
qui fas be, miraràs.

Si vols tenir bona
retribució, al Just fes
la donació.

Si pots fer ara lo
quet demanan, no
digas: tornau demà.

No retragas à nin-
gu, lo benefici que li
has fet tu.

Ab los amichs ves
ab cuydado, porque
son pochos los que te
aman.

No descobres ton
corà tots los amichs,
perque no son tots,
verdaders amichs,

A ningú desprecies
per la cara que farà.

A ningú diràs, lo
que ocult voldràs.

Lo que vols que al-
tre no diga, no ho
digas tu.

Si lo secret del a-
mich

mich revelas, cregas,
que lo amich perdràs.

Si ets savi fugiràs,
las cosas del Poble ad-
ministrar.

No vullas tenir con-
versas ab lo home im-
pio, y descorrés.

No tingas porfias
ab lo insipient, porque
diria mal de tu quant
serias ausent.

No respongas al ne-
cio, porque seria ne-
cedat.

Al necio respondràs
quant convinga, per
coneixer sa necedad.

En las cosas tuas;
ningu interessia mes
que tu.

Noy ha cosa mes
tua, que tu.

Si tu ertas, y te pers,
poch te aprofitarà que
los altres acertian.

La primera cosa
que cada dia faràs,
serà à Deu alabar.

Lo vellit que por-

taràs, sia net, y en-
dressat.

A tots honraràs,
y ab tots pau tindràs.

Lo tracte familiar,
ab los iguals serà.

De amich tractaràs
al inferior, pero no
al Superior.

Antes de ton nom
firmar, pensaràs lo
que faràs.

Per no quedar en-
ganyat, la tua firma
en blanch no posaràs.

Per dar gust als al-
tres, la Lley de Deu
no trencaràs.

En lo modo de
anar, coneixeràn tu
qui seràs.

La cara portaràs,
ni molt dreta, ni molt
baixa.

No mires perlas fi-
nestras, ni parlis ab
toras testas.

Si algun igual ab tu
vol anar, la ma dreta
li donaràs.

En

En dár honra no
 sias escàs , perque la
 honra es del qui la
 dona.

Per fer cortesia , no
 esperes quet fassen
 cortesia.

En lo camí que tu
 vas , y que altre va,
 deixal passar primer.

A qui te va à visi-
 tar , primer lo deixe-
 rás entrar.

Quant la persona
 quet visita sen vol
 anar , tu devant li
 has de anar.

A la persona quet
 visita , donali la cadi-
 ra mes digna.

No despedescas la
 persona quet visita ,
 però si tu visitas , pro-
 cura à despedirte.

Al que presideix
 en la visita , la con-
 versa li toca elegir.

En la visita no par-
 laràs , quant un altre
 parlarà.

Quant un altre par-
 larà , tu ab altre no
 secretejaràs.

Encara que sapias
 lo que volen dir , no
 responguias antes que
 hajan dit.

Quant alguna gra-
 cia contaràs , antes de
 contarla no riuràs.

Si no sabs respon-
 dier al interrogat , ca-
 lla , perque no digas
 algún disbarat.

Procura que la tua
 visita , sia grave , afable ,
 y modesta.

No mires de fit à
 fit , ni de aquí , y allí.

No portias olors
 bons , ni mals , ni di-
 gas , que altre te lo
 alè mal.

Quant de algú oiràs
 dir mal , lo escusaràs
 quant poràs.

La conversa mala
 mudaràs , ò be la tua
 cara entristiràs.

No tornes à dir ;
 lo

lo que ja has dit.

No piquias â ningû , ni mal nom li posias tu.

No jugues de mans perque es de villans.

De riallas , ve nen plorallas.

En presència de altre , no posias un peu sobre altre.

Tabaco no pendràs en lo Temple del Senyor , ni en presència del Superior.

En presència de ton Superior, â ningûn inferior donaràs lo titol de Senyor.

Quant badejaràs , lo senyal de la Creu te faràs.

Devant de algû no te estiraràs , perque es mala criansa.

Quant caminaràs , lospeus no rossegaràs.

Las gultas no inflaràs, ni bufos llançaràs.

Quant riuràs, la tua

veu no alçaràs.

Lo necio parla molt , y lo prudent parla poch.

Per mes que digas al necio , se quedarà necio.

No mires en las casas, per forats, y amagat.

Anar ab lo home âtrevit, y arrogant, es una necedat gran.

Conservaten lo estat , en que Deu te ha posat.

Si als majors vols igualar , cregas que seràs despreciat.

Seràs home racional, si sab s dubtar, y preguntar.

Es necedat de los insipients , dir que los temps passats eran millors que los presents.

Demana â Deu nostre Senyor , quel do bon acert en tot.

Si en algun convit

ani-

anirás, lo infim puest-
to elegiràs.

Antes de sentarte
en taula, las mans te
rentaràs.

Si la taula has de
benehir, diras així.

*Benedic Domine
nos, & hac tua dona,
qua de tua largitate
sumus sumpturi. Per
Christum Dñum, &c.*

Si la taula no sabs
benehir, lo Pare nos-
tre procura dir.

Ni en lo començar
de menjar seràs lo pri-
mer, ni en lo deixarte
lo derrer.

Menjaràs y beuràs,
sols lo que menester
hauràs.

La vianda que tren-
caràs, ab lo gabinet
la partiràs.

La sal, ò sucre que
voldràs, ab la punta
del gabinet la pendràs.

La fruyta que te es-
corfa pelaràs, y en

parts la dividiràs.

No rosegues los os-
sos, ni piquias per
traurer lo moll dels
ossos.

Si trobas alguna
vianda molt gustosa,
no menjas mes del
que convenient sera.

Mentres menjaràs,
en alguna cosa celest-
ial pensaràs.

Si en lo menjartem-
plat seràs, cregas que
la vida allargaràs.

Quant donàs lo ga-
vinet, procura que sia
net.

La vianda que à al-
tre donaràs, ab la ma-
no la tocaràs.

Los colzes pera
menjar, en taula no
has de posar.

La vianda que men-
jaràs, sols ab tres dits la
tocaràs.

Si altre menja en
ton plat, pendràs sols
de ton costat.

Quant menjaràs ,
rumor no faràs.

Lo pa rosegat , en
lò plat que altre men-
ja no tornaràs.

Quant en taula de
altres menjaràs, res teu
no trauràs.

La vianda que altre
te donarà , cortesia es
gustarla , pero no aca-
barla.

Si es calenta la vian-
da que menjaràs , ab
lo pa,ò cullera la ven-
taràs.

Si al de ton costat
alguna cosa falta , al
servidor deus avisar.

La crosta del pa no
llevaràs , ni cosa mos-
segada deixaràs.

Los ossos, y espinas
que deixaràs , á un
costat de ton plat los
posaràs.

Ab una escuradents
las dents limpiaràs ,
però ab rovellò , gavi-
ner, y ungla no las to-
caràs.

Quant ab personas
de respecte menjaràs,
lo plat ni primer pen-
dràs , ni ni apartaràs.

Menjaràs en cada
plat , la vianda que
donaràn.

Sobre lo plat no te
incliniràs, ni ab la bo-
ca la ma buscaràs.

De veuter no sias lo
primer , ni begas mes
del menclter.

Antes , y després de
beurer , los llavis lim-
piaràs , però després
nols tocaràs.

Aygua ab lo vi po-
saràs, perque honra, y
profit del cos te farà.

Si altre beu á ton
costat , no begas , que
no haja acabat.

De la passió del vi
te guardaràs , si no
vols prevaricar.

En la taula , quier
de mans , peus y ulls
estaràs , y també hi
parlaràs tant poc com
poràs.

Ni

DELS MINYONS.

169

Ni molt alegre, ni deslia te acomoda-
molt trist, en la Taula ràs.
has de éssar.

Antes de eixir de

Quant ab Religio- Taula, las Gracias à
sos menjaràs, à la mo- Deu donaràs.

Las gracias à Deu donaràs, y als circum-
tans benehiràs, dient: Gracias á Deu que nos
ha dat menjar, sens merceixerho: La Benedic-
ció del Pare, lo Amor del Fill, la Gracia del
Esperit S. sia ab Vs.ms. yab mi. Amen. Pero or-
dinariament diràs las gracias del modo seguent.

Benedicamus Domino. R. Deo gratias.

Agimus tibi gratias Omnipotens Deus pro
universis beneficiis tuis, qui vivis, & regnas
in secula seculorum. R. Amen.

Kyrie eleyson. Christe eleyson. Kyrie eley-
son. Pater noster.

*Los Minyons diràn lo Pare nostre en Català,
si nol saben en Llatí, y acabat, diràs:*

Y. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

Y. Sit Nomen Domini benedictum.

R. Ex hoc nunc, & usque in seculum.

Y. Retribuere dignare Domine omnibus
nobis bona facientibus propter nomen tuum
Vitam æternam. R. Amen.

Y. Benedicamus Domino. R. Deo gratias.

Pro Fidelibus nostris defunctis. Kyrie eley-
son. Christe eleyson. Kyrie eleyson. Pater noster.

Acabat lo Pare nostre, diràs:

Et

℣. Et ne nos inducas in tentationem.

℞. Sed libera nos à malo.

℣. Beati mortui. ℞. Qui in Domino moriuntur.

℣. Domine exaudi orationem meam.

℞. Et clamor meus ad te veniat.

Sens dir Dominus vobiscum : diràs:

Inclina Domine aurem tuam ad preces nostras quibus misericordiam tuam supplices deprecamur, ut animas propinquorum, & benefactorum nostrorum, & animas omnium fidelium defunctorum, quas de hoc sæculo migrare iussisti in pacis, ac lucis regione constituas, & Sanctorum tuorum jubeas esse cónsortes. Per Christum Dominum nostrum. ℞. Amen.

℣. Requiem aternam dona eis Domine.

℞. Et lux perpetua luceat eis.

℣. Requiescant in pace. ℞. Amen.

Saludem à Maria Sanctissima, dient:

Deu Vos salve Maria, &c.

Despres de haver dit la Ave Maria, diràs, inclinat lo cap enves las Personas que estan en la Taula: *Bon profit los fassa à Vostres.*

Advertencia.

Los bons Minyons, (y tambe los bons Christians) per dir las Gracias, se alzan, y se senyanbés; y ab reverencia, antes de comensarlas, y despres de haverlas dit, antes de dir: *Bon profit los fassa*; y mentres las diuhen, tenen las mans plegadas devant lo pit, ò sobre la

Taula, y estan quiets de peus, y mans, ab los pils baixos, y considerant, que parlan ab Deu nostre Senyor, al qual donan gracias, de haverlos dat que menjar; y per demostrar major agraphiment, pregan per los Difunts, los quals tambe demanan, que los donen alivio, y focós ab nostras oracions; y finalment saludan à Maria Santíssima, dientli una Ave Maria porque creuhan, que Deu nostre Senyor los ha fet lo favor de darlos menjar, per los meritis, é intercessió de Maria Santíssima.

*INSINUACIÒ DE LA VIDA, Y MAXIMAS
dels Antichs Philosophs.*

T H A L E S.

A Quest Philosoph nasquè en Milèr de Jonia, y fou lo primer que merecé lo titol glorios de Savi; el qual adquirí sas bellas intelligencias, per medi de sas experiencias, y profundas meditacions; y fou lo primer que establí aquesta Maxima: *Procura á conèixer-te.* Tenia lo esperit gran, y elevat; parlava poch, y reflectia molt; menyspreava son interés particular, y era molt zelós del be publich, y tant content en las dulçuras del celibat, que sa Mare nos pogué persuadir á casarse, é tant en la edat de 23. anys; crehent tota sa vida, que lo cor mes ferm, no pot sufrir las affliccions que naixen del amor, y del cuydado dels Fills. Enre
al-

altres bellas Maximas deya , que lo temps era lo mes savi , perque descobria las cosas mes ocultas.

Que la cosa mes dolça , y mes amable, era fer la voluntat.

Que lo molt parlar , no es senyal de esperit

Que un devia recordar-se igualment de sos amichs quant son absents , com quant son presents.

Que es necessari assistir al Pare , y Marc , per mereixer el ser assistit de sos Fills.

Que no convé fer , lo que un repreh en los altres.

Que noy havia cosa mes difícil , que concixerse à si mateix.

Que quant un es jove , no es temps de casarse , que quant es vell , es ja massa tart ; y que un home entre aquestas dos edats , no te bastant temps per elegir una dona.

SALON.

SAlòn fill de Athenas , tenia una gran Sabiduria , constancia , y senzillesa , y un gran zel de la llibertat de sa patria. Ell fou un gran Soldat , y molt enemich dels Tirans, y lo primer que establi aquesta maxima : *En to-
tas las cosas convé guardar lo medi.*

Ell fou lo primer que compongué las Lleys de Athenas ; y entre altres Maximas deya : que los que tractan ab los Prínceps, no los denhen

acon-

acònfellar , lo que los agrada mes , fino lo que es mes convenient.

Que nosaltres no deviam dir , ni fer res , sens consultar la rahò.

Que deviam fer mes cas de la bondat de un home que de son jurament.

Que no convenia fer facilment los amichs ; pero que després de haver contret amistat era danyòs el romprerla.

Que lo medi mes segur , y mes prompte pera repellir una injuria , era lo olvidarla.

Que no convenia ja may posarse á comandar , sens haver apres de obehir.

Que tot lo mon devia tenir horror à la mentida.

Que era menester honrar à Deu , y respectar als Pares , y no tenir may algun comers ab los mals.

P I T A C O .

A Quest Home fou en sa juventut molt coratjòs, bon Soldat, gran Capità, y sempre bon Ciutadà , el qual tenia per Maxima , que convenia acomodar-se al temps, y servir-se de la ocasiò ; Pero la edat moderà lo seu gran ardor , y així comensà poch à poch , à gustar las delicias de la Filosofia , y després de haverlas gustat , renuncià los principals empleos , y se retirà de tots los afers publichs , y testificà tenir gran menyspreu dels bens de fortuna , contentant-se de un petit quadro de terra per son victo.

En-

Entre altres Maximas deya: que lo home que comet alguna falta essent borratxo, devia ser castigat al doble.

Que en lo govern de una Republica, lo home seya conèixer la extensió de son esperit.

Que los savis devian prevenir las desdixas, que podian venir, à fi de poderlas desviar, y que la gent de cor, las deuen suportar quant venen.

Que lo millor era, fer be sempre lo que un fa.

Que per tenir acert en las cosas, es menester pensarlas molt, y executar las cosas que un ha projectat.

Que quant un vol fer una cosa, no sen deu gloriarse antes, porque si despres no la pot fer, los altres sen burlan.

Que may reprotxèm à ningú sa mala fortuna, porque pot ser, que algun dia nos trobèm en semblant cas.

Que no parlem mal de ningú, ni de nostres enemichs.

Que conversèm, y viscam ab los amichs, ab tal retenció, com si ells deguessen fer un dia los majors enemichs nostres.

Que amem la castedat, la frugalitat, y la veritat.

Que respectem à Deu.

Que tornem fidelment lo deposit, que un nos ha confiat.

Que no revelem may lo secret.

Que la cosa mes mudable, es lo curs de las

ayguas , y lo humor de una dona.

Que la cosa mes tart que devèm fer , es manllevar dinersal antich.

Que en tot lloch, y en tot temps, devem aprofitarnos del be, y del mal que esdeve.

Que la cosa mes oculta , es lo esdevenidor.

Que la cosa mes fidel, es la terra , y que la mes infidel es lo mar.

B I A S.

A Quest Filosoph, fill de la petita Ciutat de Caria , fou molt reputat en la Grecia, perque essent nat molt rich , fou un Ciutadà molt excellent, molt desinteressat, gran polítich , home honest , liberal en socorrer las necessitats , Orador , lo mes eloquent de son temps , empleantse en defensar los pobres , y los que estavan en aflicció , sens ningun interès , pero sempre ab molta rahò , y justicia. Ell fou tant charitatiu , que havent comprat à un Pirata moltes Donzellas , que havia fet Esclavas , las tingué en sa casa , y las sustentà, com à sas Fillas, y despres de haver fet à totes alguns presents , las envià à sos Pares ; ab la qual acció meresquè, que molts lo anomenassen, *lo Princep dels savis.*

Ell deya, que procurassem plauter à tot lo mon.

Que lo fasti, y menyspreu que un fa apareixer envèrs los altres, may produheix res de bo.

Que amem los amichs ab discreció, pensant que

que poden ser nostres enemichs.

Que avorrißem los enemichs ab modera-
ciò , perque pot ser que algun dia , fian nos-
tres amichs.

Que la virtut dels amichs , contribueix molt
à nostre reputaciò.

Que no nos apresurém à parlar , perque es
senyal de ximpleja.

Que mentres som joves , adquiriam la Sa-
biduria; perque será tot nostre consuelo, quant
serém vells ; y perque es la millor adquisició
que podèm fer , perque ningú pot llevarnosla.

Que la colera, y la precipitacio, son dos co-
sas molt oposadas à la prudencia.

Que la gent de be es molt poca , y que los
mals , y los ximpls son en numero infinit.

Que no saltém may de cumplir lo que ha-
vèm promès.

Que parlém de Deu ab lo respecte que se li
deu , y que li doném gracias, de las bonas ac-
cions que farém.

Que no emprengam res temerariament , y
que quant haurém resolt una cosa , la execu-
tem ab coratge.

Que nos guardém de lloar á un home , per-
que es rich , si ell no ho mereix de altre part

Que viscàm sempre , com si haguessém de
morir à cada moment , y com si haguessém
de viurer molt temps en aquell mont.

Que la cosa que mes lisongea als homens,

es la esperança, y la que mes plau, es lo guany.

Que la cosa mes dificultosa de suportar, es lo abatiment, y gir de la fortuna.

Que un home es molt infelis, quant no sab sufrir las desgracias que li esdevenen.

X I I O N.

A Quèst era un home molt constant, tranquillo, é igual, tant en la prosperitat, com en la adversitat. La sua vida era lo modello de una virtut perfecta. Ell practicava tot lo que deya; y era molt callat, y modest. Entre altres Maximas deya, que hi havia tres cosas difícils, que son: guardar lo secret, sufrir las injurias, emplear be lo temps.

Que no convé antenassar à ningù, perque això es flaqueza de una dona.

Que la major Sabiduria, es saber retenir la llengua, y principalment en un fessí.

Que ja may devia un parlar mal de ningú, perque estaria exposat à ferse enemichs, y à ohir molestias, y pesars.

Que era mes convenient visitar los amichs quant estàn en desgracia, que quant estàn en augment,

Que val mes perdre, que fer un guany injust.

Que lo home valeros devia fer sempre dots y ò ferse mes prest respectar, que temer.

Que la millor politica en un estat, es ensenyar als Ciutadans à conduhir be sa familia.

Que

Que es menester casarse ab una dona senzilla, y no destruirse per celebrar las bodas.

Que així com un home prova lo or, y plata ab una pedra de roch, així també un home prova lo cor dels homens, ab lo or, y plata.

Que es menester usar las cosas ab moderació porque quant nos faltian, nons causian sentiment.

Que no amèm sino com si aguessen de avorrir; y així mateix havem de avorrir, con si altre dia haguessen de amar.

CLEOBULO.

A Quest Filòsof, encara que no sia estàr dels mes Doctes, es estat dels mes ditxos, pues sabé governar be lo Estat de Lidia, y casarse ab una dona molt virtuosa, de la qual tingué una Filla, que fou la Celebre Cleobulina, la qual fou tant docta, que posava ab grans dificultats als mes celebres Filòsofs de son temps.

Cleobulo deya, que en totas las cosas convenia guardar lo orde, temps, y mesura.

Que cada Ciutadà devia viurer segons sa condició.

Que en lo mon no hi havia res tant comú, com la ignorancia, y los parladors.

Que cada hu procuria tenir los pensaments relevats, y que no sia ingrát, ni infidel.

Que un fassa be als amichs, y enemichs, perque així conservarà los amichs, y guanyarà als enemichs.

Que

Que antes de eixir de casa , pensia cada hu;
lo que va a fer , y quant serà tornat , que exa-
minia tot lo que ha fet.

Que parleu poch , y escolteu molt.

Que may digâu mal de algu.

Que aconselleu sempre lo que es més raho-
nable.

Que no vos abandonéu â vosres deleytes.

Que vos acomodéu ab vosres amichs , si ne
teniu.

Que vos apliquéu â criar be vosres Fills.

Que no vos burleu de ningú.

Que si la fortuna vosriu , no vos orgulléu;
y que si vos gira la cara , no vos desconsoléu.

Que vos caseu sempre , segons vostra condi-
ció , perque si vos caseu ab una dona de baixen-
sa mes relevada que la vostra , tindréu tant
Amos , com tindrá Parents.

Que lo Home no deu may caricijar , ni bara-
llar sa Muller , devant de altres.

ANAXARISIS.

A Quèst Filòsof , era de Scita , Germà del
Rey Caduidas , però la sua Mare era esta-
da de Grecia , y per això sabia be las duas llen-
guas ; el qual deixâ sa Patria , y anâ â Athe-
nas , y se posâ baix la ensenyança de Salôn , ab
lo qual fou molt amich tot lo temps de sa vi-
da. Ell vestia de roba grosera , y vivia de llet , y
formatge. Ell se admirava , que en las assam-
bleas publicas , ques feyan en Athenas , los

Savis se contentavan de proposar las dificultats, y que los ignorants las decidian. Y no podia sufrir las llibertats, que uns ab altres se diuen en los festins. Ell deya, que per impedir, que un home no bega vi, lo millor medi es, posarli devant un Home borrarxo, y que lo consideràs be. Y repetia sovint, que tot home devia aplicar-se enterament, à fer-se Senyor de sa llengua, y de son ventre.

Que la llengua es lo millor, y lo mes dolent, que tenen los homens.

Quant dormia, se posaba la ma sobre la boca, para denotar la guarda que devèm tenir de nostra llengua.

Un dia lo menyspreava un Athenienſe, perque era de Scita, y ell li respongé: mon Pais me deshonra, pero tu deshonras al teu.

Ell comparava las Lleys à las telas de la Aranya, y se burlava de Salon, que pretenia ab algunas Lleys escrites, impedir las passions dels homens.

Aquest Philosoph trobà lo modo de fer los vasos de terra ab una roda.

P I T A G O R A S.

Aquest Philosoph, era Fill de un Escultor, però per ser home, que sempre deya la veritat, li posaren lo sobe nom de Pitagoras, perque imitava *Apollo Piciant*. Ell era tant modest, que refusà lo titol de Savi, y se contentà del titol de Philosoph. Ell tenia un ayre magestuos,

tuòs, un bon tall, y bon rostre. Ja may algu lo ven riure, ni dir alguna truaneria; pero tampoch castigava algu, encara que fos son esclau, quant estava en colera.

Era tanta la reputació de Pitagoras, que de totes parts acudian moltes Persones per oirlo, y ser Deixebles seus; encara que los Deixebles passassen sinch anys, sens tenir llibertat de parlar, si solament de escoltar: y se tenia per dir-xòs lo home que podia entretenirse à parlar ab ell.

Pitagoras douá lleys á molts Pobles, mogút de liurs pregaries, y en un de sos preceptes prohibia expressament el jurar, y posar à Deu per testimoni, per lo que deya, que cada hu devia procurar ser de tal manera home de be, q ningú tingues pena de crearerlo sobre de sa paraula.

Ell deya que la vida dels Homens, es semblant à una rira, perque aixi com en una rira los uns hi van per competir, altres per comprar, ó vendre, y altres per conèixer, aixi tambe en esta vida uns naixen esclaus de la Gloria; altres de la ambició, y altres no buscan sino conèixer la veritat.

Ell volia que ningú demanés res per si, perque cada hu ignora lo que li convè.

Ell conservaba la amicitat ab sos Deixebles, y sovint los instruhia ab parabolas; y entre altres parabolas los deya, que no convenia may saltar per sobra una balança, per ferlos conèixer;

que ja may se devian apartar de lo que es just, y que no convenia assentar-se sobre la provisió del dia, per ferlos notar que un no deu detenir-se de tal manera sobre lo present, que se descuydia del esdevenidor.

Ell advertia á sos Deixebles, que tots los dias cada hu se preguntàs: A que has empleat lo dia? Quin be has fet? Y quin mal has fet?

Ell los recomanava que guardassen sempre un exterior modèl, y compost.

Que ja may se deixassen llevar dels moviments de alegria, ò de tristesa.

Que tinguessen carinyo á sos Pares.

Que respectassen los vells.

Que fessen exercici, perque no vinguessen á ser massa grossos.

Que tinguessen un gran cuydado de honrar á Deu, y de donarli lo degut culte.

AN AXAGORAS.

A Quest Philosoph, se complavia tant en lo estudi de la Filosofia, que per son amor renuncià á tots los negocis publichs, y particulars, y á tots los bens que tenia, perque lo cuydado de sos interessos, nol apartàs del estudi. Ell no regoneixia sino un sol Deu, que havia format lo mon, y estava ben desenganyat dels Deus falsos.

Ell fou tant docte en la Física, y Astronomia, que adverti que havia una pedra del terbolí del Sol,

DELS MINYONS.

179

Sol., la qual cayguè prop del riu Egos.

Un dia un li preguntà, quin home del món era lo mes ditxos, y ell responguè: no es ningú de aquell, que tu creus ditxosos, y may lo trobaràs, sino en lo regiment de aquells, que tu creus desgraciats.

DEMOCRITO.

A Quest Philosoph, tenia tanta passió per lo Estudi, que passava los dias enters tot sol. Vivía molt pobrenient; però tant content, que lo Poëta Juvenal deya que tenia la fortuna ab cadenas baix los peus. Ell vivia casi continuament dels Homens, perque meditava profundament los intents ridicols que tenen fundats unicament en la flaqueza, y vanitat humana. Per esta causa los Abderitas lo tenian per loco, y enviaren à cercar à Hipocrates perque lo curàs; pero Hipocrates quedà admirat de la gran sabiduria de Democrito, el qual li endevinà ab la vista, que lallet que li presentava, era de una Cabra negra, que sols habia cabridat una vegada; y així Hipocrates sen tornà dient que los Abderitas tenian la necessitat de pendrer lo Eleboro, y no lo Philosoph.

EMPEDOCLES.

A Quest Philosoph, fou bon orador, y bon Metge, y molt aplicar à las cosas de la Religió, y del culte de Deu. Ell sabè fer cessar

la Pesta, que per molt temps regnà, en la Ciutat de *Selinunta*, perquè conegué que provenia de la corrupció de las ayguas, que causava lo riu, que passava prop la Ciutat; y ell a' gastos seus feu apartar lo riu.

SOCRATES.

A Quest Filòsof, es estat regonegut de tota la antiguitat per lo mes virtuos, y mes aclarit del Filòsofhs gentils; el qual després de haver estudiar la Física ab *Anaxagoras*, y *Arxelaos*, vehent que totas las especulacions sobre la naturaleza de las cosas, tenian poca utilitat, y que no feyan al Filòsof mes home de be, se aplicà á estudiar lo que mira, y experta als costums, y pertany á totas las edats, y á totras las condicions de la vida. Lo qual modo de filosofar agradà molt als grechs, vehent que practicava lo que ensenyava, y que cumplia totas las obligacions de un bon ciutadà, fos en pau, ò fos en guerra; el qual estabí per llei sua, seguir, y fer tot lo que la recta raho, y la virtut demanarian dell. Ab esta consideració se portava sempre be, y evitava los extrenes de fausto, y delicadeza, y de grosseria, y de rustiques. Y encara que ell no tenia molts bens de fortuna, però conservava sempre un desinteressament perfect, de manera que ensenyava graciosament, lo que no feyan los altres Filòsofhs. Y deya Socrates, que lo be mes rich, y lo profit mes gran

gran, ques pot traurer de ensenyar es lo adquirir un home de be, y un bon amich. Y quant fos Deixebles, y amichs li enviaven bens, los ho feya tornar. Y encara que Socrates fos tant rigido, y auster per ell mateix, pero era molt dolc y suau per los altres.

La primera cosa que Socrates ensenyava á la gent jova, era la pietat, y lo respecte á Deu; la templança, y apartarse dels deleytes; pero era ab tal art, que tot era per modo de conversa y divertiment, sens esser ningú excús de las lliçons que dava, de las quals ningú sen tornava sens esser mes home de be del que era antes.

No obitant de esser Socrates tanta bo, fou molt perseguit de *Critias*, y de *Xaricles* perque reprehia sas passions, y tiranías, los quals lo feren morir sentli beurer la cicuta.

P L A T O.

A Quest Filosoph era fill de una de las més huytres families de Athenas. Son Pare se anomenava Ariston, y ell tenia per nom Aristocles; pero perque era alt, y gros, y tenia un gran front, y las espatllas amplas, li posaren per sobre nom *Platon*; el qual despres de la mort de Socrates, ab qui estudiava, buscà molts Mestres de diferents regions; y despres de quedar ben instruhit, sen tornà á Athenas, y posà sa habitació en un cantó de la Ciutat, anomenat *Academia*; y despres de esser eixit tres vegadas á la

la guerra rehusà lo governament de Athenas, que ab molta instancia li presentaban.

Ell passà tota la vida en lo celibat, y observà las reglas mes exactas de la Continencia, y de la sobrietat. Era tant retingut, encara en sa juventut, que no rivia sino molt moderadament, y fou tant amo de sas passions, que may ningú lo veu en colera, y escara que ell fos naturalment melancolich, y de un geni molt meditatiu, pero sabia gaudir dulçuras, y unas graciositats molt gustosas.

Però es cosa que pasma a l'esperit humà, veurer que un enteniment tant gran, com el de Plato caygués en tants grans errors com caygué cerca la Divinitat, y cerca la anima racional, pues cregué que hi havia Deus superiors en lo Cel; ò Deus inferiors que habitan en la terra y Deus medis que habitan per lo ayre. Ell cregué també, que nostres animas eran criadas antes de unir-se ab lo cos, y que de un cos passavan al altre; que despres de ser purificadas tornavan al Cel, pero que despres tornavan altra vegada en la terra, per informar diferents cosos

ANTISTENA:

A Quest Filòsof, fou Deixeble de Socrates; pero fou lo cap dels Filòsofs Cinichs, los quals prengueren aquest nom, perque Antistena ensenyava prop lo portal de Athenas, ques deya *Cinosarges*; ò be prengueren lo nom del

de Cinichs , perque tots vivian ab tant poch cuydado de sos bens , com fan los xixos

Aquest Filosoph feya consistir lo be supremo ; en seguir la virtut , y en menysprear lo fualto. Per esta raho , ell , y sos Deixebles , no fanyan cas dels bens , y riquesas del Mon , y vestian pobrement , y no menjavan sino fruytas , y llegum , y no beviau sino aygua , y dormian sobre la terra ; y deyan que es propi de Deu , no tenir necessitat de res ; y que la gent que te menos necessitat , es la que mes se acosta à la Divinitat.

Antistena deya que deviam estimar mes à un home de be , que à un parent , perque los vincles de la virtut son mes forts , q̃ los de la sanch

Que deviam respectar à nostres enemichs , perque com ells son los primers , que coneixan nos res defectes , y q̃ los publican , nos son molt utils , perque nos donan ocaño de corregirnos.

ARISTIPO.

Aquest Filosoph , cap dels Filosophs Cirenences , y de llur secta , deixà sa patria Cirena per ser Deixeble de Socrates , pero la sua vida fou molt oposada à la de Socrates , perq̃ no pensava sino à liffongear à los Reys , y grans Senyors. Ell no se emperxava de res , perque tenia un esperit tant viu , y sutil , que de tot eixia , y res no le embarassava. Era tant ple de ditxos , y graciositats , que totes las acusacions que li feyan

yan, las convertia en risas, y son esperit eratal, que ja may se entriitia de res, fos lo que fos, diguessen lo que diguessen, y fessen lo que fessen

ARISTOTIL.

A Quest Filosoph, ha estat un del mes illustres Filosophs de tota la antiguedat, lo nom del qual encara es molt celebre en las escoles. El nasqué a Stagira Ciutat de Macedonia, però despres de haver seguit en sa Juventut lo libertinatge, y lo partit de la guerra, sen anà a Athenas, y estudià vint anys ab Plato. El menjava, y dormia poch, y era molt gran lo ardor q̄ tenia per lo estudi; y com tingues un esperit molt sutil, que comprenia facilment las questions mes difícils, ab poch temps devingué molt doctè en la escola de Plato; y era tanta la excel·lencia, y reputaciò que tenia sobre los demes Condeixebles, que tots lo miravan ab respecte, y ningú gosava decidir sens lo seu parer, y molts seguien las opinions de Aristotil encara què contraries a las de Plato.

Despres que Aristotil se hague apartat de la academia de Plato, fou elegit dels Athenienses, per fer una embaxada al Rey Feliph, Pare del gran Alexandro; y despres de ser tornat, de cumplir la embaxada instituhí una nova escola, y ensenyà una Doctrina diferent de la que havia apres ab Plato son Meitre; y despres fou elegit per lo Rey Feliph per Meitre de son fill Alexandro.

Mol-

Moltras foren las bellas doctriñas que ensenya Aristotil, y entre altres son las següents.

Que las bonas lletres, contribuexen molt, á fer abraçar la virtut.

Que lletres, y virtuts, es lo mes gran consuelo, que un pot tenir en la vellesa.

Que los mentiders guanyan, que un nols creia quant diuen veritat.

Que la sciencia era respecte de la anima, lo que era la llum, respecte dels ulls; y que si les rahels eran amargas, los fruyts que donan eran dolços.

Que á los Minyons son necessarias tres cosas que son, esperit, ensenyança, y exercici.

Que tanta diferencia hi ha, entre los savis, y los ignorants com en los vius, y en los Morts.

Que la sciencia, es un adorno en la prosperitat, y un refugi en la adversitat.

Que aquells que donan una bona educació als Minyons, son mes llurs pares, que aquells que los han engendrât.

Que la hermosura, es una recomençació molt mes forta, que totas las lletres.

Que perque los Deixebles se aprofitian be, es menester que se esforçian, en avançar tant com podan, y no esperar aquells que venen derrás.

Que un amic, es com una Anima en dos coscos.

Que nosaltres nos devèm portar ab nostres amichs, aixi com nosaltres volèm, que ells se portian de nosaltres.

Que

Que los deleytes corporals, no fan al home ditxos perque no son permanents, y causan disgust, y aslequeixen lo cos, y abruteixā lo esperit

Que la ditxa no consisteix en los honors perque son fora del honrat, y sols un los desitja, perque judica que se li deuen per la virtut.

Que la felicitat no consisteix en las riquezas, perq̃ no son desitjables per si mateixas, pues fan infelisaquell q̃ las guarda, y no las goza gastar.

Que perque las riquezas sean utils, es menester, emplearlas, y distribuir las.

Que la felicitat del home consisteix en la especulació, que nostre esperit te de Deu, y del Cel, y altres, y en la practica de las virtuts.

Que lo vici per si sol, fa al home infelis, per mes bens que tinga, y per mes deleytes que gozia, perque lo deshonra, lo remordeix, y lo fa subjecta à moltas penas.

XENOCRATES.

A Quest Philosoph, fôu molt reputat en la Academia de Plato, per sa bondat, prudencia, y castetat. Tenia un esperit bo, y aplicat, pero fleumôs, per lo que aixi com Aristotil havia menester fre per detenirlo, Xenocrates havia menester asperons, perque se apressuras a dir. Era tant casto, que vehent una mala Dona que nol havia pogut fer caurer en la torpeza, en ocasió que estava calent del vi, deya que Xenocrates no era home, sino una estatua. Ell menys-
prea-

preava la Gloria, y lo faulto, y amava la Solledat, y tots los dias passava algun temps, sens parlar ab ningú, per considerar millor las cosas Y quant era en viat de la Republica, per tractar algun negoci ab los Reys, ho executava mes prest, que al menjar.

DIOGENES.

A Quest Philosoph, fou Deixeb'e de Antistena. Ell meny spreava à tot lo Mon, y res no se escapaba de la sua llibertat satirica. Menjava per tot, y en qualsevol part se adormia. La sua vida era tota ridicula, é indigna de imitar-se, pero en mitg de las ridiculesas deya veritats excelents, las quals no aprofitavan, perque com no era amat, no era cregut.

CRATES LO CINICH.

A Quest Philosoph, fou un dels principals Deixebles del famos Diogenes, que deixà tots sos bens, per ferse Philosoph Cinich. En lo estiu, portava una capa molt pesant, y en lo hivern, se vestia de roba molt lleugera. Vivia una vida dura, y no bevia sino aygua, y se acostumava à tot genero de incomoditats, y à sufrir injurias; y per ohirlas las deya primer á las Donas de mala vida.

Ell acostumava dir, que los Homens no planyan los diners en las cosas malas, mentres fian conformes á llus passions, y que tenen
penas;

pena , en lo menor gasto que fan , en las cosas honestas , y de profit.

Que un rich circuit de aduldors, es com un vadell , en mitg de una tropa de llops.

P I R R H O N.

A Quest Fillofoph, ha estat lo author de la Secta dels Pirrioniáns , los quals no tenian res per cert sino, que dubtavan de tot, y suspension lo judici, en totes las cosas, que s'els proposavan, perque deya Pirrhone , que nosaltres may concixem las cosas, segons lo sér que tenen en sí, sino segons lo report, q' tenen à nosaltres, y entre sí; pues las fallas de salich apareixan dolças à las Labrás, y amargas al home; la Cicuta engreixa las Guatlas , y fa morir los Homens. Demofon, que tenia lo cuydado de la taula de Alexandro, brusca al hombra, y gelava al Sol; Andrón de argos, passaba los arenals de Libia, sens tenir necessitat de veurer lo que altres no ho podan fer; lo que pareix de un color , à la llum del Sol, apareix de altre color, à la Lluna, y de un altre, à la llum de una candela Lo coll del Colom, y del Pago, &c. pareix de diferents colors , segons los diferents costats, dels quals un lo mira. Lo vi pres ab moderació fortifica lo cor , y quant un ne beu molt , perturba lo sentit, y fa perdre lo esperit. Lo que es à la dreta de un , es à la esquerra del altre. La Grecia es al Orient, respecte de Italia, y es al Occident,

dènt, respecte de Penja. Lo que es un Miracle en alguns endrets, es cosa molt comuna en altres. Lo que es just, y costum en un país, en un altre es injust, y no se acostuma.

ADVERTENCIA.

ENcara que en las cosas físicas, comunament no pugam arribar apear la veritat, però si, en las cosas morales, y de virtud, porque son objecte, es invariable; y en las cosas físicas també alcansem algunas vegadas la veritat, com succeeix, quant totes las personas de judici sa y de bon sentit, veuen, y ouen una mateixa cosa; y aixis essem certs, que hi ha terra, aygua y un Sol, &c. Pero en moltras cosas devèm dubtar, per las rahons que alegava Pirron.

B I O N.

A Quest Filsofoph, també fou de la Secta dels Cinichs; y visquè una vida ridicula; pero acostumava dir: Que lo avaro no posseeix son be, sino que los bens posseeixen al avaro.

Que los avaros tenen cuydado de son be, com si efectivament fos seu, pero que témian servirsen, com si pertanyès als demès.

Que lo mal mes gran, es no saber sufrir lo mal.

Que val mes donar un sou be, que demanar que un altre li donia.

Que lo cami del Infern, es facil, pues un hi va a ulls cluchats.

EPICURIO.

A Quest Filòsof, encara que molts lo han mosat, y calumniat de gloriò, y de voluptuos, fou un Home molt acè, y considerat en son temps, y digne de estimació, perque tenia una gran senzilles, y candidès de animo, y era dol, y afable à tot lo Mon. Y tenia una tendresa tan forta per sos parents, y amichs que los donava tot lo que tenia, y desitjava servirlos en tot.

Ell recomanava expressament à sos Deixebles, que tinguessen compassió de sos Esclaus; y ell tractava à los seus, ab una humilitat admirable; y los permetia estudiar; y los instruïa com à sos propis Deixebles.

Era tant templat, que sols vivia de pa, y aygua, y dels fruyts, y llegum, que collia en son Jardi, cultivat de sas mans, en el qual establí sa escola.

Epicurio feya consistir, la felicitat, y ditxa del home, en lo plaher, gust, contento, y quietut del esperit, y no en los gustos, y deleytes sensuàls. Y ensenyava, que lo medi mes poderòs, per fer la vida ditxosa, es la virtut, perque noy ha res mes dol, que viurer sabiament, y segons las reglas de la honèstidad, y no tenir res, quel remordezca, ni quel reprenga; no fer malà ningù, y fer be à tots, tant com sia possible y no faltar may á sas obligacions.

Ell no se cansava , de llohar la templança , y la continencia , las quals serveixen maravellósament , per tenir lo esperit en un assiento quiet , y pacífich , y per conservar la salut del cos , y repararla quant un la ha perduda.

Ell deya també , que lo acostumar-se a viurer ab poch , es la més gran sabiduria , que un puga adquirir , perque las cosas mes comunes causan tant gust , y deleyta quant un te fan , com los plats mes deliciosos , y q un viu mes de lliure , quant viu simplement , pues te lo esperit llibert , y may te lo cap carregat , y que los feliçs , que un fa de temps en temps , son mes agradables , y que un esta mes ben disposat , per sufrir los revessos de la fortuna , quant sab passar simplement , y ab lo poch , que la naturaleza demana , que no quant esta acostumat a viurer en las delicias , y en la magnificencia , y que las desbauzas corrompan lo cos , y abruteixan lo esperit.

No obstant que Epicurio fou un home casto i templat , y molt reglat en tot , molts han cregut dell lo contrari , perque los Stoichs sembraren en sos escrits , moltes calumnias contra dell per disminuir son gran nom , y apartar de sa escolat los Deixebles.

Epicurio no volgue may mesclar-se ab lo govern de la Republica ; y preferi sempre son repòs , y la vida quieta , al embaras dels negocis publichs.

ZENON.

A Quest Philosoph, es lo cap dels Philosophs Stoichs, los quals prengueren aquest nom, perque Zenon ensenyava sota una galeria que en grech se anomena *Stoa*, y vivian casi aixi mateix com los Cinichs. Ell deyá que la injuria mes gran, que un pot fer á las personas jovas, es criarlas ab la vanitat.

Que es menester acostumar a los joves á fer civils, á no fer res, que no sia ben fet.

Que un amic meu, es un altre jo.

Que val mes jugar de peus, que de llengua.

Que no devem fer res contrari á la rahò.

Que noy hares util, sino lo honest, y que res criminal pot ser util.

Que lo be honest, es aquell que fa perfets á tots los que l'posseheixen.

Que hi ha cosas, que no son, ni be ni mal, encara que tingan forsa de mouer nostre appetit y de portarnos á elegir las unas, mes prest que las otras, com son la vida, la salut, la hermosura la forsa, las riquezas, la noblesa, lo deleyte, la gloria, y las que son contrarias á ellas, com son la Mort, la malaltia, la lletgesa, la flaqueza, la pobresa, la naixensa baixa, lo dolor, la ignominia; perque totes aquestas cosas, ni fan ditxosos, á los que las posseheixen, ni desgraciats, á los que ne son privats, perque nosaltres podem usar de totes ellas, per be, y per mal.

Que

Quey ha cosas, que son tant indiferents, que no podan fer alguna impressió, sobre nostre esperit com son tenir lo numero dels cabells igual, ó desigual; tenir una pluma, alzar una palla; &c. Que noy ha medi entre la virtut, y lo vici, perque, així com es necessari, que un sia dret, ó tort, així es forsos, q tota acció, sia bona, ó mala.

*ELECCIÓ DEL ESTAT QUE DEUHAN
pendrer los Minyons.*

DEls Minyons que professan, y que volen professar las lletres, uns volen ser Capellans, altres volen ser Religiosos, y altres volen ser Casats; pero ordinariament ells no saben lo ques desitjan, perque no saben que cosa es ser Capellá, ó Religios, ó Casat; y perque es de molta importancia per lo be espiritual, y temporal dels Minyons, y de tota la Republica, que sapian be asso, y que no vagian com à cegos, en pendrer aquestos estats, perçò jo vall explicarlos ho, propofant á los que desitjan ser Capellans, lo mirall de un bon Sacerdot, que propofa pera tots lo R. P. Antoni Arbiol, en lo llibre *Manuale Sacerdotum*; y á los que desitjan ser Religiosos los propofarèm després, las reglas del P. S. Benet.

SPECULUM OPTIMI SACERDOTIS.

LO Sacerdot deu ser *Sacerdos debet esse*
l'exeble de Christo, *Christi alumnus.*
N Apr-

Apartàt dels pecats,	<i>A peccatis segregatus,</i>
Regidor y ñ replegador	<i>Rector, & non raptor,</i>
Contemplador, y no	<i>Speculator, & non spi-</i>
spigulador,	<i>culator,</i>
Pio en lo Judici,	<i>Pius in iudicio,</i>
Just en lo consell,	<i>Iustus in consilio,</i>
Devot en lo Chor,	<i>Devotus in choro,</i>
Permanent é la Iglesia,	<i>Stabilis in Ecclesia,</i>
Templat en lo menjar;	<i>Sobrius in cœna,</i>
Callat en lo Chor,	<i>Tacitus in choro,</i>
Fort en la Fè,	<i>Fortis in fide,</i>
Abrasat en la caritat,	<i>Ardens in charitate,</i>
Prudent en la Iglesia,	<i>Prudens in lœtitia,</i>
Pur en la consciencia,	<i>Purus in conscientia,</i>
Continuo en la oració	<i>Assiduus in oratione,</i>
Humil en Congrega-	<i>Humilis in Congre-</i>
ció,	<i>gatione,</i>
Gran en la Contrició,	<i>Virilis in Contritione,</i>
Pacient é la adversitat,	<i>Patiens in adversitate</i>
Manso é la prosperitat,	<i>Lenis in prosperitate,</i>
Rich en las virtuts,	<i>Dives in Virtutibus,</i>
Desèbarassàt en lo q̄ fa	<i>Expeditus in actibus,</i>
Savi en lo parlar,	<i>Sapiens in sermone,</i>
Verdader en la predi-	<i>Verax in Predicatione,</i>
cació,	
Fidel en lo servici,	<i>Fidelis in obsequio,</i>
Ordenat en los passos,	<i>Gressibus ordinatus,</i>
Honest en las paraulas	<i>Verbis pudicus;</i>
Net en lo vestit,	<i>Ornamentis mundus,</i>
Apartàt de las ocasiōs,	<i>Ocasionebus semotus,</i>

Cautelòs en los preceptes,	<i>Preceptis cautus.</i>
Fidel en las promesas,	<i>Promissionibus fidus,</i>
Magnífich ab los pobres,	<i>Mendicis magnificus,</i>
Quiet en la iracundia,	<i>Iracundia quietus,</i>
Moderat en lo riurer,	<i>Risu moderatus,</i>
May publiquia las alabansas,	<i>Laudes suas numquam proferat,</i>
No sia defensor, ni acusador del delinquent,	<i>Rei non sit tutor, nec accusator,</i>
Sia compacient del afligit,	<i>Sit afflictii commiserator,</i> (tem,
No fingésca santedat,	<i>Non simulet sanctitatem,</i>
Callia los defectes del germà, com à seus,	<i>Fratris defectus tamquam suos sileat,</i>
Sia defensor de causa justa,	<i>Cause iusta sit patronus,</i>
No sia parlador en mitg de molts.	<i>Non sit loquax in multitudine,</i>

TOts aquells avisos, deuenen procurar guardar, los Minyons que desitjan ser bons Sacerdors, perque quant ho sian, ja tingan la naturalesa inclinada á la observancia destos avisos; altrament, si no estiguessen acostumat's á observarlos, despres los costaria molt treball de obligar sa naturalesa à observarlos.

Los Minyons que desitjan ser Religiosos deuen advertir, que lo estat de Religios Sacer-

dot, encara es mes perfect que lo estat dels simples Sacerdots, y que així ademés de guardar, y observar los avisos sobredits per fer un bon Sacerdot, deuen observar altres avisos de major perfecció; los quals donava Sant Benet à sos Monjos, als quals anomenava *Instruments de bonas obras, y del art espiritual*, perque observats, fan produhir moltes obras bonas; los quals son los següents:

Amar á Deu ab tot lo cor, ab tota la anima, y ab tota la virtut. *Diligere Deum ex toto corde; tota anima, & tota virtute.*

Amar al proxim com à si mateix. *Diligere proximum tamquam se ipsum.*

No matar. *Non occidere.*

No adulterar. *Non adulterari.*

No robar. (cia. *Non facere furtum.*

No tenir concupiscen. *Non concupiscere.*

No testificar fals. *Non falsum testimonium dicere.*

Honrar à tots los homers. *Honorare omnes homines.*

Y lo que un no vol que altre fasia ab ell, ell que no fasia à altre. *Et quod sibi fieri quis non vult, alii ne faciat.*

Abnegarse à si mateix, perque seguešcas à Christo. *Abnegare semetipsum sibi, ut sequatur Christum.*

Castigar lo cos. *Corpus castigare.*

No abraçar las delicias. *Delicias non amplecti.*

Amar

Amar lo dejuni.	<i>Jejunium amare.</i>
Recrear als pobres.	<i>Pauperes recreare.</i>
Vestir al despallat.	<i>Nudum vestire.</i>
Visitar lo malalt.	<i>Infirmum visitare.</i>
Enterrar lo mort.	<i>Mortuum sepelire.</i>
Subvenir en la tribulació.	<i>In tribulatione subvenire.</i>
Aconsolar al que està adolorit.	<i>Dolentem consolari.</i>
Apartarse dels tractes del món.	<i>A sæculi actibus se facere alienum.</i>
No anteposar res al amor de Christo.	<i>Nihil amore Christi praponere.</i>
No fer durar la ira.	<i>Iram non persistere.</i>
No reservar-se lo temps de ira.	<i>Iracundia tempus non reservare.</i>
No tenir engany en lo cor.	<i>Dolum in corde non tenere.</i>
No donar senyals falsos de pau.	<i>Pacem falsam non dare.</i>
No deixar la caritat.	<i>Charitatem non relinquere.</i>
Dir la veritat de cor, y de boca.	<i>Veritatem ex corde & ore proferre.</i>
No tornar mal per mal.	<i>Malum pro malo non reddere.</i>
No injuriar, pero sufrir ab paciència la injuria que se li ha fet.	<i>Injuriam non facere, sed & factam patienter sufferre.</i>
Amar los enemichs.	<i>Inimicos diligere.</i>

No malehir als quei
maleheixen, sino be-
nehirlos.

No ser superbo.

No ser vinater.

No ser menjador.

No ser dormidor.

No ser pererós.

No ser murmurador

No ser detractor.

Encomanar à Deu
lo que esperas.

Quant veu en si al-
guna cosa bona attri-
buirla à Deu, y no á
si mateix.

Pero sapia, y se attri-
buesca sempre lo mal
que ha fet.

Temer lo dia del
judici.

Horroritzar-se del in-
fern.

Desitjar la vida
eterna ab tota concu-
piscencia espiritual.

Tenir tots los dias
la mort devant dels
ulls.

Guardar à tota hora

*Maledicentes se non
remaledicere, sed ma-
gis benedicere.*

Non esse superbum.

Non vinolentum.

Non multū edacem.

Non somnolentum.

Non pigrum.

Non murmuriosum.

Non detractorem.

*Spem tuam Deo com-
mittere.*

*Bonum aliquid in se
cum viderit, Deo ap-
plicet, non sibi.*

*Malum vero à se
semper factum sciat,
& sibi reputet.*

*Diem iudicii time-
re.*

*Gehennam expaves-
cere.*

*Vitam aeternam om-
ni concupiscentia spi-
rituali desiderare.*

*Mortem quotidie
ante oculos suspectam
habere.*

*Actus vite suae om-
los*

los actes de la sua vida.

Tenir per cert, que
Deu lo mira en tot
lloch.

Los mals pensaments
que venen à son cor,
luego representarlos à
Christo, y manifestar-
los a un home espiri-
tual que sia mes vell.

Guardar sa boca de
mal parlar.

No desitjar parlar
molt.

No parlar paraulas
vanas, ó jocereras.

De bona gana oir
las lecturas santas.

Donarse freqüent-
ment à la Oració.

No cumplir los de-
sits de la carn.

Aborrir la propria
voluntat.

Obehir en totes las
cosas los preceptes del
Abat.

No voler quel digan
Sant, antes de serho.

Amar la castedat.

ni hora custodire.

*In omni loco Deum
se respicere pro certo
scire.*

*Cogitationes malas
cordi suo advenientes
mox ad Christum alli-
dere, & seniori spiri-
tuali patefacere.*

*Os suum à malo elo-
quio custodire.*

*Multum loqui non
amare.*

*Verba vana, aut ri-
sui apta non loqui.*

*Lectiones sanctas li-
benter audire.*

*Orationi frequenter
incumbere.*

*Desideria carnis non
perficere.*

*Voluntatem propriam
odire.*

*Præceptis Abbatis
in omnibus obedi-
re.*

*Non velle dici San-
ctum, antequam sit.*

Castitatem amare.

No tenir emulos, è
invidia:

*Zelum, & invidiam
non habere.*

No amar la con-
tenciò.

*Contentionem non
amare.*

Fugir la altivès, y la
jaftancia.

*Elationem, & jaftan-
tiam fugere.*

Honrar als mes vells.

Seniores venerari.

Amar als mes jovens

Juniores diligere.

Per lo amor de
Christo, pregar per
los enemichs.

*In Christi amore;
pro inimicis orare.*

Tornar en pau an-
tes de pondres lo Sol,
ab los que ha tingut
discordia.

*Cum discordanti-
bus ante solis occa-
sum in pacem redi-
re.*

Y may desesperar de
la misericordia de Deu.

*Et Dei misericordiam
nunquam desperare.*

Tots aquells avisos, per fer un bon Re-
ligiós, traen lo Glorios Sant Benet de las Sagra-
das Escripturas, los quals deu procurar guar-
dar, y observar, en quant paga, lo Minyò que
desitja fer Religiós. Vejam ara lo que deu sa-
ber, guardar, y observar, lo Minyò que vol
casarse.

Lo Minyò ques vol casar deu saber. Pri-
merament, que per salvarse, y anar despres de
sa si al Cel, es necessari, que sapia, guardia, y
observa la Lley Christiana. Segonament, que
la lley, y estàr de un Religiós, es la lley, y es-
tár de un bon Christià; y que per consegüent
qual-

qu'assevol Christia està obligat á fer, y cumplir casi tot lo que deu fer, y cumplir un Religios. Tercetament, que es mes facil salvarse, y practicar las virtuts Christianas en la Religió, que en lo mon. Quartament, que es mes facil privarse totalment de las Criaturas, que usarne be. Quintament, que el Mon se oposa molt á la modestia, á la pureza, á la vigilancia, al desinteressament, á la exempció de passió, á la temperancia; y sobrietat, al reculliment, y al silenci de paraulas inútils. Sextament, que es molt mes penós, y difícil observar las virtuts Christianas, vivint en lo Mon, que vivint en Religió. Septimament, que los Casats, ademés de las penas, y treballs, que tenen, per viurer Christianament, y salvarse, ne tenen moltes mes, y molt mes pesadas, per viurer con á bons Casats. Octavament, que la criansa, educació, y acomodament dels Fills, es una carrega tant gran, que abröma, y que casi trastöca á tots los Casats; perque, ó no los crian, ni educan be; ó no ho poden fer; ó no los poden dar estat, y conveniencias per viurer com ells desitjan; ó be no fan las diligencias que deurian fer, per darlos estat convenient.

Del que havem dit fins assi, se veu clarament, que los Minyons no deuen entrar en algun de aquestos Estats, sens ser cridats, y moguts de Deu, per entraren lo estat, en que los vol, perque si per son capritxo, y passió,

entran en algun de aquells estats, es casi impossible que després viscan bé, y que suportian ab quietut, contento, y alegria de son esperit, las penas, y treballs, que porta en si lo estat que prenen; y així per acertar la elecció del estat per lo qual Deu los ha criat, y al qual Deu los crida, deuen escoltar ab atenció, y quietut de son esperit, lo que Deu los diu al cor, y comunicar, y consultar ab lo Pare Confessor, los tochs, fins, y motius, que tenen en son cor; deixantse únicament, ab gran fe, y confiança, en la ma de Deu, y de son Confessor; y no anar apressurats en pendrer la resolució, porque lo Dimoni, sol donar entenent que es inspiració de Deu, lo que solament es una sugestió sua, per enganyar, y perdre un anima; lo que se descobra facilmente, per medi del Confessor, no prenent facilmente la resolució, sino aguardant temps, porque si lo toch, y desig que te lo cor, prové del Dimoni, prest se inquieta, altera, y perturba, si no se cumpia, porque lo Dimoni es turbulent, inquiet, impacient, y confus, y aixís toca, y mou lo cor de un, ab confusió, y turbulencia, ò impaciencia, pero si lo toch del cor, prové de Deu, ilustra mes cada dia lo enteniment, y suavisa, y conforta lo cor, y li dona una gran fe, y confiança, y una gran constancia, en la resolució que pren, mentres que un persevera en ferli fidel, y en observar la sua santíssima Lley.

En quant als Oficis, Arts, ò Empleos que volen pendrer los Minyons, que volen viurer en lo Mon, es precis, que antes mixian també las penas, y treballs, ò conveniencies, y disconveniencies, que tenen, y que portan en si, perque no deixian despres ab vergonya, y confusio lo Ofici, ò Art que prengueren. Per lo que deuen advertir, que encara que en tots los Arts, y Oficis pogan fer bona fortuna, ò adquirir bens, y conveniencies per passar esta vida, y merits per alcançar després lo Cel, però que es molt difícil que rehiscan en aquells à qui no tenen inclinacio, encara que sos Pares, ò altres Parents los ho aconsellian, perque quant la naturalesa de un home no te inclinació á un Art, ò à un Ofici, tots los avisos per exercirlo be, valen molt poch, perque no donan geni, ni inclinacio alguna. Però al contrari, poden tenir gran esperanza, de fer be sa fortuna, en aquell à qui tenen inclinació en lo cor, y la capacitat, y gracias naturals per exercirlo be. Pero deuen també advertir, que per fer bona fortuna en lo Ofici, ò Art que prenen, no basta la inclinació del cor, ni el tenir la capacitat, y gracias naturals per exercirlo be, sino que se requireixen moltes altres cosas, com son el ser vigilant, y permanent en la execució, y compliment de son Ofici, fer sempre home de be, es à dir, no usar may de frau, ni engany, ni de maldat alguna, per

al-

alcançar lo que desitja, perque no pot subsistir fortuna alguna, que se alcança ab tals mètodes; ser regulat en lo gasto, perque si gasta superfluament, y mes del que guanya, després no tindrà per las cosas útils, y necessàries; procurar tenir sempre bons amichs, perque ab son apoyo puga alcançar lo que li convé, y subsistir en cas que per envidia, y malicia de algú, li vingues alguna desgracia de son sobe-rà, y procurar tenir sempre bon nom, y reputació; perque així ningú se avergonyia de ellà a son costat, ni de ferli son amich.

De lo que havem dit fins aquí, se veu que los Pares, ni los Parents propinquos de un Minyó, nol deuen obligar, ni à pendrer algú estât, ni algun Ofici, ò Art per passar la vida, contra la sua inclinació, y geni, sino que després de haverli representat tot lo be, y mal, que se troba en los estâts, ò en los Oficis, deuen deixar-lo ab tota llibertat, per elegir, y pendrer aquell, á qui ell judica per mes util, y convenient per ell, al qual se major inclinació, geni, y capacitat.

DELS FILLS NOBLES PER LLUR SANCH.

UNa de las desgracias mes grans, que poden tenir los Minyons Nobles de Sanch, es no conceixer lo que son, perque desta ignorancia los resultan moltes desgracias, que son la ruina de sas personas, casas, y familias, y

à vegades de tota la República, perquè no obran conforme à lo que son, sino que obran contra de lo que son, y de lo que deuen fer. Per evitar pues estas desgracias, es necessari, que los Minyons Nobles de Sanch, sapian lo que son, y lo que deuen fer. Y per saber asò, es menester advertir, que los Minyons Nobles se deuen considerar de tres maneras; es à saber, en quant al ser natural que tenen; en quant al mon; y en quant à Deu; y entendre, y considerar bè, lo que son en cada una de aqueſtas maneras.

Primerament en quant al ser natural, los Minyons Nobles, no son mes, ni menos, que los Minyons pobres, perquè no tenen res, que los Pobres no ho tingan, y estan subjectes à las mateixas misèrias, que pateixen los Pobres, sens poderse eximir dellas, ab tot lo poder, y riquesas de sos Pares, y no solament estàn subjectes à las mateixas misèrias, à que estàn subjectes los Pobres, sino que tambe las pateixan molt mes, perquè son mes debils, y delicats; y així senten mes lo fret, y calor, y estan mes subjectes à las malalties, y à las constipacions, y fluxions; y senten mes las incomoditats, y falta de las cosas convenientes, y la molestia de los Vents, Plujas, Pusſas y Moscas, y cosas semblants; de las quals los Pobres sen riuen, y no fan cas. Y no solament los Nobles, y Richs estàn subjectes à las malalties, atxaques, y mi-

se-

ferias, que pareix locos , sino que també estant igualment subjectes , à las miserias que pareix lo esperit , perque també naixen ignorants, y sens enteniment com los Pobres, y si volen alcançar la Sabiduria , y las Sciencias , se han de aplicar al estudi , com los Pobres. Així mateix naixen sens virtut , y ab los set vicijs capitals , com los Pobres , y per arrancar estos vicijs de son esperit , y plantarhi las virtuts , es precis , que hi treballian tant com los Pobres , y no sols los costa tant , sino que encara los costa mes , perque los vicijs capitals , troban mes foment en los Richs , que en los Pobres, perque totas las passions humanas demanan llibertat , y riquesas , per entregar-se plenament à los objectes , y lo pitjor es , que quant mes poderosos, y richs son , tant menos tenen qui los corregesca , perque apenas ningú gosa oposar-se á los gustos , y passions , y troban també moltes personas lisongeadoras, y poch temerosas de Deu nostre Senyor , que los aplaudeixen tot lo mal que fan . Tambe están los Richs, y Poderosos , mes subjectes à las tristesas , y melancolias que los Pobres , perque los apar, que en tot se deu cumplir son gust , y appetit , lo que no pot ser , per mes Richs , y Poderosos que sian , perque sempre hi ha moltes causas inevitables, que impedeixen, que no gozian lo que apeteixen, y de altre part , quant mes se cumplen los gustos, y appetits, tant mes creixen las

las passions, y los desirs de gozar dels gustos, y deleytes ; y com no sempre pogan cumplir los gustos, y passions, cauhen en unas melancolias, migranyas, y tristesas inexplicables, è increhibles als Pobres, porque aquestos, com no estan acollumats à patir semblants tristesas, y melancolias; y veuhen que los Richs, y Poderosos, abundan tant en todas las cosas, los apar imposible, que pogan estar tristos, pero asò es la veritat, pues aixi ho ensenya la experiencia. De lo que havem dit fins allí, se veu clarament, que los Minyons Nobles de Sanch, considerats segons lo ser natural ; no tenen res, de que engreirse, y exaltarfe sobre los Pobres, porque no tenen res, que los Pobres no ho tingan, antes be tenen menos, porque tenen menos forsas, y robustes, menos delit, y gust, y mes tristesas, atxaques, y malalties.

Vejam ara, que son los Minyons Nobles de Sanch, en quant al Mon. Casi tothom me sabrà dir, que son Fills de Cavallers, ò de Comptes, ò de Barons, ò de Marquesos, ò de Duchs, ò de Princeps. Pero jo voldria, quem diguessen, que cosa es ser Cavaller, Compte, Baro, Marqués, Duch, ò Princep? La desgracia que tenen los Minyons Nobles, es que no solament lo Mon los considera com à Cavallers, Comptes, ò Barons, &c. sino que ells tambe se miran aixi, y com una especie de homens,

mens, distinguits en la naturalesa dels demés
homens, perquè desde petits se veuen tractats
ab molt honor, y submissió, y així pensan
que son fer consisteix en los Titols que tenen
de Cavalier, ò de Compte, ò de Barò, &c. lo
que es un error molt pernicios, per los dits
Minyons Nobles, perquè de ell se originan
molts d'ánys, perquè primerament de aquest
error naix, que ells se exaltan en son esperit,
molt mes de lo que es just, perquè no conside-
ran sino los Titols, que los elevan sobre los de-
més; y de aquí provè el fer poch apreci dels
Minyons Pobres, encara que tinguin bonas qua-
litats en lo esperit, perquè no consideran sino
lo que los eleva sobre los demés. També naix
del dit error, el voler gastar un gran aparato
de vestits preciosos, mobles, y criats, encara
que vejan que sos bens no podan suportarho,
perquè pensan, que lo Titol de Cavalier, ò de
Compte, los obliga à gastar aqueix fausto; pe-
ro se enganyan; perquè sols deuen gastar lo
que basta, perquè sa dignitat sia respectada, la
qual perquè sia respectada, basta que gastin
solament, lo que sos bens poden suportar; y
de voler gastar mes del que poden, sols tran-
hen, el ser despreciats, y dejectats, y reduhirse
à un estat misero; que després es son afront.
Finalment, del dit error naix, el voler que
tots los demés se submerian a ells, y los ser-
vescan, y obeheSCAN, perquè com desde petits
fe

se veuen tractats ab molt honor, y submissió pensan que tenen dret especial de ferse servir de tothom, y que tots los demes deuen estar subjectes à ells; lo que es un engany molt pernicios, perque las submissions, honors, y servituts, que los altres los prestan deuen ser voluntarias, y naixer del bon efecte que los tenen, y del agraïment que tenen de sa virtut, y merit, y de la virtut, y merit de sos passats, y si lo Noble vol obligar, que se li donian ditas submissions, honors, y servituts, per lo merit de obtenirlas, y desvia los animos de prestarlas; y així per evitar tots estos danys, explicarè que cosa es en lo Mon, ser Cavaller, Compta, y Barò, &c. y que cosa es ser Fill de un Cavaller, ò de un Compte, &c.

Y perque los Minyons Nobles entengan lo que los dirè, deuen advertir; que la Noblesa, y authoritat, que los Reys donan à las personas benemeritas, per recompensar sa virtut, y per estimular als demes à la virtut, prové de la suprema Excellencia, y Senyoria, que Deu te sobre totes las criaturas, à las quals, així com los dona lo Ser, y las virtuts que tenen, així dona també als homens aquell gran de Senyoria, y Authoritat, que tenen sobre los demes segons lo titol de Noblesa, que los Reys concedeixen, com à supremos Ministres de Deu, y així com las Criaturas, participan ab desigualtat de mes, y menos, y lo ser, y las virtuts,

tuts, que Deu los comunica, així també, participan los Homens ab desigualtat de mes, ò menos, la Noblesa, Authoritat, y domini, que Deu los dona sobre los demès. Aquest es lo origen verdader, de la verdadera Noblesa, Excellencia, Authoritat, y Senyoria dels Cavallers, Comptes, Barons, Duets, Prínceps, y Reys, y tots aquests noms, y titols no son sino una testificació publica de la virtut que tenen, ó que han tingut sos passats, y una testificació que los Reys com á Supremos Ministres de Deu, fan á las personas benemeritas del poder, y Authoritat, que sobre los demès se los concedeix, de part de Deu, Y perque los Minyons Nobles compregan millor esta veritat, deuen advertir, que encara que los Reys, ó sos Ministres, sian los que concedeixen los dits titols, pero que la Excellencia, Authoritat, y domini, que se comunica ab dits titols, solament provè de Deu; així com, encara que los Reys sian, qui elegixen las Personas Benemeritas, per Bisbes, y Archebisbes, no son los Reys, qui los fa Bisbes, ó Archebisbes, ó qui los dona lo poder, y Jurisdicció, per regir, y conduhir las animas de sos Bisbats, ó Archebisbats, sino que es Deu nostre Senyor. Així també encara que la Realitat, (y demes formas de govern, que hi ha en lo mon) haja tingut origen, de la elecció, y consentiment dels

Pobles , pero no son los Pobles, qui donan lo verdader domini , y authoritat per regirlos, y conduhirlos , sino que es Deu nostre Senyor. Així com tambe , encaraque los Cardenals fan ara , los qui elegeixen lo Summo Pontifice , y en temps passat , fossen los Ecclesiastichs de Roma , ab lo consentiment de la Plebe , y del Emperador Romà , no donan, ni han donat may, la Authoritat, y Excellencia, que te lo Summo Pontifice sobre los Fideis , sino que dita Authoritat, y Excellencia prové de Christo Senyor nostre, Summo, y Etern Sacerdot, el qual ha comunicat, la sua Authoritat, al Summo Pontifice , perque com à Ministre seu, la comunicas als altres, segons lo ordre, y titol que los concedeix. Finalment , encara que per lo contracte Matrimonial ; lo home adquirezca verdader domini del cos de la dona , y la dona , del cos del home , no es lo home, ni la dona , qui dona aquest domini, sino que es Deu nostre Senyor, com à Senyor que es del home, y de la dona ; així també Deu Omnipotent, Supremo Rey de Reys, ha comunicat son domini , y Authoritat als Reys de la terra , perque com à Ministres seus, la comunicassen á las personas Beneméritas , segons lo grau , y titol que los concedeixen. Lo que no solament es ver, respecte dels Reys , y Senyors del Poble Christia ; sino tambe, respecte dels Reys, y Senyors del Poble

Ge
de ntil , perquè també los Pobles Gentils , son
pr Deu Omnipotent , y pertanyen á la sua Su-
ma Senyoria , y los regeix , y governa , per
medi de sos Reys, y Senyors ; així com convè
per mes gloria de sa Divina Magestat , y per
y profit de sos elegits, per amor dels quals, obra
y permet , tot lo que obra, y permet. en aquest
mon. Y perquè los Homens no veuen , ni
consideran lo que Deu Omnipotent , trau del
Poble Gentil , ni lo fi que tenen en l'altra vida,
las cosas que passen en aquest mon , però
pensan molts , que Deu no cuyda del regi-
men, y govern del Poble Gentil, del que restaran
ben defenganyats , quant sian en l'altra vida.

De lo que fins allí havem dit , se veu clara-
ment , que ser Cavaller, Compte, ò Barò, &c.
es ser una persona , que en lo ser natural, es
com las demás , pero que te una reafirmació
real de la sua virtut , ò de la virtut de sos pas-
sats , ab un cert poder , y authoritat , que lo
Rey, com á Supremo Ministre de Deu, li ha
concedit sobre de algunas personas, per regir-
las , y governarlas, y per patrocinarlas, y de-
fensarlas , y per procurarlas son be temporal,
y espiritual. Y que lo ser fill de Cavaller, ò
de Compte, ò de Barò , &c. es ser fill de un
home, que essent com los demás, ha meregut
per la sua virtut , ò per la virtut de sos pas-
sats, que lo Rey lo elevàs, y constituís sobre los
demés, pera regirlos, y conduirlos, y pera patro-
cinar.

cinarlos , y defensarlos , y procurarlos son be.

De aquí se veu també la submissió , respecté , y honor , que se deu à las personas Nobles pues per sa virtut , ò per la virtut de sos passats mereixen , que sian regoneguts , y que estigan elevats sobre los altres , pera regirlos , y conduirlos , y pera patrocinarlos ab lo poder , y authoritat , que se los ha concedit. De aquí també se veu lo molt , que las personas Nobles deuen treballar , per procurar lo bé publich , porque los Reys los han concedit la authoritat , y excellencia sobre los altres , ab la esperança , que continuarian sa virtut , y la perpetuarían en los descendents ; y de aquí se veu , la obligació , que tenen los Fills de personas Nobles , de imitar las virtuts de sos passats y que sino los imitan en la virtut , los deshonran ab las obras , porque los son dessemblants.

Passem ara á veurer , lo que son los Nobles , y sos Fills en quant à Deu. Y porque tots ho pugam saber , es menester que ab la Fe Catholica , cregàm , y confessem las veritats següents. Primerament que totas las Animas racionales , son una viva Image , de Deu nostre Senyor , porque son dotadas de enteniment , y voluntat , que son las dos potencias , ab que Deu Omnipotent obra totas las cosas , sens necessitat , ni de altra potencia , ni de cosa alguna. Segonament , que esta viva Image de nostra Anima se afea per qualsevol desor-

desorde, que cometia, perque degenera de lo que deu fer, ò sia sent lo que no deu fer, ò sia dexant de fer lo que deu fer; ab la advertencia, que si lo desorde es grave, se afea gravement, y se fa monstruosa, y abominable als ulls de Deu nostre Senyor, y mereix que Deu la reprobria, y la miria ab aversió, é indignació. Tercerament, que la nostra Anima, per fer una viva imatge de Deu nostre Senyor, es elevada per la gracia santificant, ab que Deu la santifica, y hermosca, à fer lo objecte dels Divinos Carinyos, y à fer tinguda per Filla sua, adoptiva, y heretara de la sua immensa Gloria, perque per la gracia santificant, es participant de la Naturaleza Divina, y per consegüent de tot lo que pertany à la Naturaleza Divina.

Suposadas estas veritats catholicas; se veu clarament, que una persona Noble, que està en gracia de Deu, perque cumpla be las obligacions, es una persona, à la qual Deu nostre Senyor, se complau de donarli lo domini, y authoritat, que te sobre los altres, y de mirarla com à Filla sua adoptiva, y heretara de la sua eterna Gloria, pero al contrari; una Persona Noble, que està en desgracia de Deu, es una Persona, que en lo mon, es elevada sobre las altres, y mirada ab molt respecte, y submissió, y en los ulls de Deu, es tinguda per vil, y abominable, y mirada ab aversió, y reprobació. Y perque los Minyons Nobles,

bles, compregan millor esta veritat deuen advertir, que sent Deu, com es, lo fi de to-
tas las cosas, comunica sos dons, y gracias
als homens, ab lo pacte, y condició, que
ne usian be; y així quant los Senyors, y Perso-
nas Nobles, no usian be, de las riquezas, y del
domini, y authoritat, que los ha dat sobre
los altres, asó es ab molta displicencia de Deu
Nostre Senyor, y devant de Deu son tinguts
per inichs, è injustos possessors dels bens, y
riquezas, y plaças que obtenen.

De aquí se veu la humilitat, que deuen
tenir las Personas Nobles ab totes las personas,
que en lo mon los son inferiors, porque no
saben; si en los ulls de Deu nostre Senyor
son menos amadas, y mes dignes de reprehen-
ció; y si los inferiors, los excedeixen en la
virtut, y si en lo Cel, seràn mes exaltats que
ellas. De aquí se veu també, la virtut que
deuen tenir las Personas Nobles, porque Deu
nostre Senyor los ha concedit la Authoritat,
y Excellencia sobre los demás, porque los pro-
curian lo be espiritual, y temporal, així com
pugan. Així mateix del que havem dit, se veu,
que los Minyons Nobles deuen imitar la vir-
tut, y accions heroicas de sos passats, y pro-
curar ab lo bon exemple la virtut, à tots los
demés Minyons, y Condeixebles; porque la ele-
vació, que tenen sobre los altres Minyons, los
obliga à darlos exemple, y estimularlos à la
vir-

virtut, y així los Minyons Nobles, deuen per raho de sa Noblesa, assistir al Temple, y als Oficis Divinos, ab major puntualitat, respecte, y reverencia, que los altres; ser mes caritatus, y misericordiosos; ser mes quiets, pacífichs, y humils, ser mes cortesos, y modestos. Finalment per raho de la Noblesa, y excel·lencia que tenen deuen ser lo exemple, norma, y forma, de viurer be los altres Minyons. Deu nostre Senyor vulla per la sua pietat, y misericordia, y per amor del Sagrat Cor de Jevs, concedir á tots los Minyons Nobles, una coneixensa clara de son ser, y de las obligacions, y un cor recto, per fer, y cumplir en tot, la sua Divina voluntat. *Amen.*

DE LA GLORIA, (a) Y GRANDESA VERDADERA à que deuen espirar los Minyons.

LO primer cuydado de aquells, que intrucixen la gent jove, ha de ser donar-los principis, y reglas, que los serveſcan de guia, y de nort, per discernir en la lectura dels Authors, la verdadera gloria, de la falsa, y per poder apartarse de aquesta, y alcançar aquella.

Nostre ſegle, y encara mes, nostra Nació; te una gran necessitat, de ſer deſenganyada de un ſens numero de errors, y falsos judicis, que venen

(a) Tot aquest capítol està en lo 3. to. de M. Rollin,

venen de dia en dia mes dominats sobre la pobresa, y riquesas; sobre la modestia, y lo fausto; sobre la simplicitat dels edificis, y mobles; sobre la sumptuositat, y magnificencia, sobre la frugalitat, y los refinaments; y abundancia de la taula; y per dirho en una paraula, sobre casi tot allò, que fa lo objecte del menyspreu, ò de la admiració dels homens.

Lo gust publick, ve á fer sobre aſſo, la regla dels jovers; perque miran com estimable, lo que es estimat de tots; y no es la rahò, sino lo costum, qui los guia. Y aixies summament convenient, dissipar los falsos judicis, que los enganyan, y deslliurarlos dels errors populars, que han contrret desde perits, y ensenyarlos á fer lo discerniment del verdader, y dels fals, del be, y del mal, de la grandesa verdadera, y de una vana elevació, y de impedir, que lo contagi del mal exemple, y dels costums viciosos, no infectia lo esperit de las gentes jovers, y no ofegua en ellas las bonas semillas del be, y de la virtut, que un nota en ellas.

Tota la Sabiduria del Home consisteix, segons Socrates, en judicar de las cosas, no per la opinió comuna, sino per la veritat; no per lo que ellas apareixen exteriorment, sino per lo que son realment. Y encara que parlant propiament, tant solament lo Evangeli, y la

paraula de Deu, nos pугan d'ar regles seguras, é invariables, per judicar be de las cosas, no obstant, per fer compendre millor, que los errors, que jo confuto en aquest Capítol, son condemnables, y contraris à la mateixa rahó natural, no trauré mos principis, sino del Paganisme, el qual nos ensenyará, que lo que fa al home verdaderament gran, y digne de admiracio, no son las riquezas, la magnificencia de las cosas, la sumptuositat dels vestits, ó dels mobles, lo deliciós, y abundant de la taula, lo lustre de las Dignitats, ó de la naixensa, la reputació, las accions lustrosas, y brillants, com son las victorias, y conquistas, ni tampoch las qualitats del esperit, las mes estimables, sino que es lo cor, que fa, que lo home sia, tot lo que es, y quant mes lo home tindrà un cor verdaderament gran, y generós, tant mes tindrà de menyspreu, per tot lo que apareixerà gran al resto dels homens.

Jo deixo també de proposar los exemples dels Sants, perque considerant las cosas mes humanament, y sentse un atent, y docil à la rahó, un se prepara à la Religió, y à la Fè, que manan las mateixas cosas, de que nos donan exemple los Gentils, pero proposantlas ab uns motius mes grans, y ab mes dignas recompensas. Y de aquesta manera los Minyons se van elevant per grans, á una virtut mes pura, y mes perfecta

RIQUESAS, Y POBRESA.

Com las Riquesas, sian lo preu, de lo que es mes estimat, y mes buscat en la vida; com son Dignitats, carrechs, terras, casás, emoluments, bonas viandas, &c. no es de admirar, que ellas mateixas sian mes estimadas, y mes buscadas, que tot lo restant. Aquest sentiment, que ja es molt natural als Minyons, es nodrit, y fortificat en ells, per tot lo que veuen, y ouen; perque tot s'ona de alabanças de las Riquesas. Lo or, y la plata, fan lo unich, ó lo principal objecte de la admiració dels homens, y de sos desitjs, y de sos treballs, perque los miran, com lo que fa tota la dulçura, y la gloria de la vida; y la Pobresa al contrari, com lo que fa la vergonya, y despreci.

No obstant, la antiquitat nos dona un Poble enter (segons refereix Seneca Epist. 115.) que aclamà contra tals sentiments, pues havent Euripides posat en la boca de Bellorophon un Elogi Magnífich de las Riquesas, que acabava per aquest pensament; *Las Riquesas, fan la ditxa soberana del Genero Humà, y es ab rahó que ellas excitin la admiració dels Deus, y dels Homens*: Aquests ultims Versos revoltaren tot lo Poble de Athenas, y se alsà ab una veu comuna contra lo Poeta, al qual hauria tret de la Vila, à fora lo camp, si ell no hagues pregat, que esperassen lo ultim de la Obra,

ahenc

ahont la alabança de las Riquesas fou destruhida miserablement.

Lo poble Roma no pensaba menos noblement. Sa ambició era adquirir molta gloria, y poch's bens. Cada hu buscava, diu Valerio Maximo, *Lib. 4. Cap. 4.* no à enriqueirse, sino á enriqueir sa Patria; y ells estimavan mes ser pobres en una Republica rica, que ser richs essent la Republica pobre. De manera, que era ordinari als més grans Homens morir sens deixar, de qué pagar los gastos de sos Funerals.

Talera també, la disposició dels Antichs Magistrats de França, pues en la Historia dels primers presidents del Parlament de Paris, se llegeix, que lo Celebre Joan de la Vacqueria morí mes rich de honor, y de reputació, que de bens de fortuna; pues havent deixat tres Filles Hereteras, solament de sas virtuts, lo Rey Lluís Onzè son Amo, per regoneixensa dels serveys, que li havia fet, prengué lo cuydado de casarlas, segons sa condició, ab sos propis diners.

Una paraula del Emperador Valeriano, nos fa compendrer també, la estima ques feya de la Pobresa en aquell temps. Ell havia anomenat per Consul á Aurelio, aquell mateix, que despres fou Emperador, y com era pobre, encarregá á la guarda del Tresor, donarli tot lo diner, que avia menester per los gastos, que ha-

havia de fer, entran en aquest Carrech, y li escriviu ab estos termes. *Vos. donareu à Aurelio, que Jo he ànomenat Consul, tot lo que serà necessari per los Spectacles, á que lo obliga lo costum. Ell merceix aquest socòs per causa de sa pobresa, quel fa verdaderament gran, y quel posa desobra de tots los altres.*

Veus aquí, com en tot lo temps, y en tots los estats, han pensat aquells, que tenian la Anima verdaderament noble, y elevada. Aquestos grans Homens, persuadits, que res no denota mes la petitesse, y la baixesa de es, perit, que amar las Riquesas; y que al contrari, res no es mes gran, y generós, que el menysprearlas, feyan consistir la mes alta virtut, en suportar ab noblesa la Pobresa, y à mirarla com à un be, y profit, y no com à una desdita. Segons ells, lo segon grau de virtut, consistia en fer un bon us de las Riquesas quant las possehián: Y judicavan, que lo empleo mes conforme á sa destinació, y lo mes propi als Richs, pera guanyar la estimació, y amor dels Homens, era fer servir sas riquesas al be comu, com ho diu Cicero en lo Llibre primer dels Oficis, *num. 68.* y Seneca judicava, que res no possehia mes, que lo que havia donat.

Plutarco refereix, que Cimón, General Ateniense, no crevia tenir grans bens, sino per comunicarlos à sos Ciutadans, per vestir los uns, y per llevar la miseria dels altres. Lo que

Philopemon guanyava sobre lo Enemich, no ho empleava, sino per donar Cavalls, ò Armas als que no tenian, y per pagar la recció dels Presoners de Guerra. Araro, General dels Acayanitas, se feu amar universalment, y salvà sa Patria aplicant los presents, que rebia dels Reys, per calmar las divisions que regnavan, pagant los deutes de uns; ajudant los altres en sas necessitats, y rescatant los Catius.

Per contentarme de un exemple sol entre los Romans. Pliniolo Jove, gastá summas considerables, per lo servey de sos Amichs; perque condonà à un tot lo deute quel li devia; pagà los deutes que un altre avia contret per justas causas; ell aumentà lo dot à la Filla de un altre, à fi que ella pogués sostenir la Dignitat de aquell, que se devia casar; ell donà à un altre, per fer Cavaller Romà; per gratificar un altre, li vengué una terra, per menos del que valia; ell donà al Poeta Marcial, per tornar sen en son pais, y per acabar ab sossego sos dias. Fou facil en passar los comptas de sos Familiars, y los condonà voluntariament los drets: ell gratificà la sua Dida ab una terra, que bastà per ferla viurer; ell feu un present à la Vila de Coma, Patria sua, de una Biblioteca, ab renda bastant, per mantenirla: ell gastà lo salari dels Professors per la instrucció de la Juventut: y feu una casa, per criar los Orfans, y Minyons dels pobres. Y tot açò ho feu, ab una

pe.

petita renda, perque la su frugalitat, y parsimonia; era (com ell diu en lo Llibre 2. Epistola 4.) lo fondo rich, que suplia lo que faltava à sos bens, y renda, y que fornía à totes estas lliberalitats, que nos admiran en un particular.

Demania un als Minyons, y als Jovens, lo que pensan de un tal exemple; sentlos comparar aquest noble, y amable us de las Riquesas, ab aquell que fan alguns homens inhumans, que viuen com sino estiguessen nats, sino per ells solament; que no estiman los bens, sino perque serveixen de instrumens à sas passions, per entretenir sa torpesa, lo amor de las delicias, una vana ostentació, una curiositat inquieta: que no serveixen de algun refugi, ni per sos proxims, ni per sos amichs, ni per sos àntichs, y fidels domesticchs; y que crehen no deurer res, ni á la fanch, ni á la amistat, ni à la regoneixensa, ni al merit, ni à la humanitat, ni tampoch à la Patria.

Mussur de Turena, havent pres lo comandament de la Armada de Alemanyà, trobà las Tropas en tan mal estat, que vengué los vasos de plata, per vestir los Soldats, y per remontar la Cavalleria, lo que feu mes de una vegada. Y encara que ell no tingués sino unas deu mil lliuras de renda de sa casa, no volgué may acceptar summas considerables, que sos Amichs li oferiren; ni pendrer res à fiar als Marxants,
de

de por, deya ell, que si venia á fer mort, no perdesen una bona part. Mentres que ell comandava en Alamanya, una Vila neutral, que cregué que la Armada del Rey anava á passar per allí; feu oferir à est General cent mil escuts, per obligarlo, à pendrer un altre cami, y per compensarli un dia, ò dos de martxa, que podia costar mes à la Armada: *Jo no puch en consciencia* (respongué Mussur de Turena) *acceptar aquesta summa, perque no he tingut intenció de passar per aquesta Vila.*

La acció del graa Scipion en Espanya, quant ajustà al dot de una Jove Princeffa, que havia fet personera, lo preu que sos parents havian portat per rescatarla, no li ha fet certament menos honor que las mes famosas conquistas.

En la vida del Cavaller Bayart se llegeix una acció, que no mereix menos alabança: Quant Bressa fou presa del assalt dels Venecians, salvà del pillatge una cosa, ahont se havia retirat, per ferse curar de una llaga mortal, que havia rebut en el Siti, y posà en segurança la Senyora de la casa, y à dos Fillas jovas que estavan ocultadas en un pueſto retirat. Aquesta Senyora per manifestarli sa regoneixensa, li oferí una bosa, ahont hi havia dos mil, y finch cents ducats, los quals rehusà constantament. Pero vehent, que son rehùs afligia sensiblement à la Senyora, y no volent deixar à la Hostesa mal contenta, consentí

à rebre lo present; y havent fet venir las dos Fillas joves, per despedirse de ellas donà à cada una de ellas mil ducats, per ajudarlas à casar, y deixà los finch cents, que restavan, per ser distribuïts à las Comunitats, que haurian estat robadas.

Però per compèndrer millor, com lo desinterressament te de Noblesa, y Grandesa, consideremlo, no en los Generals de Armada, y en los Prínceps, dels quals la potencia, y la gloria sembla que poden llevar lo resplandor de aquesta virtut, sino en las personas de mes baix ordre, respecte de las quals, res no pot excitar la admiració, sino la mateixa virtut. Un pobre home refereix Sant Agutí Sermó 178. que era portèr de Milà, trobà un sach, ahont hi havia dos cents escuts. Aquell quel havia perdut prometè donar vint escuts á qui lo hagués, trobat, hil tornas; y havent donat bonas provas, que lo sach li pertanyia, lo Portèr li tornà. Ple de alegria, y de regoneixensa oferí á son benefactor los vint escuts, los quals rehusà absolutament lo porter. Vhent que no volia los vint escuts, se reduí à deu, y després à finch. Però trobantlo sempre constant en no voler acceptar res, diguè ab un to de colera, y llançant lo sach per terra: *Jo no he perdut res, si vos no voleu pendrer res.* Lo portèr rebè los finch escuts los quals donà prest als Pobres.

En lo principi desta centuria succehi en

França , que detenintse uns Soldats , à despuellar los cosfos de aquells que havian mort , lo Oficial que los comandava , per animarlos à perseguir vivament lo Enemich , y en lo mateix temps , per compensarlos lo que deixavan , los llancà quaranta , ò sinquantà doblas , que tenia la botxaca. Pero la major part de aquests Soldats rehusa pendrer part de aquesta liberalitat , la qual trobaren afrontosa per ells , perque no tenia menester presents , per cumplir sa obligaciò , y servir al Rey ; el qual havent estat informàt de aquesta acciò , los alabà molt y feu distribuir à cada hu dells , una certa summa à vista de las Tropas , y tingué cuydado de donarlos carrech , quant se oferí ocasiò.

Cada hu sent be , llegint tals Historias , lo efecte que produeixen en son cor. Que comparia una conductatant noble , y generosa ab la baixesa dels sentiments de tantas personas , que no buscan ni estiman en las Ciutats , y Vilas , sino la ocasiò , y facilitar de enriqueirse ; y no tindrà pena de concloure ab Cicero en lo Llibre segon dels Oficis , numero 77. que no hi ha vici mes infame , que la avaricia , singularment per aquells que son constituits en Dignitat , y que son obligats à procurar lo be dels altres.

Aquest asecte à las Riquesas , es un defecte , que deshonra també moltíssim à la Gent de Lletras ; y al contrari , res no los fa meshon-

ra , que mirar las riquesas ab indiferencia. Per lo que , si un home de lletres te molts bens en sa casa , no los deu tenir en lo cor : Pero si ell no los comunica als que necessitan , serà senyal evident, que los tindrà en lo cor. Així Seneca , per meselogis, que haja fet de la Pobresa , se creu que tenia lo afecte , y apegó à las Riquesas pues possehia molts bens , molts terras , molts Jardins , y molts casass magníficas , que li eran superfluas.

Per exemple dels Homens de lletres pot servir Mussur Vitamant, el qual després de haver ensenyat ab molta reputació la Filosofia en lo Col·legi de Boves , ahont havia ellat educat , fou cridat à la Universitat de París , per ocupar la principal Dignitat, desde la qual fou cridat , à la Cort per la educació del Príncep, que fou Felip Quint Rey de Espanya: després del qual , fou empleat per la educació del Rey de França , que vuy es. Aquest Senyor pues ha tingut la honra , que las dos Cortes de Espanya, y França han tingut cuydado , en regoneixença de son mèrit , de oferirli beneficis , y pensions de gran valor , las quals ha constantment refusat, allegant per rahó , que son salari li bastava, y sobrava , per viurer segons son estat; en lo qual may ha mudat res , per lustrosos que sien estats los empleos que ha tingut.

Però avista de aquests exemples , no han de fer los Minyons de aquells , que per fugir

de la avaricia, cauhen en la prodigàlitat, y miseria sino que han de ser de aquells, que saben posar-se en medi de los extrems, y posar las cosas en raho; los quals en lo mateix temps, que tenen lo cor desapegàt de las Riquesas, procuran tenir lo necessari per passar sa vida, y se recordan, *que per un home honrat, millor es morir que caurer en la miseria*, com se nos avisa en lo Cap. 40. del Ecclesiàstich: *Filii in tempore vite tue ne indigeas; melius est enim mori, quam indigere.*

EDIFICIS.

Raro es judicar be, de lo que brilla exteriorment, y de lo que toca als ulls per un resplandor exterior. Pocas personas hi ha, que oygan parlar de las Piràmides Famosas de Egipte, sens ser transportadas de admiració, y sens clamar sobre la grandesa, y magnificència dels Princeps, que las edificaren. Pero jo no crech, que aquesta admiració sia ben fundada, ni que aquests edificis mereiscan, que un ne parlia ab tants elogis, pues ademés que costaren summas immensas, y que feren morir un sens numero de Homens, empleats al treball de aquestas masses enormes, ellas no eran destinadas per algun us solido, sino tant solament per la pompa, y ostentació, com refereix Plinio Llibre 36. de la Historia natural capitol. 12.

La verdadera elevació no consisteix en desitjar, ò en fer lo que una imaginació desreglada, ó un error popular representan com à gran, y magnífich. Ni consisteix en tentar las cosas dificultosas, perque son dificultosas, com feya Neron, que segons Tacito, era un desitjador de cosas increíbles.

Cicero en lo Llibre segon dels Oficis, numero 60. no troba obras, y edificis verdaderament dignes de admiració, sino aquells que tenen per fi la utilitat publica, com son aquaductos, per regar las terras, murallas de Vilas, Ciutadellas, Magatzenis, Ports de Mar, &c. Ell nota, que Pericles lo primer Home de la Grecia, fou justament vituperat, per haver gastat lo Tresor Publich, per embellir la Ciutat de Athenas, y enriqueirla de ornaments superfluos. Los Romans desde la fundació del Imperi tingueren un gust ben diferent, perque sols miravan lo que era gran en las cosas que espectavan à la Religió, ó à la utilitat publica. Tito Livio nota en lo Llibre primer numero 56. que regnant Terquino lo Superbo, se acabà la obra de fer correr las ayguas de la Ciutat; y se edificaren los fonaments del Capitolio ab una magnificència, que los secles posteriors han tingut pena de igualarla: Y al dia de vuy se admira encara la hermosura, y firmeza dels Grans camins, construïts per los Romans en diferents parts; los quals subsisteixen casi enters, després de tans segles.

Ab poca diferencia convé formar lo mateix judici respecte dels edificis particulars. Cicero examinant, qual deu ser la casa de un home constituït en Càrrech, y que te un Orde distinguit en lo estat, vol, que un hi busquia antes de tot, la utilitat, y lo us: Pero recomana sobre tot, evitar la sumptuositat, y magnificencia, dels quals lo exemple no manca may, de venir contagiós, y funesto, perque en esta materia, cada hu se pica, no solament de igualar als altres, pero si també de excedirlos. Un podria citar moltes famílies, que han estat, ó totalment arruynadas, ó notablement incomodadas, per la locura de edificar, sia à la Ciutat, sia à la Campanya, Casas magnificas, que absorbeixen lo be mes liquido de una Familia, y que passen ben prest à esfraïns, que saben aprofitarse de la locura dels primer, Amos. Y aixi los que están obligats à la educació de la Gent Jove; los deuen precaucionar ab temps, contra de un gust tant comú, y tant danyós.

Los Antichs Romans ne estavan ben apartats. Plutarco en la vida de Paulo Emilio, fa menció de un Elio Tuberon, gran home de be y que suportà la pobresa, mes noblement, y mes generosament, que ningun altre Romà; perque eran ferze Parents proxims tots del seu Nom, y de la sua Familia, los quals no tenian sino una petita casa en la Ciutat, y una altra à la Campanya, ahont vivian tots junts ab sas

Mullers , y ab un gran numero de Fills petits.

Entre los Romans diu Cicero , que no era la casa qui feya honra al Amo, sino que lo Amo era qui feya honra à la casa. Una cabanya entre ells , venia ser tant gran com un Temple, porque hi habitaba la justicia , la generositat, la bondat , la bona fe , y la cortesia. Pero pot un anomenar petita una casa , que contè tants grans virtuts.

Lo gust per la modestia dels edificis , y lo apartarse de tota sumptuositat en aquest genero , passa de la republica al Imperi , y dels Particulars als Emperadors mateixos; pues Tra- yano posava sa gloria , en edificar poch, à fi de poder entretenir mes los edificis antichs , no fent cas de tot lo que se dona à la ostentació , y à la vanitat, coneixent, com diu Plinio, en que consistia la verdadera gloria de un Princep, perque sabia, que las Estatuas , los Carros Triumfants , y los Edificis estavan subjectas à ser destruits , per las flamas , per lo temps , y per la fantasia de un Successor : pero que aquell que menysprea la ambicio , que modera sas passions , y que dona terme à una passió gran, es llohat de tot lo mon , durant sa vida , y encara mes després de sa mort , quant ningú es obligat à lloharlo.

Lo que succehi després, feu veurer, que ell havia pensat be , perque havent Alexandro Severo fet reparar moltes obras de Trayano , feu

posar en totas lo Nom de aquest Princep, sens sufrir que un hi posas lo seu. Lo Emperador Augustó, ab cinquanta anys que regnà, se contentà sempre de un mateix aparató, y dels mateixos mobles. Vespeciano, y Tito tingueren per ditxa, y plaer conservar à la Campanya la petita habitació, que los venia de sos Parens, sens ferhi alguna mutació. Aquellos Grans Senyors del Mon nos trobavan allotjats estranyament en una Casa, que no elieva edificada, sino per un simple particular. En lo dia de vuy encara se veuen los vestigis de la casa de Campanyadel Emperador Adriano, la qual no passa la grandesa de nostras Casas ordinaries, y no iguala à la grandesa de las Casas de mols Particulars de nostres dias.

Vuy hi ha homens, que no tenen altre merit que las riquesas, (y á vegadas provenen de un petit origen) que edifican à la Vila, y à la Campanya palacis superbos. Pero desgraciat qui se troba prop de eils, perque prest, ò tart, la Casa la Vinya, y la Heretat del Véni son consumidas en aquestes Grans Edificis, y sols serveixen per engrandir sos Jardins, y sos Horts tancats.

Lo que la Historia nos ensenya del Cardinal Amboise Archebisbe de Ruàn, y Ministre de Estat en temps de Lluís Dorzé de França, es un Exemple ben raro. Un Gentil Home de Normandia tenia una terra vehina à la Bella casa de Gelon, que à les hores pertanyia al
Arche-

Archebisbe de Ruán. Aquest Gentil home no tenia diners, per casar sa Filla, y per trobarne, oferí al Cardenal, vendre-li la terra à un petit preu. Un altre pot ser hauria aprofitat aquesta ocasió: Pero lo Cardenal, sabent lo motiu del Gentil home, li deixà la terra, y li donà graciosament lo diner, que havia menester, per casar la Filla.

Lo Duch de Borgonya, pot en esta materia servir de Exemple als Prínceps, y grans Senyors: pues tenia un gran aborrimient per tot lo que era fausto, y gasto inutil, perque pogues fer mes bellas liberalitats. Per esta rahò no volguè mudar las ximaneas, y ferlas à la moda, ni comprar una casa de divertiment, per lo preu de unas sinch centas lliuras, per mes que li aconsellassen una cosa, y altra. Gran benedicció; y present del Cel, es per un Regne, un Príncep de aquest caracter. Per alcançar una gloria, y grandesa verdadera, quant mes val un amor compassiu per los pobles, que per socórrerlos, se priva de moltes cosas, que no tota magnificencia dels Edificis Superbos.

Assò es lo que lo Rey Lluís Catorzè de França, estant per morir, (que es lo tems en que un judica be de las cosas) feu entendre al Rey que vuy regna. Entre altres avisos que li donà, li digué *Jo he amat molt la guerra; no me imites en assò, ni tampoch en los grans gastos, que jo he fet.* Y Muñur Vitamant ha contat, que

lo Rey de Espanya Felip Quint li ha referit, que en lo ultim entreteniment, que tingué à solas cap á cap ab son Avi Lluís Catorzè, antes de partirse per Espanya, li digué ab las llagrimas als ulls las mateixas paraulas.

MOBLES, VESTIT, Y EQUIPATGE.

REs de tot alsò, fa á un home mes gran, ni mes estimable, perquè ninguna cosa desfasa part del home, sino que es fora dell, y li es enterament estrany. No obstant, veus assí, en que la major part dels Homens fan consistir sa grandesa. Ells se miran com à units, é incorporats ab tot lo que los circueix, sían Mobles, Vestits, ò Equipatge, y engrandeixen lo mes que poden, per tot aquest aparato, la idea que formen de ells mateixos. Per alsò se judican molts grans, y se jactan de apareixer als ulls dels altres.

Pero per judicar be de sa grandesa, es menester examinarlos en ells mateixos, y posar à part per alguns instants sa companyia, y equipatge; perquè à las horas un regoncix, que no apareixen grans, y elevats, sino perquè un los considera sobre sas cosas; pues quant son reduits à ells sols, à son propi ser, y à sa mida justa, aquest fantasma va desapareix. Ells son richs, y adornats exteriorment, com son las parets de sas casas de sos divertiments: Pero en son interior, sovint noy ha sino petiresa
baixe-

baixesa , pobresa , y un vacuo horroros de tot mèrit ; y algunas vegadas , aquest resplandor exterior , oculta també los crims mes grans , y los desordres mes vergonyosos.

Seneca diu , que Deu no podia millor condemnar ; ni degradar tors aquells bens exteriors , que fan lo objecte de nostres sentiments , que concedintlos sovint (com ho fa) als torpes , y malvats , y rehusantlos per lo ordinari à la gent de be. En efecte , ahont serian reduïts los bons , si no se judicava sino per lo exterior ? Y quantas vegadas , lo mèrit mes sólido , ha estat ignorat , y també exposat al menyspreu , perque estava ocultat baix un habit vil , y baix un exterior , que excitava poch ?

Plutarco refereix , que Filopemeno lo mes Gran Home de Guerra , que fou en la Grecia , y que illustrà tant per son mèrit la Republica dels Acayanitas , vestia per lo ordinari , molt simplement , y marxava molt sovint , sense companyia , ni equipatge. Ell arribà sol en aquest estat en la casa de un Amich , quel havia convidat à menjar en sa casa. La Mafresa de la casa , que esperava lo General dels Acayanitas , lo prengué per un Domestich , y li pregà , li volgués ajudar à fer la cuyna , perque son Marit estava absent. Filopemeno deixà sens cerimonia ni empaitg la capa , y se posà à tallar llenya. Havent lo Marit sobrevingut en aquest instant , clamà en la admiració , quel li causà

un tal espectacle: *Que es aſsò Senyor Filopemeno, y que vol dir aſsò? Aſsò es, diguè Filopemeno, que jo pago lo interès de mon mal exterior.*

Scipion Emiliano, ab ſinquanta quatre anys que viſquè, no feu ninguna compra de bens immobles, y quant morí, no deixà ſino quaranta quatre marchs de plata obrada, y tres marchs de or obrat, encàra que aguès eſtát lo Amo de las riqueſas de Cartago, y que aguès enriqueit los Soldats; mes que ningun altre General de Armada. Havent eſtat Diputat per lo Senat Romà ab un ple poder, per paſar lo bon ordre en las Ciutats, y provincias; y per ſer lo Inſpector de las Naciones, y dels Reys: encara que fos nat, de una de las mes Illuſtres Casas de Roma, y que haguès eſtát adoptat en una de las mes ricas, y que aguès tingut un caracter tant gran, per ſultenir lo nom del Imperi Romà, no menava ab ell ſino un Amich, que era Filoſoph, y ſinch Domèſtichs: Lo un dels quals, havent eſtat mort en lo viatge, ſe contentà dels quatre, que li reſtaven, fins que ne feu venir un de Roma, per replaſſar lo mort. Així preſt que fou arribát á Alexandria ab aqueſt poch ſequit, la fama lo descubrí, no obſtant las precaucions, que ſa modeſtia havia pres, y atragué al devant dell tota la Ciutat, al baixar de la Nau. Sa Persona ſola, ſens altra Escolta, que aquella de ſas virtuts, de ſos Empleos, y de ſos Triumfos, li baſtà, per ſer deſapareixer
fins

ans als ulls del Poble , lo brugit va del Rey de Egipte, que avia vingut en son encontra ab tota sa Cort, y per atraurer sobre ell sol, los ulls, las aclamacions, y los aplausos de tot lo mon.

Aquestos exemples nos ensenyan, que un no deu judicar dels homens per lo exterior, així com un no estima un cavall per sa gualdrapa. Un merit gran pot estar ocult baix un vil vestit, així com un vestit preciós pot ocultar grans vicis. També nos ensenyan en segon lloch, que es menester mes coratge , y forsa de esperit que nos pensa, per posarse sobre las opinions populars , y per no tenir una especie de vergonya , que lo mon ha atribuït al viurer ab un modo simple, pobre , y frugal. Seneca per mes Filosoph que fos, y que ho volgués apareixer, se avergonyia de anar à la casa, que tenia à la Campanya ab un carro de paysà, si trobava per lo camí personas honestas, quel coneguessen. Y a vista de assò diu ell mateix, que no estava ben sincerament convençut de tot lo que avia dit , y escrit sobre las excellencias de una vida pobre , y frugal : Pues deya, que aquell que se avergonyeix de un carro de paysà , fa cas de un carro magnífich; y es haver fet poch progrés en la virtut, no gozar declararse obertament per la pobresa, y la frugalitat, y ser atent à lo que diràn los que passen.

Ageílao Rey de Lacedemonia, estava en assò mes Filosoph, que Seneca, pues havent
Phar-

Pharnabazè Governador de una Província del Rey de Persia, desitjant la pau ab ell, lo congrès se feu en mitg de la campanya, ahont comparegué ab tot lo fausto, y ornato de la Cort de Persia. Ell estava vestit de Purpura brodada de Or, y Plata: Un estenia per terra Tapicerias superbas, y posaba sobre las Tapicerias cuxins richs. Agestlao empero vestit simplement, no feu aquesta cerimonia; porque se assentà en terra sobre una gleba. Lo fausto del Persa se confonguè, y no podent sostenir una tal comparació, reduhi lo sequit, y aparato à la simplicitat del Lacedemonio, imitant-lo. Però es lo cas, que un altre cortetj mes brillant que tot lo Or, y Plata del Persa lo acompanyava, y lo feya respectable, es á dir, son nom, sa reputació, sas victorias, y lo terròr de sas armas, que feya tremolar al Rey de Persia, fins sobre son trono.

Los Emperadors Nerva, Trayano, Antonino, Marco Aurelio, feren vendre los Palacis, los vasos de Or, y Plata, los mobles preciosos y tot allò que no havian menester. Aquestos mateixos Princeps, com també Vespaciano, Severo, Alexandro, Claudio segon, Tacito als quals son merit sol elevà al Imperi, y que tots los segles han admirat com los millors, y los mes grans Princeps amaren sempre una gran simplicitat en sos vestits, en sos mobles, y en tòt son exterior; y no tingueren sino menys-

preu , per tot lo que era fausto , y ostentació. Apartant tots aquests gastos inútils , trobavan un més gran fondo en sa modestia , que los mes avaros en sas rapinyas , y sens buscarà elevarse per un lustre exterior , no se mostravan Emperadors , sino per lo cuydado dels negocis. En tot lo resto se igualavan als altres Ciutadans , y vivian com à simples particulars. Pero quant mes se abaixavan , tant mes apareixian Grans , y Augustos.

Vespaciano , segons refereix Suetonio , en los dias solemnes bebia en una taça petita de plata , que li avia deixat la sua gran Mare. Lo sequit de Trayano era tant modest , que no enviava devant dell , à fer retirar la gent ; antes be algunas vegadas se detenia en los camins , per deixar passar los altres.

Marco Aurelio portava encara mes lluny lo desapego , de tot lo que te ayre de ostentació , y de fausto ; pues dormia sobre una cosa dura. Desde la edat de dotze anys prengué lo habit de Philosoph. Ell passaba sens Guardas , sens ornaments Imperials , y sens los senyals de honor , que se acostuman fer devant los Cefars , y Augustos. Y assí no era perque ignorás lo que era gran , y bo ; sino perque tenian un gust mes viu , y mes pur de una cosa , y altre ; y per la gran persuació en que estava , que la mes gran gloria del home , com també lo principal debit que te , singularment si obté algun poder , y
si se

si se troba en una plaça distingida, es, de imitar la divinitat, posantse en estat, de tenir menys necessitat de las cosas, y fent als demes tot lo be, que pot.

Lo Cardenal Ossat, tant celebre per la industria maravellosa, que tenia en los negocis, encara que no fos moblat, quant fou promogut á la dignitat Cardenalicia, no volgué acceptar la plata, carroça, cavalls, ni lo llit de domàs carmesí, que li feu de present, tres setmanas després de la promoció, lo Cardenal Joyosa dientli en la carta, que li escrigué; *Encara que jo no tinga tot lo que me convindria, per sustenir aquesta Dignitat, no vull per asó, renunciar á la abstinencia, y modestia, que he guardat sempre.* Una tal disposició es be mes gran, y mes estimable, que un equipatge magnífich, y un rich amoblament.

Las Damas Romanas nos donan també bons exemples del desapego, que tenian (quant convenia) á las joyas, y ornamentals preciosos, pues nos refereix Tito Livio, que se despullaren generosament de tots sos ornamentals, y que donaren tot lo or, y plata, perque la República pogués cumplir un vot, que avia fet al Deu Apollo. Y en altre ocasió feren lo mateix, per rescatar Roma de las mans de los Gaulas, per la qual acció, alcanfaren lo privilegi, de poder ser lloadas publicament després de la mort, així com los homens. Y en la segona guerra

guerra punica , las Viudas portaren també lo or, y plata al tresor publich , per ajudar al Estat , en la extrema necessitat en que se trobava.

Valerio Maximo, refereix , que una Dama de Campania vingué à visitar la famosa Cornelia Filla del Gran Scipion , y Mare dels Gracos , la casa dels quals era la més Noble , y la més Rica de Roma. Aquesta Dama de Campania, estant ab la dita Senyora , li mostrà totes las suas joyas , y ornatos , que tenia mes à la moda , y de mes gran preu com era or, plata , joyas , diamants , brassalers , penjants de orelles , y tot lo demès pertanyent al adorno de las Senyoras. Però esperava trobar encara mes joyas , y adornos en una persona de tanta Qualitat , y li demanà ab molta sollicitació , li fes veurer la caxeta de las suas joyas , y adornos. Però Cornelia feu durar à dret scient la conversa , fins que sos Fills fossen tornats de la Escola , y quant foren tornats , li digué Cornelia , amostrantli sos Fills: *Veus asselas mias joyas , y adornos.* Ell no es menester , sino demanarie à si mateix , que es lo que un judica naturalment , respecte de aquestas dos Damas , per regoneixer , com la noble sensilleza de la una , la elevava al desobre de la vana magnificencia del altre. Quia merit , y quin esperit hi ha per congregar à forsa de diner pedras preciosas , y joyas , per traurer vanitat , y per no saber parlar de altre cosa. Al contrari , quina forsa de esperit se ha me-

ñester,) singularment per una dama de la primera Qualitat) per posarse sobre de aquestas bagatellas, y fer consistir sa honra, y gloria en la bona educaciò de sos Fills; y no perdonar algun gasto perquè los Fills hian ben educats, y demostrar, que la noblesa, y grandesa de la anima es de tots los sexes.

DE LA MAGNIFICENCIA, Y OPULENCIA en la Taula.

NOy ha dubte, que en lo Imperi Romà hi hagué algunas Personas de primera Qualitat, tant desregladas en la opulencia de la taula; que feren consistir sa honra; en gastar summas immensas per lo gasto de sa taula, com foren Lucullo, Antonio: y altres arribaren à tal extravagancia, que feyen compondr un plat de llenguas de Aucells dels mes rars que trobavan; y altres beviàn ab un licor moltas perlas pulverizadas, per poder tenir lo plaer, de poder beurer ab un cop sol lo valor de un milló.

Pero à estos Monstruos del fausto, y opulencia en lo menjar, que deshonoraren la humanitat, oposem la modestia, y frugalitat de Cato; anomenar lo Censor, que fou la honra de son segle; y de la Republica. Aquest gran home se gloriava, de no aver begut altre vi, que aquell que bebiàn sos treballadors, y domestichs; de no aver may fet comprar vianda per son

son sopar , que passas lo valor de tres, ò quatre pesetas; de no aver ja may portat roba que costàt mes de unas vint lliuras. Curio fou tant modest , y parco ; que los Embaxadors dels Samnitas lo trobaren en una casa petita, y pobrement edificada , assentat en un racò de son foch, ahont feya courer unas rahels , y presentantli los presents, [que li portavan, los rehusà, y los diguè : que qui podia contentarse de un tal repàs, no avia menester or; y que per ell era mes honros, comandar als que tenian or, que no el tenirlo.

Estudiant en estos grans exemples de la antiguidat, Vespeciano se declarà per enemich del fausto, de las delicias , y de la opulencia en la taula ; y volguè en tot son exterior , imitar la modestia , y frugalitat dels Antichs. Y ab son exemple introduhi en sos Estats una cosa , que los altres Princeps no avian pogut alcançar ab tot lo terror de sas Lleys. Y en certa ocasió llevà lo carrech , que avia concedir à un , perque anà à donarli las gracias tot perfumàt , y li diguè : *Jo estimaria mes que sentissen al alt.*

Los Emperadors Nerva, Trayano , Antonino , Marco Aurelio , Severo , Alexandro , Aureliano ; Tacito, Claudio secundo , Probo, tots Princeps, que han fet gran honra al Trono; conduits del mateix gust, y Deixebles dels mateixos Mestres, han volgut sempre tenir una taula de las mes frugals, y de las mes modestas; y

han severament desterrat la sumptuositat; y delicadesa de las bonas viandas. Ells se contentavan â la Armada dels aliments mes comuns, que un dona als Soldats, com son formatge, canelada, fayas, llegum, &c. Alexandro encara que tant gran Senyor, no tenia ni un vas de or, convenint com ell deya, que la gloria, y grandesa del Imperi, no consistia en la ostentació, ni en la magnificencia, sino en las forsas del Estat, y en la virtut de aquells, que governan. Tal era també lo us, y sentiment de Ptolomeo, el qual deya, que era mes digne de un Rey, enriquir los altres, que ser rich ell mateix. Tal deuria ser lo sentiment de qualsevol, que està en carrech de procurar lo be del publich.

Lo que la Historia conta del Emperador Probo (un dels mes grans Prínceps del Imperi Romà) es digne de admiració. En temps que feya la guerra al Persa, succehí un dia, que ell se assentâ à terra sobre la herba, per pendrer son repàs, que no estava compost, sino de un plar de peus, y de alguns talls de bacò salat, un li diguè, com arribavan allí los Embaixadors de Persia. Pero Probo sens mudar, ni de postura; ni de vestit, (el qual consistia en una casaca de llana vermella, y en un barrèt que portava, porque no tenia un cabell) manâ, que fessen acostar los Embaixadors, y los diguè que ell era lo Emperador, y que podian dir â son

Amo, que si no pensava ab ell, que aniria à fer en un mes totes sas campanyas, així nuhas de arbres, y de grans, com estava son cap de cabells, y en lo mateix temps se llevà lo sombre-ro, per ferlos compendrer millor, lo que los deya. Ell los convidà à pendrer part à son repàs, si tenian necessitat de menjar; pero que si no tenian, que se retirassen prest. Los Embaixadors feren sa relació á son Princep, que fou horroritzat, com també sos Soldats, de tenir guerra ab una gent tant enemiga de las delicias, y regalos. Lo Rey de persia en sa persona vingué à trobar al Emperador, y li concedi tot lo que li demanava.

Jo no pretench, referint estos exemples, que los Minyons, ni altres personas tingan una virtut tant aspera, y robusta, sino que voldria, que nos deixassen arrastrar de la gola, ni se criassen debils, y delicats; y voldria també, que judicassen, si aqueltos grans Princeps tenian millor guit, per alcanfar una gloria, y grandesa verdadera, que no un Apicio, un Calicula, un Neron, un Othon, un Vitellio, un Commodo, un Eliogabalo, que eran uns glorións, y acompanyats dels vicis, ques condemnan en aqueit tractat. Y que ni los Minyons, ni altres personas menyspreassen los que viuen una vida pobre, y frugal.

Y no pensian los Minyons, ni altres personas, que vuy en dia ja noy ha Generals, ni
Prin-

Prínceps , que viscan una vida pobre , y frugal , com feyan aquestos , que havem referit , perque també las Històrias modernes nos refereixen á cada pas exemples semblants. Y per conclourer aquest capítol , basta advertir , que lo Gran Lluís Catorzé de França als vint , y quatre de Mars de 1672. y al primèr de Abril de 1705. ab un arreglament general de sas Tropas , recomanà molt als Oficials , y Generals , que no fessen gastos inútils ; y superfluos en fastulas , perque aixó incomoda molt als mes richs , y destrueix als menos acomodats , los quals moguts de son exemple , per una falsa reputació , creuen estar obligats à imitarlos , y los recomanà molt la frugalitat , y lo us de las viandas comunas.

DIGNITATS , Y HONORS.

LAS Dignitats , y los senyals de respecte , que hi son units , poden tenir alguna cosa , ab que lisongear agradablement la ambició , y vanitat del home ; pero no li procuran per si mateixa una gloria verdadera , ni una grandesa solida , perque li son extrínsecas , ni son sempre la prova , y la recompensa del merit ; ni ajustan res á las bonas qualitats , ni del cos , ni del esperit , ni remedian algun de sos defectes ; sino que al contrari , serveixen sovint per multiplicarlos , y ferlos mes observàr ; sentlos publichs , y exposantlos á una llum mes clara. Aquells
que

que judican be de las cosas, sens deixar-se cegar de un va resplandor; han sempre mirat las Dignitats com un pes, del qual se trobaban mes prest carregats, que honrats; y quant mes ellas eran elevadas, tant mes aquest pes los ha aparegut pesant, y terrible. Ell noy ha res mes gran, ni mes brillant als ulls dels homens, que la Autoritat soberana, y la Dignitat Real; y noy ha res en lo mateix temps mes penos, y que mes oprimeſca. La gloria, que la circueix, fa que un admiria ab rahò, aquells que han tingut lo coratge de rehúsarla: pero los treballs, y las penas, de las quals ella es inseparable, fan que un admiria encara mes aquells, que no cumplen totes las obligacions.

Aquells Jovens Sidonitas, que rehufaren lo Cetro, que ſels avia ofert, avian comprès be, que hi avia infinitament mes gloria en menysprear la Realitat, que en acceptarla. Lo mateix avia comprès Abdolomino, el qual de pobre, fou pujat sobre lo Trono: Y preguntantli Alexandro, com avia portat lo estat de pobresa, y de miseria, li responguè: *Plaguia als Deus, que jo pugnia portar la Realitat ab tal forsa, y coratge.*

Numa Pompilio haguè menester gran violencia, per acceptar la Dignitat Real; aparentli, que baix lo Tirol especios de Rey, y de Amo, lo feya efectivament servidor, y esclau de tots sos Vassalls. Tacito, y Probo tant cele-

celebrats, foren tots dos elevats al Imperi contra sas voluntats, confessant se indignes, y flachs per suportar un tal pes.

En la vida de Carlos quint Rey de Espanya, y Emperador, se llegeix, que després de la mort del Emperador Maximiliano, pretengueren fortament la Corona Imperial Francisco Primèr, y Carlos Quint. Los Electors, per posar fi à las contencions, resolgueren excluirerios tots dos com à Estrangers, y posar la Corona Imperial sobre lo cap de un home de sa Nació, y del numero dels Electors. Ells elegiren tots à Federico de Saxonia, anomenat lo Savi, el qual demaná dos dias per determinar se, y al tercer dia doná las gracias ab molta modestia als Electors, representantlos, que en la edat en que se trobava no se sentia ab bastanta força, per sustenir un pes tant gran. Los Electors instaren molt que acceptàs la Corona, pero no avent pogut vencer la sua resistència, li pregaren que anomenàs, la persona que ell judicava en consciència mes propria, assegurantli, tots que estarian à la sua elecció. Federico rehusà llarch temps; pero en fin forçat de las vivas instancias dels Electors, se declara per Carlos Quint.

Lo que nosaltres avem dit de la Autoritat Soberana, es menester dirho de totas las Plazas de estat, y de totas las Magistraturas, y també (y ab molta mes rahò) de totas las Prelaturas de la Iglesia. Los Prínceps mes aclarits han

han apartat als ambiciosos, y han cercat aquells que fugian los empleos. Ells han vist, no obstant las tenebras de la infidelitat, que la Republica no podia fer segurament confiada, sino als que tenian bastant merit, y que no gosavan carregar-se de son cuydado; y per això los buscavan ab tant gran cuydado, y quant los encontravan, los violentavan, per ferlos acceptar lo carrech, com nota Pilino de Trayano.

Tots aquells exemples nos mostren, que no y ha res, que sia verdaderament gran en las Dignitats, sino lo perill que las acompanya, que es menester posar la gloria verdadera, en saberlas menysprear generosament, ò en no carregar-se dellas, sino per la utilitat publica; que la grandesa solida consisteix, en renunciar á la mateixa grandesa; que un esclau de la Dignitat, desde que la desitja; y que es al desobre della, quant la menysprea.

VICTORIAS.

SI alguna cosa hi ha, que sia capàs de elevar lo home al desobre dell mateix, y de donarli una Superioritat, que lo distinguesca del resto dels mortals, apar que sia la gloria, que ve de las Batallas, y Victorias. Un Princep, ò un General, que marxa al cap de una gran Armada, de la qual tots los ulls son girats envers ell; que ab un senyal sol fa mouer aquest gran Cos, del qual ell es la Anima,

posa en moviment cent mil braços, que portan per tot lo terror, y horror; que ven caurer devant dell, las mes fortes murallas, y las torras mes altas; que devant dell, tot lo Univers espantat, y y tremolant guarda silenci: Un tal home apar alguna cosa ben gran, y sembla acostarse molt à la Divinitat.

No obstant, quant un examina à sanch freda, sens preocupació de judici, y los ulls aclarits per la rahò, aquells Famosos Heroes de la antigüitat, aquells Illustres Conquistadors, un troba sovint, que aquest Llustre tant brillant de las accions guerreras, no es sino un fantasma và, que sa gran buito de lluny, pero que desapareix, y que se va perdent, à mesura del que un se va acostant; y que tota aquestra pretesa gloria, sovint no te per principi, y per fonament, sino la ambició, la avaricia, la injusticia, y la crueltat.

Això es lo que Seneca nota dels mes grans Guerreros, y de aquells que han tingut mes part à la admiració de tots los segles. Un troba, diu Seneca, molts Heroes, que han portat lluny lo ferro, y lo foc, que han pres per força Vilas miradas antes dells com inexpugnables, que han conquistat, y destruhit grans Provincias, y que son arribats fins al fi del Univers, cuberts de la sanch de las Nacions. Pero aquells Homens vencedors de tants Pobles, estavan venfuts de las passions. Ells no han

trobat ningú que los resistís, pero ells mateixos no pogueren resistir á sa ambició, y crueltat.

Per un anomenar altre cosa sino furor, diu Seneca, lo moviment impetuós que impellia Alexandro en los Països apartats, è inconeguts per destruhirlos! Era ell savi de robar á cada particular, y á cada País, lo que tenia de mes car, y de mes preciós, y de portar per tot la desolació, comensant per la Grecia mateixa, á la qual era debitor de sa educació? Quina rabia de gloria com aquella, per la qual tot lo mon enter era molt petit! Ell demanà un dia á un Pirata, que avia pres: *Quin dret tenia de inferir així lo Mar? Lo mateix replicà lo Pirata ab una llibertat superba: Que dret tens tu de pillar lo Univers? pero perquè jo ho fas ab una petita Nau, me diuen Illadre, y tu que ho fas ab una gran flota; te donan lo nom de Conquistador.*

Que es lo que apagà en lo cor de Cesar tots los sentiments de fidelitar, de summissió, de justícia, de humanitat, y de regoneixensa que devia á sa Republica, quel avia tret de la Tropa dels Ciutadans, per confiarli las ordenansas mes grans, y per donarli á son grat las Dignitats, y Honors, sino una ambició excessiva, y una illusió de falsa gloria, que li inspirà un desitg ardent de veurer tots los altres sota dell; y que li feu dir: *que estimaria mes ser lo primer en una*

Vila, que lo segon en Roma? Quin altre mortu lo portà, à tornar contra lo centro de sa Patria, las mateixas armas, que ella li avia posat à la ma, contra los enemichs del estat, y de emplear tota la potencia, y tota la grandesa, que tenia della sola, per posarla à las cadenas, apres de averla fet nadar en la sanch de sos fills. Ell pensava sens dubta, que tot es permès à un home que te las armas en la ma, y que ua no deu donar compra de la victòria.

Tot Home equitable, y de bon judici, que llegirà atentament, y de seguida totas las vidas dels homens Illustres Grechs, y Romans de Pintarco, si examina be, y se interroga ell mateix, sentirà al fondo de son cor, que no son Alexandro, ni Cesar, aquells aquí dona la preferencia sobre tots los altres; que ells no son ni los mes grans, ni los mes perfets, ni aquells que fan mes honra à la naturalesa humana, y que ell no los judica, los mes dignes de sa estimaciò, de son amor, de sa veneraciò, ni de las justas alabansas de la posterioritat.

De altre part, lo valor guerrier, deixa sovint als homens, à que las victorias han fet celebres, molt flachs, y molt petits en altre temps, y respecte de altres objectes. Obtenint bonas, y malas qualitats, fan esforços pera apartixer grans, quant se donan à ser vistos; pero entran en sa petiresa natural, desde que no son atesos, ni tenen testimonis. Un es admirat quant

quant los veu sols , y sens armadas , com hi ha tanta distancia entre un General , y un gran home.

Per portar sobre aquestos famosos Conquistadors, un judici equitable, y aclarit, es necessari ensenyar als Minyons, y gent jova, el separat ab cuydado lo que tenen de estimable, de lo que es digne de vituperi. Fent justicia de son coratge, de sa activitat, de sa habilitat en los negocis, y de sa prudencia, es menester planyerlos, de haver sovint ignorat, lo us que devian fer, de aquestas grans qualitats, y de aver empleat, per al vici, y per sas passions, talents sempre estimables, pero que no devian haver servit, sino per la virtut. Per falta de distingir cosas tant diferents, es molt ordinari, confondre los veritables motius, ab los pretextos, lo si secret que se proposavan, ab los medis que empleavan, los talents, ab lo abús que ne feyan. Y per un error encara mes pernicios, deixantnos encegar de sas bellas accions, (de las quals lo lustre cobra lo que tenen de viciós, y de injust) nosaltres los concedim una estimació entera, y sens excepció, y per la poca atenció, nos acostumam á posar lo vici en la plaça de la virtut, y alabar molt lo que no mereix sino vituperi. Lo que pot fer las victorias gloriosas, y dignes de admiració, es la justicia de la guerra, y la saviesa del Conquistador. Perque es menester posar per principi,

cipi; que la Gloria, ja may pot ser separada de la Justícia, y que si es la cobdicia, y no la utilitat publica, qui fa afrontar los perills, una tal disposició no mereix lo nom de coratge, y de força, y no pot ser anomenada, sino audacia, y ferocitat.

NOBLESIA DE LLINATGE.

CONVÈ confessar, que en la noblesa de la fanch, y en la antiguitat de las familias, hi ha un atractiu poderós, per conciliar-se la estimació, y per guanyar los cors. Aquest respecte, que naturalment tenim per los Nobles, es una especie de vasallatge, que un creu estar obligat à donar, per la memoria dels antepassats, per causa dels grans serveys, que han fet à la Republica, y com la continuació de la paga de un deute, que un no ha pogut pagar plenament respecte dells, y que per aquesta raho, se deu extendrer sobre tota sa decendencia.

Ademés del titol de regoneixensa, que nos obliga, à no limitar nostre respecte, per los grans Homens, al temps en que viuen, així com ells mateixos noy limitan son zel, sino que se esforçan à ser útils en los segles esdevenidors, lo interés publich, diu Seneca, demana, que un paguia à sos descendents aquest tribut de honor, y de consideració, que es per ells, obligarlos à sustenir, y perpetuar en sa familia la reputació de sos antepassats, picant-se de con-

ti-

continuarhi també las mateixas virtuts, que han
illustrat sos Avis.

Pero à fi que aquest honor, que un dona
à la Noblesa, sia un verdader vassallatge, deu ser
voluntari, y partir del cor. Desde que un pre-
tè demànarlo, à titol de deute, ò arrancarlo
per força, per tot lo dret quey tenia, y se muda
en odi, y en menyspreu. Lo orgull de un Home
que creu, que tot li es degut, per causa de sa
naxensa, y que de la altesa de son ordre, menys-
prea lo resto dels homens, ofen demasiada-
ment son amor propi, y revolta contra dell
tots los esperits. Es en efecte una gloria gran
contar una llarga continuació de Avis illustres
per sas virtuts, quant un lo sembla poch? Lo
merit dels altres devè nostre? Las Imatges dels
passats, ordenadas en gran numero en una sala,
fan un Home mes estimable? Si lo honor de las
familias, consisteix en poder remontar, de edat
en edat, fins als segles mes reculats, y à perdres
en las tenebras de una antiguedat obscura, é in-
coneguda, nosaltres som tots igualment Nobles
de aquest costat, perque tots tenim un origen
igualment antich. Es ¿pues menester arribar al
unich origen de la verdadera Noblesa, que es
lo merit, y la virtut. Se veuhen Nobles, que
deshonran son nom, per uns vicis grofers, y ter-
renals; y se veuhen plebees, que illustren, y en-
nobleixen sas familias, per sas grans qualitats.
Es certament cosa bona, sustenir la gloria dels
pas-

passats, per accions que correspongan á la reputació: Pero també es cosa gloriosa, dexar á sos descendents, un titol que un no ha rebut de sos Avis; el fer lo cap, y lo auhor de sa Noblesa; y com parlava Tiberio de Gurzio Ruso: *el fer nat de si mateix.*

Los Nobles de naixensa tant solament acostuman reprotxar als demés sa Noblesa, y creuen quedar deshonrats per acostarse á las familias plebèas. Ells se miran com un altre especie de Homens. Y apar que sufceixen ab pena, que lo popularge respiria ab ells, lo mateix ayre, y rebia la mateixa llum del Sol; y acostuman tenir, un ayre de altívès, y de menyspreu per los demés. Pero qui no veu, que la Noblesa, que provè del propi mèrit, es infinitament al desfogre de la que tant solament prové de la fanch. Quin es lo home de judici, que no se estima mes, ser Noble per sa propia virtut, que no ser Noble tan solament per la virtut de sos passats.

Moltas Personas molt Ilustres hi ha hagut que jamay han volgut olvidar la baixesa de son origen; y que no solament no sen avergonyian, sino que sep feyan lo honor. Vespaciano se burlava publicament de aquells, que volian fer montar sa ascendencia fins á Hercules, y despres que fou Emperador, anava tots los anys á passar lo Estiu en la petita casa de campanya ahont avia nat, y en que ell mori, sens voler-

hi fer aiment; ni adorno. Y Tiro son Fill, si feu portar en sa ultima malaltia, á si de acabar sos dias en lo lloch, en que son Pare avia nat, y mort. Lo Papa Benet Dotze, era fill de un Molinèr, y ja may olvidá la sua primera condició, y quant hagué de casar la sua Neboda, no la volgé casar ab Grans Senyors, que la demanavan, y la donà á un Martxant. Ell deya, que los Papas devian ser semblants á Melchisedech, que no tenia Parents; y acostumava dir aquellas paraulas del Psalm. 18. *Si los meus no dominan, jo serè sens macula, y serè purificat de un gran crim. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero & emundabor á delicto maximo.*

Lo Cardenal Joan de la Vila de Brogni, el qual presidí en lo Concili de Conitancia, com á Decano dels Cardenals, avia estat Porqueter en sa puericia; dos Religiosos lo encontraren exercint aquest vil empleu, y avent notat en ell molta viveza, y esperit, li proposaren, de anar en Roma ab lo desig de ferlo estudiar. Lo Minyoner acceptà la proposició, y per fer son viatge; anà corrent á comprar unas Sabatas á un Sabater, que li fà una part del preu, y li digué rient, que lo pagaria quant seria Cardenal. Ell ho fou en efecte, y no solament no olvidà la baixesa da sa primera condició, si que tambe volgue perpetuar lo recort; per lo que feu edificar una Capella, al costat esquerra del

Portal de la Iglesia de Sant Pere, ahont feu gravar sa ventura, sent se representar Minyó ab los pens descalços, guardant los porchs, baix de un arbre; y en tot lo entorn de la paret, feu posar figuras de Sabatar, per notar lo favor, que li avia fet lo Sabatèr.

TALENTS DE ESPERIT.

PER brillant que sia la gloria de las armas, y de la sanch, es major aquella que ve de la Sciencia, y dels talents, perque naix mes de nostre propi fondo, y nos pertany tota entera. Ella no es limitada, com aquella de las armas, à cert temps, y à certas ocasions, y no es com ella, dependent de mil socorros estrangers. Ella dona al home una superioritat infinitament mes flatoza, que aquella que naix de las riqueses, ò del llinatge, y de las dignitats, perque tot aixó es fora de nosaltres, pero lo esperit es nostre propi ser, y qui constitueix nostra essència, y nostre be.

No obstant, no es lo esperit sol, qui fa la gloria solida dels homens. Jo lo suposo excellent per ell mateix, y adornat de tot lo quey ha mes raro, y mes exquisit en las ciencias Filosofia, Mathematicas, Historia, Llettras Humanas, Poesia, Eloquencia. Tot asò fa al home docte, pero no home de bé. Y que es lo home docte solament, sino un home va, pertinàs, ple de ell mateix, menyspreador de tots
los

los altres; y per dirho tot en una paraula, un animal de gloria, com digué Tertuliano dels homens doctes del Paganisme.

Hi ha res mes miserable, y mes digne de menyspreu, que un home, locament inil·lat de sa sciencia; y de sa habilitat, afamat, è insatisfiable de alabanças, que no se alimenta sino de vent, y de fum, y que no pensa à viurè, sino en la opinió dels altres? Pheliph, Pare del gran Alexandro, feu maravellósament sentir la ridiculesa de aquest defecte à un Metge anomenat Menecrates, que avia tingut la vanitat de pendrer lo sobrenom de *Jupiter, o Salvador*, per causa de algúnas curas ditxosas, que avia fet, y que atribuïa à son saber. Haventlo convidat à menjar ab ell, lo feu posar en una taula à part, sobre la qual noy havia, sino una cassolera fumant de encens. Lo Metge luego se cregué molt honrat; pero com lo deixás tot lo resto del rapas en de ju, senti be lo que significava lo fum de aquest encens; y après de aver servit de rifa als convidats, sen portá de la festa ab lo titol de *Jupiter*, la fam tota enterà, y la justa vergonya, que avia tant ben mereſcut, atribuïnt à la sua habilitat sola, un succès que li venia de altre part.

Lo que hi ha donchs en la sciencia, y en los talents de esperit, capàs de fer honor, no es la sciencia mateixa, ni los talents, sino que es lo bon us que un ne fa: Y un pot dir, que la

modestia; mes que altre cosa, eleva infinitament lo preu, y lo laltre de la Sciencia. Un se complau de veurer los grans homiens confessar algunas vegadas, que ells se son enganyats com ho feu lo celebre Hipocrates, à ocaïo de una futura de cap, ahont se avia enganyat. Una tal confessiò, com nota Celso, referiat lo lloch, del qual jo parlo, suposa en aquell, que la fa, un fondo de merit no comú, y una elevaciò de animo que sent be, que aquestas perduas no son capassas de ferli injuria; al lloch que un petit esperit, que no pot dissimularse sa pobresa, se guarda de no aventurar res, ni de perdre res voluntàriament, de allo poch que posseheix.

Un gusta també de veurer disputar als Savis sense injuriarse, sense elevarse un sobre laltre, sense colera, y sense passió, com era costum en temps de Cicero. Vuy en dia, encara se troban alguns homens Doctes, que conservan aquella modestia, com fou lo Pare Mavillon, del qual dignè lo Senyor Tellèr Archebisbe de Rems, en ocaïo quel haguè de presentar à Lluís Catorzé de França: *Invictissim Senyor; jo tinc la honra de presentar à Vostre Real Magestat, lo Monjo de son Regne. Jo mes, Savis, y lo mes modest.* Tambè fa a un home Docte molt amable, lo fer sempre prompte à fer part als altres de son treball, à comunicarlos sas noticias, ajudarlos ab sas reflexions, y à contribuir ab tot son

son poder á la perfecció de sas obras. Aixís ho-
han fet lo Senyor de Tillemont, y lo senyor de
Heruval, sens que per aixó, sas obras hajan per-
dut la estimació, després de ser donadas al pu-
blich.

REPUTACIÓ.

A Quest es de tots los bens humans, aquell
que es mirat, fins entre las gent's mes
honestas, com lo mes car, y lo mes precios,
respecte del qual, la indiferencia, y encara
molt mes lo menyspreu, apareixen prohibits.
Ques por en efecte esperar de un home, que es
insensible del judici, que lo publich fa, y sobre
tot la gent de be, de sa conducta? Aquesta in-
sensibilitat no es solament lo efecte de una
fieresa, y de una arrogancia insoporrable, com
diu Cicero; sino que també es senyal de un ho-
me sens bondat, ni honor: Pero també un de-
fig molt sollicit de alabansa, de la qual un ne-
te gran desitg, y fam, lluny de ser lo senyal de
una gran anima, es la prova la mes certa de un
esperit viciat, y lleuger, que se alimenta de vent,
y que pren la ombra per la realitat.

No obstant, aqueixa es la flaqueza, y locu-
ra de la major part dels homens, y algunas ve-
gadas també de aquells, que se distingueixen
per un merit particular; la qual los porta so-
vine á buscar la gloria, ahont no es. Y vitupe-
rant en los demés lo anhelo, y sollicitud de la
alabansa, procuran alabar se, y sollicitar a sos
Amichs

Amichs, que los alabian, encara que sia falsar á las lleys de la veritat. Pero per compendrer millor, quanta es la baixesa, y flaqueza que hi ha en aquella vanitat, no es menester sino obrir los ulls, y considerar quanta noblesa, y grandesa de animo hi ha en una conducta oposada; lo que se veurá millor, en aqueſtos ditxos, y conclusions següents.

6. I.

*SUFRIR AB PENA LA ALABANSA, Y
parlar de si mateix ab modestia.*

Aquesta virtut, que sembla llansar un vel sobre las accions mes bellas, y que no es atenta, sino á cubrirlas, serveix no obstant descubrir las mes, y á donar los un lustre, que las fa mes lustrosas. Niger, quant prengué lo titol de Emperador en Orient, rebusa lo Panegirich, que un volgué fer per son llahor, y ell seu feu mes digne, per los molins que tingué de refusarlo. Feu, digne ell, lo Panegirich dels Annichs Capitans, á fi de que, lo que ells han fer nos ensenye, lo que nos altres deveni fer, pues es burlarse, fer elogi de un home que viu, y singularment de un Princep. Pues no es lloarlo perque fa beneficis, sino que es fisongearlo, á fi de alcanſarne alguna recompensa. Per mi jo estimo mes fer amir, mentre que viure, y y lloar després de mort. Aixi mateix los grans homens, Capitans, Generals, y altres Personatges

ges, quant refereixen las hazanyas, y victorias de sos Vassalls, si son modestos, y humils, las refereixen tant senzillament, com si noy aguessen estat presents, ò com si noy aguessen tingut part per sa conducta, ò com si hi aguessen estat sens ferhi res. Ab aquesta modestia parlava de las victorias, y hazanyas de sos Soldats Mussur de Turena, segons refereix lo Senyor Nicolè en los *Essais de Morale*, Trat. 2. Cap. 5.

§. II.

CONTRIBUIR DE BON COR A LA REPUTACIÒ dels altres.

SCipion Africano, per obtenir per son Germà la conducta de la guerra important, que se anava à fer contra Antioquo lo Gran, se posà à servir baix sa conducta, com un de sos Legats. En aqueixa funció subalterna, lluny de pensar à dividir ab son Germà la honra de la victoria, se feu un debit; y un plaer de deixarli la gloria tant pura, y rota entera, y de igualarle a ell en tot, per la destrucció de un Enemich tan formidable com Annibal.

Plutarco contra la conducta plena de moderació, que guardà en la Deputació, que fou obligat à fer, de part de sa Vila, al Proc onsul de la Provincia. Avent son company estat obligat de quedar en lo camí, ell cumplí sol la commissió, y ab bon exit. A son retorn, quant estigué per donar comptas de sa Deputació,

son

son Pare lo adverti, de no parlar en son nom tant solament, sino de explicar-se, com si son Compay vi hagués estat present, y com si ells ho aguessen concertat tots junts. Y lo motiu de un consell tant savi era, que un tal procchiment, no solament es ple de equitat, y de humanitat, sino que lleva encara à la gloria del success, lo que te costum de afligir, y de irritar la invidia.

Cicero contra, que entre ell, y Hortencio, era tal la unió, que se ajudavan, comunicant-se sas doctrinas, avisant-se, y afavorint-se mutuament. Aquell es un exemple ben raro entre las personas de una mateixa professió, y en lo mateix temps ben digne de ser imitar.

§. III.

SACRIFICAR SA REPUTACIÒ A LA utilitat publica.

O Casions hi ha, en que lo home de be, per conservar sa virtut, es obligat à sacrificar sa reputació; en las quals per no renunciar à sa consciencia, es menester, que renuncie per un temps à sa gloria, y caminar à peu ferm, ahont son debit lo aclama, contra las exprobacions, y la infamia, menyspreant varonilment lo despreci que sa dell. Res no denota mes, que un te à la virtut, y que es ella sola, à qui busca, que un sacrifici tant generós, y que costa tant à sa naturalesa.

Plutarc observà, que Pericles, en una ocasió, en que tots los Ciutadans clamaven contra dell, y condemnaven sa conducta, semblant à un habil Pilot, que en la tempestat, no atén sino à las reglas de son art, per salvar lo Vaixell, y que menysprea los plors, los crits, las pregarías de tot lo equipatge; apres de aver pres totas las precaucions, per la segurança del estat, segui son intent, posantse poch en pena de las murmuracions, queixas, amenasas, cançons injuriosas, de las mofas, dels insultos, de las acusacions intentadas contra dell.

Aquests eran los consells saludables, que lo Savi Fabio donaba al Consul Paulo Emilio, quant estava per partir à la Armada. Ell lo exortava à menysprear las murmuracions, las exprobacions injustas de son company, à elevarse sobre los ruidos, que podrian marxitar sa reputació, y à menysprear las sorfas, que se farian per infamarlo, y deshonrarlo..

Aquest es lo partit, que Fabio mateix havia seguit en la guerra contra Annibàl, y que salvà la Republica. No obstant lo insult que Minució li avia fet, (lo mes sensible que un se puga imaginar) lo traguè de las mans de Annibàl, posant à part lo sentiment quen tingué, y no consultant sino son zel per lo be publich. De aqui se veu, quant mal fan aquells que no serveixen al estat, sino per sos propis interessos, y que al menor disgust, deixan de servirlo.

EN QUE CONSISTEIX LA GLORIA SOLIDA y la verdadera Grandeza.

Tot lo que es exterior al home, tot lo que pot ser comú als bons, y als mals, no fa ab veritat estimable. Es per lo cor, per ahont convé judicar del home. De aquí naixen los grans desitjs, y las grans virtuts. La grandesa solida, la qual no pot ser imitada per lo fauto, resideix en lo fondo de las qualitats personals, y en la noblesa del sentiments. Ser bo; liberal, benefactor, generós; no fer cas de las riquezas, sino per distribuhirlas, de las dignitats, sino per servir â la Patria: de la potencia, y del credit, sino per ser en estat de reprimir lo vici, y de posar en honra la virtut; ser verdaderament home de be, sens buscar lo apareixerho, suportar la pobresa ab nobleza, los afronts, y las injurias ab paciència; reprimir los sentiments; y fer tota manera de bons oficis â un enemich, del qual un se pot venjar, preferir lo be publich â tot, sacrificarli sos bens, son repòs, sa vida, y també sa reputació, si es menester. Veus allí lo que fa al home gran, y verdaderament digne de admiració.

Separa la bondat de las accions las mes bellas, de las qualitats mes estimables, que venen ellas â ser, sino un objecte de menyspreu? Lo excés del vi en Alexandro, la Mort de sos millors amichs, la ser insaciable de las alabansas,

y aplausos, la vanitat de voler passar per fill de Jupiter, encara que ell non cregués res, tot això nos permet mirar aquell Princep, com a verdaderament gran? Quant un veu a Mario, y apres d'ell a Silla fer correr a grans raigs la sang dels Ciutadans Romans, per establir sa potencia, pot un contar per alguna cosa, las victorias, y sos triumphos.

Al contrari, quant un sent a dir, al Emperador Tito aquesta paraula tant celebre, *Mas amichs: veus assí un dia que jo he perdut*, per que no havia fet be a ningú; a un altre que lo instava molt per firmar un decret de mort, *jo voldria no saber escriure*; al Emperador Teodosio, apres que un dia de Pasqua, hagué deslliurat los Presoners: *plagüés a Deu que jo pogués també obrir las tombas per donar vida als morts*. Quant un veu a Scipion encara jove, yencer varonilment una passió que domina casi a tots los homens; y en una altra ocasió fer licons de continencia, y de sabiduria, a un Princep jove, que se avia apartat de sa obligació. Quant un veu a un Tribuno del poble, enemich declarat del mateix Scipion, pendra altament sa defensa contra aquells que lo acusavan injustament, y que havian conspirat sa perduda. En fin quant nosaltres llegim en la historia algunas accions de liberalitat, de fortaleza, de menyspreu per los bens temporals, de clemencia, de oylit de las injurias, es en nostre poder

el renegar nostra estima, y nostre admiració. Y despues de tans segles, no nos sentim encara moguts, y atendits, per la simple relació de aquestas accions.

En totas las naciones, se troban Personas Heroicas, la vida de las quals, ha de ser un gran estimulo als Minyons, y gent jove, per imitarlas en la virtut. Per aixó es molt convenient, que los Metres, quant fan llegir las Historias de las Personas Ilustres, als Minyons, y gent jove, los fassen fer atenció, y reflexió sobre lo que han llegit, y que los preguntian, que es lo que hi troban de bo, de gran, y de lloable; y al contrari, que es lo que hi troban digne de vituperi, y de menyspreu: perque será raro, que ells no respongan de una manera judiciosa, y racional, perque unicament dirán alló, que la rahó, y la naturalesa los dictará. Quant ells veuen un Regulo, que va a presentarse als torments mes cruels, per no faltar a sa paraula; y a un Ciro, y a un Scipion, que fan professió publica de continencia, a los Antichs Romans tant Ilustres, y tant generalment estimats, tenir una vida pobre, frugal; y sobria, y quant veuen de altra part, en son segle, personas que volen ser estimadas per Grans, y Nobles, que son infidels, desbau-xadas, dissolutas, avaras, no dubtan pas un moment; en favor de qui se deuen declarar.

Seneca en la Epistola cent, y vuyt, parlant de

de son Mestre Atalo diu, que quant ohia parlar dels profits de la pobresa, de la calledat, de una vida remplada, de una consciencia pura, é irreprehensible, eixia de aquestas llicons ple de amor per la virtut, y de horror per lo vici. Aquest es lo efecte, que deu produhir la historia, quant es ben ensenyada.

Es pues convenient fer, que las gentes joves, fían atentas à las llicons excellents, que nos dona lo Paganisme, el qual nos conta per res; tot lo que es fora del home, y lo que li serveix com de vellit, com son dignitats, riquesas, magnificencia, y de lo que es en lo home mateix, no estima, ni admira, sino las qualitats del cor, es à dir, la bondat, y la virtut; de la qual lo lustre es tal, que ella honra, ennobleix, releva tot lo que se li acosta, y la circueix, encara que sia la pobresa, la miseria, lo desterro, la presó, y los torments. Ella sola dona lo preu à tot; ella sola es la font de la gloria solida, y de la verdadera grandezza. Segons lo Paganisme en pluma de Seneca, un Princep no es gran, sino en quant es benefactor, y liberal: Ell nos deu creurer poderós, sino per fer bé. Ell deu preferir als titols faustuosos de vencedor, de triunfador, de conquistador, lo dols nom de Pare de la Patria, que lo fassé recordar, que ell es lo protector, y lo Pare de sos vassalls, y que la sua gloria mes solida, com també son debit mes

ef-

essencial, es de treballar a ferlos ditxosos.

A vista de lo que havem dit fins assi, apar quey noy ha res mes ques puga ajustar a las nobles ideas que los Gentils nos donan de la grandesa, y potencia humana, ni als exemples de virtut, que havem citat fins assi. Pero escoltém un Savi, elevat en la Escola, no de Socrates, o de Plato, sino en la Escola de Jesu-Christ: es a dir, a Sant Agusti, el qual en lo libre 5. cap. 24. de la Ciutat de Deu, despres de haver delineat la Imatge de un Princep, nos ensenya per una paraula sola, que ajusta al ditxos dels Antichs, en que consileix la gloria solida, com lo Christianisme encarcix sobre las virtus gentils, de las quals la vanitat, y lo orgull eran la anima, y lo principi.

Nosaltres no anomeném grans, y ditxosos los Princeps Christians, diu aquest gran Pare, parlant dels Emperadors, per haver regnat molt temps, o per haver mort en pau, deixant a sos Filis successors de la Corona, o per haver vençut los Enemichs del estat, o per haver reprimít los Sediciosos; perque estas victorias, y excellencias los son comunas ab los Princeps adoradors dels dimonis: Sino que los anomeném grans, y ditxosos, quant fan regnar la justicia; quant en mitg de las alabansas, que un los dona, o dels respectes, que un los fa, no se orgullan; sino que se recordan, que son homens; quant submeren la potencia, a la potencia

tència suprema del Senyor dels Reys, y la fan servir per fer florir son culte; quant temen á Deu, lo aman, y lo adoran; quant prefereixen á son Regne, aquell Regne en lo qual no temen tenir repugnancia, ni enemics; quant son tants pera castigar, y promptes pera perdonar; quant no castigan, sino per lo be del estat, y no per satisfer sa venjança, y quant no perdonan, sino porque esperan que un se corregirá, y no per donar immunitat als crims; quant sent obligats á usar de severitat, la temperan ab alguna acció de dulçura, y clemencia, quant son tant mes retinguts en sos deleytes, quant tenen mes llibertat de entregarli; quant anan mes comendará sas passions, que á tots los Pobles del mon, y quant ells fan totas aquestas cosas, no per la vana gloria, sino per lo amor de la felicitat eterna.

Lo Paganisme no podia inspirar uns sentiments tants nobles, y en lo mateix temps, tant apurats de tot amor propi, y de tota vana gloria, porque noy ha sino la Escola de Jesu Christ, que sia capax de portar lo home á un grau tant alt de perfecció, com es olvidar-se totalment un mateix, en mitg de las mes grans accions, per referirlas unicament á Deu, en lo qual consisteix tota la grandesa, y tota la gloria del home. Pues tant com lo home queda concentrat en si mateix, te de fer molt esforços per apareixer gran, y per elevar-se; ell queda

da sempre lo que es, es à dir, baix, y un no res: y no pot arribar à ser verdaderament gran, y elevat, sino unintse ab aquell, que es lo unich Origen de tota gloria, y de tota grandeza. Aquelles, qui ha produit aquesta multitud innumerable da Heroes christians, de totas condicions, sexos, y edats. Ell se ha vist, que aquell que tenia mes lustre en lo mon, anava à deposar als peus de la Creu de Jesu-Christ; riquezas, grandeza, magnificencia, dignitats, ciencia, eloquencia, reputació, y contar tots estos Sacrificis per no res. Un Sant Pauli, lo honor de la França, y la gloria de son segle, mentres que tot lo Univers estava en la admiració del abandò generós, que havia fet als pobres dels bens immensos, que possehia en diferents Provincias, crevia no haver fet res encara, y se contava per un Soldat, ques preparava per lo combat, o per un home que deu passar nadant un riu, y que no son, ni un, ni altre molt avançats, per haverse llevats los vestits.

Que direm de aquesta tropa de Damas Il·lustres, de las quals algunas contavan entre sos Avis, als Scipions, y Gracos; Santa Paula, Santa Olimpiada, Santa Marcella; Santa Melania, que ferén tant honor al Evangeli, pisant ab los peus, lo fausto, y las delicias del segle? Que grandeza de animo, en aquesta paraula de Santa Marcella, que havia dat tots sos bens als pobres, y que vehent Roma presa, y saqueja-
da

da per los Godos donà á Deu las gracias , de que havia posat sos bens en salvo , y que lo desastre de la Ciutat no la havia feta pobre; com ho refereix Sant Geronim , Lib. 3. Epist. ad principiani.

Ja may triumpfo ha igualat al que reportà la humilitat christiana en la persona de Santa Melania , quant anà à Nola , a visitar Sant Pauli segons referix aquest Sant , en una eloquent descripció , quen deixà. Tot lo que á las horas hi havia en Roma de mes gran , y de mes qualificar , volguè per honrarla , acompanyar-la en aquest viatge , ab tota la pompa ordinaria à las Persones de aquesta naixença. La Via Appia estava coberta de Carros dorats, y magnífichs de Cavalls superbament engualdrapats , de un gran numero de Carros de tota especie. En mig de tot aquest faustuós aparato marxava la Venerable Senyora, Venerable per sa edat, y més encara , per son ayre grave , y modest , montada sobre de un petit Cavall molt magre , y vestida de un simple vestit de Sarja. No obstant, tots los ulls estavan girats , y posats sobre la humil Melania Ningun no estava atent al Or , à la Seda, à la Purpura , que brillava de totes parts : La estofa grossera ofuscava tot aquest lustre và. Los Grans Senyors, y las Damas, que formavan aquest pompós Corteix, lluny de riure del estat vil, y abjecto , en que apareixia la Santa Viuda Melania , se feyan honra de acompanyar-la.

tarfe à ella, y de tocar sos vèlits, creyent per aquest humil, y respectuós abaixament, expiar lo orgull de la risa, y superba magnificencia. Així que en esta ocasió, lo sauto de la grandesa Romana, rendí homenatge à la pobresa Evangelica.

Alguns exemples de aquesta sort; mesclats de temps en temps ab las històrias profanas, corregeixen, y retifiquen lo que se troba en ellas de defectuós, supleixen lo quey pot faltar, del costat del moriu; è intenció, y doman à las gentis joves una idea perfecta de la verdadera, y solida grandesa. En referirlos pues las bellas accions, y los sentiments lloables dels Gentils, conve tenir cuydado de ferlos recordar (de temps en temps) de aquest principi que Sant Agusti repeteix tant sovint, que sens la verdadera pietat, es à dir sens la coneixensa, y lo amor del verdader Deu, noy pot haver verdadera virtut, y que ella no es tal, quant te per motiu la gloria humana. Ell es veritat ajustra lo Sant en lo libre quint cap. 19. de la Ciutat de Deu, que aquelles virtuts, encara que falsas, è imperfectas, no deixan de posar aquells que las tenen, molt mes en estat de fer servey al publich, que sino las tinguessen, y en aquest sentit, es, que un pot dir, que es desirjable algunas vegadas, que aquells que governan, fossen bons Gentils, y que obrassen segons aquests grans principis, que eran la Anima de sa
con-

conducta. Però la soberana d'ixa de un Estat, és que Deu posia en plaça de les persones, que alcançan aquestes grans qualitats, que admirem en los Anichs, una verdadera, y solida pietat.

Aquest es, Lector amat, lo Capítol que jo te presento de la Gloria, y Grandeza, a que deuen aspirar los Minyons. En ell veuràs las virtuts, que deuen tenir los Seculars, y los que governan lo Estat; y de aquí podràs inferir las virtuts, que deuen tenir los Ecclesiàstichs, y singularment los que governan, y los que cuydan de conduhir las Animas per lo camí del Cel.

DEL APRECI, Y HONOR, QUE LOS MINYONS ESTUDIANTS DEBEN SER DE LOS PAGESOS, y de sos Fills.

Moltas vegadas he ohit dir, y també he vist que Estudiants despreciavan als Treballadors de la terra, y que tenian per menos à un Minyó Estudiant, perquè era Fill de un Pages, lo que no pot provenir sino de la ignorancia, que tenen los rals, del honor, y apréci ques deu als Pagesos, y à sos Fills. Es pues necessari, que los Minyons sian instruhits dels titols, y mèrits, perquè los Pagesos deuen ser honrats, y apreciats de tothom, perquè així los Minyons, que estudian, no fallian en donar lo degut honor als Pagesos, y

treballadors de la terra, y los fills de Senyors no desprecian als Minyons, perque son Fills de treballadors, y de Pagesos: y també perque los Minyons Fills de Pagesos no tinguin envidia als Fills de Senyors, perque també tenen títols, y mèrits, per los quals mereixen ser honorats, y estimats, com los Fills de Senyors.

Lo primer títol pués, que se ofereix á considerar, en los Pagesos, y treballadors, es la antiguedat de son Ofici, el quel es lo mes antich de tots, instituhit per lo mateix Deu, en lo principi del mon, quant crià Adam, y lo posà en lo Jardí deliciós del paradís, perque hi treballàs, y lo guardàs, com consta del Genèsis, Capítol dos. Veritat es que (com diuen los Sants Pares) lo treball de Adam, y de tots sos Descendents no fora estat molest, si Adam no hagués pecat, però perque Adam trencà lo precepte tant just, que Deu li havia posat, de no menjar de la fruyta del Arbre de la Sciencia del be, y del mal, que estava en lo mitj del Paradís, perque aixís Deu nostre Senyor fos regonegut per Deu, y Senyor, y Adam pogués exercitar la obediencia; perço fou molt just, que lo treball de Adam, y de tots sos Descendents, fos privat de las delicias, que lo haurian acompanyat, si Adam hagues perseverat fidel, y obedient, y fos acompanyat de molestia, y fatiga. Despres que Adam hagué pecat Deu nostre Senyor tornà á intimarli lo precep-

cepte de treballar la terra, dientli: *maldita terra en ta obra, tu menjaràs della ab treball tots los dias de la tua vida: Espinas, y matas te criarà, y tu menjaràs las herbas de la terra: En lo suhor de ta cara menjaràs lo teu pa, fins que sias tornat en terra, de la qual ets eixit.*

De aquí se veu clarament, que Deu nostre Senyor es estat lo Author dela Agricultura tant en lo estat de la innocencia, com en lo estat de la naturalesa cayguda per lo pecat, à diferencia dels demés Arts, que tenen per Authòrs, é Inventòrs al Homens, després de estar infeccionats per lo pecat. Se infereix també, que tots los Descendents de Adàm deuen treballar, y menjar lo pa, ab lo suhor de sa cara, ab gust, y contento, porque aqueix es lo gust, y voluntat de Deu, el qual per castigar la desobediencia de Adàm son Pare, los ha condemnat à tots al treball, com al exercici mes innocent, y mes proporcionat, per estar sempre subjectes à ell, com à son Deu, y Senyor.

Lo segon titol, que se ofereix à considerar en los Pagesos, y treballadors, es la Noblesa de tantas Personas, que han exercitat aquest Ofici Abrahàm, Isàch, y Jacob, Homens tant Celebres per sas virtuts, que Deu nostre Senyor, en las Sagradas Escripturas, se gloria de ser son Pare, y anomenarse tal, foren Pagesos, y també Adam, Abél, Serh, Noé, y tots los mes Celebres Antichs, com refereix

lo Pare Cornelió á Lapidé en lo Capítol segon del Genesis. Salomó lo mes Celebre dels Reys no sols donava llicons á sos Jardiniers, del modo que devian cultivar sos Jardins, sino que se empleava en plantar, cultivar, y tallar las plantas de sos Jardins; als quals despres dels negocis, y afers de son Regne, se retirava, y assentar al ombra de un arbre, se entretenia ab Deu nostre Senyor, sobre las falsas esperanças de la vida humana, y sobre la vanitat de las grandefas, y de las hermosuras, totas subjectas á la mort. Allí prorumpia son esperit, en aquellas tan sombrosas paráfrasis, que han ressonat per tot lo món: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

De Oziás, gran Rey del Poble de Judà, que regnà cinquanta dos anys ab gran potencia, y gloria, y molt fastament, sent pendrer lo que era recto en los ulls del Senyor, refereix la Sagrada Escripura en lo Capítol 26. del Paralipomenon, que era Home donat á la Agricultura. Lo mateix Ofici han exercit molts altres Reys zelosissims de la honra de Deu, y del bé de son Regne. Pero no es de admirar, que los Reys dedicats de la mi Divina, per lo govern de son Poble, tian Homens dats á la Agricultura, perque lo Esperit Sant, per boca de Jesh Fili de Sirach, en lo Capítol 7. diu. *No fugias las obras penosas, ni lo treball de la terra, que esta ordenat per to Altíssim.*

No solament entre los Catholichs , los Reys han fet gran apreci de la Agricultura, pero si també entre los Gentils. En las Historias Romanas ; se troban sovint Personas pujadas á las Supremas Dignitats , desde el Officium de la Agricultura. Y después de haver beneficiat á la Republica ab sos Empleos , sen tornavan á exercir lo pristino estat de la Agricultura. En los Regnes de la Xina , de Siam de Turquía , y en altres , encara los Reys usen algunas vegadas entre any , eixir á la campanya , á sembrar , y llaurar la terra , perque de aquesta manera compregan los Vassalls lo gran àpreci que fan de la Agricultura , y de quant importa , que los Vassalls se apliquian , al cultiu de la terra.

Lo tercer titol de la Agricultura es la excellencia , que te sobre tots los demés Oficis ; perque aquest Ofici ja fou instituhit per Deu Nostre Senyor , en lo estat de la innocencia ; pero los demés Oficis son instituhits pec los Homens infectos , y encecats per lo pecat. La Agricultura es també una cooperació , que los Homens fan á las obras del Poder Divino ; pues sens lo cultiu de la terra , y de las plantas , Deu nostre Senyor no vol , que nos produhescan grans , ni fruyts , que sian bons per nostre victo , y sustento ; pero si los Homens cultivan la terra , y los arbres , y plantas que te , Deu nostre Senyor derrama sobre delia , y so-

sobre las plantas la sua gracia, sent que llevian bons grans, y bon fruyts. Lo Treballador prepara la terra, sempre lo gra, y lo cobre, llaurant, y cavant la terra, y Deu Onnipotent lo fa naixer, creixer, y portar de un sol gra, moltes plantas, y brinchs, y una gran multitud de grans, que bastian per lo sustentó del home, y per tornar sempre altre vegada la terra. Aquest Ofici de la Agricultura es també molt mes innocent de tots los Oficis, y empleos de la vida humana, porque lo treball, y cultiu de la terra; no sols es licit, y just, y cosa molt santa, però si també es aquell, que mes aparta los homens de pecar; pero al contrari los demès Oficis, y Empleos de la vida humana, ó he moltes vegadas no son licits, y justos, ó son perill, y ocasió de caurer en molts pecats, ó sia porque los homens ignoran lo que deuen saber; ó sia porque la codicia los arrastra, à fer lo que es injust; ó sia porque la negligencia, y pereza los fa omítr, lo que deurian fer; y aixi naufragan moltes animas en aquell empleo, y Ofici, que han elegit, per passar esta temporal vida.

Lo quart titol que se la Agricultura, es la utilitat, la qual es tanta, que totes las personas del mon viuen á expensas dels Pagesos, y treballadors, y ningú pot subsistir, sens lo treball, y cultiu de la terra. Pero la utilitat admirable de la Agricultura està, en que
quants

quants mes fills te un Page, tant mes es rich, perque sos fills desde sa petita edat, comenfan à socorrer, y ajudar à son Pare. Los mes petits guardan los Porcells, y las Ovellas. Los que son mes grans, guardan lo bestiar en gran tropa; y los que son robustos, treballan las terras ab son Pare; y los uns ajudan sempre als altres, v.g. los fills petits, que per si sols son inútils, acompanyats ab los grans, los ajudan molt, ò sia en la guarda del bestiar, ò sia en lo treball, y cultiu de las plantas, ò de la terra. Pero molt al contrari succeheix en los demes Oficis; y per molts podem dir, que el tenir lo Pare molts fills, es la sua pobresa. Que han de fer lo Advocat, lo Jutge, lo Notari, lo Metge, lo Cirurgia, lo Sastre, y molts altres Oficis, de tenir molts fills: Res mes ne trauen, que el ser mes pobres.

Altra utilitat te la Agricultura, digna de tot apreci, y es; el poderse un Pagès criar los fills, y fillas en sa casa, educarlos, y ensenyarlos lo Ofici de la Agricultura. Quina dita es, poder un Pare tenir en sa casa á sos fills, y fillas, als quals ama com la cosa mes preciosa que te, y dels quals es amar molt tendrament, y poder lo Pare ensenyarlos à son gust, y veurer per sos ulls sos bons procehiments! Pero molt al contrari succeheix en molts dels altres Oficis, quey ha en la Republica, los Oficis dels quals no poden tenir

en la casa à sos fills , per ensenyarlos lo Ofici , que tenen , sino que es necessari enviarlos à terras , y á personas estranyas , com son los Metges , y Cirúrgians , Jutges , y Advocats; y casi tots los demes se han de privar de tenir sos fills en la casa , si volen que rebiscan practichs en lo Art , que exercitan. Finalment la Agricultura es lo exercici mes útil , per conservar la salut del cos , porque en aquest emple goza lo Pages un exercici moderat , y proporcionar á las forças; un ayre pur , y fresch lo Sol de tots costats , y á son plaer , pero molt al contrari succeeix en los altres Oficis en los quals los Oficials estan rectos en las borigas , y en los quartos , estudis , privats del Sol , y del ayre ; y si en las casas volen pendrer lo Sol , ha de ser en un recès , en que lo reflexo dels ratas danyan moltes vegadas ; y lo Ayre jamay lo prenen ab aquella pureza , y frescura , que te , passant librement per los camps ; antes be moltes vegadas , han de treballar ; y estar en uns pueilos , que contenen molta immundicia , y corrupció.

Lo ultim titol que te la Agricultura , es el causar moltes delicias. Quin plaer es per un Pages, veurer com la terra li paga los fahors , que ha tingut , en cultivarla , retribuintli bons blats , bons llegums , y plantas molt bellas , carregadas de fruits ? Si los altres Oficials tenen una gran complacencia ,
en

en las obras que fan, quanta major serà la que tindrà lo Pagès, el veurer las suas terras coronadas de bells esplets? Quin gust, y deleyte sent lo Pagès en lo menjar, quant ve de llaurar la terra, ò de cultivar sos esplets? Las Cebas, y Alls, y demes aliments de sa casa, li son mes saborosos que los Capons, y Flayfants al rich ociós. Molts dels Oficials, quey hà en la Republica, despres de haver treballat en son Ofici, apenas poden menjar un bocí, per falta de gust, y despres de haver menjar, son menos hàbils, per treballar en son Ofici, pero lo Pagès menja ab gran gust, despres de haver treballat, y torna molt gustós al treball despres de haver menjar.

Ningun art hi ha, que elevia lo esperit del home à la consideració de la Sabiduria, y poder que te Deu nostre Senyor, com es la Agricultura; ni algun dels demes Oficis, nos fa memoria del amor infinit, que nos te nostre Criador com es la Agricultura. En cada planta, en cada herba, y en cada flor, contempla lo Pagès considerat la Sabiduria, y Poder Divino, porque cada cosa desfas conte moltes maravellas, que provenen unicament del Poder, y Saber Divino, y veu molt be lo Pagès considerat, que totas las herbas, y plantas de son camp, ab totas las maravellas que tenen en si, las ha produhidas Deu nostre Senyor mogat del amor infinit, que te al ho-

me-

me. Pues quin deleyte tant gran ha de sentir en son esperit lo Pagés , estant , y trebàllant ab las obres del Poder , y Saber Divino , vehent que totas li fan memoria , del amor que li re son Deu ? Per apendrer la Sciencia de la Física , que tant deleyta al esperit huma , quin es lo Art , ò Facultat de la Republica , que pugua comparar ab la Agricultura ? Necessita la Sciencia de la Física de la experiencia de las cosas , y lo Pagés es aquell que per son Ofici las experimenta en ellas mateixas , en sas causas , y en sos efectes ; y aixis ab molta raho diuhen molts Critichs , que los Pagésos atesos , y considerats , son aquells que saben mes de Física ; es á dir , que los Pagésos son aquells , que mes coneixen las naturalezas de las cosas , y sas causas , y sos efectes , perque son aquells , que mes experiencia tenen de las cosas .

molts altres avansos te la Agricultura ; sobre tots los demás Oficis de la Republica , y aixis Lector amat noy ha raho , perque tu menysprehes un Ofici ; que excedeix á tots los demás en moltas cosas molt apreciabls , es á saber en la antiguedat , en la noblesa , en la excellencia , en la utilitat , y en las delicias , las mes innocentas ; y molt mal farias , si despreciasses als que per sa naixensa son fills de Pagés ; si tu eres fill de Pagés , no invidies la naixensa de aquells , que son fills de un Senyor , perque tens molts titols , per los quals ets dig-

ne de estimació, y honor. Però sias el que sias, deus advertir, que las obras de cada qual son aquellas que fan al home digne, ò de honra, ò de menyspreu.

*DE LA SOLEDAT, CONVERSA, VISI-
tas, divertiments, y Jochs
dels Minyons.*

ES molt convenient que los Minyons des- de petits se aficionian à la soledat, es à dir, que procurian estar sols, lo mes que puguin, si desitjan ser homens en aquest mon, perque en la soledat se illustra lo enteniment, y se purifica lo cor. Quant un home està sol, es quant apren las cosas, las contempla, y las judica be. Allí, veu que totes las cosas, y obras, que fem en aquest mon, son vanas, y de ningun valor, sino son per lo amor, y servey de Deu. Y quant estàn sols, es quant coneixem los defectes, que havem comés, tractant ab los demes. En la soledat se eleva nostre esperit à la contemplació, y amor de Deu nostre Senyor, y de las suas Divinas perfeccions. Finalment, en la soledat nostre esperit està en una quietut tant dolça, que es inexplicable, perque allí està exempt, y libre de las passions dels homens, y de oposarse à ells, y dels tumultos, y quientos que passen en lo mon. Allí se porta nostre esperit ab un modo senzill, y natural. Allí està franch
de

de gastar tantas dissimulacions, y ceremonias; com se usan en lo tracta del mon. En la soledat lo home menja, y beu, calsa, y vesteix, camina, y reposa, tot a son gust; pero tot al contrari li succeeix, quant tracta ab lo mon, que per no ser llengotejat, y despreciat, menja, y beu, calsa, y vesteix, camina, y reposa a gust dels demès, encara que sia molt contrari al seu: Y no obstant aslo, qui està donat al mon, y despres no sab viurer sol, y retirat, y així convè, que los Minyons amian la soledat, y no tractian desmaiadament.

Però no es menester que un Minyó, ni un home estiga sempre sol; també es convenient, que tractia, y conversia ab los demès, perque aixís tindrà un amor charitatiu mes compassiu al proxim, y apendrà moltes cosas bellas, que ja may llegirà en algun libre; y tindrà un modo animos, y cortès, en dir, y fer, que es impossible poderlo alcançar, sens tractar frequentment ab las personas, y finalment; lo exemple de tantas virtuts, que veurà practicar a aquells, ab qui tracta, li farà un gran estimulo, perque practiquia las mateixas virtuts. Pero quant tracta ab algú, deu tenir gran cuydado, de no apendrer lo mal que veu fer, perque si no và ab aquest cuydado, mes prest pendrà los defectes de aquells, ab qui tracta, que no las virtuts. perque los vicijs, y defectes venen a ser naturals al home, que es

cor-

corrompūt, è infectat del peccat original; y aixis es major la impressió, que li causan los vicis, que no las virtuts, perquè las virtuts li son com à estranyas, y per esta raho se acostuma dir, que nostra naturaleza sempre se inclina al mal. Déu pues lo Minyo, que tracta ab altres personas, portarse aixi com la Abeïlla, que esta entre las flors; de las quals no trau, sino lo que li es útil, y convenient, per cumplir lo ofici, per lo qual Deu la ha creada.

Las visitas que farà lo Minyo, no han de fer per vanitar, ni per curiositat, ni per delecte, ni per altre fi menes recto, sino que han de fer, per cumplir à la virtut de la urbanitat, y per conservar entre ellis la caritat, la qual se conserva mes tendre ab lo tracte. Pero perquè las visitas que farà hian santas, y honestas, y fetas per un pur zel de virtut, deu procurar que hian curtas, per poder tornar mes prest à son retiro, perquè aixi com, los Filosophs diuen, que el home es un animal civil, y politich, aixi podem dir nosaltres també, que lo Christià es un animal solitari, y retirat, perquè lo bon Christià furga lo mon, del qual lo ayre es contagiós, y no se plau, sino de conversar ab Deu. Y deu procurar, que en las suas visitas no sia molest à la persona que visita, la qual pot ser que tinga altres ocupacions graves, y urgents, y que ab la sua visita llarga la impedisca de cumplir-

plirlas. Y deu tenir gran cuydado, de no dir res, que sia contra de Deu, ó contra del Proxim, lo que es molt difícil, y casi impossible; si parla molt, ó está molt temps en la visita. Tambe deu procurar, que las paraulas fían modestas, y sens passió, es à dir que no fían acompañadas de un ayre imperiós, ni de orgull, ni de vanitat, ni de presumpció, ni de impetut, ò de pressuració, ni interrompia may als que parlan. Finalment tinga sempre present aquesta sentència: *Parleu poch, y parleu be; pero ja may parleu mal del proxim.*

També es necessari que los Minyons se diverteſcan, y juguian, porque lo esperit humà es debil, y no pot estar sempre ocupat ſeriosament; pero es una gran ſabiduria ſaber fer ſon divertiment de las ocupacions. Los Minyons deuen jugar, y divertirſe, porque aixi conſervan millor la ſalut del cos, y la viveſa de ſas potencias, porque ſi eſtavan continuamente aplicats, perdrian la ſalut del cos, y perdrian la viveſa de ſas potencias, porque lo esperit humà es com la terra, que per llevar bon fruyt, vol estar en repòs, y ſens treball. Y ſi los Minyons jugan, y ſe diverteixen, despres eſtudian de millor guſt.

Los Pares, y los Meſtres deuen ſer molt prudents en aquella materia, porque ſi deixan jugar molt als Minyons, despres aborreixen lo eſtu-

estudi; y si no los deixan jugar, y recrear, perden la salut, y la vivesa de las potencias; y la raho es, porque es molt repugnant, y violent als Minyons, no dexarlos jugar, y recrear, y aixi se desconcerta la naturaleza, per aquella repugnancia que tenen, de no dexarlos jugar; y com no poden fer exercici á son gust, se detenen sos humors, y se tapan los conductos de son cos. Las potencias perden també la vivesa, ja per las causas sobreditas, ja també per falta de exercitarlas en aquellas cosas, que son proporcionadas á la capacitat, y son geni, y gust.

Los jochs convenientes als Minyons, son los que consisteixen en algun exercici corporal, com son jugar á la cuyt, o há correr, á las bitllas, als truchs, á la argolla, á la barra, á la pilota, &c. Pero los es molt danyós, jugar als daus, á las carras, y al billart, porque estos jochs no son apropiats, per conservar la salut, y son jochs, que solen ser la perdició dels homens, porque una vegada sian aficionats en estos jochs, perden en ells lo temps, los bens que tenen, la devoció de las cosas santas, y bonas, y la conciencia, jurant, y renegant, y fent frauds, y enganys contra las lleys del joch.

Pero si tu, Lector amat, sabs jugar en estos jochs de daus, y carras, y no vols prevaricar en ells, es á dir, no vols cometre en ells

algun desordre , juga tant pocas vegadas com pugas , juga poch temps , juga poch interès , juga sens passió , juga per divertiment ; antes de jugar tingas ja per perdut , lo que vols jugar , perquè així la perdua no te afligirà : Juga en favor de algun pobre : Finalment per divertirte , no vajas à las Comedias de fetsitgs , ó galanteos , ò de cosas malas , perquè lo deleyte , que se tenen molts en ellas , los fa caurer en molts pecats , en molts omisions molt graves de sa casa , y de sa Familia , y de sas obligacions particulars , y los fa perdre molt temps vanament ; pero las personas ociosas , y que no tenen res à fer , podrán anar à las Comedias , que no son de cosas malas , per evitar de caurer en jochs de cartas , y daus ; en desbauzas , y glotonerias ; y en visitas , y conversas , en que , ó per murmurar del proximo , ò per ser àb lo sexo femineo , y juvenil , correrian pitjor perill de perniciò espiritual , que en las Comedias . Pero uns , y altres podrán sens escrupol anar à las Comedias , y representacions de cosas santas , y bonas , com son las representacions del Martyri , ò Vida de algun Sant , ò Santa ò de cosas indiferents , perquè en estas representacions noy ha perill de caurer los animos en deleytes malos , antes be estimulan à obrar virtuosament , ò industriosamente .

DE LAS SCIENCIAS DE LAS LENGUAS.

Una de las cosas moltísim convenientes, que deuen apendrer los Minyons destinats al curs de las lletres, es la intelligencia de las lenguas, perquè serveix de introducció per totas las Sciencias, pues per medi de ella nosaltres alcançam la coneixensa de moltíssimas cosas, que han costat molt treballals que las han inventadas. Per medi dellá nosaltres tenim comunicació ab las Personas, y Països estrangers, y som de totas las edats, y Ciutadans de tots los Regnes; y nos entretenim, sempre que volem ab los Homens mes Savis, y Celebres, que ha tingut la antiguedat, als quals consultem com a Mestres y com Amichs, que nos son sempre, ab la conversa dels quals enriqueixim nostre esperit de moltes coneixensas curiosas, y útils, y quedam instruhits, de com nos havem de aprofitar de las virtuts, y vicis del Genero Humà; y sens tenir la intelligencia de las lenguas, nosaltres quedam privats de las instruccions, que nos donan, y dels trefors, que nos ofereixen; y així nosaltres quedam ignorants en mitg de rotas las Sciencias, y pobres en mitg de tantas riquesas, perquè nos falta la clau, que sola nos pot obrir la porta, y entrada de estas Sciencias, y trefors.

Ni me diga algu, que los bons llibres de

las llenguas estrangeras, ja se troban traduhits en la llengua propria, y nativa, perquè això es cosa molt falsa, y singularment respecte de nostra llengua Cathalana, respecte de la qual podem dir, que son molt poch los llibres estrangers, que si troban traduhits, y no sols los homens Doctes Cathalans han faltat en fer la traducció de molts llibres estrangers, que son utilissims, pero si també han faltat, en no escriurer en Cathalá alguns llibres molt bons, que han fet imprimir en llengua Castellana, ò en Llatí, com si la Nació Cathalana no merequés, ó no tingués la necessitat, de fer tant ben instruhida, com quiscuna de las demés.

Pero encara que la Nació Cathalana, y rotas las demés, fossen tant zelosas del be public de la Patria, que prest que hix à llum un libre util, los homens Doctes de cada Nació lo traduïssen en sa llengua patricia, no obstant seria molt convenient per tots los que professan las llettras, que tinguessen la intelligencia de las llenguas, porque primerament lo caractèr de un home Docte es veurer, y conèixer per ell mateix las cosas, es á dir, los originals dels Authors, lo que may ho podrà fer, sens tenir la intelligencia de las llenguas. Segonament, porque altre cosa es veurer, y regoneixer una cosa per si mateix, ò veurer-la per los ulls de un altre; porque la veritat se al-

altera en apartarse de son origen; y passant per diferents mans, ve y arriba à nosaltres, com à gastada, è infeccionada de la mentida. Tercerament, perque cada llengua te un ayre, ò un modo propi de explicar las cosas, el qual ja may se pot ben imitar en un altre llenguatge, per lo que, las mes bonas versions son sempre imperfectas, y degeneran del original. Quiratament, perque per exacto que sia un Author, ò per cuydado que tinga, de no dir res, que sia equivoco, li escapa sempre alguna expressió, que es capàs de molts sentits: Lo Traductor emperò, no se adhereix sino à un sol: Ell representa lo original, per la part que lo ha vist, y lo explica, així com lo ha entès; y determina, lo que lo Author no ha determinat; de manera, que quant un llegeix una versió, veu més prest los penſaments del Traductor, que los del Author. Quintament, perque moltes vegadas faltan al Traductor paraulas proprias, è igualment significativas, de lo que lo Author nos ha volgut dir, així apenas hi ha Traductor, que conserva enterament lo sentit del original: Ell lo exten, ò limita, y lo explica, segons com lo ha concebut, ò segons com troba termes, per explicarſe. Per totes estas rasons, asseguran moltes personas Criticas, y Judiciosas, que es molt dubtós, si es, ò no és així, lo que molts ensenyan com à cert, en nom de Aris-

totil (que fou fill de la Ciutat de Stagira de Macedonia) el qual nos deixà escrita sa Filosofia ; y altres Obras, en llengua Grega. Per la mateixa raho , es molt convenient saber la llengua Grega , perquè la major part de las Sciencias nos son vingudas de la Grecia, y per la intelligencia dels Santis Pares , y de molts Concilis celebrats en la Grecia , es summament necessaria la intelligencia de la llengua Grega ; y lo mateix se diu, per entendre perfectament molts Textos de la Sagrada Escritura del Nou Testament, que foren escrits en Grech, com consta de aquellas paraulas de Sant Lluch en lo Capítol 22. vers 19. *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur*, las quals per entendres perfectament, es estat necessari, mirar, y consultar lo Text Grech, en que las escrigué Sant Lluch. Per la mateixa raho convé que los Theolechs Escripтурaris tingan la intelligencia de la llengua Hebrea , perquè en esta llengua , nos ha parlat lo Esperit Sant, en las Sagradas Escripтурas del Testament Vell ; y en lo Testament Nou , los Sagrats Escrip্তors son plens de Hebrehismes, es á dir, de modos de parlar , que no se poden ben explicar, sens saber la llengua Hebrea. Per lo que los Minyons, que desitjan ser doctes, y la honra de sa Patria , y de sos Pares, quant sian en las Universitats Celebres, en que los Pares de Republica tenen cuydado de posar

Cathedras, y Cathedraichs, per ensenyar estas llenguas, se aplicarán á estudiarlas, y apendrerlas, perque mentres que ab ellas no vulgan fer al doctoret, ne traurán molt profit, y un gran contento del esperit, quant tingan entre mans un Llibre Llatí, ó Francés, &c. que explica algunas cosas en Grech, ó en Hebreu, lo que los succehirà molt sovint, singularment llegint Llibres Comentarís de la Sagrada Escripura.

DE LA LENGUA CATHALANA.

Entre todas las lenguas, la que ab mes perfecció deuen saber los Minyons es la lengua propia de sa Patria, perque lo defecte es molt mes culpable, y feo per un Minyó, que se estimació; y perque los Minyons tingan, ó sapian un bon modo de parlar en la propia lengua, es precis que los Pares, y Mestres procurian, que devant dells ningú parlia ruscament, vull dir, que ningú gastia expressions, ó paraulas grosseras, desproporcionadas, y poch honestas, perque se semblants paraulas quedan molt imprimidas en sa tendra naturaleza. També convé molt, llegirlos, ó ferlos llegir las Reglas propias de Prosodia, y Orthografia, que se cada lengua, perque així serán mes instruits en la practica de son llenguatge. Finalment, quant ells son un poch avançats, en saber llegir, con-

vé donarlos llibres escrits en la llengua, que fían polits, y elegants, y ferlos notàr los incisos, lo punt, è inciso; los dos punts; lo accént, que està sobre los mots, lo punt final, lo punt interrogatiu; y lo punt admiratiu, &c. Y ensenyarlos lo us, y practica de totas aqueſtas cosas.

Y com no faltian Cathalans, que avegadas desprecian nostra llengua, es precis advertir aquí, que la rusticitat, grollera, y falta de termes, que li imputan, provenen de dos causas. La una es, que ditas personas tenen lo geni de estimar mes lo que es foraster. Per la rahò contraria hi ha Cathalans que prefereixen la llengua Cathalana à totas las demès, porque sols estiman lo que es de sa Patria, obe, porque, com no estan acostumats, à oír parlar altres llenguas, los apar que son duras, secas, y desabridas, singularment si no las entenen. La segona causa es, porque hi ha poch cuydado en esta Provincia, de ensenyar à parlar lo Cathalà, ab aquella perfecció, y gentileza, ques deuria parlar.

Jo be sè, que hi ha personas de molt judici; que volen que totas las llenguas fían iguals, perquè en las llenguas noy ha mes que considerar, sino tres cosas, que son la propietat, ò significació de las veus, la harmonia, ò consonancia, y la copia, ò abundancia de termes, per explicar las cosas concebudas; y en

totas estas tres cosas , volen que todas las lenguas sean iguales ; porque todas las veus de cada lengua explican de la cosa significada , en que consiste la propiedad , v. g. lo que en Cathalá se expresa per lo terme *enganyar* , en Llatí se explica per lo verb *fallo* , y en Francés per lo terme *trompèr*. En quant à la propiedad del estil , en cada lengua se varia molt , porque aquell te millor estil , que sab explicar millor las cosas , es à dir , sab usar las palabras mas naturales , y mas inmediatamente representativas dels objectes. En quant à la harmonia , ó en quanr al sonido gustos , diuen també , que todas son iguales , porque lo gust deleytos de las lenguas provè del us , ó del especial gení , temple , y complexió dels organs de aquell que las ou , així com la aspereza provè del no us de ellas , ó de las disposicions de organs , que te el qui las ou. En quant à la copia , ó abundancia de veus per explicarse , cada lengua te las bastants , per explicar lo que comprèn ; y encara que la Grega , Llatina , y Espanyola son mas abundants que otras lenguas , pero es porque han usurpat muchas veus de otras lenguas. Lo que també es lícit , y permès à la lengua Cathalana , (y à qualsevol altre) sempre que per explicar las cosas ab claredat , y energia , necessita usar del termes , ó veus de otras lenguas , porque no es raho , explicar mal , ó no explicar

be las cosas, per voler observar, y usar unicamente las veus, que los Antichs han usat: Y es cert, que si en Càrhalà se escrigues tanta copia de llibres, com en Llatí; y en Castellà, vindria à ser nostra llengua tant fertil en las veus, com en la Llatina, y la Espanyola; perque los homens Doctes aplicarian à nostra llengua totas aquellas veus, que vindrian be, per explicar las cosas, així com se fa en la Llatina, y Espanyola.

Pero me apar, que la llengua Cathalina te un gran avans, ó una gran excellencia sobre las demás, perque te una gran aptitut, y proporció, per apendrer, y entendre las demás llengües, pues la experiencia ensenya, que los Cathalans, facilmente entenen las Naciones Estrangeras, y que ab facilitar aprenen de parlar son llenguatge; pero molt al contrari succeheix à las Naciones Estrangeras, que venen en esta Provincia, las quals ab dificultat entenen nostre llenguatge, y ab molta dificultat lo aprenen de parlar.

Y perque tots los Minyons Cathalans sapian parlar, y escriure be en Cathalà, los donaré aqui algunas advertencias, y reglas de la Orthografia; que es la Sciencia que ensenya ab quinas lletres se ha de escriure una dicció, ó un nom. La primera advertencia es, que cada hu tinga cuydado, de saber, com deuen pronunciar, y escriure alguns noms

Catha,

Cathalans, que portan alguna ambiguitat en las lletres. La segona es, que no posian la *v*, per *b*, ni la *b*, per *v*, y així no digan may *bi*, per *vi*, *bot* per *vot*, *vo* per *bo*, *bos* per *vos*, &c. pero hi ha molts noms Cathalans, que també se poden pronunciar, y escriurer ab *b*, com ab *v*, y ab *v*, com ab *b*, v.g. *Savi*, ò *Sabi*, *Savies*, ò *Sabies*, &c. y així, quant hi ha alguna dificultat, ab que lletres se deu escriurer un nom, los Minyons ho preguntaran al Sanyor Mestre, ó altre persona Docta. La tercera advertencia es: que no posian la *g*, per *c*, ni la *c*, per *g*, y així no digan *galla*, per *calla*, *carau* per *garau*, &c. La quarta es, que no posian la *g* per *j*, ni la *j* per *g*, y així no digan *gamay* per *jamay*, *Goan*, per *Joan*, *javinet*, per *gavinet*, &c. pero en alguns noms també se pot posar la *g*, com la *j*, y la *j* com la *g*, v.g. *Geronim*, ò *Jeronim*, &c. La quinta, es que no posian la *g*, per la *r*, ni la *r* per la *g*, y així no digan, *Gallotge* per *Rellotge*; *gabò* per *rahò*, *gavans* per *ravans*.

La sexta es, que no posian dos *ll* per una *l*, ni una *l* per dos *ll*, y així no digan *Lorens*, per *Llorens*, *llana* per *llana*, *mollest* per *molèst*, *molltò* per *moltò*, &c. La septima es, que després de *q*, sempre posian *u*, v.g. *que*, *quexòs*, *questiò*, &c. La octava es, que en lo principi del nom una *R* sola, ò una *S* sola ne val dos, y així diem, *Riu*, *Sol*, &c. pero en lo mitg del nom, quan

quant son entre lletras vocals, se deuenen posar dos, per pronunciar-se dobles, v. g: *terra, ferra, massa, &c.* pero si no son entre lletres vocals, també una sola se pronuncia doble, v. g. *Hoftrich, calfas, &c.* y que la *s* sola, posada en mitg de *a, e, i, o, u*, sempre se pronuncia com *z*, v. g. *za, ze, zi, zo, zu*. La nota es, que en Cathalà per pronunciar *va, ve, vi, vo, vu*, se usa de *v* rodona, y no de *u* de dos cammas, pero en altres llengüas no se observa sempre aquesta regla: Finalment se guardaràn los Minyons, de pendrer la *x* per la *j* y al contrari y aixi no digan *xans* per *jans*, ni *janxas* per *xanas*, &c. y per ditto tot ab una pareula, si los Minyons volen saber parlar, y escriure be en Cathalà, es precis, que sapian confegir be las lletres; perque si no saben ben confegir, sempre posaràn una lletra per altra. Y per quant el sillabar, y confegir las lletres, es cosa que tots los Mestres saben, com se fa en nostra llengua, però me abüinch de donarlos reglas, de com se deu fer. Y sols los suplico, que perque sos Deixebles sian més ben instruits en lo art de sillabar, y de confegir, los fassian exercitar á sillabar los noms, y á confegir las lletres de cor, ó sens libre, perquè aquest exercici los será de molt profit, ja per saber escriure los noms ab las degudas lletres, ja també per ensenyarlos á disconer, y avivar son enteniment. També los podràn

exor-

exortar que cada nom se ha de escriure distinct, ò apartat del altre; que las lletres de cada nom se deuen escriure acostadas una prop l'altra, que las síllabas may. se poden partir, encara que sia en lo cap de la ralla, que quant un mot se parteix en lo cap de la ralla, per no caberhi, se nota ab una ralleta, y que lo nom que un comensa de escriure, ha de ser ab lletra major, y també lo nom, ques segueix després de punt final, y los noms de persona, Ofici, ó Dignitat, y de Lloch major, y menor. Lo demás que pertany à la prosodia, y Orthografia Cathalana, quant los Minyons seran grans, ja ho llegarán en altres llibres.

DE LA LLINGUA LLATINA.

ES la llengua Llatina una de las mes necessaries, y utils als Minyons, que deuen ser destinats à las lletres, y à tots los Minyons, y personas de qualitat, y caracter, perque primerament; la llengua Llatina es la llengua, que usa la Iglesia. Segonament, perque se usa en totas las Universitats, y Academies, per ensenyar à tots los que concorren en ellas, per instruhirse de las Sciencias. Tercerament; perque los millors llibres quey ha en totas las Sciencias, son en Llati. Quartament, perque en totas las casas de Qualitat y conveniencias hi ha molts Actes, y altras Escrip-

cripturas en Llati, las quals may las entendràn los Duenyos, sens entendre la llengua Llatina. Quintament; perque es menqua per una Persona de Qualitat, no saber entendre, ni parlar la llengua Llatina; y assistir als Oficis Divinos com un ruslich, ó no saber respondrer en Llati, als que lo preguntan en Llati.

Pero per quant primer es saber llegir, y escriurer en Llati, que el parlar, ó entendre la llengua Llatina, perço advertirem aqui algunas cosas de la Orthografia propria, que te la llengua Llatina, perque tots los Minyons la sapian llegir, y escriurer. Perço han de advertir, que en Llati *c, h, a*, fa *ca*; *c, h, e*, que; *c, h, i*, qui; *c, h, o*, co; *c, h, u, cu*, v. g. *Charisma, Chiroteca*, &c. pero se adverteix, que *Chisma, Chismaticus*, se pronuncian com si sof- sen escrits ab *S. J, h, a*, fa *ja*, *j, h, e*, *je*, *j, h, i*, *ji*; *j, h, o*, *jo*, *j, h, u*, *ju*, v. g. *Iheronimus*.

P, h, a, se pronuncia *fa*; *p, h, e*, *fe*; *p, h, i*, *fi*. *p, h, o*, *fo*; *p, h, u*, *fu*, v. g. *phares, philipus*, &c; *Q, u, a*, fa *cua*, *q, u, e*, *cue*, *q, u, i*, *chi*, *q, u, o*, *co*; *q, u, u, cu*, v. g. *qualibet, qualibet, quilibet*, &c. *T, i*, fa *ci* quant després de la *i* se segueixa *e*, *i, o, u*, v. g. *letitia, oratio*: Pero si antes de la *t*, hi ha *f*, ó *x*, fa *ti* v. g. *Sebastianus mixtio*. *X, a*, fa *sa*, *x, e*, *se*; *x, i*, *si*; *x, o*, *so*; *x, u*, *su*, v. g. *dixi, dixerunt*, &c. La *h*, posada en mitg de dos *ii*, comunament en esta Provincia se pronuncia, com si noy fos, y aixi *nihil*, lo pronun-

nuncian *niil*; y *mihi mihi*; pero en altres Provincias (y també en esta) moltes personas la pronuncian, com si fos *q*, y axis *nihil* lo pronuncian *niquil*, y *mihi mihi*; pero sobre de alsó noy por haver disputa, perque la consuetut, y voluntat dels homens, es la que dona als noms, y lletres, la pronuntiació, y la significació. Lo demes que pertany a la Orthografia de la llengua llatina, ja es comú ab la llengua Cathalana; y així passarem á tractar de la intelligencia de la llengua Llatina.

Per saber entendre lo Llatí, es precis, que los Minyons sapian declinar los noms, y verbs, y que sapian la significació, que tenen los termes Llatins. Y perquant hi ha molts termes Llatins, que no son ni en lo Antoni, ni en la Torrella, ò en la Arasina, perço es molt convenient, que los Minyons tingan diccionaris Llatins, explicats en Cathalá, ò en Castellà, y que sapian ab la seguida de las lletres, trobar los termes Llatins, dels quals ignoran lo significat.

Quant los Minyons ja saben declinar los noms, y verbs, y coneixer la significació, que tenen los noms, y verbs del Antoni, es moltíssim convenient, que se apliquian á traduir lo Llatí en Cathalá, encara que no sapian perfectament las reglas dels generos; ni dels genitius, ni dels preterits, y supins, ni las reglas de la construcció, perque es millor medi, per enten-

entendre, y parlar la llengua Llatina, la traducció, ò la aplicació de traduir lo Llatí en Cathalà, que no el saber, ò el aplicar-se à lliber las reglas; perque moltes de las reglas, tant dels generos, genitius, preterits, y supins, com també de la construcció, se coneixen molt be ab la llum natural; y ab la traducció se concixen millor estas reglas, y lá aplicació ques deu fer dellas, y així en lo mateix temps, en que los Minyons se ocupan en aprendrer las reglas, tant del Antoni, com del Erasma, ò Torrella, deuen los Mestres aplicarlos una part del dia, á traduir cosas fàcils, com son las reglas Llatinas de las parts de la oració, ò lo Dialogo Llatí de la Doctrina Christiana, ò las Sentencias de la Sagrada Escripura, &c. Pero no obstant aisso, deuen hen los Minyons procurar apendre be las reglas, y no deixar lo estudi de la Grammatica, fins que tingan ben compres las reglas perque desta manera entendrán, y parlarán millor la llengua Llatina; Y quant seràn de edat, serà molt bo, que ne fassen algun repàs, perque entendrán moltes cosas, que no las entengueren quant eran petits. Y perque los Minyons puguin mes facilment, fer la traducció del Llatí en Cathalà, los donaré aquí algunas advertencias, ademès de aquellas quels doní, tractant de la educació, respecte dels Mestres.

Primerament deuen notar los Minyons, los noms, y verbs de la oració Llatina, de quin numero son, y los noms en quin cas, y los verbs en quin temps, y de quin modo son. Segonament, quant comenſan á traduir, es molt bo, que vajan despay, es à dir, que vajan unint los termes ab lo modo mes simple, y natural; per alsó, pendrán primerament lo suposit, despres lo verb, despres lo cas regit del verb, y despres los adverbis, &c. Tercerament, quant ja son un poch exercitats en la traducció, serà millor, que fassen lá traducció per clausulas, perque aquest modo de traduir es mes deleytós, y fa compendrer la cosa de que parla la oració Llatina. Quattament conve molt, que los Minyons atengan lo titol, y materia de la oració Llatina; perque així coneixeran millor lá significació, que deuen donar alstermes Llatins de la oració que traduheixen; per lo que convé, que advertescan, que totas las veus Llatinas de si son equivocas, vull dir, que tenen moltras significacions, (y lo mateix es de totas las demes llenguas) y per aixó es menester, que esfigan advertits, que nos deuen lligar, ó cohartar ab aquella significació, que lo Antoni, ó Torrellà dona à las veus Llatinas, sino que los deuen donar aquella significació, que demana la materia de que parla la oració Llatina; de manera, que la traducció que fan, tinga sem-

pre un bon sentit , y sia eloquent. Quintament se requireix , que llegëscan tota la oració Llatina , antes de traduir-la , ò per lo menos la llegëscan , fins al punt final , perquè així coneixeràn millor lo sentit de la oració Llatina , y la significació que deuen donar als termes Llatins. Sextament , es molt convenient , que quant van fent la traducció , sapian veurer ab los ulls , los termes Llatins , quey ha mes avant , perquè la significació practica , y particular , que deuen dar , à un terme Llatí , dependeix molt dels termes Llatins ques següeixen; y també es necessaria aquesta diligencia; per finir la oració , ab la cadencia de punt final , ó de punt interrogatiu ; ó de punt admiratiu , que te la oració Llatina. Séptimament , convè que sapian , que en las oracions llatinas , molt sovint , se pren un modo per altre; com es lo subjunctiu per lo indicatiu , observats , los mateixos temps, v.g. lo present de subjunctiu , per lo present de indicatiu , lo preterit perfet de subjunctiu , per lo preterit perfet de indicatiu , &c. Y que los verbs se acostuman sincopar , ò llevarlos una sílaba , en los preterits perfets , y plusquam perfets , y en lo futur de subjunctiu , y així diē *errasti* per *erravisti*; *amassim* per *amavissim*, y *audiero*, per *audivero*. Y que també se sincopa los noms, y adverbis, y axí se diū, *seculum* per *seculum*, *spiritalis* per *spiritualis* , &c.

y que estas *vens etiam, siquidem, ergo et, &c.* Moltes vegadas en la traducció no se explican, perque ja se entenen, y si se explicassen, embarrarian la oració Cathalana; pero se posan en la oració Llatina, perque li donan major expressió, y la fan mes elegant. Finalment, deuen advertir los Grammatichs, que despres, que han traduhit una oració Llatina en Cathalá, deuen conferir, ò acurar la obra traduïda ab son original, y mirar, si convenen bé; ò si guardan totes dos un mateix sentit; ò en que discrepan.

Pero despres que los Minyons saben traduhir lo Llatí en Cathalá; es precis que se apliquian à parlar Llatí, perque per un home de caracter, ò que ha de professar las lletras, nò basta saber entendre la llengua Llatina; sino que se requireix que la sapia parlar, com tenim ja demostrat. Y per acostumar-se los Minyons à parlar Llatí, serà bo, que sapian bé aque-llas reglas, ò senyals, que porta lo Antoni, per conèixer los casos, que comensan: *Qui es, fa, ò din, &c.* La segona es, que parlian Llatí, de lo que saben bé en Cathalá, perque així no tindran que posar la força, y atenció, sino en formar lo Llatí, y si volian parlar Llatí; de lo que no saben bé, haurian de posar dos cuydados grans, lo un per discorrer bé, sobre la materia de que parlarian, y l'altra per formar bé lo Llatí. La tercera es tenir tots los

Deixebles Grammatichs de una Escola llibrets Llatins, compoltos ab preguntas, y respoltas, y exercitar-se ab ells. Per ell si hem compolt en Llati, lo Dialogo de la Doctrina Christiana del qual podràn usar los Minyons per exercitar-se à parlar Llati, fins que alguna persona zelosa del be-publich, ne haja compolt altre de mes util. Y deuen procurar, formar, y parlar lo Llati, polit, y elegant; y per aßò serà bo, que sapian las reglas de las Elegancias, y que llegescan llibres Llatins, que sian eloquents, y elegants, com son los llibres, que hem notat parlant de la Eloquencia.

LLENGUA ESPANYOLA.

LA intelligencia, y sciencia de la Llengua Espanyola, es molt util, á tots los que son del Regne de Espanya, porque primera-ment totes las Provincias de aquest Regne, tenen una gran comunicació entre si; pues ademés de comunicar-se los bens, y fruyts, per medi del art negociatori, ab que viuen, y sustentan decentment sa familia moltes personas, que no renen altre ofici, ni bens immobils; també se comunican las personas, per obtenir los oficis mes lustrosos, y los empleos de las mes altas Dignitats, tant Ecclesiasticas, com Seculars. Aquest tracte pues, y comunicació tant util á tot lo Regne de Espanya, no pot subistir sens la intelligencia, y sciencia

sciencia de la llengua Espanyola , pues cada Provincia re son Llenguatge particular , y sols per medi de la llengua Espanyola , tenen , y conservan sa comunicacio , tracte , y negoci. Segonament ; perque la llengua Espanyola , regna , y campeja sobre totas las demès llenguas particulars , que tenen las P^{ro}vincias , y així no sols regna en las Audiencias , Intenden- cias , y Contradurias de las Provincias , sino també en los Tribunals mes inferiors , y en las Notarias mes minimas. Per qual causa son sens numero las escripturas autenticas , que hi ha en llengua Espanyola , en cada Pro- vincia de Espanya. Tercerament , perque la llengua Espanyola corra ab gran aplauso , en los demès Regnes de Europa , y molts vegadas succeheix , que las Personas doctas de al- tres Regnes donan à llum las suas obras , en llengua Espanyola. Quartament , perque son sens numero , los llibres utilissims , que en tot genero de Arts, y Sciencias hi ha escrits en llen- gua Espanyola , los quals nos troban traduïts en llengua Cathalana. Finalment , en esta Pro- vincia cada dia se ofereix , que los Cathalans han de parlar , y tractar ab los Castellans , sin- gularment en las Vilas, y Ciutats; y en los Po- bles Aldeans , també se ofereix molt sovint , rebre ordres de part del Senyor Rey , o de sos Ministres, que son en llengua Espanyola.

Per totas aquestas rahons , es molt conve-
nient,

nient, que tots los Minyons de esta Provincia, se apliquian al estudi, è inteligencia de la llengua Espanyola, perque sens ella, ni podran tenir tracte, ni comunicaciò ab las demás Provincias de Espanya; y quant hajan de recorrer en los Tribunals, que lo Senyor Rey te posats en esta Provincia, se trobaràn molt embarassats, ò molt poch expedit, per falta de no saber parlar, ni entendre la llengua Espanyola; y lo mateix los succehirà, quant ocupian los pncipios de la Republica, perque en tots estos casos sels oferirà moltes vegadas, haver de llegir moltes escripturas, que seràn en Castellà, y haver de parlar ab moltes Personas, que seràn de Castilla, ò de altres Provincias, que unicament parlaràn en Castellà, perque no sabràn parlar en Cathalà.

Pero los Minyons, que desitjan professar las llettras, y ser per son saber, la honra de sas casas, y de sa Patria, es necessaria la inteligencia, y sciencia de la llengua Espanyola, perque com havem dit, son moltissims los llibres utilissims, que en tot genero de Sciencias, y Arts hi ha escrits en Castellà, los quals nos troban escrits, ni en Cathalà, ni en Llatí; y quicà ni en altre llengua; y aixis sens la intelligencia de la llengua Espanyola, quedarian privats, è incapassos de apendrer tantas, y tant bellas doctrinas.

Y perquant primer es saber llegir lo Cas-

tellà, que entendrelo, però anirem explicant aquelles regles, que los Minyons deuen guardar, per saber llegir y escriurer en Castellà. Per això han de advertir, que en Castellà, *c, h, a*, se pronuncian *xa; c, h, e, xe c, h, i xi; c, h, o, xo; c, h, u, xu*; v.g. *chacon, chico, &c.*

G, e; g, i, v.g. *Muger, Gilguero, Gigante, &c.*
J, a; j, e; j, i; j, o; j, u; v.g. *Jamas, Jesus, &c.*
X, a; x, e; x, i; x, u; xu; v.g. *Xarave, exemplo, &c.*
Z, a, se pronuncia *sa; z, e; se, zi si; z, o; so; z, u; su*; v.g. *Zura, gozanos, razonan, &c.* La *s*, posada en mitg de *a, e, i, o, u*, se Pronuncia com en Cathalà, *za, ze, zi, zo, zu*, v.g. *vosotros, casaderos, &c.*

Nota, que per la *G*, per la *J*, y *X*, se requereix Mestre que ensenyia la pronunciació que tenen; perquè falten paraulas, per explicarla. Lo demes que pertany à la Orthografia Castellana, ja es comú ab la Cathalana.

Pera saber parlar, y entendre la llengua Castellana, tres coses han de observar los Minyons. La primera, que es la mes principal de totas, y que moltes vegadas basta ella sola, es lo us, y exercici de la llengua Castellana, per que en materia de llenguas, lo us, y exercici, val mes que totas las regles; y preceptes, que pot donar un Mestre habil. La segona es, saber la conjugació dels Verbs Espanyols. Y la tercera es, tenir un Diccioniari Espanyol explicat en Cathalà. Per saber la conjugació que tenen los

Verbs

Verbs Espanyols, se podran servir los Minyons de la Grammatica Espanyola; y Francesa de Francisco Sobrino, ò del Antoni Castellà, imprés à Cervera, el qual venen casi tots los Llibreters de Cathalunya. Pero perque los Minyons, que son molt pobres, pogan ab aquest llibre fol, quedar instruhits en lo modo de conjugarlos Verbs Castellants, posarem aqui la conjugació de alguns Verbs, que los serviràn de modelo, per conjuguar los demès.

CONJUGACIÓ DEL VERB ESSER.

E N lo Temps Present del Indicatiu	fet.
Yo soy.	Yo fui, ho he sido.
Tu eres.	Tu fuiste, ho has sido.
Aquel es.	Aquel fue, ho ha sido.
Nosotros somos.	Nosotros fuimos, ho hemos sido.
Vosotros soys.	Vosotros fuisteys, ho haveis sido.
Aquellos son.	Aquellos fueron, ho han sido.
En lo Preterit Imperfet.	En lo Preterit Plusquam Perfet.
Yo era.	Yo havia sido.
Tu eres.	Tu havias sido.
Aquel era.	Aquel havia sido.
Nosotros eramos.	Nosotros haviamos sido.
Vosotros erades.	
Aquellos eran.	
En lo Preterit Per-	do.

Vosotros haviades sido.

Aquellos havian sido.

En el Futur.

Yo seré.

Tu seràs.

Aquel será.

Nosotros seremos.

Vosotros sereys.

Aquellos serán.

En lo temps Present
del Imperatiu.

Seas tu.

Sea aquel.

Seamos nosotros.

Seáys vosotros.

Sean aquellos.

En el Futur:

Seràs tu.

Serà aquel.

Seremos nosotros.

Sereys vosotros.

Seràn aquellos.

En lo Optatiu en lo
temps Present.

O si yo seria, ó fuesse.

O si tu serias, ó fuesse.

O si aquel seria, ó
fuesse.

O si nosotros seriamos

ó fuessemos.

O si vosotros seriades,

ó fuesseades.

O si aquellos serian,

ó fuesssen.

En lo Preterit plus-
quam Perfect.

O si yo huviesse sido.

O si tu huviesse sido.

O si aquel huviesse sido

O si nosotros huvies-
semos sido.

O si vosotros huviesse-
des sido.

O si aquellos huvies-
sen sido.

També se pot con-
jugar dient:

O si yo fuesse estado.

O si tu fuesse estado.

O si aquel fuesse estado

O si nosotros fuesse-
mos estado.

O si vosotros fuesseades
estado.

O si aquellos fuesse
estado.

En el Futur.

O si yo sea.

O si tu seas.

O si aquel sea.

O si nosotros seamos

O si vosotros seays.

O si aquellos sean.

En el present del Subjunctiu.

Como yo sea.

Como tu seas

Como aquel sea.

Como nosotros seamos.

Como vosotros seays.

Como aquellos sean.

En lo Preterit Imperfet.

Como yo seria, ò fuese

Como tu serias, &c.

En lo Present de Optatiu, y en lo Preterit Imperfet de Subjunctiu també se pot dir de la manera seguent:

O si, ò como yo fuere.

Tu fueres.

Aquel fuere.

Nosotros fuéramos.

Vosotros fuerades.

Aquellos fueren.

En lo Preterit Perfect de Subjunctiu.

Como yo aya sido, ò estado.

Como tu aya sido, ò estado.

Como aquel aya sido, ò estado.

Como nosotros ayaamos sido, y estado.

Como vosotros ayais sido, ò estado.

Como aquellos ayan sido, ò estado.

En lo Preterit plusquam Perfect de Subjunctiu.

Como yo huviera, ò huviesse sido.

Como tu huvieras, ò huviessees sido.

Como aquel huviera, ò huviesse sido.

Como nosotros huvieramos, ò huviessemos sido.

Como vosotros huvierades, ò huviesseades sido.

Como aquellos huvieran, ò huviessean sido

En el Futur de Subjunc.

junctiu.

Como yo serè , ó avré
sido.

Como tu seràs, ó avrás
sido.

Como aquel serà , ó
avrà sido.

Como nosotros feré-
mos, ó avremos sido

Como vosotros fereys
ó avreys sido.

Como aquellos seràn,
ó avrán sido.

CONJUGACIÒ DEL *Verb amar.*

EN lo temps Pre-
sent de Indicativ.

Yo amo.

Tu amas.

Aquel ama.

Nosotros amamos.

Vosotros amays.

Aquellos aman.

En lo Preterit Im-
perfet de Indicativ.

Yo amava.

Tu amavas.

Aquel amava.

Nosotros amavamos.

Vosotros amavades.

Aquellos amavan.

En lo Preterit Per-
fet de Indicativ.

Yo amè, ó he amado.

Tu amaste, ó has ama-
do.

Aquel amò, ó ha ama-
do.

Nosotros amamos, ó
havemos amado.

Vosotros amasteys, ó
haveys amado.

Aquellos amaron, ó
han amado.

En lo Preterit
plusquam. Perfet. de
Indicativ.

Yo havia amado.

Tu àvias amado.

Aquel avia amado.

Nosotros havíamos

amado.

Vosotros haviades a-

mado.

Aquellos havian ama-

do.

En lo Futur de

Indicativ.

Yo amaré.

Tu

Tu amaràs.

Aquel amará.

Nosotros amaremos.

Vosotros amareys.

Aquellos amarán.

En lo Present del Imperatiu.

Ama tu.

Ame aquel.

Amemos nosotros.

Amad vosotros.

Amen aquellos.

En lo Futur del Imperatiu.

Amaràs tu.

Amarà aquel.

Amarémos nosotros.

Amareys vosotros.

Amarán aquellos.

En lo Present del Optatiu.

O si yo amára, amaría, ò amasse.

O si tu amares, amarias, ò amasses.

O si aquel amára, amaría, ò amasse.

O si nosotros amaramos, amariamos, ò amassemos.

O si vosotros amarades, amariades, ò amassedes.

O si aquellos amaran, amarian, ò amassen.

En lo Preterit plusquam perfect del Optatiu.

O si yo huviera, ò huviesse amado.

O si tu huvieras, ò huviesse amado.

O si aquel huviera, ò huviesse amado.

O si nosotros huvieramos, ò huviessemos amado.

O si vosotros huvierades, ò huviesseades amado.

O si aquellos huvieran, ò huviesssen amado.

En lo Futur del Optatiu.

O si yo ame.

O si tu ames.

O si aquel ame.

O si nosotros amemos.

O si vosotros ameys.

DELS MINYONS.

317

O si aquellos amen.	Como tu hayas ama-
En lo Present del	do.
Subjunctiu.	Como aquel haya ama-
Como yo ame.	do.
Como tu ames.	Como nosotros haya-
Como aquel ame.	mos amado.
Como nosotros ame-	Como vosotros hayais
mos.	amado.
Como vosotros ameys	Como aquellos hayan
Como aquellos amen.	amado.
En lo preterit Im-	En lo Preterit plus-
perfect del Subjunctiu.	quam Perfect del Sub-
Como yo amara, ama-	jectiu.
ria, ò amasse.	Como yo huviera, ò
Como tu amaras, ama-	huviesse amado.
rias, o amasses.	Como tu huvieras, ò
Como aquel amara,	huviesse amado.
amaria, ò amasse.	Como aquel huviera,
Como nosotros ama-	ò huviesse amado.
ramos, amariamos,	Como nosotros huvie-
ò amassemos.	ramos, ò huviesse-
Como vosotros amà-	mos amado.
rades, amariades, ò	Como vosotros hu-
amassedes.	vierades, ò huvief-
Como aquellos amà-	sedes amado.
ran, amarian, ò	Como aquellos hu-
amassen.	vieran, ò huviesen
En lo Preterit Per-	amado.
fet de Subjunctiu.	En lo Futur de Sub-
Como yo haya amado	jectiu.

Como yo amare, ò rémos; ò havrémos
havré amado. amado.

Como tú amaràs; ò Como vosotros ama-
havràs amado. reys; ò havreys ama-

Como aquel amarà, do.
ò havrà amado. Como aquellos ama-

Como nosotros ama- rán; ò havrán amado.

De aquella manera, à proporciò servada,
se conjugan los demás Verbs Espanyols, los
quals, encara que tingan diferents termina-
cions, pero se proporcionan ab los sobredits.

La tercera cosa que devem notar, per saber
parlar, y entender la llengua Espanyola, es
tenir un Diccioniari Espanyol explicat en Ca-
thalà; y perque tots los minyons Cathalàns
pugan ab aquest libre sol, entendre, y par-
lar la llengua Espanyola, que los es, la mes
util, y necessaria de totes las llenguas estran-
geras; los donaré aquí un petit resumen de
las diccions Espanyolas explicadas en Catha-
là. Advertintlos primerament que nostra llen-
gua, es tant semblant à la Castellana, que ab
molta facilitat se compran en Cathalà, lo que
significan molts dels termes Castellans; y aixis,
en aquest petit resumen de las veus Espanyolas
tant solament posaré las que son mes difícils
de compendre; y per major claredat anirém
seguint lo ordre de las lletres.

A

Abenuz - un arbre.

Abarragado- aman- Abispa- Vespa.
cebat.

Abro-

Abrojo - rebròll bort,
ó espina.	falsificar una cosa.
Abilemio - ayguadèr.	Afeyte - adorno fíngit.
Abuelo - avl.	Afixar - ficar, ó fixar
Açadon - axada.	Afligir - Afligir
Aceòuche - olivera
borda.	Afloxar - afluxar.
Acepillar - aplanar, ó
apulitxar.	Afrentar - afrontar.
Acezar - anhelar, ó
desirjar.	Agento - estrany.
Achacar - atribuir.	Agora - ara.
Acibar - cosa aspera,
ó cosa amarga.	Agorar - adivinar.
Acoger - acullir.	Agotar - adequar, ó
igualar, ó exten-
drentse igualment, ó
axugar.
Acontecer - esdevenir.	Agrio - agre.
Acrecentar - augmentar.	Agua - aygua.
Açufre - sofre.	Aguero - adivinador,
ó hechizér.
Acuñar - imprimir, ó
agrar.	Aguja - agulla.
Adelgar - aprimar, ó
allargar.	Agugero - forat.
Adentro - dins.	Aguijar - punxar.
Ademàn - senyàl, ó
demonstració de af-
fecte.	Aguijon - punxo.
Adivino - adivinador.	Aguzàr - ailar.
Adormecer - adormir.	Ahogar - ofegar.
Adulterar - es pecar lo
casat ab un altre, ó	Ahorcar - penjar.
	Ahuilar - udolar.
	Ahullido - udol.
	Ahuyentar - fer fugir.
	Ahi - aquí.
	Ajo - all.
	Ayunque - enclusa.

Alabastro - pedra ques
diu alabastro , 1
qual es blanca.

Alacran - escorpit.

Alacha - arangada.

Alagar - afalagar.

Alago - caricia , ò da-
diva , ò cosa per
guanyar la voluntat
de altre.

Alano - un arbre.

Alajas - prendas , ó
joyas , ó mobles de
casa.

Albñil - Mestre de ca-
sas.

Albornóz - sayál , ò
vestit com sayál.

Alcasar - fortaleza.

Alcahueta - arcabota.

Alcañoque - furo , ò
arbre surer.

Alcorgue - xinellas.

Alejar - allunyar.

Alfange - sabte.

Aljava - xavaga.

Alianza - uniò , ó con-
federaciò.

Aliento - esfors , ó co-
rarge.

Alisar - allisar,

Allanar - aplanar.

Allegarse - acostarse.

Allende - ademés.

Alma - anima.

Almendra - amétlla.

Almiréz - morter per
picar.

Almoaza - estrijol.

Almohada - cuxi.

Almuradux - la herb
almoraduix.

Almuerzo - la vianda
de menjar en lo es-
morzar.

Alombras - xaravias.

Alquilar - llogar , ó
arrendar.

Aludias - fasolas.

Alumbrar - illuminar.
ó dar claror , ó llum.

Alumbre - alum.

Amanecer - eixir lo dia.

Amarillo - palido , ò
blanquinós.

Amatillo - es una pe-
dra preciosa de co-
lor de viola.

Ambar - es una goma
preciosa , ques diu

Suc-

Succino ; que apar
arrau las pallas , y
buscas.	Anegar : negar , ó afo-
gar en la aygua.
Ambos : dos junts.	Anegenar : alienar.
Amfiteatro : un pati.	Angosto : estreto.
Amiento : sona , ó
corda per tirar lo
arch.	Angosliar : entristir , ó
donar congoxas , ó
molestias.
Amotazen : Mostassaf,
ó persona que cuy-
da , que los vene-
dors tingan los de-
guts peños , y mesu-
ras.	Anillo : anell.
Amontonar : ajustar.	Anise : anis.
Ampollarse : tornarse
ó ferse com una
ampolla.	Anocheser : tornarse ,
ó ferse nit , ó fosc.
Anade : anech.	Anoja : vaca tendra.
Añadir : ajustar.	Ansar : un Ganfo.
Ancho : ample.	Anteponer : anteposar.
Anchura : amplaria.	Antojar : voler sens ra-
ho , ni consideració.
Anciano : vell.	Añadar : nuhar.
Ançuelo : am.	Anellar : abolir.
Andar : anar,	Ahojar : fascinar , ó
danyar ab los ulls.
Andrajos : pedassos
dolents.	Apacentar : apañurar,
ó alimentar.
Andrajoso : home que
va vestit de pedassos
dolents.	Apaciguar : suavisar.
	Aparejar : aparellar.
	Apedrear : apedregar.
	Aportillar : espatllar
lo rall de un gabinet
ó de un cultell.
	Apollatar deixar la Re-
ligió que un ha pres.

Aprovechar - aprofitar	Atelliguar - testificar.
Arar - llaurar.	Atraber - atraurer.
Arbitro - es lo home,
que compon algu-
na queilliò.	Atreverse - atrevir-se.
Arder - cremar.	Atril - faristol.
Arastrar - rossegar.	Atrio - pati.
Arsenique - arsenich,
ò matzina.	Ave - ancell.
Afa - anfa.	Avena - civada.
A sabiendas - à diet
scient.	Aver - tenir.
Assecundar - tornar
segona vegada, à
dir, ò fer.	Averes - bens.
Assidero - renalles.	Avergonçar - avergo-
nyir.
Asno - burro, ó asa.	Aveto - un arbre ques
diu Avet, del qual
lo licor, se diu tra-
mentina.
Aspecto - cara.	Aun encara, ò també
Asprear - tractar aspe-
ramient, ò tenir lo
gust aspre, ó sens
bon sabor.	Aunque - encara que
Assador - ast pera rustir.	Austral - de part de
mitg dia.
Assadero - ast.	Ayer - ahí.
Assar - rustir.	Ayunar - dejunar.
Assechar - trahir.	Ayunque - enclusa.
Assechanças - traicions.	Ayuntar - ajustar, ò
unir.
Assilo - refugi, ampa-
ro, y defensa.	Azederas - agrellas
herba.
Arar - lligar.	Azero - ferro cer.
	Azeyte - oli.
	Azul - azul, ó cosa de
color blau.

DELS MINYONS.

323

B

ò loco.

Balar : belar.

Bochorno : es un ayre
ò vent calent.

Bambolear : bambole-
jar, ò tremolar.

Bodegón : Hostal, ó
taverna, ò casa, en
que se menja.

Barbar : posar barba.

Bolver : tornar.

Berrenar : barrinar.

Bomitar : gitar, ó vo-
mitar.

Barver : escombrar.

Barro : fanch, argila,
ò terra.

Boquear : badayar.

Bastage : Bastaix.

Boreal : de part de tra-
montana, ò de nord.

Bastardo : espurio, ille-
gitim, ò bort.

Borseguí ; calsons.

Baxar : baixar.

Borrego : anyell, ò
moltó.

Bazo : frexura.

Bosque : bosch.

Beber : beurer.

Boveda : arch, ò volta.

Becerra : vedella, ò
vaca.

Boyero : el Vaquer, ò
Bovher.

Beril : es una pedra pre-
ciosa de color vert.

Bozina : trompeta.

Bernejo : vermell.

Bramido : bram.

Bernia : es una vestidura

Bravo : gran valetós, y
ferós.

Betun : betum.

Brena : mata, ò espinal.

Bienes : bens.

Brocado : vestit her-
mós, y dorat.

Biverio : es un animal.

Broquel : broquer, ò
escut.

Blando : moll, leve, ó
suau.

Buelo : vol, ó volada.

Blanquear : blanquejar

Buelta : girada, ò tor-
na.

Blanquezino : blan-
quinos.

Bobo : tonto, ximple,

nada.	Camara; cambra, ô llit
Buey; bou.	Can; gos.
Buho; lo duch auçell.	Cañamo; canam.
Buril; escultura, ó	Canastra; ganastra.
gravadura.	Cancer; cranch.
Burlar; enganyar.	Cancion; cançó.
Bexeta; lo pixis, ó	Candil; lo llum, ó la
capsera.	llumenera.
Buytre; lo Astor auçell	Caña; canò, ó canal.
	Cano; blanch de ca-
	bells.
C	Cantaro; poal, ó can-
Cabeza; cap.	tir.
Cabrón; boch, ó ca-	Capador; Sanador.
bra.	Çapato; sabata.
Cachorro; cadell.	Caracol; caragol.
Cadahalso; catafal, ó	Carcanal; talò, ó car-
lloch en que se fa al-	canada.
guna representaciò.	Carcel; presò.
Caher; caurer.	Carcoma; cuch, que
Cahedizo; cosa que	roslega las fustas.
està per caurer.	Cardeno; morat, blau
Cal; cals.	ó verdanch.
Calabaza; carabassa.	Cardenal; verdanch.
Calcañal; tatò del peu,	Carrañca; alfina arbre.
ó carcanada.	Carguer; careixer, ó
Calderon; paròl petit.	no fenir.
Calentar; escalfar.	Carrillo; gáltas.
Calentura; febre.	Carrizo; canyota, ó
Calle; carrer.	balea.
Callo; call.	

Cargar ; carregar.	Centeno ; mestall.
Carmesi ; color vermell , ò domàs vermell.	Cerdas ; pels de porch.
Carnero ; moltò.	Cerebro ; cervell.
Casadero ; qui està , ò va per casarse.	Cerezo ; cirer arbre.
Castillejo ; castellet.	Cerrar ; tancar.
Castrado ; caponat , ò sanat.	Cerrojo ; barra pera tancar.
Cava ; fossa.	Cerveza ; és una herba
Cavadizo ; terra que es de bon cavar.	Cerviz ; lo cap , ò cervell.
Caudillo ; Capità , ò General.	Cesta ; cistella.
Cavilla ; la herba aloe.	Cetro ; es una insignia Real , ò dels Reys.
Cayado ; bastó.	Cevada ; ordi.
Cebo ; greix , ò cosa per atraurer , y enganyar.	Charlatan ; parlador.
Cebolla ; ceba.	Choza ; cova.
Cedro ; es un arbre.	Chorro ; es un ratg gros , que corre , ò un torrent.
Celada ; murrio , ò armadura del cap.	Chupar ; sucar.
Celofias ; ventallas , ò gelofias de las finestras.	Ciego ; fego.
Cena ; lo sopar.	Cieno ; fanch.
Ceniza ; cendra.	Cigüeña ; es un auceñ enemich da las serps
Centella ; guspira.	Cimera ; lo sim , ò cresta de una cosa.
	Cinamomo ; es un arbre aromatch , del qual la escorxa es la canyella.

Ciruelo - lo arbre pruner.

Cirujano - Cirurgià.

Cliente - es la persona defensada per lo Advocat.

Clima - lo temperament de la terra, ò del ayre.

Cobre - Aràm, ò Llàut.

Cocer - coure viandas.

Cocle-gatis, ò arpellas

Cocodrillo - es un animal, que plora quant acaba la carn que te.

Codiciar - desitjar, ò apetir.

Codo - colze.

Codomiz - Guatlla.

Cofayna - vas, ò safata.

Coger - collir, ò posar.

Cogujada - lo aucell cugullada.

Colchon - matalàs.

Colgar - penjar.

Colmena - arna, ò polla, ò cuquer.

Colmenar - abellar de abellas.

Colmo - cumol.

Coser - cusir.

Comadreja - mustela.

Comarcano - vehi prop ò de una comarca.

Comer - menjar.

Comida - es la vianda.

Compeler - obligar, ò forçar.

Complacer - cõplaurer.

Condecender - cõvenir

Conejo - cunill.

Constreñir - forçar.

Contagio - peste.

Contencion - disputa, ò altercat.

Contender - altercar.

Convalecer - es anar de millora, y esforçar-se lo malalt.

Corazon - cor.

Corcovar - fer tornar corvo.

Corcho - rusca de furo

Cordero - Anyell.

Correa - corretja.

Cortar - tallar.

Corte - Curia, ò Cort.

Corteza - escorfa.

Coser - cusir.

Co-

DELS MINYONS.

8327

Costa : gasto.	Deliberación : deter-
Coxear : coxejar.	minació , ó decret.
Cozer : courer.	Dende : de aquí.
Creuer : creixer.	Dentro : dins.
Crespear : crespar.	Derecho : dret.
Cria : pel del coll dels
cavalls.	Derogar : anullar , ó
abolir.
Crítico : Home judi-
ciós , ó home que
examina , y pesa las
cosas.	Desabrido : cosa sens
guís , ó sabor.
Crivo : garvell.	Desalimado : cosa des-
compuesta , ó sens
adorno.
Cruz : Creu.	Desalmado : Home
desanimat.
Cuajar : coagular.	Desatar : desfer , ó des-
lligar.
Cuchillo ; gabinet.	Descabezar : tencar ,
ó llevar lo cap.
Cuenta : compte , ó
cuydado.	Descender : devallar.
Cuerno : banya.	Descolorar : ofuscar ,
ó llevar lo color.
Cuero : cnyro.	Descortesar : escorxar ,
ó llevar la escor-
sa.
Cuesta : costa.	Desdeñar : despreciar ,
ó no estimar , ó fer
póch cas de una
cosa.
Cueva : cova.	
Culebra : serp.	
Cumbre : lo fin de una
montanya , ó de al-
trè cosa.	
Cuna : braçol.	

D

Debaxo : devall , ó sota	Desear : desitjar.
Dedo : dit.	Defechar : llançar ,
menysc.

menysprear , ó in-
juriar.	Desvergonsado : des-
vergonyit , ó sens
vergonya.
Desembolver : desem-
bolicar.	Detener : detenir.
Desencaxar : traurer,
ó soltar.	Detestar : abominar ,
vilipendiar.
Desenfrenado : esfu-
riar , sens fre.	Detraer : murmurar.
Desentrincado : de-
sembolicar, ó aclarit	Dever : deure.
Desfallecer : desfallir.	Dexar : deixar.
Deslenguado : llengat,
ó Home que parla
molt desatent.	Dezir : dir.
Deslizar : caurer.	Dialectico : es qui sab
lo art de disputar , y
separar , lo verdader
del fals.
Desmochar : mutilar ,
ó romper.	Digerir : es lo pahir , y
couer las viandas
en lo ventre.
Desolar : destruhir , y
affolar.	Disipar : gastar , y alle-
nar.
Descollar : llevar las
entranyas.	Dislico : es un vers
compost.
Despeñar : precipitar,
ó fer caurer.	Dolar : apulitxar.
Despendrer : gastar.	Domar : amansar.
Despojar : despullar , ó
privar de alguna cosa.	Donde : ahont.
Destexer : destexir , ó
desfer.	Dormidera : es la her-
ba, ques diu cascalt;
la qual fa dormir.
Desvelado : desvetllat,
ó qui no dorm.	E
	Echar : llansar , y tirar
	Echar

- Echar olor : flayrar.
 Ecloga : dialogo, que es lo mateix, que preguntas, y respuestas.
 Elar : gelar.
 Elegia cant de cosas trístas.
 Elegir : elegir.
 Elogio : alabança.
 Embalijar : enfardarlas cosas, y aparellarlas.
 Embeber : xupar, y empaparse de algun llicor.
 Embolver : enclourer, y tenir dins de sí.
 Embotar : engrossir, y moſſar, y fer gros lo tall de una cosa.
 Empeyne : empenya del peu, ò lo sobre del peu.
 Empezar : començar.
 Empinar - posar las cosas en lo alt.
 Empirico - Home experimentat.
 Emplastro - foment, y remey per confortar.
 Emporio - escola, y lloch, ahont se apren.
 Empozador - qui troba las deus de aygua per fer los pous.
 Empujar - empunyar y empenyer.
 Emulo - gelosia, y enveja.
 Enagenar - alienar.
 Encerrar - tancar, y tenir dins de sí.
 Encender - encendrer.
 Encias - las genivas de la boca.
 Encumbrar - posar en lo mes alt.
 Enderezar - dirigir.
 Endurecer - endurir, y fer tornar dur.
 Eneldo - anis herba.
 Enfermo - malalt.
 Enfrenar - posar fre.
 Enfriar - refredar.
 Engreirse - exaltarſe.
 Engrudar - envescar.
 Engrudo - vesch, ò engrut.
 Enigma - cosa obscura, y difícil.
 En-

- Enlazar : pendrer ab
llaços , y fer caurer
un al llas.
- Enlòdar : embrutir , y
enfangar.
- Enloquecer : perdre la
paraula.
- Enmudecer : callar , y
tornar mut.
- Enojar : enfadar, y fer
pendrer tristesa , y
quimera.
- Equilibrio : igualtat
entre dos cosas.
- Enroskar : cargolar.
- Ensanchar : exemplar.
- Ensayar : afejar.
- Ensuciar : embrutir.
- Entorpecer : enrevanar
y enfopir una part
del cos.
- Entrambos : tot dos.
- Entumecer : inflar.
- Enxerir : plantar , y
empeltar.
- Epigrama : ditxo
breu , y gustos.
- Epitafio : titol , retol ,
ò inscripció.
- Equinoccio : es quant
- las nits son iguals
ab los dias.
- Erizar : alzar los cabells
de susto, ò de milícia.
- Erisò : es un animal ,
que te la closea ves-
tida de moltes pūtas
- Escabroso : cosa aspera
- Escama : escata.
- Escandalo : es una ac-
ció , ò paraula que
dona ocasió de pecar
- Escandia : farro.
- Escaño - escambell.
- Escarcha : gelada.
- Escena : valura , y bru-
ricia.
- Escojer : elegir.
- Esconder : amagar.
- Escondrijo : racó.
- Escuchar : escoltar.
- Escentecer : ofuscar.
- Eslabon : foguer per
traurer soch.
- Espaciarse : passejar-se,
y recrear las poten-
cias , y sentits.
- Espinal : mata de es-
pinas.
- Esportilla : panera.

Espuma - escuma.	agafa los alrres.
Esquinencia - es una inflamació, ques fa dins lo canyo, ó garganta.	Fenecer - acabar.
Establiet - establir, y determinar.	Ferías - firas, y días de vacaciones, y repós.
Estambre - estam.	Fertilizar - fer tornar fecundo.
Estercolar - femar, y escampar los fems sobre la terra.	Ferula - castich.
Estevado - un Home fencallós.	Filtrar - soldar.
Estiercol - fems.	Finca - heretat, ó bens immobles.
Estomago - ventre.	Fistula - llaga, forat, y canó.
Estoraque - es un unguent.	Fragoso - cosa aspera, y pedregosa.
Estrechar - estrenyer.	Frente - front, y al devant.
Estremecer - tremolar.	Fresar - renyar.
Eunuco - castrat, ó caponát.	Fuelle - mauxa.
Exe - fusell, ó linea, que passa de una part al altre, en que estriba la cosa.	Fundir - fondrer.
Exequias - Funerals.	

G

F	Gachas - farinas.
Falcon - esparvèr aucell, ó aucell, que	Galeote - remador de galera.
	Gama - Dayna, la qual es animal de las montanyas, semblant à las cabras.
	Ganado - ramat.

Gana-

Ganapan: Bastaix, y home ques guanya la vida, ab lo treball de trasportar mobles, ò trebàllant.

Gañido: miol de gos.

Gatear: anar de grapas

Garvanço: ciurò.

Genealogia; la ascendencia, y parentela de un home.

Gergon; marfaga.

Gesto - visatge, y cara.

Gilguero; Cadenera.

Golpear: batrer, y dar cops ab lo puny:

Gorgear; parlar, y cantar vanament.

Gorgeo; veus vanas, y ostentosas.

Granada; magrana.

Granado; magraner.

Granizar, caurer pedra

Granizo; es las gotas

de pluja reduidas en

gel, que per ser

tant duras, se diu-

hen pedras.

Grossura; greix.

Greda; argila roquera.

Gritar; cridar.

Grulla; Grua.

Guerreador; Home de Guerra.

Guifaltos; pesols llegü

Gusano. cuch

H

Haba; Fava.

Hablar; parlar.

Hado; cau.

Halagar; fer, y dar compliments à uña persona, y amorosirla, y endulcirla.

Halago; paraulas, y accions, ab que se guanya la voluntat de las personas.

Hallar; trobar.

Flambre; fam.

Harina; farina.

Harnero; garbell.

Hartar; afartar.

Hatta; fins.

Hattio; fatti.

Haz; feix, redondéz, y superficie.

Hazèr; fer.

Hebras; fils, ó fualas,

DELS MINYONS.

333

llas de una cosa.	Hinchar: inflar;
Hechar: llançar.	Hinchazon: inflor, ò rumor.
Heder: pudir.	Hinojo: fonoll.
Hender: obrir, ò partir	Hipar: senglotar.
Heno: fer herba.	Hiro: fart.
Herbir: bullir.	Hollar: pisar, ò reptar.
Herir: ferir, ò tocar.	Hollon: surge.
Hermosear: fer, ò dar la hermosura á una cosa.	Holocausto: Sacrifici de la Lley Vella.
Heroe: es un home insigne, y de grans virtuts, y hazanyas, y de bellas accions.	Hombro: muscle.
Heroico: cosa insigne, ò de gran virtut.	Hondo: fondo.
Hevilla: finta, ò vera.	Hongo: fanch.
Hevillera: manilla, ò esposa, ò grilló.	Horadar: foradar.
Hez: escrement.	Horno: forn.
Hierba buena: menra silvestra.	Hoz: faus.
Higado: ferge.	Hospedar: dar posada.
Higa: figa.	Hostilidad: enemistat.
Higuera: figuera.	Hoyo, ò Hoya: fossó, ò fossa, ò clot fondo.
Hijada: es la part ahont están las entranñas.	Huerfano: es una criatura, ò infant sens Pare, ni Mare.
Hilar: filar.	Humear: fumar.
Hincár: agenollàr.	Humedecèr: humir, ò fer tornar una cosa humida.
	Humo: fum.
	Hundir: enfonzar.

Hur-

Hurtar : robar.

Huso : fus de filosa.

Huyula : agrellas herba

Huir : fugir.

Hyedra : heura.

J

Jamàs : ja may.

Jabon : sabò.

Jarro : pitxell , gerro,
ò vas.Jaula : gabia per tenir
aucells.Javali : porch selvatge,
ò senglar.Inaccessible : cosa que
nos pot pujar, ò al-
cançar.Inagotable : cosa que
nos pot aixugar, ò
acabar.

Incienso : ensens.

Indicar : assenyalàr.

Inexecrable : cosa no
abominable.Infectar : empestife-
rar, y enmetinar.

Ingerir : empeltar.

Ingle : engonàl , ò
cau de cuxa.Innovar : posar cosa
nova.Instigar : incitar , ò
menjar.Invectiva : reprehensió
Ivernar : passar lo hi-
vern.Inundar : plagejar la
aygua , ò clar ple
de aygua.

Ir : anar.

Iscondia , farro, ò co-
sa escayada.

Juez : jutge.

Jubon : gipò.

Jugo : jou , y such de
una cosa.

Juzgar : judicar.

L

Labranza : trebàll , y
cultura de una cosa.

Labrar : treballar.

Lado : costat.

Ladrrar : lladrrar.

Ladrillo : rajol.

Lagar : premsa.

Lago : bassa.

Laguna : bassa.

Lamer : llepar.

Lam-

Lambér - llapar.	Llamar - cridar.
Lavar - rentar.	Llantell - herba plan-
Leche - llet.	tatge.
Lecho - lit.	Llanto - plor.
Lechon - porch, ó	Llave - clau.
porcell.	Llegar - arribar.
Lechuga - lletuga de	Llenar - umplir
enciam.	Lograr - alcansar, ó
Lechuza - lo aucell	gofar.
ques diu Oliba.	Logro - guany, ó ga-
Leer - llegir.	nancia.
Legia - llexiu.	Llover - plourer.
Lento - cosa que và	Lluvia - pluja.
suau, blanda, y	Lodo - fanch.
poch, á poch.	Luchar - pelear.
Lepra - es una malal-	Lumbre - llum.
ta ques diu lepra,	Luto - dol.
la qual es asquerosa	Luz - llum.
y plena de crostas.	Luzir - lluir.

Levantar - alçar.

Lexos - lluny.

Librar - judicar, y pe-

far be las cosas.

Lid - piet, ó baralla.

Liga - vesch, ó cosa

per lligar.

Lirio - liri.

Liron - Gat marí.

Lislar - danyar.

Llama - flama.

M

Madero - tronch, ó

fusta.

Madera : fusta, ó post.

Madroño : lo arbre

ques diu Arbòs.

Madrugar ; llevarse de

marí, ó eixir, y

trastessar dematí.

Majar : picar, y des-

menussar. Ma-

Malhechor : malfactor	esta escrit jo Estu-
Mañana : demà , o al	diant , que estudia
Matí.	en alguna Univer-
Manar : rejar, ó correr	sitat.
Mancebo : Jove.	Maximo: es lo mes grà
Manchar : tacar.	Mayor : mejor.
Manejo : manada , o	Mazizar : fer una cosa
garba,	ferma , y massissa.
Manzana : poma.	Medir : midar.
Manteles : estovallas.	Medar : creixer.
Marcar : assenyalar.	Medulla : lo moil dels
Marchitar : enfuciar ,	ossos.
entrissir , secar , y	Mendigar : captar , y
romar mustis.	buscar almoyna.
Mariposa : un petit pa-	Manoscar : menejar, y
palló , que roda al	tractar ab las mans
rededor de la llum.	Mercar : comprar.
Maroma : corda gros-	Merendar : brenar.
sa , que serveix per	Meson : hostal.
tenir , y detenir las	Metér : posar.
naus.	Mexilla : galta de cara.
Mascar : mcejar , ó	Messe : lo blat en her-
romper ab las dents,	ba, o antes de cegar.
y caxals.	Migaja : engruna.
Morral : un matissé,	Mi-lar : pelear.
ó matas de esinas.	Místico : espiritual , y
Matràs : topi . ó vas.	cosa que tracte de
Matricula : es la es-	cosas espirituals.
criptera publica , y	Moho : es lo animal
autentica , en que	mes petit ; també

significa pois, y cal-
sobre, ó floridura.

Molè: moldrer.

Momo: boyo, que
contrafa à las perso-
nas.

Monte: montanya.

Montear: cassar, ó
correr las montanyas

Morar: habitar.

Morder: mofsegar.

Morrion: armadura
del cap.

Muela: mola, ó caxal.

Muleta: bastó per por-
tar.

Murmullo: ruido.

Muro: muralla.

N

Nalgas: anques.

Nariz: nas.

Nive: mau.

Naufragio: perdua
tinguda per la bor-
rasca del Mar.

Naypes: cartas perà
jugar.

Necio: tonto, ó ig-
norant.

Negilla: es la herba
niella, ó cogula, ques
fa per los blats.

Negecer: ennegrir.

Nido: niu.

Niebla: boyra.

Nieve: neu.

Nivelar: midar, ni-
vellar, y posar en
igual altitut.

Noche: nit.

Novillo: vadell.

Nube: nuvol.

Nuez: nou.

O

Obrilla: obra petita.

Ocio: descans, ó no fer
res.

OdiOSO: cosa aborrible.

Odre: Bot.

Ofrecer: oferir.

Ojos: ulls.

Ola: onda del mar.

Oler: oloar.

Opinion: assenso, ó
judici dubros, y te-
merós.

Oponer: oposar.

Ordeñar: manyar.

Ori-

Orilla - ribera, ó vora
de un riu, ó del mar.

Osar - atrevir-se.

Oroño - la tardó.

Otroñi - mes, ó també.

Ovillo - ou petit, ó bo-
la petita, ó capdell.

P

Pacer - alimentar.

Pastejar - fer pastes.

Pagiza - pallissa, ó a-
posento de posar pa-
lla.

Palabra - paraula.

Panal - bresca de mel.

Panegirico - alabanza
especulativa, ó es
un dir, que sols se
encamina á lloar, y
lisongear lo sentit,
sens mouer lo cor,
ni affecte dels oy-
ents á la practica
de las virtuts.

Pañuelo - mocador, ó
tela, per portar so-
bre lo coll, y los pits

Par - igual.

Parlero - parlador.

Perrilla - una gosseta.

Pasmar - admirar, atur-
dir, y espantar.

Pastelero - Pasticer, ó
la post en que se
forman los pans,
ques diu pastell.

Pavellón - un papayó,
que es un animalet
que vola.

Pavon - gall, ó po-
lla de India.

Pavor - espant.

Peces - peixos.

Pecho - pit, fortaleza,
y constancia.

Pedernal - pedra fo-
guera.

Peynar - pentinar.

Peyne - pinta.

Peligrar - perillar.

Peliscar - pecigar, ó
dar pecichs.

Pellejo - la pell.

Pelo - pel.

Penacho - chresta.

Pendanga - cansó, ó
cantarella.

Peon - es un home
que va á peu, ó
ma-

DELS MINYONS.

339

- manobra.
- Peor - pitjor.
- Pepino - cogombre ,
que es cosa semblant
al malò , y bona pe-
ra menjar.
- Peral - lo arbre perer.
- Perdiz - la perdiu.
- Perecer - perdre.
- Peregil - la herba juli-
vert.
- Perenne - perpetuo.
- Persido - pertinas , ò
terco , y obstinat.
- Perro - gos.
- Pertenecer - pertanyer.
- Pertiga - tronch, ò so-
ca de un arbre, ò biga
- Pesezones - cops de
punys.
- Picaro - es un home
dolent , ò que te
malas accions.
- Pico - bech de un au-
cell.
- Pie - peu.
- Piedra Cornelina - es
una pedra preciosa.
- Pierna - la cama.
- Pitoto - es lo home que
- regeix , y governa
una nau.
- Pincel - pinzell, instru-
ment per pintar.
- Piràmida - columna.
- Pisar - trepitjar.
- Pisada - peja.
- Pimienta - pebra.
- Placear - anar per plaça
- Placer - agradar.
- Plebe - la gent comu-
na del poble.
- Pleytear - pledejar.
- Podre - podridura.
- Poeta - home que fa
versos.
- Poleadas - farinas.
- Polilla - arna.
- Ponçonia - matzina.
- Porfia - pertinacia , y
ellar demançadament
pretenint una cosa.
- Porquero - porqueter,
y qui guarda los
porchs.
- Posponer - estimar
menos.
- Postremo - lo ultim.
- Pregonar - cridar pu-
blicament.

Prescrivir : assenyalar,
ò constituir.

Prestar : deixar , ó do-
nar.

Primo : così germò.

Privado ; qui tracta
molt familiarment
ab algun Senyor.

Prodigo : qui gasta mal
los bens, ó gasta mes
del que deu gastar.

Prolixo : llarch.

Promulgar : fer à saber
publicament.

Provecho : profit.

Puches : farinares.

Pues : donchs, ó puix,
y perque.

Pulga : pussa.

Pùlgar lo dit polze.

Punzar : punxar.

Q

Quebrar : trencar , ó
romprer.

Quebro : rompements

Quemar : cremar.

Querer : voler.

Queso formatge.

Quexarse : queixarse.

Quicios : los golfos de
una porta , ó los es-
tribos en que estriba
una cosa.

Quitar : pendrer, llevar
ó traure.

R

Raer : raurar , ó rose-
gar.

Raiz : rael.

Rana : granota.

Rayo : ratg , ó llamp.

Raposa : la guilla.

Rastrear : buscar , ó es-
cudrinjar , ó seguir
per los rastre.

Razimo : raim.

Rebaño : reumat.

Revolver ; regirar.

Rebuznar : bramar.

Recaer : recaurer , ó
tornar à caurer.

Recato : modestia.

Recelar : tenir temor ,
y cuydado que no
vinga algun dany.

Rechinar : sahinar los
cavalls , ó fer rui-
do

do ab las dents.	Sagáz : home captelós.
Recio : cosa forta.	Salir : eixir.
Recoger : recullir.	Salvado : segó , que
Redoma : ampolla.	relta de la farina.
Reir : riurer.	Sanbenitó : vestir ig-
Reja : rella.	nominiós.
Remolino : terboli , ò	Sapo : calapat , ò gri-
remoli.	pant es animal feo.
Reo : delinqnent.	Sarmiento : toria.
Res : ovella , ò moltò.	Sarna : ronya.
Rienda : brida , ò fre.	Savana : llantol , ò
Roble : roure arbre.	cuberta.
Rociar : mullar un poch	Sebo : greix.
ò escampar algunas	Segur : destrál.
gotas de aygua sobre	Selva : bosch.
de alguna cosa.	Servilleta : rovelló.
Rocio : rosada.	Severo : rigorós.
Rodeo : circul de al-	Silvo : siuler.
guna cosa.	Simia : mona animal.
Rodillas : genolls.	Siniestro : lo que està
Roer : rosegat , ò mos-	á la part esquerra , ò
fegar.	que no va be.
Rostro : cara.	Soez : infame , ò vil.
Ruego : prech , ò pre-	Solcito : cuydadós.
garia.	Sollipo : senglot.
Ruyseñor : Ruffinyol.	Sollozar : plorar , ò
	senglotar.
	Soltero : un home no
	casat.
	Sonar : somiar.
	So
S	
Sacrificar : es dar á	
Deu la vida de al-	
guna cosa,	

Sóplar - bufar, ò par-
lar à la orella.

Sorber - beure a glops.

Sortear - traurer à sort.

Sospechar - sospirar.

Sposas - grillons.

Subir - pujar.

Sugerir - afavorir.

Supersticions. - fatille-

ria, ò cosa que es

contra la virtut de

la Religio, honrant

al dimoni, y. g. cu-

rant ab remeys que

no se aplican al

malalt, ò be hon-

rant à Deu ab cultos

impertinents, y. g.

que aquell que diu

la Misa se diga Joan

ò ha antes de eixir

lo Sol, &c.

Suprimir - ofegar.

T

Tabla - taula, llista, ò

post.

Teja - teula.

Tejo - un arbre petit,

ques diu aranyo.

Teta - mamella.

Temblar - tremolar.

Texado : terrat, ò reu-
lada.

Terciado : cultell, ò
sabre.

Texer : teixir.

Tezon : tuzó, ò im-
pertinencia.

Tixeras - elliforas.

Tizon - tió, del foch.

Tomar - pendrer.

Topo - talp, el qual
cità dins la terra, y

encara que te ulls,
no y veu.

Torpe - cosa lleija, ò
deshonestia.

Tollar - robar.

Trasnochar : passar la
nit vetllant, ò ron-

dant los carrers.

Tragico - cas horren-
do, y defaistrat.

Trillar - batre los blats
ò desmenusar molt

una cosa.

Trigo - blat.

Trox - troffa, ò xavaga.

V

Vado - es lo pas, ò
pas.

- passargè de un riu,
ò del mar, ò de al-
guna cosa difícil-
tosa.
- Varon - home ja de
edat estatura, y de
judici complet.
- Vengar - venjar.
- Verano - primavera, ò
estiu.
- Verraco - verro.
- Vergel - albreda, ò
cosa que tinga las
ramas verdas.
- Vez - vegada.
- Una - ungla.
- Uracan - tempestat de
vents, y mareas.
- Y
- Yedra - arbre heura,
el qual se arrima
sempre à las parets
ò altres arbres.
- Yelo - gel.
- Yegua - eugua.
- Yema - lo grill de un
gra, ò lo borron
de una planta, ò ro-
vell de ou.
- Yescá - esca.
- Yermo - desert, ò herm.
- Yerno - el gendre, que
es lo home qu'es casa
ab la filla de un pare
- Yelo - guix.
- Z
- Zabullir - acabussar, ò
posar lo cap dins
la aygua.
- Zaherir - exprobar, ò
injuriar algu.
- Zanjar - estabar, ò posar
- Zaranda - garbell.
- Zarco - retxa, ò retxat.
- Zarza - una mata, ò
matisse, ò un arbre
de rames.
- Zerezo - cirer arbre.
- Zorra - lo animal qu'es
diu guilla, ò guineu.
- Zumbar - dir mal de
algu, ò per riurer, y
divertirse, ò per
venjar-se.
- Zumo - suc.
- Zarron - es un sach pe-
tit, que se anome-
na sarro. També
hi ha bulets, que se
anomenan sarrons.
- Aques

Aquestas son las veus Espanyolas (moramat Lector) que me han aparegut deurer explicar, per la més facil intelligencia de la llengua Espanyola. Ara passarem à tractar de la llengua Francesa.

LLENGUA FRANCESA.

NOy ha dubta, que en lo Regne de Espanya, tant en esta Província, com en las demés, hi ha moltes personas, que presumen tenir lo caracter de Doctas, que miran ab molta indiferencia la llengua Francesa, judicantla inútil, y superflua als Espanyols, pensant que tot lo bo que hi ha á saber, está posat en llengua Espanyola, ò en la Llatina; pero aisso es un error molt gran, y molt pernicios; y perque los Minyons sian desenganyats de aquest error desde sa puericia, notarem aqui la excellencia de la llengua Francesa, y la utilitat, y necessitat, que tenim della los Espanyols.

Ella es tant excellent en si mateixa, vull dir, en lo modo de pronunciar-se, que molts la judican superior à la Espanyola, y tenen per basta, y grossera la pronunciació Espanyola, respecte de la Francesa. Jo concedesch molt be, que esta preferencia, que alguns atribueixen à la llengua Francesa, prové de la passió, ò sobrat affecte, que tenen à ella; y aixís provarem esta excellencia per altres rahons. La primera de las quals es, que la excellencia de un
llen

llenguatge, prové del us qualificat que se en-
tre las personas excellentes, y de qualitat; y
com la llengua Francesa tinga a quest us entre
las personas mes excellentes, y mes qualificadas
las quals aprenen, y parlan la llengua Fran-
cesa, ab gran apreci quen fan, de aquí havem
de dir, que ella es molt excelent.

De aquest judici, que fan las personas ex-
celents, y qualificadas, de la excelencia de
la llengua Francesa, naixen dos cosas dignas
de notar: la primera es, que totas estas per-
sonas aplican sos fills al estudi de la llengua
Francesa, la qual aprenen ab molt gust, y fa-
cilitat: lo que també igualment podrian fer
los Pares, y los Minyons dels Pobles Aldeans,
si los Mestres de las escoles fossen instruits, y
versats en la llengua Francesa; y perque tots
los Mestres dels Pobles Aldeans pogan ense-
nyar esta llengua als Deixebles, que desiran
proseguir lo curs de las lletres, los donarem
mes avant lo modo, com ho deuen fer.

La segona cosa, ques den aquí notar, es,
que molt dels Minyons dels Pares rustichs, y
Aldeans, son tant ben nats, vull dir, que son
dotats de Deu nostre Senyor de tant bellas po-
tencias, y de tant bon esperit, que molts dells
serian molt ben rebuts entre los fills nobles, y
de Grans Senyors, y alcançarian majors hon-
ras, y conveniencias, si fossen instruits en la
llengua Francesa y en altres cosas ben útils,

y curiosas , que saben apendrer los Fills de Pares Nobles , y de Grans Senyors ; y per defecte destas bonas instruccions , son los dits pobres Minyons privats del tracte , y comunicació dels Fills Nobles , y dels Grans Senyors , y de alcançar aquellas honras , y conveniencias , que en lo curs de sa vida mereixerian per sas obras , y serveys , que farian à las Personas Nobles , y Grans Senyors.

Altre excellencia té la llengua Francesa , y es que ab brevedat , o ab pocas paraulas , sab explicar be las cosas ; y es cert , que lo parlar es tant mes eloquent , quant en menos paraulas se explican be las cosas. Es constant à tots los que son dats à la lectura de llibres Espanyols , y Francesos , el ser estos mes breus que aquells , y explicar estos las cosas , ab igual claredat com aquells. Es també constant , als que tradueixen llibres Francesos en Espanyol , haver moltes vegadas de gastar un roleo de paraulas , per explicar , lo que los Francesos explican ab una paraula , o ab pocas paraulas.

En quant à la utilitat , y necessitat de la llengua Francesa , se podrian aqui allegar las rahons , que referim parlant de la utilitat quey ha , en saber las llenguas estrangeras , pero per no repetir ja lo dit , remeto al Lector al lloch citat , y aqui anyadirèm una rahó que es molt forta , per obligar als Minyons (que desitjan professar las llettras) à la aplicació , é intelligen

gencia de la llengua Francesa; perque es constant, y evident, que en la França vuy, regnan totes las Sciencias, y Arts ab gran perfecció, respecte dels segles passats, y respecte de altres Regnes, y Provincias, y de dia en dia se van mes perficionant. Es també constant, que per lo affecte tant gran, que tenen los Francesos a sa Patria, tenen lo geni de escriurer los llibres en llengua Francesa, per lo que son moltissims los llibres utilissims, y doctissims, en tot gènere de Sciencias, y Arts, que son en llengua Francesa, los quals nos troban traduhits, ni en Llatí, ni en altre Llenguatge; y així lo Licenciado, que no enten la llengua Francesa, queda incapas de poderse utilisar de moltes doctrinas, y ensenyansas utilissimas, y doctissimas dels Francesos.

Y perque los Minyons sian totalment persuadits, de la eficacia destas rahons, las referiré aquí, com lo Senyor Rey de França, te la politica de dar grans estipendis, y honors, a las Personas Doctas de son Realme; perque se apliquian á produhir obras celebres: y singularment en la Ciutat de Paris, (que es la Cort del Rey) te establert un congrés, ó ajuntament de 40. Personas, que te per nom la Academia Francesa, la qual es composta de las Personas mes Doctas, y Celebres de son Regne, las quals exemptas per la ordenança del Rey, dels negocis, y afers publichs de la Republica, se congrega-

gregar molt sovint, segons la ordenanza del Director de dit congrés, per tractar de las materias mes útils, y curiosas de toras las Ciencias humanas. De haverhi en Paris aquest congrés determinat de Personas celebres, que baix las Ordenanzas Reals, se aplican al estudi, y conferencia de las letras humanas, naixen dos cosas molt dignes de ser notadas dels Minyons. La primera es, que aquestas Personas tant Doctes, y tant Honradas de son Rey, y de sos Ministres, mogudas del be publich, y de la propia estimacio, y honor; produheixen bellas obras. La segona es; que moltíssims dels Professors de las letras se aplican ab especial conato, à cultivar las letras, y son esperit, perque algun dia sian dignes de entrar à ser admesos en aquest Ajuntament de personas tant doctas y Celebres. De aquí se veu quant útil, convenient, y necessari es à tots los Cathalans, y Espanyols; que son professors de las letras humanas, aplicar-se al estudi, è intelligencia de la llengua Francesa, per poder-la, utilitzar de tantas bellas doctriñas, y ensenyanças, que cada dia van trahent, y fan patent en llengua Francesa, los dits Celebres Academies de Paris.

Y perque los Minyons pogan fer mes, y millor progrès en las Ciencias; los referiré aquí també alguns dels Statuts que tenen, y que observan, no solament los Academics de Paris, però si també altres Academics públichs.

Aquest

Aquests Statuts son.

1. <i>Orare.</i>	1. Tenir oració.
2. <i>Studere.</i>	2. Estudiar.
3. <i>Gaudere.</i>	3. Alegrarse.
4. <i>Neminem lade-</i>
<i>re.</i>	4. No fer injuria á
ningú.
5. <i>Non temere crede-</i>
<i>re.</i>	5. No ser facil en creu-
rer.
6. <i>De mundo non cura-</i>
<i>re.</i>	6. No curdar de las
cosas del mon.

Si los Minyons saben observar estas reglas, sens dubte, seràn algun dia Doctes, y bons Christians.

Vista ja la utilitat, y necessitat, que tenim los Cathalans, y demès Espanyols, de la llengua Francesa, passarem à tractar del modo ab que los Minyons poden aprendrer de llegirla; y per no dir lo que també convé á nostra llengua Cathalana, ó la que ja saben, advertirem solament las pronunciacions propias, que te la llengua Francesa.

A *a*, doble se pronuncia simple, v. g. *aage*, se pronuncia com *age*.

C, *h*, se pronuncia com *x*, y aixís *c*, *h*, *a*, se pronuncia *xa*: *c*, *h*, *e*, *xe*: *c*, *h*, *i*, *xi*: *c*, *h*, *o*, *xo*: *c*, *h*, *u*, *xu*: v. g. *Chaire* (*Cadira*, *Catedral*, *Pulpit*) se pronuncia com *aire*, &c.

La *ç* ajuntada à una *s*, antes, se pronuncia com *s*, v. g. *çavant* (*docte*) se pronuncia com *savant*.

La *E*, posada sola antes de la dicció *est*, nos pronuncia separada, ò ab pausa, sino junta ab la dicció *est*, v.g. *e' est* (*a*) (*eil*, *afò*, ò *aquest es*) nos pronuncia *ee est*, sino *cist*, y així mateixa aquestas altres lletres, *d*, *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *t*, v.g. *d' cau*, (*aygua*) nos pronuncia *de cau*: *l'homme*, (*lo home*) nos pronuncia *lo home*, &c. sino ques pronuncia com si fossen junts.

La *d*, posada en lo principi de las diccions després de la lletra *a*, seguintse lletra consonant, regularment nos pronuncia sino per *a*, v.g. *Advocat* se pronuncia com *Avocat*: *Admiral* (*Comissari de mar*) se pronuncia com *Amiral*, &c. y posada la *d*, en lo últim de un nom que està antes de un altre, que comença per lletra vocal, se pronuncia com *t*, v.g. *grand arbre*, se pronuncia *grant arbre*: y posada la *d*, en lo últim de las diccions, regularment se subprimeix, v.g. *nud* (*nu*, ò *despullat*.)

E, m, se pronuncia com *am*, v.g. *Empire*, se pronuncia com *Ampire*.

E, n, se pronuncia com *an* v.g. *entrer*, (*entrar*) se pronuncia com *antrer*: Pero nota, que si antes de *e, n*, hi ha lletra *i*, se pronuncia com *en*, v.g. *mien* (*meu*) *logicien*, (*logich*) pero en estos noms casí se calla la *n* per la raho que dirèm mes avant: Y quant després de *e, n*, se segueix lletra consonant, se pronuncia com *an*, encare que hi haja *i*, antes de la *e*, v.g. *patient*,

(*a*) *e' est* te diferents explicacions, segons la materia.

DELS MINYONS.

351

cient, (*pacient*) se pronuncia com , *paciant*

Quant las terceras personas del numero plural se acaban en la terminació *ent*, aquestas lletras se subprimeixen, ó no se expressan, perque sols si posan per diferenciar lo plural del singular ,v.g.*donent*(*donan*)se pronuncia com *donn*.

G *n*, se pronuncia *n*, v. g. *dignite*(*dignitat*) se pronuncia com *dinnite*.

La *j*, ab un inciso à la part dretà superior, posada antes de las lletras vocals *a*, *e*, se pronuncia com *jo*, v.g. *J aylevè son pechè*(*Jo he rentat son peccat*).

La *i n*, se pronuncia *en*, v.g. *incitèr*(*incitar*, *ò mourer*) se pronuncia com *enciter*.

La *n*, en lo ultim de un nom, casí nos pronuncia, ó se subprimeix, v. g. *Logicien* (*lloch*) se pronuncia casí sens *n*, &c.

P, *h*, se pronuncia com *f*, y aixís, *p, h, a*, se pronuncia *fa*, *ph, e*, *fe*; *p, h, i*, *fi*; *p, h, o*, *fo*; *p, h, u*, *fu*; , v.g. *phalange*(*esquadro*) se pronuncia com , *Falange*, &c.

La *p*, en lo ultim del nom es muda, es à dir, no se expressa clarament, v.g. *loup*, *champ*, &c. (*llop*, *camp*, *ò pla*)

Q, *u*, ab un inciso al costat superior, y dret de la *u*, se pronuncia *qui*, v.g. *Qu' est ce donc qui se pouria taire; et ne vous pas louer Seigneur*, (*Qui es pues aquell que podrà callar, y no pas alabarvos Senyor?*)(*Et qu' est ce qui de tout son*
cœur

carre ne s'efforcera de vos plaire. (Y qui es aquell que ab tot son cor no procurara a complaer-vos.) Pero muchas veces tambien se pronuncia que, v.g. *Qu'en enseignes vous. (que ensenyeis vos.) (Je fais voir qu'un corps chaste me plait. (lo fas veure que un cos casto me plaia.)* Y aixi per conèixer quant qu' fa qui, o fa que, se ha de atendre al sentit de la oració, que demana la materia de ques tracta.

La *s*, *c*, se pronuncia com *ss*, doble, v.g. *Sçavoir*, (saber) se pronuncia com *savoir*. La *s*, posada en mitg de dos vocals se pronuncia com *z*, v.g. *Ase* (asa.)

La *T*, posada en lo ultim de una dicció, que te moltes síllabas, es muda, vull dir, no se expressa, v.g. *Vertueusement*, (virtuosament,) *hardiment*, (atraviment,) &c. se pronuncia com *verteusemen*, *hardimen*. Pero en los noms de una sola síllaba, ja se expressa, v.g. *net*, (cofsa neta, o clara,) *pet*, (ruido, o pet.)

La *T*, en las paraulas derivadas de la lengua Llatina, se pronuncia com *C*, y també en los noms que després de la *T*, tenen la terminació, ien, v.g. *Pacient* (pacient) se pronuncia com *pacian*, *resolution* (resolució) se pronuncia com *resolucio*; pero quant antes de la *t*, hi ha *f*, *ti*, v.g. *Bastion*, (torra, o forti,) *mistion* (mescla, o mistura.)

La *T*, sola, se acostuma posar en mitg de dos noms, dels quals lo un acaba, y lo altre comen-

comença per lletra vocal ; y si posa per distingirlos, v.g. *Demande t' il?* (*ell demana?*) *Fera t' on?* (*fara un?*) *A t' on fait?* (*a fet un?*) Y altres vegadas , per distingirlos, si posa una *L*, v.g. *Si l' on dit.* (*si un diu.*) *Ce que l' on fait* (*lo que un fa.*)

La *û*, de dos camàs ab dos punts deffobre, ó sian units, comen la *û*, present , ó sian separats , com en esta *û*, se pronuncia vocal , v. g. *Jouir*, (*gostar, ó posseir*) se pronuncia, *Jovir*.

La *x*, en mitg de dos vocals, se pronuncia com *gs*, v. g. *exemple*, (*exemple*,) se pronuncia com *egsemple*. Altres vegadas se pronuncia com *s*, simple, v. g. *deuxieme* (*segon*,) se pronuncia com *deusieme*. Y altres vegadas se pronuncia com *ss*, dobles, v.g. *soixante*, (*sexanta*,) se pronuncia *soissant*. Y posada antes de lletra consonant, també se pronuncia com *ns*, v. g. *exposer*, (*exposar*,) se pronuncia com *esposer*: Però posada antes de *c*, se pronuncia com *c*, v. g. *exceder*, (*excedir*) se pronuncia, *ecceder*. Y posada en lo ultim de la dicció, també se pronuncia com *s*, v.g. *deux*, (*dos*,) se pronuncia com *deus*, ó com *dos*, deixant la *e*, sens explicarla clarament. Y nota que la *x*, posada en lo ultim del nom, denota que es del numero plural.

La *z*, posada en lo ultim del nom, se pronuncia com *s*, v.g. *bontez*, (*bondat ó benignitat*,) se pronuncia com *bontes*. Per compendrer millor lo sobredit, deuen advertir los Minyons

que las lletres vocals son sis , es à saber , *a, e, i, o, u, y*; pero la *y*, que també se anomena *ipsilon*, també se acostuma posar per *i*, simple , tant en Llatí, com en Francés , pero singularment en Cathalá , se posa per *i*, simple en mitg de dos noms , v. g. *Pere* , y *Pau*.

Las Lletres Consonants son *b, c, d, f, g, h, j, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, y, z*, se diuen Consonants , perque per tenir un sonido perfet , es menester unir las ab alguna lletra vocal ; y per esta raho se diuen sonidos mixtos ; à diferenciá de las vocals , que per pronunciarlas , sols se necessita obrir la boca.

DE LOS DISTINGOS.

LO Distingo , no es altra cosa , que la unió de dos lletres vocals , la qual es de vuyt maneras es à saber , *ai, au, ei, eu, oi, ou, ui, io*.

Ai, ó *ay* se pronuncia com *e* , v. g. *aimer*, (*amar* ,) se pronuncia com , *emer*.

Au, se pronuncia com *o*, v. g. *Canaux*, (*canals* ,) se pronuncia com *Canos*, y *haut*, (*alt* ,) se pronuncia com *hot*.

Ei, se pronuncia com *E*, v. g. *peine* , (*pena* ,) se pronuncia com *p:ne* , y *Reina* (*Reyna* ,) com *Rene*.

Quart *e, i*, se ajustan ab *n*, sent una sillaba, se pronuncia com *i* , v. g. *feindre* , (*fingir* ,) se pronuncia com *findre*.

Eu , se pronuncia à modo de *n*, pero se neces

cessita de Meltre , per compendrer la perfeta pronunciació , perque faltan paraulas per explicarla , v. g. *Europe* , (*Europa*) se pronuncia com *Urope*.

Oi, ò oy , en los preterits imperfects , se pronuncia e, v. g. *j' avois* , (*jo avia* , ò *tenia* , se pronuncia , *j'aves* ; *j' aurois* , *j' aurès* , (*jo auria* , ò *tindria* .) En los noms de una sillaba se pronuncia com ue, v. g. *loy* (*lley*) se pronuncia com *lue*, y *Roy*, (*Rey* ,) com *Rue*.

Pero en los noms de molts sillabas , que despres de oi , tenen gn, n, l, r, s, lo Distingo oi, se pronuncia com ue, v. g. *Pouvoir*, (*poder*) *temoigner* , (*testificar* ,) *besoin* , (*necessitat* ,) *roile* , (*rela* ,) *carquois* , (*xavaga* , ò *elit de morts* ,) se pronuncia com *pouvuer*, *temuener*, *besuen* , *tuele* , *carques*.

En los noms acabats en re , lo Distingo oi, se pronuncia també com ue, y aixis *viçtoire*, (*victoria* ,) se pronuncia com *viçtuere*, y *gloire*, (*gloria* ,) se pronuncia com *gluere*. Pero *croire* (*creurer* ,) se pronuncia com *crere* , exceptat en los versos , en que per raho de consonancia , se acostuma pronunciar *cruere*.

Ou, se pronuncia com u, v. g. *doucement*, (*dolçament*, ò *suavement*) se pronuncia com *ducement*.

Ui, se pronuncia com u, v. g. *fruiterie*, (*lloch ahont un guarda los fruyts* ,) se pronuncia com *fruterie*. Y nota que estos noms *nuir*, (*nit fruit*, (*fruyt* ,) son de una sillaba.

TRitongo, es la unió de tres lletras vocals, la qual es de quatre maneres, ço es, *eau*, *ieu*, *oeu*, *oei*.

Eau, se pronuncia com lo Distongo *au*, el qual se pronuncia com ò, y així *Rid eau*, (*cortina ò vel*,) se pronuncia com *rido*.

Ieu, se pronuncia com lo Distongo *eu*, el qual se pronuncia á modo de *u*, pero se ha menester Mestre, que ensenyia la perfeta pronunciació, que to. Y se deu advertir, que en lo Tritongo *ieu*, la *i*, se expressa distintament, v.g. *Cieux*, (*Cels*,) dirèm *Ciux*.

Oeu, se pronuncia també com lo Distongo *eu*, y així se pronuncia del mateix modo *oeuvre*, (*obra*,) que *œuvre*.

Oei, se pronuncia com lo distongo *ei*, el qual se pronuncia com *e*, y deu advertirse, que si despres de *oei*, hi ha *l*, la *i*, se pronuncia *l*, y així *oeil*, (*ull*,) se pronuncia *ell*.

A P E N D I X.

ALguns Autors assenyalan altres Distongos, y Tritongos, jamés de aquells que havem assenyalat, com són *ea*, *ea*, *iei*, *oe*, *oer*, *yeu*, *eai*, *cay*, los quals se pronuncian tant lleugerament, y sens pausa, com si la *e*, noy fos, v.g. *seoir*, (*seurer*,) *boir*, (*beurer*,) *Jorge*, (*Jordi*,) *beau*, (*hermos*,) *veau*, (*vadell*,) *dea*, &c. se pronuncian casi com *soir*, *boir*, *Jorge*, *baa*, *vau*, *da*.

quant

Quant la ultima lletra de una dicció es consonant, y després immediatament se segueix altra dicció, que comença per consonant, no pronuncia, v.g. *vous me avès donné grand peine* (*vos me haveu donat gran pena*), pero si la dicció es del numero plural, y se acaba en *s*, la *s*, se pronuncia, v.g. *mes livres*, (*mos llibres*), y també se pronuncia, si la dicció acaba en *l*, ò en *r*, v.g. *le sel sur la table*, (*la sal sobre la taula*), ò quant en la dicció, que te la ultima lletra consonant se ha de fer pausa, v.g. *vous m' avès donné grand peine, prenant mes livres, me faisant tort, et deplaisir.* (*vos me avez donat gran pena. prenent mos llibres, sentme injuria, y desplaier.*) Pero si després de la ultima lletra consonant nos segueix altra dicció, o finex la oració, la dita lletra consonant també se pronuncia.

Quant *st*, va després de *c*, la *s*, nos pronuncia, com *prester*, (*deixar, o donar*), *fesloyer*, (*feszejàr*), *ceste*, (*cinta*), *este*, (*esten*), &c. los quals se pronuncian sens la *s*, pero se exceptan *des*ta regla, *estimer*, (*estimar*), *manifestèr*, (*manifestar*), *protestèr*, (*protestar*), *molestèr*, (*molestar*), *predestinèr*, (*predestinar*), *peste*, (*pesta*), *deshonestèr*, (*deshonest*), los quals se pronuncian ab la *s*,

Quant *st*, esta després de *i*, se pronuncia la *s*, pero aquestos noms *meistre* (*Senyor, o Mestre*), *paistre*, (*menjar*), *cloistre*, (*claustro*), se pronuncia sens la *s*.

Quant

Quant *st*, està posat en lo ultim d'ela dicció, la *s*, nos pronuncia com en aquells, *dist* (*di-guè*,) *fist*, (*feu*,) *voluist*, (*volguè*, &c.

Quant *st*, està posat despres de o, la *s*, nos pronuncia, v. g. *nostre*, (*nostre*,) *hoste*, (*hoste*, ò *forastèr*,) *Apostre*, (*Apostol*,) &c. los quals se pronuncian sens la *s*, pero en aquells noms, *postuler*, (*demanar*,) *postillon* (*vereder*, ò *correu*,) *apostolique*, (*Apostolich*,) *obstine*, (*obstinat*,) la *s*, se pronuncia.

Quant *st*, està despres de la *u*, també se pronuncia sens la *s*,

La *s*, posada devant de *c*, *l*, *m*, *n*, *p*, en una mateixa dicció nos pronuncia, v. g. *escumer*, (*escumar*,) *escouter*, (*escultar*,) *masle*, (*mascle*,) *brusler*, (*cremar*,) *pasmer*, (*aturdir*,) *mesme*, (*el mateix*,) *abismur*, (*ilansar en lo profundo*,) *tesmoing*, (*testimoni*,) &c. se pronuncia sens la *s*; però aquells *prosperer*, (*prosperar*,) *prosperite*, (*prosperitat*,) *disputer*, (*disputar*,) *esperituel*, (*espiritual*,) se pronuncian ab la *s*,

ADVERTENCIA.

AB totas las reglas, que fins allí havém donat, no penſas, Lector amat, saber llegir, y parlar la Llengua Francesa ab perfecció, ni encara que ne donassem moltes mes, las quals pot ser, que ofuscarien mes la present materia, que no la aclaririan. Per saber pues llegir, y parlar la llengua Francesa ab per-

perfecció, no bastan las reglas ques poden dar, sino que es necessari lo us ; y tracte de aquellas personas , que parlan be lo Francès ; perque com ja tenim notat , en diferents parts , faltan paraulas per explicar aquella expressió , ò pronunciació propia , que las llettras separadas, y unidas tenen en Francès , y també en altres Idioms, com de la Llengua Espanyola deixarem notat. Y perque los Minyons sian mes convençuts desta veritat , los contaré un cas graciós.

En un Llibre Francès trobì , que lo Autor del llibre, explicant la lletra *x*, deya que aquesta lletra *x*, se diu vulgarment en Espanyol *equis* la qual de sa naturalesa , te tal propietat en Espanya , que solament li ajustian una *o* , fa detenir , y aturar los asas ; y en altres Païssos com en França, fa volar las gallinas , galls, y capons. Si aquell Autor Francès haguès dit assò , à nosaltres Cathalàns , cert es , que li podriam dir, que en nostra Cathalunya, la *x*, ab la *o*, serveix per fer aturar , y detenir los asas y per fer volar gallinas , galls , y capons, que junt es molt mes, que una cosa sola de las dos; ara pues , deuen advertir los Minyons , que esta gran virtut de la *x* , unida ab la *o* , prové de la diferent expressió , ò pronunciació , que se li dona , la qual es molt difícil de explicar-se , per falta de paraulas , que pogan explicar estas expressions propias, per fer detenir
als

als asas, y per fer volar las gallinas. Pero encara que las sobreditas reglas, no bastian per saber llegir ab perfecció lo Francés, bastarán sens dubte, perque los Minyons se pugan aprofitar de las utilitats, quey ha en saber llegir la llengua Francesa.

Passém ara à tractar de las reglas, que los Minyons deuen observar, per la intelligencia de la llengua Francesa. Aquestas reglas consisteixen en saber declinar los noms, y los verbs, y en saber la significació dels termes Francesos.

En quant á la declinació dels noms, es precis advertir primerament, que los articles masculí, femení, y neutre son confusos entre si, y se han de conceixer per lo sentit de la oració. Segonament, que los noms Francesos acaban en lo numero plural en *s*, ò en *x*, v.g. *Roi* (*Roy*) *Rois*, (*Rcys*,) *eau* (*aygua*,) *eaux* (*ayguas*.) Tercerament, que los noms, Francesos que en lo singular acaban en *x*, també acaban en *x*, en lo plural, v.g. *Croix*, (*Cren*,) *Croix*, (*Crens*.) Y perque los Minyons sapian millor declinar los noms Francesos, posarém aquí diferents exemples.

DECLINACIÒ DEL PRONOM JO.

*Jo.**Nosaltres.*

No. Je, ou moi.

No. nous.

Gen. de moi.

Gen. de nous.

Dat. á moi.

Dat. á nous.

Ac. moi, ou par moi.

Ac. nous, ou par nous.

Ab. de moi.

Ab. de nous.

DECLINACIÒ DEL PRONOM TU.

*Tu.**Vosaltres.*

Nom. Toi.

No. Vous.

Gen. de toi.

Ge. de vous.

Dat. á toi.

Dat. á vous.

Ac. de toi, ou par toi.

Ac. vous, ou par vous.

Voc. ò toi.

Voc. ò vous.

Ab. de toi, et pour toi.

Ab. de vous.

DECLINACIÒ DEL PRONOM SUI.

*ò de si.**de si mateix.*

Ge. de soi

Ac. soi, et par soi

Dat. à soi.

Ab. de soi, et pour soi.

DECLINACIÒ DEL PRONOM JO MATEIX.

Jo mateix.

Nom. moi meme.

Ab. de moi meme.

Ge. de moi meme.

Plural.

Dat. à moi meme.

*Nosaltres mateixos.*Ac. moi meme, et à
moi meme.

Nom. nous memes.

Gen.

Gen. de nous memes. noys memes.
 Dat. á nous memes. Ab. de nous memes.
 Ac. nous memes, et á

DECLINACIÒ DEL PRONOM AQUELL.

<i>Aquell aquell.</i>	<i>Aquells aquells.</i>
Nom. il , luy.	Nom. ils , ou eux.
Ge. de luy.	Ge. de eux.
Dat. luy , á luy.	Dat. leur , á eux.
Ac. le.	Ac. les.
Voc. ò luy.	Voc. ò eux.
Ab de luy , et par luy.	Ab. de eux , par eux.

DECLINACIÒ DEL PRONOM AQUELLA.

<i>aquella.</i>	<i>aquellas.</i>
Nom. ella.	Nom. elles.
Ge. d' elle.	Gen. d' elles.
Da. luy á elle.	Dat. leur. á elles.
Ac. la.	Ac. les.
Voc. ò elle.	Voc. ò elles.
Ab. d' elle , par ella.	Ab. d' elles.

Notaràs de pas la declinació dels noms següents, los quals propriament son indeclinables.

Numero Singular.

<i>àquest.</i>	<i>aquesta.</i>	<i>aquest.</i>	<i>àquesta cosa.</i>
Nom. celui-ci.	celle-ci.	ceci.	

Plural.

<i>aquestos.</i>	<i>aquestas.</i>
Nom. ceux-ci.	celes-ci.

Sin-

Singular.

aquell. aquella. allò, ò aquella cosa
 Nom. cellui-la celle-la cela.

Plural.

aquells. aquellas.
 Nom. ceux-la celles-la.

DECLINACIÒ DEL PRONOM NOSTRE, *y nostra.*

<i>nostre, y nostra.</i>	<i>nostres, y nostras.</i>
Nom. nostre.	Nom. nos.
Gen. de nostre.	Gen. de nos.
Dat. à nostre.	Dat. à nos.
Ac. nostre.	Ac. nos.
Ab. de nostre.	Ab. de nos.

Aixi mateix se declina lo Pronom Vostra,
 ò Vostre.

DECLINACIÒ DEL PRONOM MEU.

*meu.**meus.*

Nom. le mien.	Nom. les miens.
Gen. du mien.	Gen. des miens.
Dat. au mien.	Dat. aux miens.
Ac. le mien.	Ac. les miens.
Ab. du mien.	Ab. des miens.

DECLINACIÒ DELS PRONOM MIA.

ò Meua.

<i>mia, ò meua.</i>	Dat. á la mienne, &c.
Nom. la mienne.	<i>mias, ò meuas.</i>
Gen. de la mienne.	Nom. les miennes.
	Dat.

Gen. des miennes. Dat. aux miennes, &c.

DECLINACIÒ DEL PRONOM EST,
ò aquest.

est, ò aquest. *estlos, ò aquestlos.*

Nom. ce, ho cet. Nom. ces.

Gen. de ce, ho cet. Gen. de ces.

Dat. à ce, ho cet. Dat. à ces.

Advertencia : Antes de lletra consonant se posa *ce*, y antes de lletra vocal se posa *cet* v.g. *ce grand jour.* (*aquest gran die.*) *Pour commencer cet exercice.* (*per comensar aquest exercici.*)

Nota, que la dicció *ce* també significa *lo, la.*

Nota també, que per dir *esta*, ò *aquesta* usèm aquesta dicció *cette*, pero per dir *estas*, ò *aquestas* també diem *ces*.

DECLINACIÒ DELS NOMS PROPIS PERE,
Pau, &c. los quals se declinan així.

Pere.

Nom. Pierre.

Ac. Pierre, ou à Pierre.

Gen. de Pierre.

Voc. ó Pierre.

Dat. à Pierre.

Ab. de Pierre.

DECLINACIÒ DELS NOMS COMUNS.

Pere.

Voc. ò Pere.

Nom. le Pere

Ab. du Pere.

Gen. du Pere.

Nom. les Peres, &c.

Dat. au Pere.

Famella.

Ac. le Pere, ou au Pere,

Nom. la femme.

Gen.

Gen. de la femme.	Voc. ò femme.
Dat. à la femme.	Ab. de la femme.
Ac. la femme, ou à la femme.	<i>Famellas.</i>
Nom. femmes, &c.

Ló nom *femme* se pren sovint per dona casada:

Après de haver donat als Minyons alguns exemples per la declinació dels noms, serà molt just, los donem exemples per la declinació dels verbs, los quals encara que tingan las terminacions molt diferents, pero tots tenen una semblansa en lo modo de conjugarse; per lo qual será facil, ab los exemples que posarem, saber conjugat tots los demès verbs; ò per lo menos, saber conèixer los temps y modos, que tindran los verbs Francesos, en los llibres que llegiran.

esscr.

CONJUGACIÓ DEL VERB ETRE.

En lo modo del Indicatiu en lo temps present.	J'estois, <i>jo era, &c.</i>
Je suis, <i>jo so.</i>	Tu etois.
Tu es, <i>tu ets.</i>	Il etoit.
Il est, <i>aquell es, &c.</i>	Nous etions.
Nous sommes.	Vous etiez.
Vous etes.	Ils eroient.
Ils son.	En lo preterit perfect.
En lo preterit imperfect.	Je fus <i>jo fui, &c.</i>
	Tu fus.
	Il fut.
	Nous fumes.

Vous

Vous fûtes.

Ils furent.

Tambè se diu.

J'ai été, *jo he estat &c.*

Tu as été.

Il a été.

Nous avons été.

Vous avez été.

Ils ont été.

J'eus été, *jo agui estat.*

Tu eus été.

Il eut été.

Nous eumes été.

Vous eûtes été.

Ils eurent été.

En lo Preterit plus-
quam perfect. (*tat.*)

J'avois été, *jo avia es-*

Tu avois été.

Il avoit été.

Nous avions été.

Vous aviez été.

Ils avoient été.

En lo Futur.

Je serai, *jo seré.*

Tu seràs.

Il sera.

Nous serons.

Vous serez.

Ils feront.

En lo preterit del

Imperativu.

Sois, *Sias tu.*

Qu' il soit.

Soions.

Soiez.

Qu' ils soient.

Lo Futur de Impe-
ratiu se conjuga com
lo Futur del Indicativu,
posant la persona des-
pres del verb.

En lo present de
Oprativu.

Si jo esquivès, ò fos

Si j' étois, ou fusse.

Si tu étois, ou fusse.

Si il étoit, ou fusse.

Si nous étions, ou

fussions.

Si vous étiez, ou fussiez

Si ils étoient, ou fussent.

En lo preterit plus-
quam perfect.

Si jo hagues estat.

Si j' avois été.

Si tu avois été.

Si il avoit été.

Si nous avions été.

Si vous aviez été.

Si ils avoient eté.

En lo Futur.

O si jo sia.

O si je sois.

O si tu sois.

O si il soit.

O si nous soions.

O si vous soiez.

O si ils soient.

En lo present de Sub
junctin.

Com jo sia.

Com je sois.

Com tu sois.

Com il soit.

Com nous soions.

Com vous soiez.

Com ils soient.

En lo Preterit Im-
perfet.

Com jo estiguès , ò fos

Com j'etois , ou fusse.

Com tu etois , ou fusses

Com il étoit , ou fusse.

Com nous etions , ou
fussions.

Com vous etiez , ou
fussiez.

Com ils étoien ,
fussent.

En lo preterit perfet.

Com jo hage estat.

Com je aie eté.

Com tu aies eté.

Com il ait eté.

Com nous aions eté.

Com vous aies eté.

Com ils aient eté.

En lo preterit plus-
quam perfet.

Com jo haguès estat.

Com j'eusse eté.

Com tu eusses eté

Com il eut eté.

Com nous eussions eté

Com vous eussiez eté.

Com ils eussent eté.

En lo Futur.

Com jo serè , ò haurè
estat.

Com je serai , ou aurai
eté.

Com tu seràs , ou au-
ras eté.

Com il serà , ou aura
eté.

Com nous serons , ou
aurons eté.

Com vous serez , ou
aurez eté.

Com

Com ils feron, ou au-
ron etè.

En lo Infinitiu.

Etre, *essèr.*

Avoir etre, *aver estat.*

Devoir etre, *haver de
esser.*

Etant, *essent.*

AEVERTENCIA.

LOs Francesos conjugan sos verbs en altra forma, y en lo modo del Optatiu en lloch de *ò si* usan *Dieu veuille que, ò il faut que, ò encore que, ò quand*, de las quals paraulas tambe usan en lo modo del Subjunctiu, y en lloch de la particula *com*; pero per amor dels Minyons nos som acomodats, y nos acomodarem à la moda, ab que se conjugan en Cathalà, perque per ells será mes facil.

dar, ò donar.

CONJUGACIÒ DEL VERB DONNER.

En lo present del
Indicatiu.

Je dono.

Je donne.

Tu donnes.

Il donne.

Nous donnons.

Vous donnez.

Ils donnent.

En lo preterit

Imperfet.

Je donnois, je donava.

Tu donois.

Il donnoit.

Nous donnions.

Vous donniez.

Ils donnoient.

En lo Preterit perfet.

Je doni ò he donat.

Jé donnai, ou ai donne

Tu donnas ou as dōne.

Il donna, ou á donne.

Nous donnames, ou

avons donne.

Vous donnates, ou

avez donne.

Ils

Ils donnerent, ou ont
donne.

Tambe se pot con-
juger lo Preterit Per-
fet, dient.

Quant, ò despres que
Quand, ou apres que
Jo haguè donat.

J'eus donne.

Tu eus donne.

Il eut donne.

Nous eumes donne.

Vous eutes donne.

Ils eurent donne.

En lo Preterit Plus-
quam perfet.

Jo havia donat,

J'avous donne.

Tu avois donne.

Il avoit donne.

Nous avions donné.

Vous aviez donné.

Ils avoient donné.

En lo Futur.

Je dōnerai, *Jo donarè.*

Tu donneràs.

Il donnerà.

Nous donnerons.

Vous donnerez.

Ils donneront.

En lo present del Im-
peratiu.

Donne toi, *donà tu.*

Qu' il donne.

Donnons.

Donniez.

Qu'ils donnent.

En lo present de
Optatiu.

Si jo donàs.

Si je donnassè.

Si tu donnassès.

Si il donnat.

Si nous donnassions.

Si vous donnassiez.

Si ils donnassent.

En lo Preterit Plus-
quam perfet.

*Si jo haguera, ò ha-
gues donat.* (ne.

si j'avois, ou eussèdon

Si tu avois, ou eusses
donné.

Si il avoit, ou eut dōne

Si nous avions, ou
eussions donné.

Si vous aviez, ou euf-
siez donné.

Si ils avoient, ou euf-
sent donné.

En lo Futur.

Si je dono.

Si je donne.

Si tu donnes.

Si il donne.

Si nous donnions.

Si vous doniez.

Si ils donnent.

En lo Subjunctiu en
Hoch de la particula
com posarém las dic-
cions *encore que*, *y*
quand per comodar-
nos mes à la moda dels
Francesos.

En lo present.

Encara que jo donia.

Encore que je donne.

Encore que tu donnes.

Encore que il donne.

*Encore que nous don-
nions.*

*Encore que vous don-
niez.*

Encore q̃ ils donnent.

En lo Preterit Im-
perfet.

Encara que jo donàs.

Encore que je dōnasse.

Encore que tu don-

nasses.

Encore que il donnat.

*Encore que nous don-
nassions.*

*Encore que vous don-
nassiez.*

*Encore que ils donaf-
sent.*

En lo Preterit Perfet
*Encara que jo haje
donat.*

Encore que j' aie dōne

*Encore que tu aies
donne.*

Encore que il ait dōne

*Encore que nous
aions donne.*

*Encore que vous aiez
donne.*

*Encore que ils aient
donne.*

En lo preterit plus-
quam perfet.

*Encara que jo hagués
donat.*

*Encore que j' eusse
donne.*

*Encore que tu eusses
donne.*

Encore que il eut dōne

En

DELS MINYONS.

371

Encore que nous eussions donne.	Quand vous aurez donné.
Encore que vous eussiez donne.	Quand ils auront donné.
Encore que ils eussent donne.	En lo Infinitiu.
En lo Futur.	Donner, donar.
<i>Quant jo haurè donat</i>	<i>Haver donar.</i>
Quand j'aurai donné.	Avoir donne.
Quand tu auras donné.	<i>Estàr pera donar, ò estàr prompte pera dar.</i>
Quand il aura donné.	Etre pret à donner.
Quand nous aurons donné.	<i>Haver, ò deurer donar</i>
	Devoir donner.
	Donnant, donant.
	<i>Haver, ò tenir.</i>

CONJUGACIÒ DEL VERB AVOIR.

Jo he, ò tinch.	<i>Quant, ò despres que</i>
J'ai.	Quand, ou apres que
Tu as.	<i>Jo haguí.</i>
Il à.	J'eus.
Nous avens.	Tu eus.
Vous avez.	Il eut.
Ils ont.	Nous eumes.
<i>Jo havia, ò tenia.</i>	Vous eutes.
J'avois.	Ils eurent.
Tu avois.	<i>Jo haurè.</i>
Il avoit.	J'aurai.
Nous avions.	Tu auràs.
Vous aviez.	Il aura.
Ils avoient.	Nous aurons.
	Vous aurez.

Ils auront.

Deu vullaque, encara

Dieu veuille que, en-

que, ell conve que.

core que, il faut que

Jo haja.

J' aie.

Tu aies.

Il ait.

Nous aions.

Vous aiez.

Ils aient.

Si jo tingnès.

Si j' eusse.

Tu eusses.

Il eut.

Nous eussions.

Vous eussiez.

Ils eussent

Si jo haguera.

Si j' avais.

Tu avois.

Il avoit.

Nous avions.

Vous aviez.

Ils avoient.

Nota que la dicció

Meme te moltras signi-

ficacions.

*Encara que quant**tambè.*

Encore que quand

meme.

Jo hauria, ò haguera.

J' aurois.

Tu aurois.

Il auroit.

Nous aurions.

Vous auriez.

Ils auroient.

Quand jo haurè.

Quand j' aurai.

Tu auras, &c.

Havent.

Aiant.

llegir.

CONJUGACIÒ DEL VERB LIRE.

Jo lliro, ò llegesch.

Je lis.

Tu lis.

Il lit.

Nous lisons.

Vous lisez.

Ils lisent.

Jo llegia.

Je lisois.

Tu lisois.

Il lisoit.

Nous lisions.

Vous

Vous lisez.
 Ils lisoient.
Jo llegì.
 Je lus.
 Tu lus.
 Il lut.
 Nous lumes.
 Vous lutes.
 Ils lurent.
Jo he llegit.
 Je ai lu.
 Tu as lu.
 Il á lu.
 Nous avons lu.
 Vous avez lu.
 Ils ont lu.
despres que jo haguè
llegit.
 Apres que j' eus lu.
 Tu eus lu.
 Il eut lu.
 Nous eumes lu.
 Vous eutes lu.
 Ils eurent lu.
Jo havia llegit.
 J' avois lu.
 Tu avois lu.
 Il avoit lu.
 Nous avions lu.
 Vous aviez lu.

Ils avoien lu.
Jo llegirè.
 Je lirai.
 Tu liràs.
 Il lirá.
 Nous lirons.
 Vous lirez.
 Ils liront.
Llitg tu.
 Lis.
Qu'il lise, llegesca ell.
 Lisons.
 Lisez.
 Q' ils lisent.
Encara que jo llegis.
 Encore que je lusse,
 Tu lusses.
 Il lut.
 Nous lisions.
 Vous lussiez.
 Ils lussent.
Si, ò encará que jo
Si ou encore que j'
hagues llegit.
 eusse lu.
 Tu eusses lu.
 Il eusse lu.
 Nous eussions lu.
 Vous eussiez lu.
 Ils eussent lu.

<i>Conve que, ò encara</i>	Nous lirions.
Il faut que, ou encore.	Vous liriez.
<i>que jo llija.</i>	Ils lirient.
Que je lise.	<i>Quant jo haurè llegit,</i>
Tu lisses.	Quant j'aurai lu.
Il lise.	Tu auras lu.
Nous lisions.	Il aura lu.
Vous lisiez.	Nous auron lu.
Ils lisent.	Vous aurez lu.
Temps incert.	Ils auront lu.
<i>Jo llegiria.</i>	<i>Llegint.</i>
Je lirois.	Lisant.
Tu lirois	
Il liroit.	<i>Oir.</i>

CONJUGACIÒ DEL VERB OUIR.

<i>Jo oix, jo entench.</i>	<i>Jo oi.</i>
J'ois, j'entens.	J'ouis, j'entendis.
Tu ois, tu entends.	Tu entendis.
Il entend.	Il entendit.
Nous entendons.	Nous entendimes.
Vous entendez.	Vous entendites.
Ils entendent.	Ils entendirent.
<i>Jo oia.</i>	<i>Jo he oit.</i>
J'entendois.	J'ai entendu.
Tu entendois.	<i>Jo havia oit.</i>
Il entendait.	J'avois entendu.
Nous entendions.	<i>Jo oirè.</i>
Vous entendiez.	J'etendrai.
Ils entendaient.	Tu entendràs.
	<i>Ou tu.</i>
	Entens.

Que oiga ell.

Vous entendiez.

Qu' il entende.

Ils entendoient.

Entendons.

Si jo haguès oït.

Entendèz.

Si j' eussè entendü.

Qu' ils entendent.

*Si jo haguera oït.**Si jo oïs.*

Si j' avoïs entendü.

Si j' entendois.

Oïr.

Tu entendois.

Entendre.

Il entendoit.

Oïnt.

Nous entendions.

Entendant.

Aixi proporcionalment se conjugan los demes verbs Francesos. Pero per la intelligencia de la llengua Francesa, no basta saber la Conjugació sola dels verbs, ni la declinació dels noms, sino que se requereix conèixer la significació, que tenen los noms verbs, y demés termes Francesos; y per conèixer esta significació, es precis, que los Minyons tingan Diccionaris Francèsos explicats en Cathalà, ó en Espanyol, ó en Llatí; pero perque los Minyons tingan alguna noticia del valor d'estos Diccionaris, y de son us, los diré: que lo Diccionari de Francisco Sobrino, impres en Brusel·las, es dels mes copiosos, el qual sol está dividit en dos tomos de quart full, en lo un dels quals hi ha un Diccionari de las veus Espanyolas explicadas en Francès, y en lo altre un Diccionari de las veus Francesas explicadas en Espanyol; y en un, y altre d'estos dos Diccionaris hi ha moltes Phrases, y noticias curiosas, y

aquef.

aqueſſos dos Diccionaris ſe venen junts, y coltan de ſis, à ſet lliuras Barceloneſas. De Fraciſco Sobrino hi ha altre Llibret, que es com dos Torrellas, lo qual ſe intitula *Grammatica nueva Eſpañola, y Franceſa*, el qual es molt util per los Minyons, perque explica las llettras ab moltas advertencias curioſas; porta la declinaciò de molts noms, y verbs; y dos Diccionaris, lo un de las veus Eſpanyolas, explicadas en Francès, y lo altre de las veus Franceſas, explicadas en Eſpanyòl; y no costa mes que unas quatre peſſetas. Moltras altres Grammaticas Franceſas, y Eſpanyolas hi ha, que ſon de poch coſt, y que portan las veus Franceſas explicadas en Eſpanyòl, com ſon la Grammatica Franceſa de Billèt.

Però per los Minyons que han de ſaber perſetament la llengua Llatina, los ſerà molt util lo Diccionari Francès, y Llari de que uſan los Grammatichs en França, lò qual també es molt copios, ab moltas Phraſes, y noticias, y no costa mes que de tres, à quatre peſſetas, el qual ſe intitula: *Lo Dictionnaire des Commencans François, et Latin.*

LLENGUA ITALIANA.

LA utilitat de la llengua Italiana, ſe prova primerament, perque es la llengua, que ſe uſa en la Ciutat de Roma, la qual es la Cort del Summo Pontífice, y de tots los Facs Chriſ-

Christians , los quals recorren alli per trobar en lo Summo Pontifice , Vicari General, è immediat de Christo Senyor nostre , remey , y consuelo en tots los ma's , y necessitats ; per lo que es de gran importancia , que los homens de lletres , se apliquien al estudi , è intelligencia de la llengua Italiana , ja perque estan molt expocats, en haver de anar á Roma, com direm mes avant; ja perque han de tractar ab los que van, y venen de Roma. Segonament los homens de lletres, que desitjan ser Ecclesiastichs , estan expocats en haver de anar á Roma , perque no tenint medis en sa Patria, per alcanfar una Prebenda , recorran , y van á Roma, per alcanfaria , la que molts la alcanfan en son lloch, y temps, per lo que es comú refran: *Que Roma sino mata, no es ingrata*. També estan expocats los Ecclesiastichs , en haver de anar á Roma, per moltes acisos , que succeheixen á la vida humana , així com succehi al Reverent Joseph Daunis Prebere, y Rector de la Iglesia Parroquial de Sant Esteve de Vilademi del Bisbat de Gerona , que per poderse ordenar , haguè de anar á Roma , per declararli , si per la claudicació, que tenia en la cama dreta , era irregular. Y á Marti Azpilcuetta Navarro , Theolech , y Jurista lo mes famós de son temps, que en la edat de vuyranta anys , hague de anar á Roma , per defensar a son gran amich , Don Fra Barthomèu Carran-

sa.

sa Tercèrament , perque la intelligencia de la llengua Italiana es utilíssima per lo progres de las llettras , perque son moltíssims los llibres utilíssims , que son en llengua Italiana los quals no se troban traduïts en Llatí , ni en Espanyol ; y son també moltíssims los llibres compostos en Llatí , que portan moltes doctrines , y ensenyansas en llengua Italiana, de las quals ensenyansas queda privát lo Estudiant , que no sab , ni enten la llengua Italiana. Quattament , perque la llengua Italiana es utilíssima , per recrear lo esperit , quant està cansat de altrs ocupacions , perque es molt carinyosa , y graciosa. Per totas aquestas , y altrs rahons , convé que los Minyons , que desitjan professar las llettras , se apiquian à la intelligencia , y loquela de la llengua Italiana ; y perque ho pugan fer ab major facilitat los donarem alguns avisos , ò reglas , per saber llegir la llengua Italiana , ab la advertencia , que per llegirla ab perfecció , no bastan las reglas ques poden dar en escrit , sino que se requireix practica , y exercici , ab alguna persona , que sapia parlar be la dita llengua , així com havem dit de las pronunciacions propias , que tenen la llengua Espanyola , y la Francesa. Esto suposat :

Se ha de advertir , que *e, e*, se pronuncia *xe* y *c, i*, se pronuncia *xi*, v. g. *ricever*, (*rebrer*) se pronuncia com *rixever*, y *Pontefici*, (*Pontifice*),

ce,) se pronuncia com *Pontefixi*.

C, h, a, se pronuncia ca; c, h, e, que; c, h, i, qui; c, h, o, co, c, h, u, cu; v. g. *qualche parte de la Chiesa*. (*qualsevol part de la Iglesia*.)

C, h' ab un inciso al costat dret de la h, se pronuncia que, v. g. *Instituti ch' il medesimo Signore mandò*. (*institut que el mateix Senyor manà*.)

C, i, a, se pronuncia com xa; c, i, e, xe; c, i, o, xo; c, i, u, xu; v. g. *Cielo*, (*Cel*,) se pronuncia com xelo; *asciutti*,) *atxut* ò *sens mullarse* se pronuncia com *asxutti*.

C, u, o, se pronuncia com co, v. g. *Caor*, (*Cor*,) se pronuncia com *Core*.

D, e, g, l se pronuncia deli. (*del*.)

Egli, (*ell*,) se pronuncia com *elli*.

G, l, se pronuncia com li, ò al, olo, v. g. *contro gli inganni del demonio*. (*contra lo engany del dimoni*.)

G, i, a, se pronuncia com ja; g, i, e, ie; g, i, i, ji; g, i, o, jo; g, i u, ju, v. g. *giace* (*jau*,) se pronuncia com *jaxe Giovanni*, (*joan*,) se pronuncia com *Jovanni*, y *Giesu* (*Jesus*.) com *Jesu*.

G, l i se pronuncia com li, v. g. *gli encomii*, (*las alabansas*;) *gli ardori*. (*los ardors*.)

G, n, a, se pronuncia com nya; g, n, e nye; g, n, i, nyi; g, n, o nyo; g, n, u, nyu; v. g. *degnà*, (*digna*,) se pronuncia com *denya*; *compagni*, (*company*,) se pronuncia com *companyi*.

Quant

Quant despres de *gu*, se segueix lletra vocal se acostuma llegir-se com â separada, v. g. *seguenti*, (*seguent*,) se llegéix *segu enti*,

Gli a se pronuncia com *lla*, v. g. *famiglia*, (*família*,) se pronuncia com *familla*.

Quant despres de *gl hia iu la iu*, nos pronuncia, y així *figliuolo*, (*fill*, ò *fillet*,) se pronuncia *fillolo*.

G, h, i, se pronuncia com *ghi*, v. g. *preghiere*, (*pregaria*, se pronuncia com *preguere*.

G, h, e, se pronuncia com *gue*, v. g. *vaghi-ggiare*, (*vaguegar*, ò *anar de una part al altre*,) se pronuncia com *vaguejare*.

Que, se pronuncia com *cue*, v. g. *questo*, (*a/sò*,) se pronuncia com *cuesto*, subprimint un poch la *u*.

La *u*, despres de *h*, casi nos toca, v. g. *buoni*, se pronuncia com *boni*:

La *u*, despres de *h*, casi nos toca, v. g. *huomini*, se pronuncia com *homini*.

Quant la *u*, fa sílaba, se pronuncia doble, v. g. *ricento*, se pronuncia com *rixevuto*.

La *v*, sola ab un inciso se pronuncia com *vi*, v. g. *non v'ha*, (*no hi ha*.)

Las dos *ll*, juntes se pronuncian com â separadas, v. g. *Bel la cosa*

Y perque tots los Minyons puguin tenir ab que exercicitar-se en laloquela, é intelligècia de la llengua Italiana, posaré'm aquí dos Cartas de S. Francisco de Sales, impressas en Venecia en llengua Italiana lo any 1637.

LETTERA (a) AD UNA SIGNORA MARITATA, en che le dice, che lo estato de gli Ecclesiastici, è Religiosi è molto felice in paragone di quello de Secolari.

Gia sono due giorni; che io gionfi in questo luogo mia carissima Figliuola, e non ho ancora potuto vedere il Signor vostro Fratello, benché io l' abbi desiderato, lo vedrò piacendo à Dio, domani. Horsu carissima Figliuola, fra queste grandezze della Corte io non illimo tanto cosa alcuna, quanto il nostro stato Ecclesiastico. Oh Dio, che cosa diferente è il vedere uno sciame d' api tutte impiegate à riempire un' ulveario di mele, ed una quantità di vespe incarnare sopra un corpo morto, tale è il mondo për parlar di lui honestamente.

Li 19. de Settembre 1619.

(a) Esta Llettra, è Carta, es la 81. del llibre 3.

*LETTERA (a) AD UNA GENTIL DONNA
 en che deplora, che tanto si estimi l'honor
 del mondo, è si poca la
 Beatitudine.*

Mia carissima Figlia: la vostra ultima Lettera ha sommamente consolato me e Madama N. alla quale io l'ho partecipata, non havendo in essa letto cosa, che non potesse mostrarsi ad un'anima del la sua qualità, e che tanto santamente vi ama. Jo vi scrivo in fretta essendo occupatissimo in una speditione, che devo fare in Borgogna. Ma oh Dio che diremo, carissima Figliuola di quegli' huomini, che tanto apprendano l'honore di questo miserabil mondo, e poco si estimano la Beatitudine del Cielo? Jo vi assicuro che ho patito estramente nel considerare quanto sia stato vicino all' inferno il vostro cugino, e che vi fosse stato guidato dal vostro Conforte. Che sorte d' amicitia diabolica è questa, che l'uno degli amici procuri di condurre l' altro all' eterna damnatione? Bisogna pregar Dio, che voglia illuminari, e fra tanto compatirli assai. Mi pare di vederli inclinatissimi alla pietà, quando considero, che fanno tutti due, che Dio deue essere anteposto ad ogni cosa, e nondimeno quando è tempo di farlo, non possono

(a) Esta carta és la 25. del llibre 3.

no preferirlo per timore delle derisioni degli stolti. Fra tanto, accioche vostro marito non istia sempre all' acciato al peccato, ed alla scomunica, vi mando nel presente viglietto l' autorita di farsi assolvere, accioche si confessi, è prego Dio à dargli la contrizione necessaria. Orsu state in pace; ponete il vostro cuore, ed i vostri desiderii nelle braccia della Provvidenza Divina, che Dio per sempre vi benedica.

Li 15. Maggio 1612. in Annisi.

LAUS DEO.

